

Załącznik nr 1
do uchwały nr
Rady Gminy Dynów
dnia r.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY DYNÓW

UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO

/etap ponownych opinii i uzgodnień/

SPIS TREŚCI

1.	WPROWADZENIE.....	5
1.1.	Podstawa prawna	5
1.2.	Cele opracowania Studium	5
1.3.	Zakres opracowania.....	5
2.	MATERIAŁY WYKORZYSTANE PRZY SPORZĄDZENIU STUDIUM.....	7
3.	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW WYŻSZEJ RANGI	13
3.1.	Ustalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego.....	13
3.2.	Ustalenia Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030.....	13
3.3.	Strategia Rozwoju Powiatu Rzeszowskiego	14
3.4.	Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Rzeszowskiego do roku 2015	15
3.5.	Diagnoza Strategii Rozwoju Gminy Dynów na lata 2016-2026	16
4.	DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE, ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENU ORAZ STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGI JEGO OCHRONY	17
4.1.	Położenie i granice gminy	17
4.2.	Uwarunkowania zewnętrzne wynikające z położenia gminy	18
4.3.	Stan ładu przestrzennego.....	19
4.4.	Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu	27
5.	STAN ŚRODOWISKA NATURALNEGO GMINY I WARUNKI JEGO OCHRONY.....	29
5.1.	Budowa geologiczna	29
5.2.	Rzeźba terenu	34
5.3.	Wody powierzchniowe i podziemne.....	37
5.4.	Warunki klimatyczne.....	41
5.5.	Szata roślinna i świat zwierzęcy	42
5.6.	Prawne formy ochrony przyrody	45
5.7.	Źródła zagrożeń dla środowiska	48
6.	POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY.....	54
6.1.	Potrzeby rozwojowe gminy.....	54
6.2.	Analizy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne	60
6.3.	Prognozy demograficzne, w tym uwzględniające, tam gdzie to uzasadnione, migracje w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodka wojewódzkiego	62
	Struktura ludności	64
	Ruch naturalny ludności	66
	Ruch wędrowniczy	68
	Wykształcenie	70
	Prognoza demograficzna dla gminy	73
6.4.	Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę	76
6.5.	Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy	82
7.	STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ	83
7.1.	Archeologia i historia osadnictwa na terenie gminy	83
7.2.	Dziedzictwo kulturowe gminy i zasady jego ochrony.....	83
7.3.	Gminna ewidencja zabytków.....	84

8.	REKOMENDACJE I WNIOSKI ZAWARTE W AUDYCIE KRAJOBRAZOWYM.....	87
9.	WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA	87
8.1.	Bezrobocie	87
8.2.	Warunki mieszkaniowe	90
8.3.	Infrastruktura społeczna	90
8.4.	Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, zgodnie z uniwersalnym projektowaniem	92
8.5.	Podsumowanie	92
10.	ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA	93
11.	STAN PRAWNY GRUNTÓW.....	95
12.	WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	95
13.	WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH	96
14.	WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN, ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH ORAZ UDOKUMENTOWANYCH KOMPLEKSÓW PODZIEMNEGO SKŁADOWANIA DWUTLENKU WĘGLA	97
15.	WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	99
16.	STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI, INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, STOPIEŃ UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI	100
15.1.	Komunikacja	100
	Komunikacja drogowa	100
	Komunikacja kolejowa	104
	Transport lotniczy, wodny, rowerowy i szlaki turystyczne	104
15.2.	Gospodarka odpadami.....	106
15.3.	Gospodarka wodno-ściekowa.....	107
15.4.	Elektroenergetyka.....	108
15.5.	Odnawialne źródła energii	109
15.6.	Gazownictwo.....	110
15.7.	Ciepłownictwo.....	110
17.	ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH.....	110
18.	WYMAGANIA DOTYCZĄCE OCHRONY PRZECIWPOWODZIOWEJ	111

1. WPROWADZENIE

1.1. Podstawa prawna

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, zwane dalej „studium”, jest dokumentem planistycznym, określającym politykę jej rozwoju przestrzennego. Studium nie jest przepisem gminnym, aktem prawa miejscowego i nie stanowi podstawy do wydawania decyzji o warunkach zabudowy.

Studium jest prawem wewnątrzgminnym, wiążącym władzę oraz podporządkowane jej organy i jednostki, w podejmowanych decyzjach w zakresie działań dotyczących polityki przestrzennej gminy dla realizacji określonych celów. Granicę obszaru objętego studium stanowi granica administracyjna gminy Dynów. Studium sporządzone jest na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 503 ze zm.).

Studium sporządzone zostało w wyniku podjęcia przez Radę Gminy Dynów uchwały nr VI(39)2019 z dnia 5 czerwca 2019 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dynów.

Zawartość merytoryczna Studium została określona w art. 10 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 503 ze zm.). Studium opracowano w oparciu o wymogi zawarte w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. z 2004 r. Nr 118, poz. 1233).

1.2. Cele opracowania Studium

Od uchwalenia pierwszej wersji studium w 1999 r. minęły 23 lata, w trakcie których zaszło wiele zmian w polskim prawodawstwie. Od tego czasu na terenie gminy zaszły zmiany dotyczące wielu aspektów życia mieszkańców, jak i funkcjonowania całej jednostki. Konieczność sporządzenia nowego dokumentu studium determinuje dostosowanie dokumentu do wymogów obowiązujących aktów prawnych, a także zmiany, jakie zaszły w zagospodarowaniu przestrzennym gminy Dynów. Ponadto dostrzeżono dezaktualizację rozwiązań przyjętych w dokumencie źródłowym z 1999 r., a także potrzebę wprowadzenia zmian w oparciu o wnioski społeczeństwa i osób prawnych. Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania będzie wiązała się głównie z dostosowaniem jego treści do aktualnych przepisów prawa, w tym z dziedziny ochrony środowiska oraz obecnej sytuacji gospodarczej, infrastrukturalnej gminy i uszczegółowieniem planów rozwojowych, związanym z koniecznością wykonywania bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę.

1.3. Zakres opracowania

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dynów składa się z:

- 1) tekstu studium:
 - a) część pierwsza: Uwarunkowania rozwoju przestrzennego – załącznik nr 1 do uchwały,
 - b) część druga: Kierunki rozwoju przestrzennego – załącznik nr 2 do uchwały,
 - c) część trzecia: Uzasadnienie zawierające objaśnienia przyjętych rozwiązań oraz syntezę ustaleń projektu studium – załącznik nr 3 do uchwały,
- 2) części graficznej: Uwarunkowania rozwoju przestrzennego w skali 1:25 000 – załącznik nr 4 do uchwały;
- 3) rysunku studium: Kierunki rozwoju gminy w skali 1:25 000 – załącznik nr 5 do uchwały.

Wykonawca Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dynów:

Geofabryka Sp. z o.o.

ul. Prosta 19/5
87-100 Toruń

mgr Jakub Makarewicz

uprawnienia do projektowania na podstawie art. 5 pkt. 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 503 ze zm.)

uprawnienia do wykonywania ocen oddziaływania na środowisko na podstawie art. 74a ustawy z dnia 3 października 2008 r. udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1029 ze zm.)

mgr Daria Witkowska

uprawnienia do projektowania na podstawie art. 5 pkt. 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 503 ze zm.)

uprawnienia do wykonywania ocen oddziaływania na środowisko na podstawie art. 74a ustawy z dnia 3 października 2008 r. udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1029 ze zm.)

mgr Paulina Matecka

uprawnienia do wykonywania ocen oddziaływania na środowisko na podstawie art. 74a ustawy z dnia 3 października 2008 r. udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1029 ze zm.)

2. MATERIAŁY WYKORZYSTANE PRZY SPORZĄDZENIU STUDIUM

Przy opracowaniu zmiany studium korzystano z obowiązujących przepisów prawa, materiałów planistycznych, aktualnie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, dokumentów wyższej rangi oraz publikowanych i niepublikowanych danych dotyczących stanu zainwestowania oraz otoczenia biznesu, danych Urzędu Gminy Dynów i innych opracowań branżowych:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dynów uchwalone uchwałą nr XIII/124/99 Rady Gminy w Dynowie z dnia 26 listopada 1999 r.;
- Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Podkarpackiego przyjęty uchwałą nr LIX/930/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r.;
- Strategia Rozwoju Gminy Dynów na lata 2016-2026 przyjęta uchwałą nr XXI(113)2016 Rady Gminy Dynów z dnia 27 października 2016 r.;
- Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego na lata 2020-2026 z perspektywą do 2032 roku (WPGO) wraz z Planem Inwestycyjnym stanowiącym załącznik do WPGO oraz Prognozą oddziaływania projektu WPGO na środowisko, przyjęty uchwałą nr XXXVI/584/21 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 kwietnia 2021 r.;
- Program Ochrony Środowiska dla Województwa Podkarpackiego na lata 2020-2023 z Perspektywą do 2027 r. wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko przyjęty uchwałą nr XXXI/521/21 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 19 stycznia 2021 r.;
- Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030, przyjęta uchwałą nr XXVII/458/20 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 września 2020 r.;
- Strategia Rozwoju Powiatu Rzeszowskiego na lata 2016-2023, przyjęta uchwałą nr XXVIII/279/17 Rady Powiatu Rzeszowskiego z dnia 17 marca 2017 r.;
- Strategia Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Rzeszowskiego do roku 2015 przyjęta uchwałą nr XXXV/299/06 Rady Powiatu w Rzeszowie z dnia 25 października 2006 r.;
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 przyjęty przez Zarząd Województwa Podkarpackiego w dniu 29 grudnia 2021 r. w związku z decyzją wykonawczą Komisji Europejskiej z dnia 25.11.2021 r. nr C (2021) 8538, zmieniającą decyzję wykonawczą C (2015) 910;
- Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Dynów na lata 2016-2020 przyjęty uchwałą nr XXIX(152)2017 Rady Gminy Dynów z dnia 22 czerwca 2017 r.;
- Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla gminy Dynów wraz ze szczegółową inwentaryzacją, przyjęty uchwałą nr XXVI(150)2013 Rady Gminy Dynów z dnia 30 grudnia 2013 r.;
- Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Dynów przyjęty uchwałą nr XXVII(148)2020 Rady Gminy Dynów z dnia 29 grudnia 2020 r.;
- Rejestr zabytków woj. Podkarpackie gm. Dynów, Wojewódzki Konserwator Zabytków;
- Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla gminy Dynów na lata 2012-2016 przyjęty uchwałą nr LIVXVIII(101)2012 Rady Gminy Dynów z dnia 28 grudnia 2012 r.;
- Gminna ewidencja zabytków;
- Mapa zagrożenia powodziowego oraz mapy ryzyka powodziowego, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie;
- Rejestr miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Dynów;
- Dane geodezyjne Starostwa Powiatowego w Rzeszowie;
- Dane Głównego Urzędu Statystycznego (www.stat.gov.pl);
- Mapa geologiczna Polski 1:500 000, Państwowy Instytut Geologiczny.

Tabela 1. Rejestr miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na terenie gminy Dynów

LP.	UCHWAŁA RADY GMINY W DYNOWIE	NAZWA PLANU	STATUS	DOMINUJĄCA FUNKCJA
1	IV/17/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Zmiana miejscowego planu ogólnego gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „B” - BACHÓRZ oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
2	IV/18/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Zmiana miejscowego planu ogólnego gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „B” - BACHÓRZ oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
3	IV/19/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Zmiana miejscowego planu ogólnego gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „B” - BACHÓRZ oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
4	IV/20/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Zmiana miejscowego planu ogólnego gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „B” - BACHÓRZ oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	usługi turystyczne
5	IV/21/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Zmiana miejscowego planu ogólnego gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „F” - Harta oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
6	IV/22/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Zmiana miejscowego planu ogólnego gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „F” - Harta oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
7	IV/23/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Zmiana miejscowego planu ogólnego gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „F” - Harta oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
8	IV/27/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Zmiana miejscowego planu ogólnego gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „F” - Harta oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
9	IV/28/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Zmiana miejscowego planu ogólnego gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „F” - Harta oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
10	IV/29/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Zmiana miejscowego planu ogólnego gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „F” - Harta oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
11	IV/30/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Zmiana miejscowego planu ogólnego gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „F” - Harta oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym

12	IV/31/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Zmiana miejscowego planu ogólnego gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „F” - Harta oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
13	IV/32/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „GO1 MRJ” w miejscowości Laskówka	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
14	IV/33/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „GO2 MRJ” w miejscowości Laskówka	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
15	IV/34/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „GO3 UT” w miejscowości Laskówka	obowiązujący	usługi turystyczne
16	IV/35/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Zmiana miejscowego planu ogólnego gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „H” - ŁUBNO oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący w części	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
17	IV/36/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Zmiana miejscowego planu ogólnego gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „H” - ŁUBNO oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
18	IV/37/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Zmiana miejscowego planu ogólnego gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „H” - ŁUBNO oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
19	IV/38/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Zmiana miejscowego planu ogólnego gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „H” - ŁUBNO oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
20	IV/39/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „JO1 MRJ” w miejscowości Ulanica	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
21	IV/40/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „JO2 MRJ” w miejscowości Ulanica	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
22	IV/41/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „JO3 MRJ” w miejscowości Ulanica	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
23	IV/42/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „JO4 MRJ” w miejscowości Ulanica	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
24	IV/43/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „JO5 MRJ” w miejscowości Ulanica	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym

25	IV/44/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „JO6 MRJ” w miejscowości Ulanica	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym
26	IV/45/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „KO1 MRJ” w miejscowości Wyřęby	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym
27	IV/46/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „KO2 MRJ” w miejscowości Wyřęby	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym
28	IV/47/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „KO3 MRJ” w miejscowości Wyřęby	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym
29	IV/48/98 z dnia 3 grudnia 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „KO5 MRJ” w miejscowości Wyřęby	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym
30	XXX/234/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „DO1 MR, DO11 UT” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „D” – Dąbrówka Starzeńska oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym, usługi turystyczne
31	XXX/235/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „DO3 MRj, DO10 UT, UK, UI, UH, MNj, MRj” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „D” - Dąbrówka Starzeńska oznaczonym wcześniej symbolem D12 UT, D13 OS, D11 UI, UK, D19 ZR	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym, usługi
32	XXX/236/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „DO4 MRj, DO5 MRj, DO6 MRj, DO7 MRj, DO8 MRj, DO9 UR, ZP W” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „D” – Dąbrówka Starzeńska	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym
33	XXX/237/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „DO2 MRj” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „D” – Dąbrówka Starzeńska oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym
34	XXX/238/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „DO12 ZC” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „D” – Dąbrówka Starzeńska oznaczonym wcześniej symbolem RP i D18 ZC	obowiązujący	cmentarz
35	XXX(239)98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „DO12 ZC” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „E” – Dylągowa oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym
36	XXX/240/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „E 01 MRj” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „E” – Dylągowa oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym

37	XXX/241/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „E”- Dylągowa oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym
38	XXX/242/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego stanowiącym „EO6 ZC” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „E”- Dylągowa oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	cmentarz
39	XXX/243/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Dylągowa EO2 MRj, EO3 UH, EO7 MRj UK EO8 UO MRj” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy w obszarze jednostki strukturalnej „E”- Dylągowa oznaczonym wcześniej symbolem RP, E9 MRj, E10 MRj, E13 UK	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym, usługi handlu, kultury, oświaty
40	XXX/244/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Dylągowa102 MRj” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „I” - Pawłokoma oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym
41	XXX/245/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „I 010 1011 MRj” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „I” - Pawłokoma	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym
42	XXX/246/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „I01 MRj” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „I” - Pawłokoma oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym
43	XXX/247/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „I012 MRj” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „I” - Pawłokoma	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym
44	XXX/248/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „I013 MRj” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „I” - Pawłokoma	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym
45	XXX/249/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „I09, I08 MRj” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „I” - Pawłokoma	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym
46	XXX/250/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „I07 MRj” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „I” - Pawłokoma	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym
47	XXX/251/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „I06 MRj” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „I” - Pawłokoma	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym
48	XXX/252/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „I05 MRj” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „I” - Pawłokoma	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinnym
49	XXX/254/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „I 015UT” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „I” - Pawłokoma oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	usługi turystyczne

50	XXX/255/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „I 016 UT, UW” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „I” – Pawłokoma oznaczonym wcześniej symbolem RP i I15 RRO	obowiązujący	usługi turystyczne
51	XXX/256/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „I 017 ZC” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „I” – Pawłokoma oznaczonym wcześniej symbolem I16 ZC i RP	obowiązujący	cmentarz
52	XXX/257/98 z dnia 17 marca 1998 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „I04 MRj” stanowiący zmianę Miejscowego Planu Ogólnego Gminy Dynów w obszarze jednostki strukturalnej „I” – Pawłokoma oznaczonym wcześniej symbolem RP	obowiązujący	zabudowa mieszkaniowa zagrodowa, z rozproszonym budownictwem jednorodzinym
53	XVIII/152/2000 z dnia 25 maja 2000 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa jednorodzinnego „Harta Mj-1/2000	obowiązujący	zabudowa jednorodzinna
54	V/31/2003 z dnia 10 kwietnia 2003 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów lasów i zalesień na obszarze Gminy Dynów	obowiązujący	lasy i grunty pod zalesienie

Źródło: Dane Urzędu Gminy Dynów

3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW WYŻSZEJ RANGI

3.1. Ustalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego

W odniesieniu do terenu gminy Dynów Plan zagospodarowania województwa podkarpackiego (Dz. Urz. Woj. Podk. z 2018 r. poz. 3937) zawiera następujące ustalenia:

- zalicza gminę Dynów do obszarów o znaczeniu regionalnym – Obszar Funkcjonalny Pogórzy Karpackich (OFPK);
- zalicza gminę Dynów do obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym (Wiejski Obszar Funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych; Górski Obszar Funkcjonalny);
- zalicza gminę do średniego poziomu rozwoju rolnictwa, średnio korzystnych i korzystnych uwarunkowań przyrodniczych dla rozwoju roślin produkcji rolnej, gdzie ze względu na zróżnicowane warunki terenowe występuje wysoki stopień mechanizacji i nawożenia;
- gmina Dynów została włączona do działań zapobiegających występowaniu osuwisk;
- gmina zlokalizowana jest w obrębie Pogórza Dynowsko-Przemyskiego, gdzie występuje znaczna ilość osuwisk, w związku z tym konieczne jest wprowadzenie szczególnych zasad zagospodarowania oraz ograniczeń inwestowania na obszarach osuwiskowych;
- przewiduje ochronę i racjonalną gospodarkę zasobami kopalini;
- przewiduje zachowanie i ochronę zabytków techniki oraz zabytkowych obiektów i urządzeń przemysłowych, w tym m.in. zabytkowej infrastruktury kolejowej oraz zabytkowych dworców, a także utrzymanie funkcjonowania kolejki Przeworsk – Dynów;
- gmina położona jest w obrębie Pogórza Dynowskiego, które zostało zaliczone do strefy o umiarkowanym potencjale turystycznym;
- w zakresie wzmocnienia i rozwoju wewnątrzregionalnych powiązań komunikacyjnych przewiduje rozbudowę istniejącego układu drogowego o obwodnice miast i miejscowości w ciągach dróg krajowych i wojewódzkich o dużym natężeniu ruchu (droga wojewódzka nr 835);
- przewiduje budowę prawego wału o długości 397 m na cieku Olszówka (km modelu 1+200 - 1+200);
- przewiduje budowę lewego bulwaru o długości 118 m na cieku Olszówka (km modelu 1+330 - 1+480);
- przewiduje budowę lewego wału o długości 50 m na cieku Olszówka (km modelu 1+480 - 1+480);
- przewiduje budowę prawego wału o długości 80 m na cieku Olszówka (km modelu 1+330 - 1+350);
- w zakresie ochrony terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych przewiduje utrzymanie wielkoprzestrzennych form ochrony przyrody Przemysko-Dynowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu i Specjalnego Obszaru Ochrony siedlisk Natura 2000 Rzeki San;

Ponadto Plan wymienia szczegółowo zadania ponadlokalne realizujące cel publiczny, które szczegółowo opisano w rozdziale nr 16.

3.2. Ustalenia Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030

Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030 (załącznik do uchwały nr XXVII/458/20 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 września 2020 r.) jako swój nadrzędny cel ustanawia: „Odpowiedzialne i efektywne wykorzystanie zasobów endo- i egzogenicznych regionu, zapewniające trwałe, zrównoważony i terytorialnie równomierny rozwój gospodarczy oraz wysoką jakość życia mieszkańców województwa”. Do jego osiągnięcia mają prowadzić działania prowadzone w czterech obszarach tematycznych, dla których określono cele szczegółowe dla poszczególnych priorytetów:

1. Gospodarka i nauka
 - cel główny: wzmocnienie potencjału regionalnej gospodarki oraz zwiększanie udziału nauki i badań dla innowacyjnego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego województwa,
2. Kapitał ludzki i społeczny
 - cel główny: wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego jako podstawy umożliwiającej rozwój regionu oraz podnoszenia poziomu życia mieszkańców,
3. Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju środowiska
 - cel główny: rozbudowa infrastruktury służącej rozwojowi oraz optymalizacji wykorzystania zasobów naturalnych i energii przy zachowaniu dbałości o stan środowiska przyrodniczego,
4. Dostępność usług
 - cel główny: zwiększenie dostępu obywateli do usług publicznych i podniesienie standardu ich świadczenia dla poprawy jakości życia i wzmacniania procesów rozwojowych.

Analizy zawarte w strategii, dotyczące sytuacji społeczno-gospodarczej województwa, pozwoliły zaliczyć gminę Dynów do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, które wymagają szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju. Ponadto model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa podkarpackiego do roku 2030 przedstawiony w Strategii, umiejscowił gminę Dynów w regionalnym obszarze strategicznej interwencji – obszar gmin „Błękitnego Sanu”, a także potencjalnym obszarze rozszerzenia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Rzeszowa. Za nadrzędny priorytet Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego przyjęto zapewnienie trwałego, zrównoważonego i terytorialnie równomiernego rozwoju gospodarczego oraz wysoką jakość życia mieszkańców, natomiast pozostałe priorytety mają pełnić funkcję uzupełniającą.

3.3. Strategia Rozwoju Powiatu Rzeszowskiego

Strategia Rozwoju Powiatu Rzeszowskiego na lata 2016-2023 (uchwała nr XXVIII/279/17 Rady Powiatu Rzeszowskiego z dnia 17 marca 2017 r.) przedstawia wizję rozwoju powiatu, w której zawarto wieloletni plan rozwoju w oparciu o pięć obszarów – infrastruktura i środowisko; gospodarka i rynek pracy; bezpieczeństwo, zdrowie i polityka społeczna; edukacja i współpraca oraz kultura, turystyka i promocja.

Strategia rozwoju ma na celu ustalenie dziedzin wymagających interwencji w celu poprawy jakości życia, a także kierunków działań rozwiązywania problemów poprzez podejmowanie odpowiednich kroków dla zapewnienia tej poprawy. Powyższe priorytety są realizowane za pomocą celów strategicznych, które wyznaczają konkretne działania w celu ich realizacji. Każdy z kierunków działań może realizować zagadnienia tylko jednego priorytetu.

Najważniejszym z priorytetów jest rozwój gospodarczy, rozwój infrastruktury technicznej i społecznej. Cel ten będzie realizowany poprzez następujące działania:

- Poprawa dostępności komunikacji powiatu;
- Budowa, rozbudowa, modernizacja i wyposażenie obiektów użyteczności publicznej;
- Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego;
- Rozwój sektora MŚP;
- Budowanie wizerunku i marki powiatu opartej na potencjale gospodarczym.

W wyniku realizacji wyżej wymienionych działań poprawią się m.in. warunki dla rozwoju przedsiębiorczości – głównie sektora małych i średnich przedsiębiorstw oraz zwiększy się liczba pozarolniczych miejsc pracy na terenach wiejskich, gdzie głównym źródłem utrzymania są dochody z rolnictwa.

Kolejnym priorytetem w hierarchii działań powiatu jest ochrona środowiska naturalnego i dóbr kultury oraz ich racjonalne wykorzystanie. Cel ten będzie realizowany poprzez następujące działania:

- Ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego;
- Ochrona i restauracja dóbr kultury;
- Tworzenie warunków do zwiększenia dostępności mieszkańców do usług kultury.

Realizacja powyższych działań przyczyni się do poprawy stanu środowiska naturalnego i dóbr kultury które są jednym z podstawowych elementów zrównoważonego rozwoju. Działania te przyczynią się do rozwoju turystyki, rolnictwa i gospodarki w powiecie rzeszowskim.

Trzeci priorytet zakłada rozwój zasobów ludzkich i instytucjonalnych. Cel ten będzie realizowany poprzez następujące działania:

- Rozwój edukacji;
- Przeciwdziałanie bezrobociu, aktywizację rynku pracy i wzrost kompetencji zawodowych mieszkańców powiatu;
- Prowadzenie działań w kierunku warunków prowadzących do zwiększenia dostępności i podniesienia jakości w sferze ochrony zdrowia;
- Koordynację i integrację działań w zakresie rozwiązywania problemów społecznych na terenie Powiatu Rzeszowskiego.

Realizacja powyższych działań będzie miała bezpośredni wpływ na wzrost jakości życia mieszkańców, poprawę rozwoju osobistego i zawodowego, zapewnienie poczucia bezpieczeństwa zdrowotnego i socjalnego mieszkańców.

Opracowana Strategia ma służyć koordynacji działań rozwojowych podejmowanych przez lokalne jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe i inne podmioty aktywnie biorące udział w życiu społeczności powiatu rzeszowskiego.

3.4. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Rzeszowskiego do roku 2015

Opracowana Strategia zawiera cele rozwojowe spójne ze Strategią Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020 oraz z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2007- 2013.

Szczególnie istotne z punktu widzenia dokumentu studium są następujące priorytety inwestycyjne:

- budowa i modernizacja dróg powiatowych;
- tworzenie projektów w zakresie rozbudowy infrastruktury na rzecz lokalizowanych inwestycji tworzących miejsca pracy;
- tworzenie na terenie poszczególnych gmin Lokalnych Programów Rewitalizacyjnych;
- tworzenie Centrum Integracji Społecznej (CIS);
- podwyższenie jakości edukacji poprzez modernizację istniejącej infrastruktury obiektów oświatowych;
- budowa przyszkolnych obiektów sportowych (hale sportowe, boiska sportowe) na poziomie gmin;
- zwiększenie dostępu do specjalisty czy usług medycznych poprzez poprawę wyposażenia placówek służby zdrowia;
- modernizacja i rozbudowa istniejących placówek służby zdrowia dla poprawy jakości usług medycznych;
- tworzenie pozaszkolnych form edukacji w obszarach wiejskich;
- poprawa komunikacji wewnętrznej dla lepszego przepływu informacji i potencjału gospodarczego;
- promocja i budowa oczyszczalni ścieków przydomowych;

- wprowadzenie projektu otwartych szkół dla organizacji zajęć pozalekcyjnych i edukacji pozaszkolnej;
- tworzenie publicznych punktów dostępu do Internetu szerokopasmowego np. na bazie świetlic wiejskich;
- tworzenie i realizacja strategii na rzecz integracji społecznej na poziomie poszczególnych gmin i Powiatu;
- organizacja np. „Dni Gminy” w powiecie dla prezentowania dorobku kulturowego i tradycji lokalnych;
- tworzenie klubów pracy na terenach wiejskich;
- realizacja projektów, których celem jest promocja samozatrudnienia i doksztalcenia;
- tworzenie Grup Wsparcia w każdej gminie w oparciu o kompetencje ustawowe lokalnych samorządów.

3.5. Diagnoza Strategii Rozwoju Gminy Dynów na lata 2016-2026

Strategię rozwoju gminy Dynów na lata 2016-2026 przyjęto uchwałą nr XXI(113)2016 Rady Gminy Dynów z dnia 27 października 2016 r. Strategia ta jest dedykowana działaniom w perspektywie okresu budżetowania 2016-2026. Głównym celem wyznaczonym przez Strategię jest stworzenie sprzyjającego miejsca życia dla mieszkańców oraz odwiedzających gminę turystów, choć sam cel główny nie został w tym dokumencie jasno sformułowany.

Nakreślona w dokumencie wizja opisuje gminę Dynów jako gminę:

- atrakcyjną turystycznie,
- czystą ekologicznie,
- zasobną ekonomicznie dzięki:
 - bogatemu dziedzictwu kulturowemu,
 - wyspecjalizowanemu rolnictwu,
 - zmodernizowanej infrastrukturze technicznej oraz turystyce,
 - wykształconym mieszkańcom i ich przedsiębiorczości,
- przyjazną dla mieszkańców, inwestorów i gości.

Wizja ta będzie wyrażana przede wszystkim poprzez realizację pięciu głównych celów strategicznych, dla których wyznaczono odrębne cele operacyjne i kierunki działań, które tworzą wielowymiarową sieć powiązań, kluczowych dla dalszego dynamicznego wzrostu gminy:

- Aktywne i bezpieczne społeczeństwo:
 - cele operacyjne: poprawa bezpieczeństwa publicznego; poprawa warunków i jakości opieki zdrowotnej oraz opieki nad osobami starszymi; wspieranie działalności organizacji pozarządowych i społecznych; poprawa zdrowia mieszkańców; wysoka jakość kształcenia i wychowania; wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego; poprawa sytuacji materialnej mieszkańców; rozwój nowoczesnych technologii; wzrost jakości działań kulturalno-oświatowych;
- Rozwój infrastruktury wpływającej na poziom jakości życia mieszkańców:
 - cele operacyjne: rozwój infrastruktury kulturalno-rekreacyjnej oraz sportowej; rozwój infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej; poprawa infrastruktury oświatowej; poprawa stanu technicznego budynków komunalnych i użyteczności publicznej; rozwój infrastruktury transportowej i komunikacyjnej;

- Zachowane czyste środowisko naturalne:
 - cele operacyjne: wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii i gazu; wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców;
- Zachowane zasoby dziedzictwa kulturowego:
 - Cele operacyjne: poprawa stanu technicznego zabytków; działania służące zachowaniu tożsamości lokalnej;
- Wzrost potencjału gospodarczego Gminy:
 - cele operacyjne: wspieranie i rozwój przedsiębiorczości; rozwój usług turystycznych; tworzenie warunków dla rozwoju rolnictwa, w tym rolnictwa ekologicznego; rozwój infrastruktury turystycznej; współpraca regionalna z gminami i partnerami społecznymi oraz gospodarczymi na rzecz rozwoju regionu; poprawa działań służących promocji gminy.

Każdy z celów strategicznych ma wyodrębnione konkretne cele operacyjne. Realizacja celów strategicznych ma przyczynić się do osiągnięcia pożądanego obrazu Gminy Dynów w przyszłości, wyartykułowanego w wizji rozwoju. Wizja stanowi jeden z podstawowych elementów wpływających na kierunek rozwoju lokalnego na danym terenie. Wyznacza pożądaną stan docelowy w określonym momencie w czasie – od roku opracowania strategii do roku 2026, do którego należy dążyć podporządkowując mu wszelkie działania podejmowane na obszarze. Wyznaczone kierunki działań muszą być traktowane w sposób współmierny (zarówno pod względem tempa jak i zasadności realizacji) w zależności od aktualnych potrzeb oraz perspektyw realizacji.

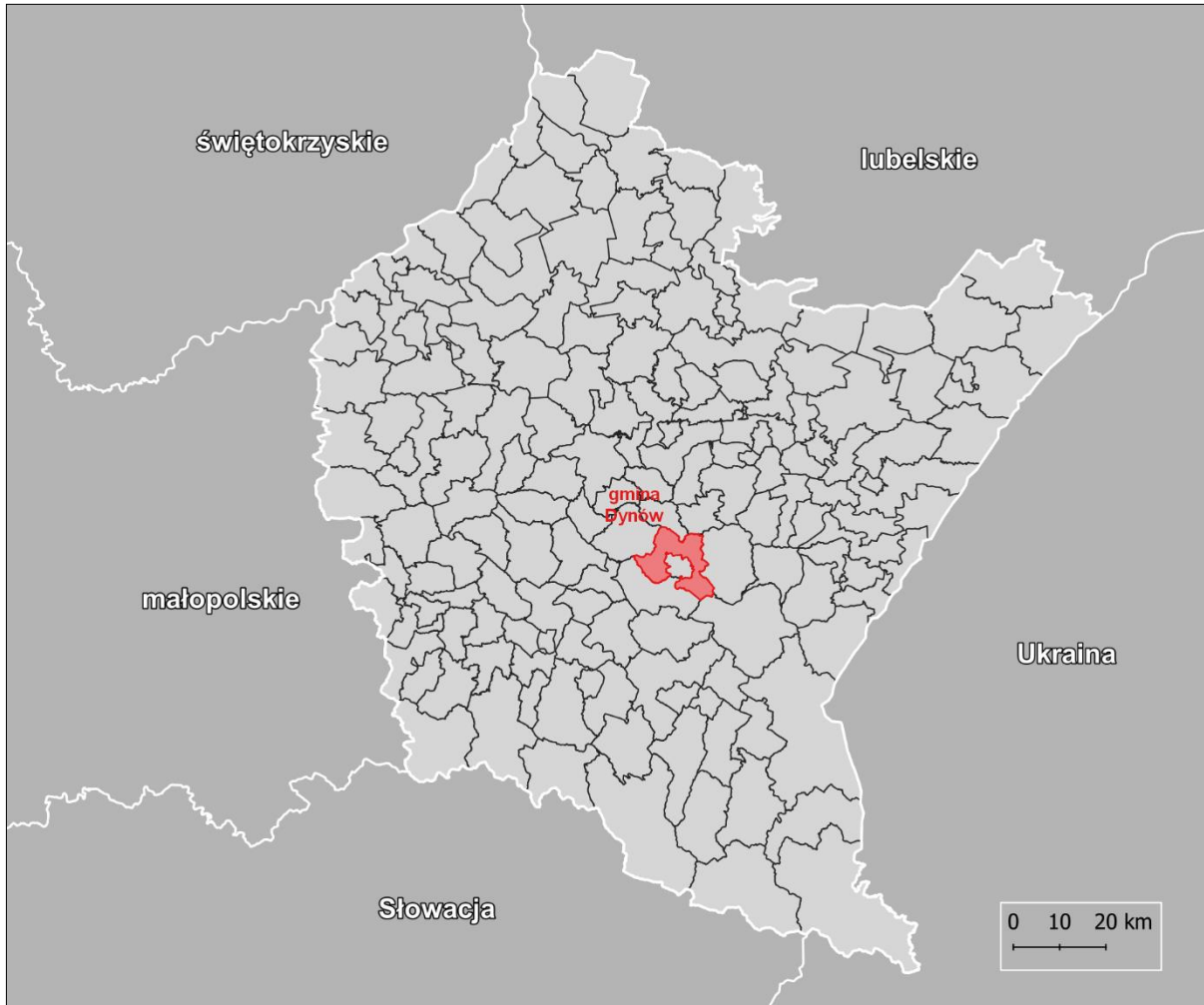
4. DOTYCHCZASOWE PRZEZNACZENIE, ZAGOSPODAROWANIE I UZBROJENIE TERENU ORAZ STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGI JEGO OCHRONY

4.1. Położenie i granice gminy

Gmina Dynów to gmina wiejska położona w południowo-środkowej części województwa podkarpackiego w powiecie rzeszowskim. Zachodnia granica prowadzi terenami leśnymi, a w okolicach miejscowości Wyręby zmienia bieg w kierunku wschodnim – ku drodze wojewódzkiej nr 884. Dalej biegnie wzdłuż drogi oraz terenów leśnych Nadleśnictwa Dynów, by w miejscowości Łazek zmienić swój przebieg w kierunku północno-wschodnim, przecinając drogę powiatową 1427R. Po przekroczeniu drogi, granica dalej biegnie w kierunku północnym przez tereny rolnicze i leśne. Na gruntach sołectwa Harta zmienia swój bieg na północno-zachodni, by po niecałych 700 m ponownie skręcić w kierunku północno-wschodnim. Prowadzi terenami rolniczymi, przecinając drogę powiatową 1426R. Następnie biegnie przez tereny leśne Nadleśnictwa Kańczuga w kierunku południowo-wschodnim, by w rejonie miejscowości Szklary zmienić kierunek na wschodni. Tam przecina drogę wojewódzką nr 835, a następnie kieruje się na północ i dociera do linii kolei wąskotorowej Przeworsk Wąskotorowy – Dynów. Dalej biegnie na północ ponownie przekraczając tory kolejowe i dociera do terenów leśnych, kilka razy załamując się i wkracza na tereny wsi Podlesie. Przez tereny leśne prowadzi w kierunku wschodnim, a następnie zmienia bieg na południowy. Kieruje się przez tereny rolnicze i leśne, kilkakrotnie zmieniając bieg na wschodni i zachodni, a następnie dociera na cenne obszary przyrodnicze objęte ochroną. Przecina Obszar Specjalnej Ochrony ptaków Natura 2000 – Pogórze Przemyskie i Przemysko-Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu, a także po raz kolejny drogę wojewódzką nr 884. Dalej biegnie w kierunku południowym, kilkakrotnie zmieniając swój bieg na wschodni i zachodni. Kierując się na południowy wschód biegnie równoległe z biegiem Sanu, a następnie przecina rzekę w miejscowości Radanówki. Od tego momentu granica kieruje się w stronę południowo-zachodnią/południową głównie przez pola uprawne. Po przekroczeniu drogi powiatowej nr 1432R podąża w kierunku południowo-wschodnim, a następnie południowym, by w obrębie terenów leśnych Nadleśnictwa Dynów zmienić swój bieg w kierunku południowo-zachodnim. Następnie przekracza potok Kruszelnica i kieruje się w kierunku miasta Dynów (północny-zachód).

Granica gminy otacza tereny miasta Dynów od wschodniej, północnej oraz zachodniej strony. Dalej przekracza potok Łubienka i biegnie przez pola uprawne, a następnie tereny leśne w zachodniej części gminy.

Obszar gminy Dynów znajduje się, według najnowszego podziału fizycznogeograficznego, w mezoregionie Pogórza Dynowskiego, będącego częścią makroregionu Pogórza Środkowobeskidzkiego.

Ryc. 1. Położenie administracyjne gminy Dynów

4.2. Uwarunkowania zewnętrzne wynikające z położenia gminy

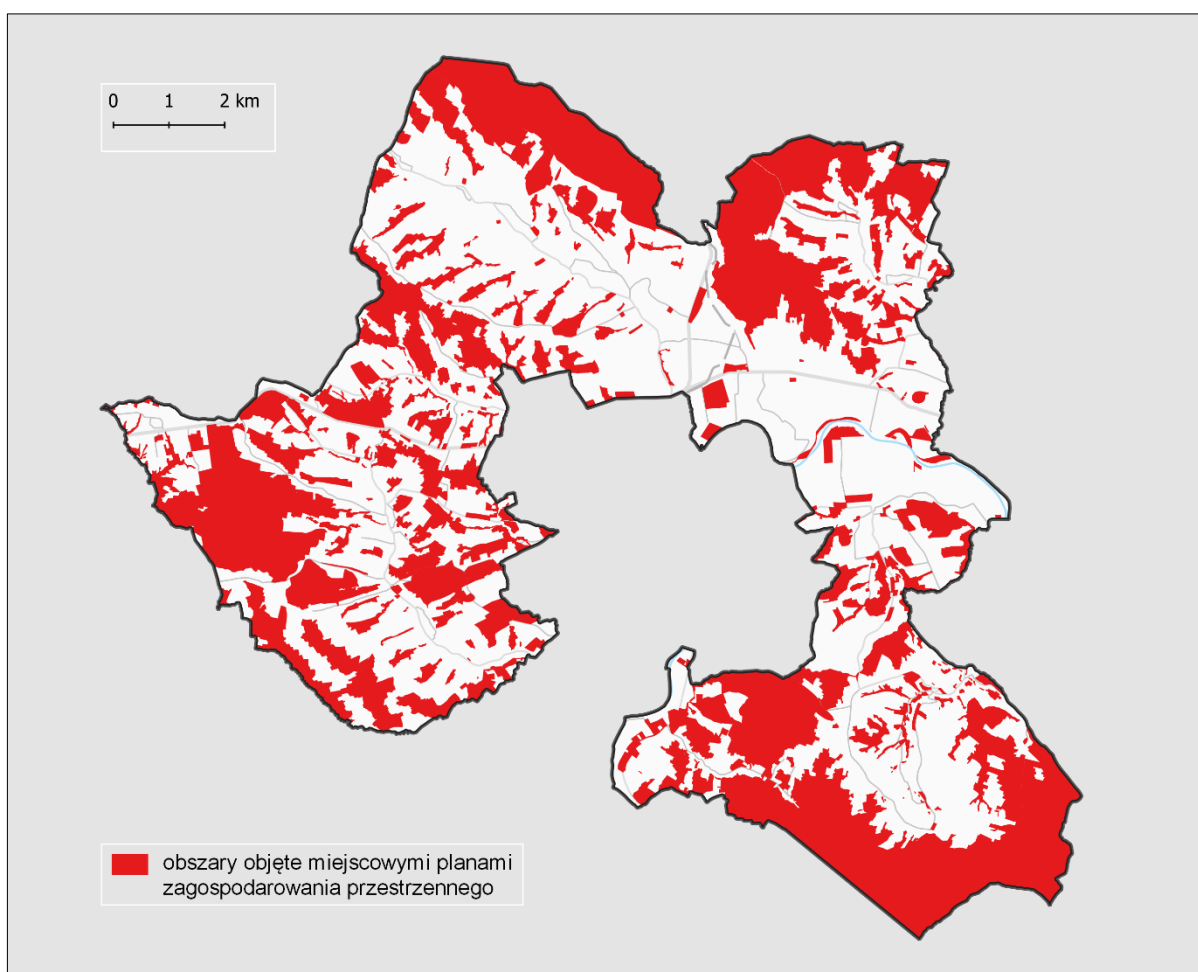
Gmina Dynów to gmina wiejska, znajdująca się w środkowej części województwa podkarpackiego, w powiecie rzeszowskim. Jej obszar zlokalizowany jest pomiędzy 49° 53'N a 49° 44'N równoleżnikiem szerokości geograficznej północnej oraz 22° 05' a 22° 20' południkiem długości geograficznej wschodniej, zamykając granicą administracyjną obszar o powierzchni 11 902 ha (119,02 km²). W skład gminy Dynów wchodzi 9 wsi sołeckich – Bachórz, Dąbrówka Starzeńska, Dylągowa, Harta, Laskówka, Łubno, Pawłokoma, Ulanica oraz Wyręby.

Gmina Dynów graniczy z 7 gminami. Od północy sąsiaduje z gminami Błażowa i Hyżne (powiat rzeszowski) oraz Jawornik Polski (powiat przeworski). Od wschodu z gminami powiatu przemyskiego: Dubiecko i Bircza, z kolei od południa i południowego zachodu z gminą powiatu brzozowskiego – Nozdrzec. Ponadto centralna część gminy graniczy z miastem Dynów. Z uwagi na fakt, iż granica gminy Dynów stanowi południowo-wschodnią oraz południowo-zachodnią granicę powiatu rzeszowskiego, ma styczność również z powiatem przeworskim, przemyskim oraz brzozowskim.

4.3. Stan ładu przestrzennego

Ustalenia studium, które nie jest prawem lokalnym, a jedynie „aktem kierownictwa wewnętrznego gminy” czy też „oświadczeniem woli rady gminy”, realizowane są z reguły poprzez miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, będące aktami prawa miejscowego. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dynów dawało możliwości rozwoju i uchwalania planów miejscowych, jednak od 1999 r. do 2022 r. uchwalono jedynie 3 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Zdecydowana większość uchwalona została rok przed przyjęciem studium – w 1998 r. Do tej pory Rada Gminy Dynów zainicjowała jedną nową procedurę sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego uchwałą nr XLII(254)2022 z dnia 8 sierpnia 2022 r. (dla miejscowości Łubno).

Aktualnie na obszarze gminy Dynów obowiązuje 56 uchwał dotyczących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Plany obejmują tereny o sumarycznej powierzchni 4 871,84 ha, co stanowi około 41% ogólnej powierzchni gminy.

Ryc. 2. Obszary posiadające obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Plany w granicach gminy Dynów uchwalane były w latach 1998-2003 (stan na dzień uchwalenia studium). Największy z nich obejmuje tereny o powierzchni 4 728,06 ha (uchwała nr V/31/2003 Rady Gminy w Dynowie z dnia 10 kwietnia 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów lasów i zalesień na obszarze Gminy Dynów). Jego zadaniem było wskazanie terenów w granicach całej gminy, które mogą zostać zalesione lub są lasami. Poza tym w gminie obowiązują 4 miejscowe plany o powierzchni powyżej 10 ha (od 10 do 18 ha), 13 o powierzchni między 2 a 8 ha, dominują natomiast miejscowe plany o powierzchni do 2 ha (38 mpzp, w tym 25 mpzp o powierzchni

poniżej 1 ha). Wskazuje to, że miejscowe plany w gminie uchwalane były głównie dla mniejszych obszarów (poza mpzp dla lasów i zalesień). Wynika to również z faktu, że większość z nich jest zmianą planu ogólnego dla gminy Dynów (wybrane fragmenty). W planach tych tereny przeznaczano głównie pod zabudowę zagrodową i w mniejszym stopniu mieszkaniową jednorodzinną. Występowały pojedyncze przypadki mpzp dla zabudowy usługowej, w tym handlu, oświaty, kultury oraz usług turystyki, rekreacji (Laskówka, Dąbrówka Starzeńska, Dylągowa, Pawłokoma). Uchwalano również miejscowe plany dla terenów cmentarnych (Dylągowa, Dąbrówka Starzeńska, Pawłokoma).

Powyższa rycina wskazuje na dosyć równomierne pokrycie gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, choć większość z nich dotyczy lasów i zalesień (39,7% powierzchni gminy). Reszta, dotycząca rozwoju zabudowy stanowi zatem około 1,5% powierzchni gminy.

Duża liczba obowiązujących miejscowych planów wpływa na uproszczenie procedur administracyjnych oraz wzrost atrakcyjności terenów. Jednakże z uwagi na fakt, iż niewielka część gminy została objęta planami dotyczącymi zabudowy, większość inwestycji odbywa się w oparciu o decyzje administracyjne (decyzje o warunkach zabudowy lub decyzje o lokalizacji inwestycji celu publicznego). Poniższa tabela ukazuje o przeprowadzenie jakiego rodzaju inwestycji zabiegali inwestorzy w latach 2018-2021 na obszarze gminy Dynów oraz w całym powiecie rzeszowskim.

Tabela 2. Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wydane w latach 2018-2021 na terenie gminy Dynów i powiatu rzeszowskiego

	2018 r.			2019 r.			2020 r.			2021 r.		
	Powiat rzeszowski	Dynów	Udział [%]	Powiat rzeszowski	Dynów	Udział [%]	Powiat rzeszowski	Dynów	Udział [%]	Powiat rzeszowski	Dynów	Udział [%]
decyzje dotyczące zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej	3	0	0	3	0	0	7	0	0	4	0	0
decyzje dotyczące zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej	1 649	20	1,2	1 742	18	1,0	1 781	20	1,2	2 122	30	1,4
decyzje dotyczące zabudowy usługowej	133	2	1,5	95	2	2,1	90	1	1,1	109	0	0
decyzje dotyczące innej zabudowy	195	5	2,5	236	9	3,8	227	12	5,3	281	10	3,5

Źródło: BDL GUS, dane Urzędu Gminy Dynów

Jak widać największą liczbę decyzji wydano na cel budowy obiektów mieszkaniowych jednorodzinnych, która stanowi podstawowy rodzaj zabudowy w gminie. Udział liczby decyzji wydanych na ten cel dla gminy Dynów w odniesieniu do powiatu rzeszowskiego wzrósł z 1,2% w 2018 r. do 1,4% w 2021 r. Co istotne nie jest to znaczny wzrost, jednak tendencja się utrzymuje. Skala tego zjawiska jest bezpośrednio powiązana z postępującym trendem do zamieszkiwania w domach jednorodzinnych oraz bliską obecnością miasta Dynów jako ośrodka zapewniającego dostęp do podstawowych usług lokalnych. Warto zauważyć, że w latach 2018-2021 nie wydano żadnej decyzji na cel zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej. Może to nie wynikać ze zmniejszenia zainteresowania ww. budownictwem, lecz uszczuplenia areałów odpowiadających budowie tego typu inwestycji. Wynika to z faktu, iż znaczna część terenów o korzystnych warunkach zabudowy zajęta jest przez grunty klas II-III, na których realizacja zabudowy wymaga uzyskania zgody na przeznaczenie gruntów rolniczych na cele nierolnicze. Procedurę

taką przeprowadza się w toku sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Wydane decyzje mogą wskazywać na nieznaczny spadek znaczenia gminy w regionie, ale również zainteresowanie nowych inwestorów danym obszarem jedynie pod kątem zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Z przedstawionych danych wynika również, iż największy ruch budowlany notowany był w roku 2021, kiedy wydano najwięcej decyzji. Był to wzrost w stosunku do roku poprzedniego, jednak po 2019 zanotowano spadek, a już w 2021 r. ponowny wzrost i najprawdopodobniej tendencja taka zostanie zachowana w kolejnych latach.

Tabela 3. Decyzje o inwestycji celu publicznego wydane w latach 2018-2021 na terenie gminy Dynów

Rok	Sieć gazowa	Budowa linii napowietrznych elektroenergetycznych	Oświetlenie	Inne	łącznie
2018	7	4	0	0	11
2019	5	3	0	0	8
2020	11	4	2	3	20
2021	9	1	4	1	15

Źródło: dane Urzędu Gminy Dynów

Najwięcej decyzji o inwestycji celu publicznego wydano w 2020 r., a najmniej rok wcześniej – w 2019 r. W ww. okresie czteroletnim niezmiennie dominowały decyzje dotyczące realizacji sieci gazowej. W ostatnich dwóch latach pojawiły się decyzje zezwalające na budowę oświetlenia, jednak było ich niewiele (łącznie 6). Dla budowy napowietrznych linii elektroenergetycznych wydawano decyzje co roku, również niezbyt licznie. Powyższe zestawienie jednoznacznie wskazuje na największe zainteresowanie rozwojem sieci gazowej.

Analizując zmiany w strukturze użytkowania gruntów widoczna jest dominacja użytków rolnych, które stanowią prawie 60% powierzchni gminy, przy czym grunty orne stanowią około 71%, z kolei łąki i pastwiska – 28%. Gmina Dynów z uwagi na występowanie gleb o wysokich klasach bonitacyjnych posiada bardzo dobre warunki do rozwoju rolnictwa. Analizując powierzchnię obszaru gminy wyraźnie widać znaczny udział (15%) gruntów o klasie bonitacyjnej II i III (w tym IIIa i IIIb) w ogólnej powierzchni użytków rolnych. Daje to ogólną powierzchnię 1 356,3 ha obszarów mających znaczny potencjał do wsparcia rozwoju gospodarki gminy w kierunku rolnictwa, natomiast z drugiej strony w dużej mierze ograniczają one wielkoskalowe przedsięwzięcia o innym charakterze, które musiałyby zostać poprzedzone szeregiem postępowań administracyjnych zmierzających do zmiany statusu prawnego tych gruntów.

Tabela 4. Zmiany struktury użytkowania terenów gminy Dynów

Rok	Użytki rolne				Grunty leśne oraz zadrzewione		Grunty zabudowane i zurbanizowane						Użytki ekol.	Nieużytki
	grunty orne	łąki trwałe	Pastwiska	razem z poz.	lasy	razem z poz.	tereny mieszk.	drogi	tereny kolejowe	tereny przem.	tereny rekr.	razem z poz.		
	[ha]													
2012	4970	402	1143	6883	4173	4439	18	366	5	1	15	421	0	29
2013	4885	395	1113	6760	4177	4556	19	368	5	2	14	427	0	28
2014	4884	395	1113	6761	4178	4557	18	367	5	2	14	425	0	28
	...													
2021	4982	362	1624	7025	4211	4925	33	410	5	6	17	471	0	28

źródło: BDL GUS, dane Starostwa Powiatowego w Rzeszowie

Z powyższych danych wynika również, że gmina Dynów stanowi obszar o stosunkowo wysokiej lesistości – 35,4% powierzchni gminy, przy obszarze o powierzchni 4 211 ha, zajmują lasy. Wraz z pozostałymi gruntami zadrzewionymi, grunty leśne oraz zadrzewione zajmują powierzchnię 4 212 ha – niecałe 40% powierzchni gminy. Lasy położone są przede wszystkim na północ od Bachorza i Harty, na zachodzie gminy – w okolicy Łubna i Wyrębów, a także w południowej części gminy pomiędzy Pawłokomą i Dąbrówką Starzeńską.

Pod względem powierzchni gruntów zabudowanych i zurbanizowanych w gminie największy obszar zajmują tereny komunikacyjne – drogi (w 2021 r. odnotowano 410 ha zagospodarowanych na ten cel), znaczny wpływ na taki stan rzeczy mają przebiegające przez gminę drogi wojewódzkie, a także liczne drogi powiatowe. Sieć komunikacyjna w układzie wojewódzkim ma charakter tranzytowy oraz rozprowadzający w układzie powiatowym. Na terenie gminy nie występują ważne węzły komunikacji samochodowej. W latach 2012-2021 powierzchnia terenów komunikacyjnych wzrosła o 12%, co wskazuje na modernizację i rozbudowy infrastruktury transportowej na terenie gminy. Następne pod względem zajmowanej powierzchni są grunty pod zabudowę mieszkaniową, które zajmują 33 ha, tereny kolejowe, które zajmują 5 ha oraz obszary produkcyjne – 6 ha. Niezmienna powierzchnia terenów kolejowych wynika z faktu, że przez teren gminy poprowadzona jest jedynie kolej wąskotorowa wykorzystywana turystycznie i nie przewiduje się budowy kolejnych linii. W ostatnich latach powierzchnia terenów produkcyjnych wzrosła z 1 do 6 ha, co może wskazywać na powolny wzrost zainteresowania inwestorów terenami gminy. Tereny produkcyjne zlokalizowane są w Bachorzu oraz Ulanicy, natomiast pojedyncze zakłady wytwórcze znajdują się także w rozproszeniu w obrębie terenów zabudowanych. Na terenie gminy można zauważyć powolny wzrost ogólnej powierzchni gruntów zabudowanych i zurbanizowanych (w 2012 r. – 421 ha, w 2021 r. – 471 ha).

Na terenie gminy brak terenów o typowej funkcji turystycznej. W takim aspekcie rozpatrywane mogą być jedynie obszary o ciekawych pod kątem turystycznym, walorach środowiska naturalnego. Odczuwalne są jednak braki w infrastrukturze turystyczno-rekreacyjnej pozwalającej na pełne wykorzystanie potencjału tych obszarów. Zaledwie 0,1% powierzchni gminy zajmują tereny rekreacyjne. W latach 2012-2021 o 0,13% wzrosła powierzchnia zajmowana przez tereny rekreacyjne, które stanowią niecałe 0,2% powierzchni gminy.

Z uwagi na bogatą historię na terenie gminy Dynów znajduje się szereg obiektów ważnych dla dziedzictwa kulturowego. Warto wspomnieć chociażby o kościele pw. św. Mikołaja w Harcie, Kościele pw. św. Zofii w Dylągowej, dzwonnicy przy nieistniejącej cerkwi greko-katolickiej w Pawłokomie czy też budynku stacyjnym kolejki wąskotorowej w Bachorzu. Dodatkowo, na terenie gminy stwierdzono liczne stanowiska archeologiczne reprezentujące różne okresy, m.in. ślady z epoki kamienia i kultury łużyckiej, zabytki kultury przeworskiej, zabytki z okresu średniowiecza i czasów nowożytnych. Na szczególną uwagę zasługuje cmentarzysko z okresu kultury łużyckiej odkryte w Bachorzu, gdzie znaleziono ponad 1000 grobów popielnicowych, ale również gliniane naczynia oraz ozdoby i części strojów wykonanych z brązu.

Ponadto walory krajobrazowe gminy związane są z obecnością rzek (w tym najważniejszej – Sanem) oraz licznych potoków, zróżnicowaną rzeźbą terenu oraz szeregiem interesujących miejsc objętych formami ochrony przyrody, m.in. obszary Natura 2000 doskonale wpisują się w niezwykle modną w dzisiejszych czasach formę turystyki rowerowej oraz pieszej. Dzięki temu gmina Dynów to obszar o znacznym potencjale do wykształcenia terenów przeznaczonych pod funkcję turystyczną, która aktualnie niestety nie jest dostatecznie eksponowana.

Sieć osadnicza gminy Dynów składa się z 9 sołectw:

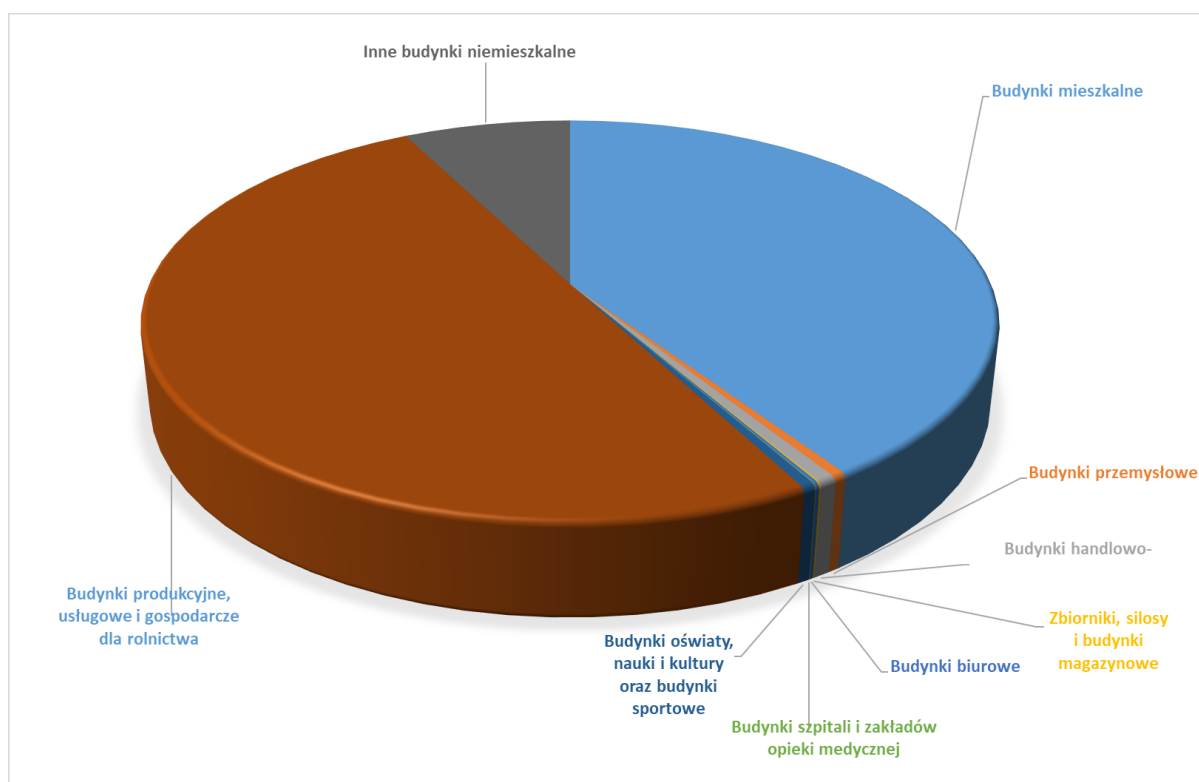
- Bachórz,
- Dąbrówka Starzeńska,
- Dylągowa,
- Harta,
- Laskówka,
- Łubno,
- Pawłokoma,
- Ulanica,
- Wyręby.

Strukturę funkcjonalną budynków sieci osadniczej przedstawia poniższa tabela. W dalszej części zamieszczono też ryciny prezentujące koncentrację wybranych typów funkcjonalnych budynków.

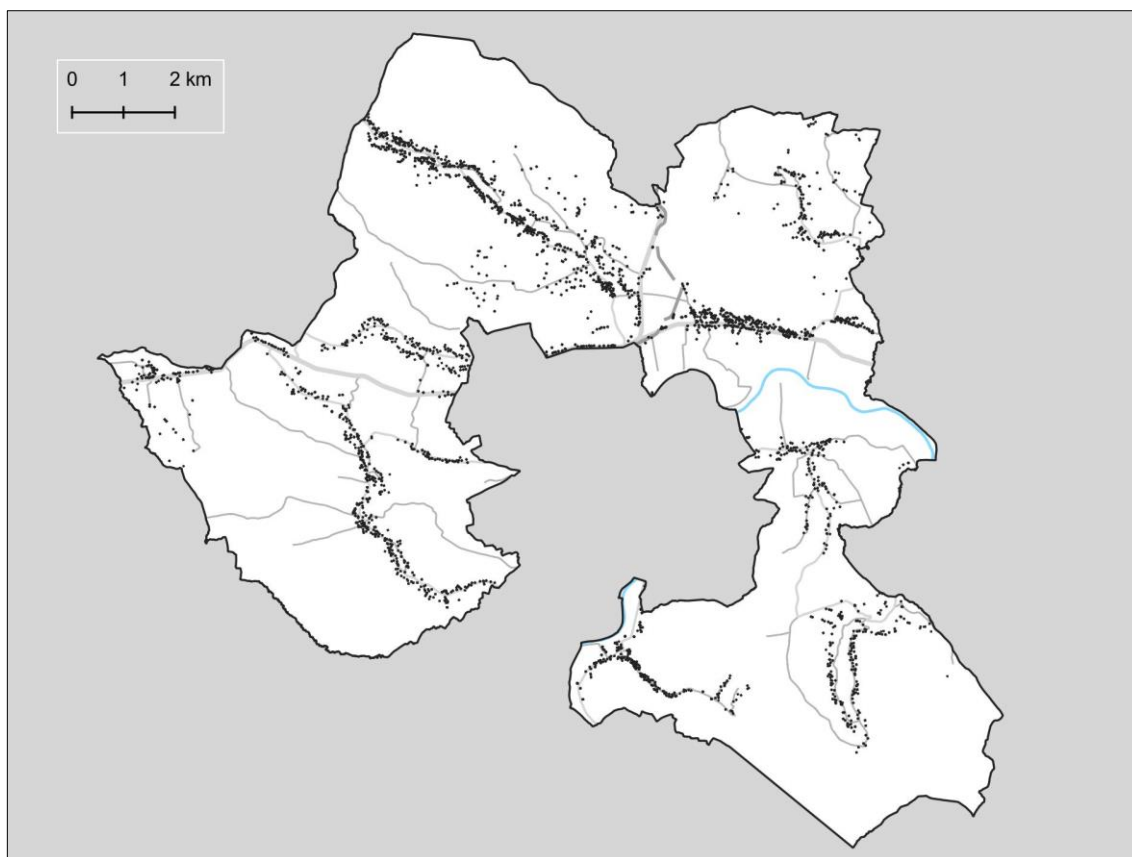
Tabela 5. Struktura funkcji budynków sieci osadniczej

Funkcja budynku	Liczba budynków
Budynki mieszkalne	2275
Budynki przemysłowe	23
Budynki handlowo-usługowe	33
Zbiorniki, silosy i budynki magazynowe	3
Budynki biurowe	7
Budynki szpitali i zakładów opieki medycznej	2
Budynki oświaty, nauki i kultury oraz budynki sportowe	24
Budynki produkcyjne, usługowe i gospodarcze dla rolnictwa	2811
Inne budynki niemieszkalne	421
Suma	5599

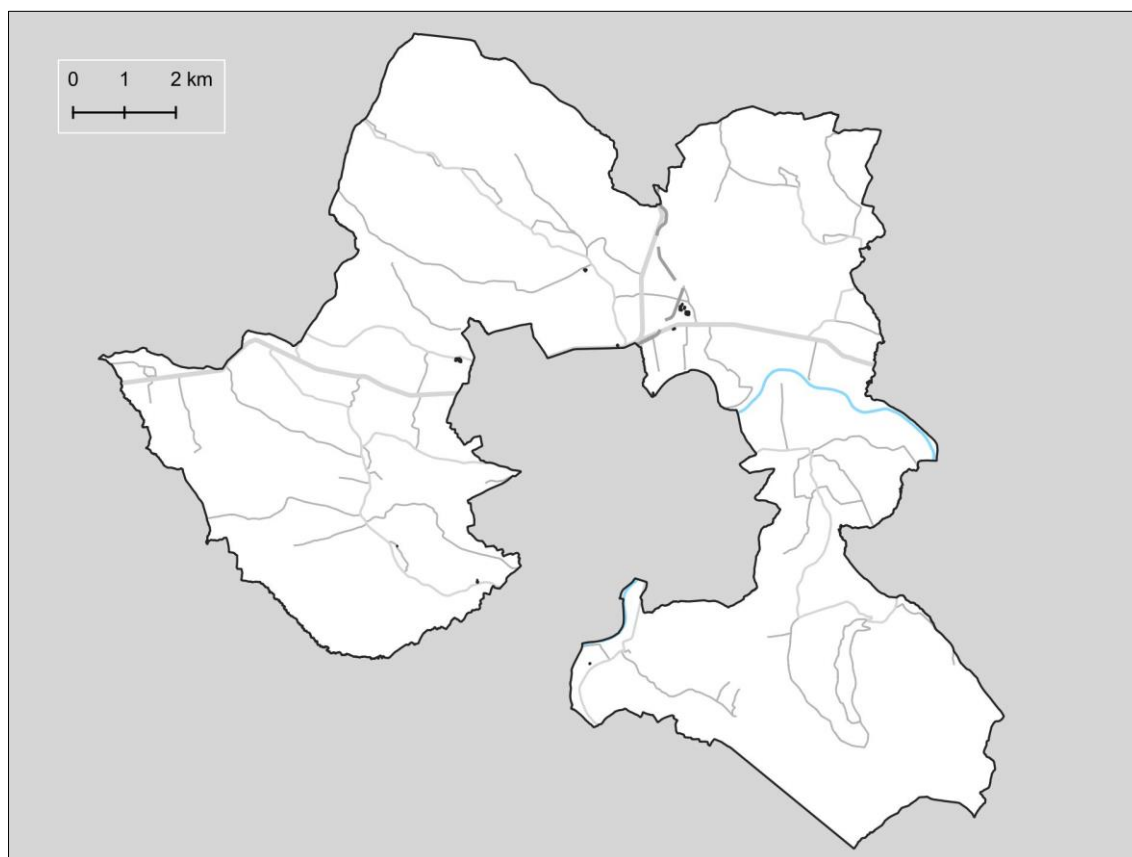
Źródło: Ewidencja Gruntów i Budynków

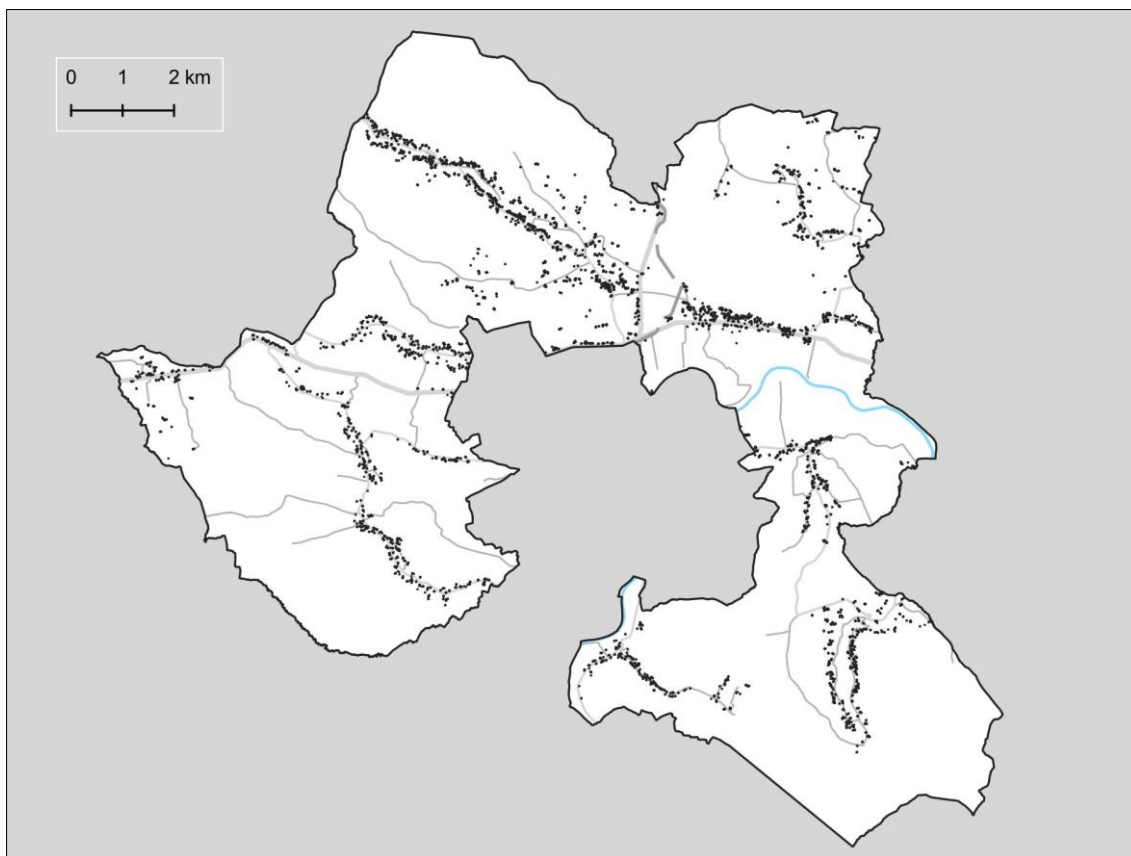
Ryc. 3. Struktura funkcji budynków sieci osadniczej gminy Dynów

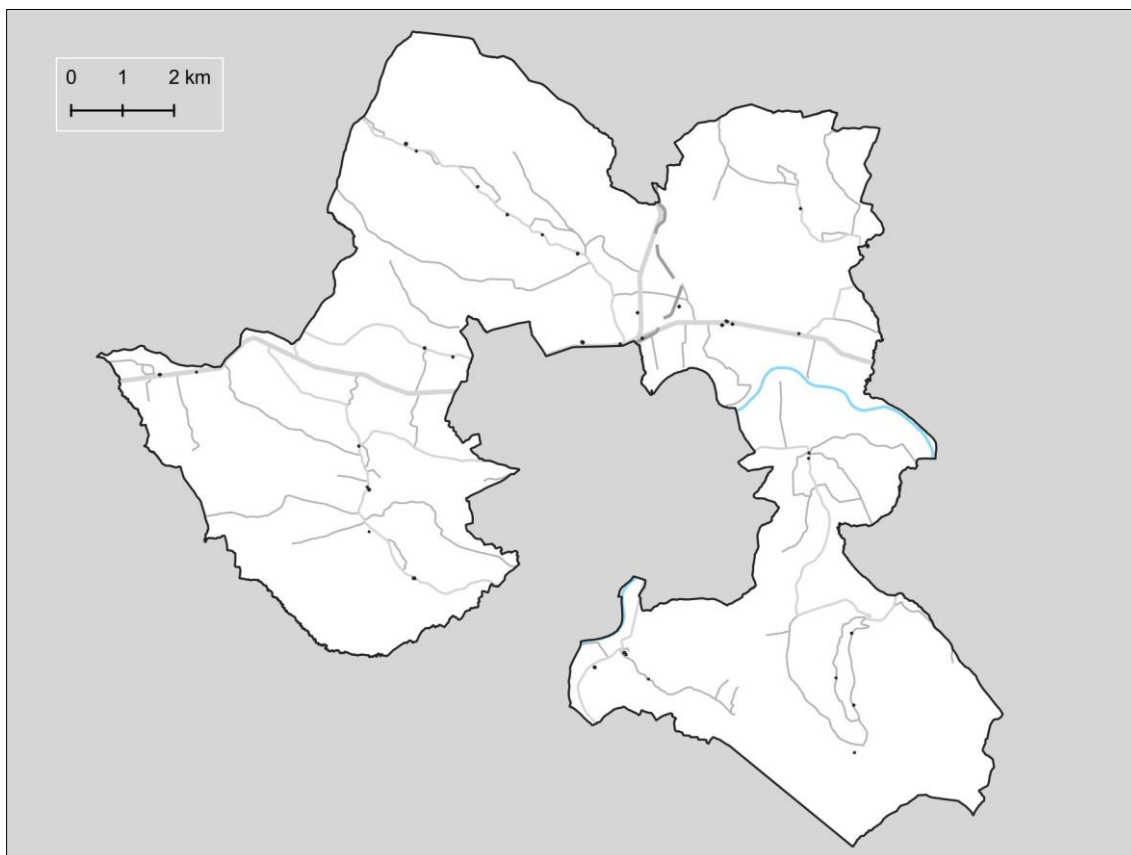
Ryc. 4. Lokalizacja budynków mieszkalnych na terenie gminy Dynów

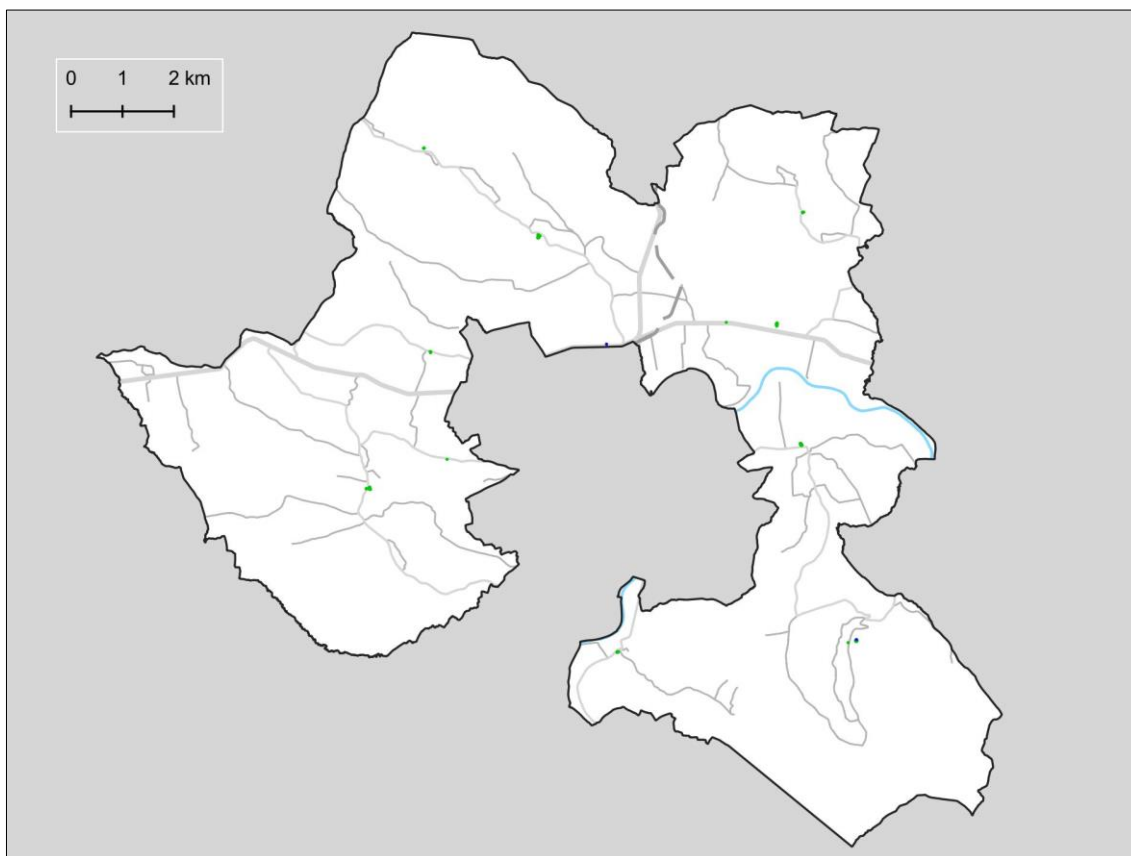
Ryc. 5. Lokalizacja budynków o dominującej funkcji produkcyjnej na terenie gminy Dynów

Ryc. 6. Lokalizacja budynków o dominującej funkcji produkcji, usług i gospodarczej dla rolnictwa na terenie gminy Dynów

Ryc. 7. Lokalizacja budynków o dominującej funkcji handlowo-usługowej oraz biurowej na terenie gminy Dynów

Ryc. 8. Lokalizacja budynków o dominującej funkcji usług publicznych na terenie gminy Dynów (budynki opieki zdrowotnej – kolor niebieski; budynki oświaty, nauki i kultury, kultu religijnego – kolor zielony)

Rozmieszczenie zabudowy w gminie Dynów determinowane jest przede wszystkim warunkami fizjograficznymi, a także istniejącą siecią usług oraz infrastrukturą komunikacyjną. Obszar gminy położony jest na Pogórzu Dynowskim, w związku z czym pagórkowaty teren wpływa w znaczny sposób na układ zabudowy. Dodatkowo tereny zalewowe we wschodniej części gminy oraz tereny leśne, częściowo objęte prawnymi formami ochrony przyrody, w naturalny sposób ograniczają rozwój zabudowy. Wobec tego zabudowa na terenie gminy wykształciła się głównie w dnach dolin potoków, wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych. Na układ przestrzenny składają się wobec tego miejscowości typu ulicowego. W krajobrazie gminy występują również rozproszone przysiółki ulicowe, stanowiące części większych wsi. Należy zaznaczyć, że zabudowa typowo mieszkaniowa, jak i zabudowa zagrodowa (budynki produkcyjne, usługowe i gospodarcze dla rolnictwa), wspólnie dominują w strukturze sieci osadniczej (łącznie stanowią 90,8% budynków w gminie), co wskazuje na rolniczy charakter gminy. Zabudowa wsi jest charakterystyczna dla osadnictwa zagrodowego, tj. frontem do ulicy usytuowany jest budynek mieszkalny, natomiast w głębi działki zlokalizowane są obiekty gospodarcze. Zaznacza się także wyraźny udział zabudowy niemieszkalnej, która stanowi 7,5% wszystkich budynków w gminie.

W głównych miejscowościach gminy (Bachórz, Dylągowa, Harta, Łubno, Ulanica) rozmieszczone są budynki oświaty, nauki, kultury, obiekty sportowe, budynki kultu religijnego czy też budynki handlowo-usługowe oraz obiekty produkcyjne, przemysłowe, które stanowią obiekty szczególnie ważne dla lokalnych społeczności w kontekście zaspokojenia podstawowych potrzeb. Należy jednak zauważyć, że ww. obiekty stanowią zaledwie 1,6% wszystkich budynków na terenie gminy. Wynika to m.in. z rolniczego charakteru gminy, a także sąsiedztwa miasta Dynów, które zapewnia łatwy i szybki dostęp do podstawowych usług.

Gęstość zabudowy, szczególnie mieszkaniowej, bezpośrednio determinuje liczbę mieszkańców miejscowości. Bezspornie w tym względzie dominuje miejscowość Harta, w granicach której mieszka aż 30% mieszkańców gminy. Następnie odnotować należy miejscowość Łubno (1221 mieszkańców) oraz Bachórz (1095 mieszkańców), w granicach których mieszka 34% mieszkańców gminy. Dużą liczbą ludności charakteryzują się także Dylągowa (533 mieszkańców) oraz Pawłokoma (519 mieszkańców). W pozostałych miejscowościach liczba ludności mieści się w przedziale 202-428 mieszkańców, co wskazuje na znaczną dysproporcję w rozmieszczeniu ludności na obszarze gminy Dynów.

Można zauważyć, że w miejscowościach, w których liczba mieszkańców przekracza 200 osób, pojawiają się cechy demograficzne, które umożliwiają rozwój. Ponadto, przy takiej liczbie mieszkańców uzasadnione jest lokowanie takich usług jak placówki oświatowe, obiekty usługowo-handlowe, a także zrozumiałe jest lokowanie inwestycji w zakresie infrastrukturalnym. Można więc uznać, że są to miejscowości rozwojowe. Na obszarze gminy we wszystkich miejscowościach liczba ludności przekracza 200 osób. W każdej z miejscowości zlokalizowane są placówki oświatowe oraz drobne usługi z zakresu handlu, jednak największa ich koncentracja występuje w największych miejscowościach gminy.

Liczba ludności w gminie Dynów w 2021 r. wyniosła według GUS 6 772 osób, co przekłada się na 12 pozycję wśród gmin powiatu rzeszowskiego. Na terenie powiatu mniej mieszkańców zamieszkiwało jedynie na terenie gminy wiejskiej Lubenia – 6 410 oraz miejskiej Dynów – 6 035. Pozostałe jednostki w tym powiecie klasyfikują się w przedziale 6,7-23,0 tys. mieszkańców. Wskazuje to na znaczną dysproporcję w populacji gmin powiatu, przy czym należy zaznaczyć, że największą liczbą ludności charakteryzują się głównie gminy miejsko-wiejskie oraz położone w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Rzeszów. Można zatem uznać, że w powiecie rzeszowskim występuje nierównomierne rozmieszczenie ludności, około 60% mieszkańców powiatu mieszka w jego północnej części.

Dominującą pozycję w hierarchii sieci osadniczej miejscowości determinują, oprócz korzystnej lokalizacji, także funkcje usług m.in. publicznych i administracyjnych. Mieszkańcy gminy Dynów korzystają z szeregu usług i instytucji, których siedziba zlokalizowana jest na terenie gminy miejskiej Dynów.

Do podstawowych jednostek organizacyjnych szczebla gminnego zaliczyć należy:

- Gminną Bibliotekę Publiczną w Dynowie z siedzibą w Bachórze,
- Ochotniczą Straż Pożarną w Bachórze i Harcie,
- Szkołę Podstawową w Bachórze,
- Szkołę Podstawową w Dylągowej,
- Szkołę Podstawową Nr 1 im. Bohaterów Walk Chłopskich w Harcie,
- Szkołę Podstawową w Łubnie,
- Szkołę Podstawową w Pawłokomie,
- Szkołę Podstawową w Ulanicy,
- Urząd Gminy Dynów w Dynowie.

4.4. Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu

Aktualne zagospodarowanie terenu gminy Dynów zostało ukształtowane w wyniku oddziaływania czynników kulturowych, społecznych, gospodarczych oraz środowiskowych. Zróżnicowane warunki przyrodnicze stanowią podstawę do wyróżnienia jednostek funkcjonalno-przestrzennych na terenie gminy. Jednocześnie stanowią częściowo przeszkodę do dalszego rozwoju przestrzennego jednostek osadniczych na terenie gminy.

Skomplikowana budowa geologiczna oraz urozmaicona rzeźba terenu determinują istniejący układ sieci osadniczej. Na terenie gminy występują udokumentowane osuwiska, a tereny o znacznym nachyleniu są predysponowane do uruchomienia ruchów grawitacyjnych. W związku z tym układ zabudowy dostosowuje się do ukształtowania terenu. Jednostki osadnicze rozmieszczone są w dolinach potoków,

a na wyższych partiach stoków można zaobserwować zjawisko rozproszenia zabudowy. Pagórkowate tereny rozcięte są przez dolinę Sanu, która stanowi barierę dla rozwoju osadnictwa we wschodniej części gminy. Tereny zalewowe Sanu w naturalny sposób ograniczają rozwój zabudowy i inwestycji. Jednocześnie występują tam grunty wysokich klas (II-III), a także tereny cenne pod względem przyrodniczym, co predysponuje daną część gminy do rozwoju funkcji ekologicznej i rolniczej, aniżeli osadniczej. Ponadto rozwój sieci osadniczej jest ograniczony ze względu na kompleksy leśne, objęte prawnymi formami ochrony przyrody.

Drogi wojewódzkie nr 884 oraz 835 przebiegające przez północną część gminy, stanowią główne połączenie komunikacyjne z sąsiednimi gminami, a także większymi ośrodkami miejskimi, jak m.in. Rzeszów. Należy zaznaczyć, że zabudowa rozwinęła się przede wszystkim wzdłuż dróg wojewódzkich oraz powiatowych, co wpływa na dobrą dostępność i obsługę komunikacyjną większości miejscowości. Istniejący układ komunikacyjny ze względu na niezadawalający stan nawierzchni wymaga modernizacji i napraw, należy jednak zaznaczyć, że stan techniczny nawierzchni dróg ulega systematycznej poprawie.

Dostęp do działalności usługowych, handlu, administracji, oświaty, kultury czy też ochrony zdrowia zapewniany jest w głównej mierze przez miasto Dynów, zlokalizowane poza granicami gminy. Na terenie gminy widoczna jest obecność tego typu obiektów w większych miejscowościach, choć należy zaznaczyć, że najwięcej atrakcyjnych terenów pod względem przeprowadzonych inwestycji znajduje się w Bachórze, Ulanicy i Łubnie.

Ze względu na istniejące ograniczenia rozwój inwestycji jest możliwy głównie na terenach o mniejszym nachyleniu zlokalizowanych w rozszerzeniach dolin potoków, a także wzdłuż ciągów komunikacyjnych. Do tej pory zagospodarowanie jednostek osadniczych gminy odbywało się głównie w ramach sąsiedztwa z istniejącą zabudową, w formie zabudowy uzupełniającej, wypełniającej niezainwestowane przestrzenie oraz wzdłuż dróg. Taki model rozwoju sprzyja, ze względów ekonomicznych i ekologicznych, racjonalnemu zarządzaniu gminą, w przeciwieństwie do rozpraszania zabudowy na terenach rolnych w formie zabudowy siedliskowej, które należy uznać za zjawisko niekorzystne.

W strukturze przestrzennej gminy można wyróżnić cztery obszary, na których obecny kształt wpłynęły zarówno cechy fizjograficzne, jak i uwarunkowania społeczno-gospodarcze. W strukturze przestrzennej gminy aktualnie wyróżniają się:

- tereny osadniczo-rolnicze – tworzy je mozaika terenów otwartych, zabudowanych oraz zadrzewionych, zlokalizowanych na obszarach, gdzie spadki terenu umożliwiły kształtowanie zabudowy (głównie w rozszerzeniach dolin potoków oraz wzdłuż ciągów komunikacyjnych). W rejonie znajduje się jeden z ważniejszych ośrodków w gminie – Bachórz, który stanowi główne miejsce rozwoju i inwestycji na terenie gminy. Przez obszar przebiegają drogi wojewódzkie nr 884 oraz 835 stanowiące najważniejsze połączenie z otoczeniem zewnętrznym. W związku z tym miejscowości znajdujące się wzdłuż tych dróg miały możliwość lepszego rozwoju, a tym samym stanowią atrakcyjniejsze tereny pod względem lokalizacji nowych inwestycji. Ze względu na gleby o korzystnych kompleksach dla rozwoju rolnictwa są to tereny, gdzie dominuje rolniczy charakter użytkowania gruntów;
- tereny doliny Sanu – ograniczone są od północy drogą wojewódzką nr 884, a od południa drogą powiatową nr 1432R oraz gminną nr 108332R, wzdłuż których rozwinęło się osadnictwo. Jest to obszar przyrodniczy o znaczeniu międzynarodowym (objęty ochroną jako obszary Natura 2000, Park Krajobrazowy Pogórza Przemyskiego). Są to tereny predysponowane do rozwoju funkcji ekologicznej oraz rekreacyjnej, a także rolniczej, co stanowi barierę dla rozwoju inwestycyjnego;
- tereny leśne – zwarte płaty terenów leśnych występujące w północnej, zachodniej oraz południowej części gminy, objęte prawnymi formami ochrony przyrody. Są to tereny predysponowane do rozwoju funkcji ekologicznej oraz rekreacyjnej, co stanowi barierę dla rozwoju inwestycyjnego;

- tereny zagrożeń geologicznych – tereny o skomplikowanej budowie geologicznej oraz znacznych nachyleniach predysponowane do uruchomienia ruchów masowych, a także udokumentowane osuwiska. Występują na terenie gminy w sposób rozproszony, zajmują najbardziej nachylone zbocza. Są to tereny, które w przypadku uruchomienia ruchów grawitacyjnych mogą uszkodzić sąsiadujące z nimi budynki oraz infrastrukturę techniczną. W związku z tym jakiegokolwiek działania w strefie powinny być ograniczone jedynie do prac przeciwosuwiskowych.

5. STAN ŚRODOWISKA NATURALNEGO GMINY I WARUNKI JEGO OCHRONY

5.1. Budowa geologiczna

Gmina Dynów położona jest w obrębie jednostki tektonicznej skolskiej należącej do Karpat fliszowych. Osady fliszowe wykształcone w postaci łupków, piaskowców i margli, zostały sfałdowane, a następnie odkłute od podłoża i nasunięte w postaci płaszczowiny na niezaburzone osady miocenu Zapadliska Przedkarpackiego.

Najstarszymi utworami jednostki skolskiej na terenie gminy są górnokredowe – paleoceńskie warstwy inoceramowe, wykształcone w postaci piaskowców głównie cienko- i średnioławicowych, margli (margle z Węgierki), a także łupków. Piaskowce warstw inoceramowych zwykle są szare i popielatoszare, o spoiwie wapnistym, z kolei łupki przełamujące piaskowce są popielate, czasem zielonkawe, często wapniste. Lokalnie, w obrębie serii cienko- i średnioławicowych piaskowców oraz łupków występują wkładki margli, piaskowców gruboławicowych i zlepieńców. Margle warstw inoceramowych to głównie jasnoszare, niebieskawe lub zielonkawe margle piaszczyste z wkładkami łupków oraz piaskowców. Miąższość warstw górnokredowych jest zróżnicowana, na terenie gminy osiąga do 1000 m.

Ponad warstwami inoceramowymi pojawiają się w profilu paleoceńsko-eoceńskie łupki pstre i eoceńskie łupkowo-piaskowcowe warstwy hieroglifowe. Są to głównie czerwone, zielone, szare, beżowe oraz plamiste łupki, generalnie bezwapniste, lokalnie zapiaszczone. Miąższość utworów jest zmienna i osiąga od kilku do 100 metrów, a przypuszcza się, że może osiągnąć nawet do 250 m. Wychodnie łupków można zaobserwować w rejonie wsi Dylągowa, a także w koluwiach osuwiskowych z łupkami zielonymi i rumoszami piaskowców. Warstwy hieroglifowe tworzą cienko- lub średnioławicowe, szare lub zielonkawe piaskowce. Lokalnie w stropie warstw hieroglifowych występuje poziom żółtych margli z licznymi globigerynami o miąższości 3,0-4,5 m.

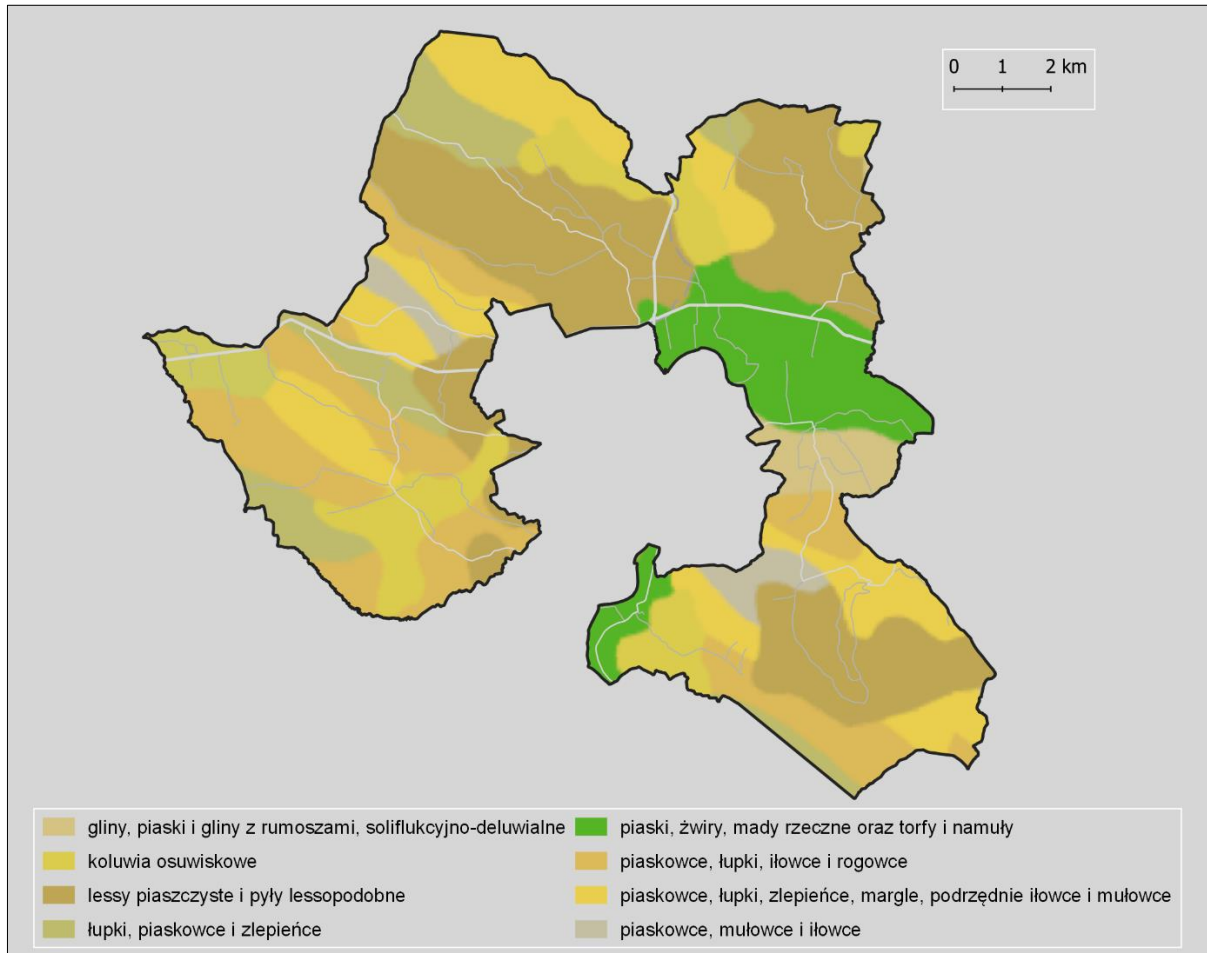
Najmłodszymi utworami zaliczanymi do oligocenu – dolnego miocenu, są warstwy menilitowe i krośnieńskie. Warstwy menilitowe budują głównie ciemne łupki bitumiczne, niekiedy skrzemionkowane, z przewarstwieniami rogowców i margli w dolnej części. Warstwy menilitowe osiągają miąższość do kilkuset metrów. Przejście od warstw menilitowych do wyżej leżących warstw krośnieńskich zaznacza się stopniowym wzrostem piaskowców i marglistych łupków popielatych wśród czarnych łupków menilitowych. Warstwa przejściowa ma miąższość do około 100 m.

W obrębie jednostki skolskiej występują warstwy krośnieńskie dolne i górne, przy czym na terenie gminy występują warstwy górne. Ich dolną część stanowią kilkudziesięciocentymetrowy pakiet łupkowo-piaskowcowy (łupki z Niebylca). Wyżej w profilu znajduje się seria piaskowcowo-łupkowa (piaskowce cienko- i średnio ławicowe, laminowane oraz szare łupki mułowcowe, margliste) o miąższości ponad 1000 m. W stropie warstw krośnieńskich występują łupki mułowcowe oraz diatomity i piaskowce.

Utwory kredy i trzeciorzędu przykryte są przez zróżnicowane, tworzące nieciągłą pokrywę, osady czwartorzędowe o miąższościach dochodzących do kilkunastu metrów. Osady czwartorzędowe na terenie gminy występują głównie w obrębie doliny Sanu i jego dopływów w postaci osadów rzecznych, ale również na jej pozostałym terenie jako deluwialne osady stokowe, utwory lessopodobne oraz osady koluwalne.

Lokalnie na terenie gminy występują lessy piaszczyste i ilaste. Są to brązowe, beżowe, popielate i żółte pyły i pyły piaszczyste, na przemian laminowane i masywne, niekiedy z drobnymi okruchami piaskowców i rogowców oraz rzadkimi koncentracjami żelazistymi o miąższości 3-15 m. Na terenie gminy utwory te występują w rejonie Pawłokomy, na południowych zboczach doliny Sanu.

Utwory deluwialne na terenie gminy reprezentowane są przez gliny, piaski i rumosze skalne, często przemieszane z humusem w wyniku spęływania ze zboczy na niższe partie stoków. Miąższość utworów zboczowych wynosi do 4,5 m.

Ryc. 9. Utwory powierzchniowe obszaru gminy Dynów (źródło: Centralna Baza Danych Geologicznych; Państwowy Rejestr Granic)

Spośród utworów czwartorzędowych największe rozprzestrzenienie mają osady rzeczne. Są to piaski, żwiry i mady, budujące tarasy rzeczne różnego wieku. Teras nadzalewowy Sanu zbudowany jest z mad piaszczystych, miejscami z otoczkami, żwirami oraz zaglinionymi piaskami. Po obu brzegach rzeki występują wąskie, miejscami dwustopniowe płyty tarasów zalewowych zbudowane ze żwirów i piasków, często przykrytych madami. Najstarsze osady terasowe na terenie gminy zachowały się na prawym zboczu doliny Sanu, na wschód od Pawłokomy. Są to gliny pyłowate i piaszczyste z pojedynczymi otoczkami piaskowców, rzadziej kwarcu i nieobtoczonymi fragmentami rogowców wykształcone podczas zlodowacenia południowopolskiego (Sanu 1). Osady te osiągają miąższość od 2,5 do 3,0 m. Dna dolin potoków wypełniają mułki, gliny i piaski, często podścielone żwirami z domieszką piasków, które występują bezpośrednio na utworach fliszowych. Miąższość aluwów dochodzi do 8,0 m. U wylotów dolin na osadach rzecznych często występują stożki napływowe.

Poza osadami rzecznyymi na terenie gminy licznie występują osady koluwalne o zróżnicowanej strukturze i zmiennych miąższościach, co wynika w dużej mierze od budowy podłoża. Osuwaniu podlegają zarówno osady czwartorzędowe, jak i fliszowe. W związku z tym w składzie koluwiów występują gliny, miejscami pyłowate lub z rumoszami skalnymi, ale również iły czy bloki i głązy piaskowcowe. Najwięcej osuwisk występuje w obrębie warstw inoceramowych oraz na kontakcie pomiędzy łupkami pstryimi, a warstwami inoceramowymi, co związane jest z właściwościami plastycznymi iłów. Miąższość koluwiów zazwyczaj nie przekracza kilkunastu metrów. Niektóre z osuwisk współcześnie podlegają odmładzaniu.

Budowa geologiczna determinuje występowanie naturalnych złóż surowców pospolitych. Obecnie w granicach gminy Dynów rozpoznane są złoża kruszyw naturalnych (złoża piasków i żwirów, a także złoża kopalin skalnych (kamienie łamane i bloczne). Baza danych geologicznych Midas zawiera informacje o 9 udokumentowanych złożach na terenie gminy Dynów. Eksploatacja 2 z nich została zaniechana (złoże Bachórz-1, Pawłokoma), 2 złoża zostały zagospodarowane (Ulanica, Ulanica-Wólka), 1 złożo zostało rozpoznane wstępnie (Bachórz), z kolei pozostałe 4 są na etapie szczegółowego rozpoznania (Bachórz-2, Pawłokoma 1, Ulanica-1, Ulanica-Wólka 1). Na terenie gminy nie występują udokumentowane kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla.

W rejonie Karpat już przed II wojną światową prowadzono poszukiwania złóż ropy naftowej. Obecnie teren gminy Dynów objęty jest 2 koncesjami na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego oraz wydobywanie ropy naftowej i gazu ziemnego ze złóż oraz 1 koncesję na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego.

Tabela 6. Lista koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego oraz łącznych – na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego oraz wydobywanie ropy naftowej i gazu ziemnego ze złóż obejmujących tereny gminy

Lp.	Przedsiębiorca	Nr koncesji	Nazwa koncesji	Przedmiot koncesji	Data udzielenia	Data obowiązywania	Data obowiązywania fazy wydobywania
1	PGNiG S.A	11/2019/Ł	Błazowa	łączna	20.12.2019	20.12.2024	20.12.2049
2	PGNiG S.A. (51%) Orlen Upstream Sp. z o.o. (49%)	16/2014/Ł	Blok 437	łączna	06.05.2014	30.10.2024	30.10.2049
3	PGNiG S.A.	14/2014/p	Blok 417	poszukiwanie i rozpoznawanie	06.05.2014	06.05.2024	

Źródło: Centralna Baza Danych Geologicznych PIG, dane za rok 2022 r. (stan na dzień 30.06.2022 r.)

Oprócz eksploatowanych obecnie obszarów wydobywania, na terenie gminy znajdują się również tereny, gdzie eksploatacja surowców została zakończona lub zaniechana. Zostały one w sposób stały zniekształcone prowadzonym wydobywaniem. Do takich obszarów należało m.in. udokumentowane złożo kruszywa naturalnego „Pawłokoma”, które stanowiło bazę surowcową dla Zakładu Eksploatacji Kruszywa Bachórz. W 1984 r. zaniechano wydobywania, a wyrobiska po eksploatacji wykorzystano na ośrodek gospodarki rybnej. Na terenie gminy istnieją także niewielkie dzikie wyrobiska (nielegalne), dla których jest prowadzona eksploatacja na niewielką skalę lub też eksploatacja ta została zaniechana. Lokalna ludność wydobywa piaski i żwiry, głównie na cele budownictwa. Na zachód od Ulanicy znajduje się zlikwidowany odwiert „Dynów-1”.

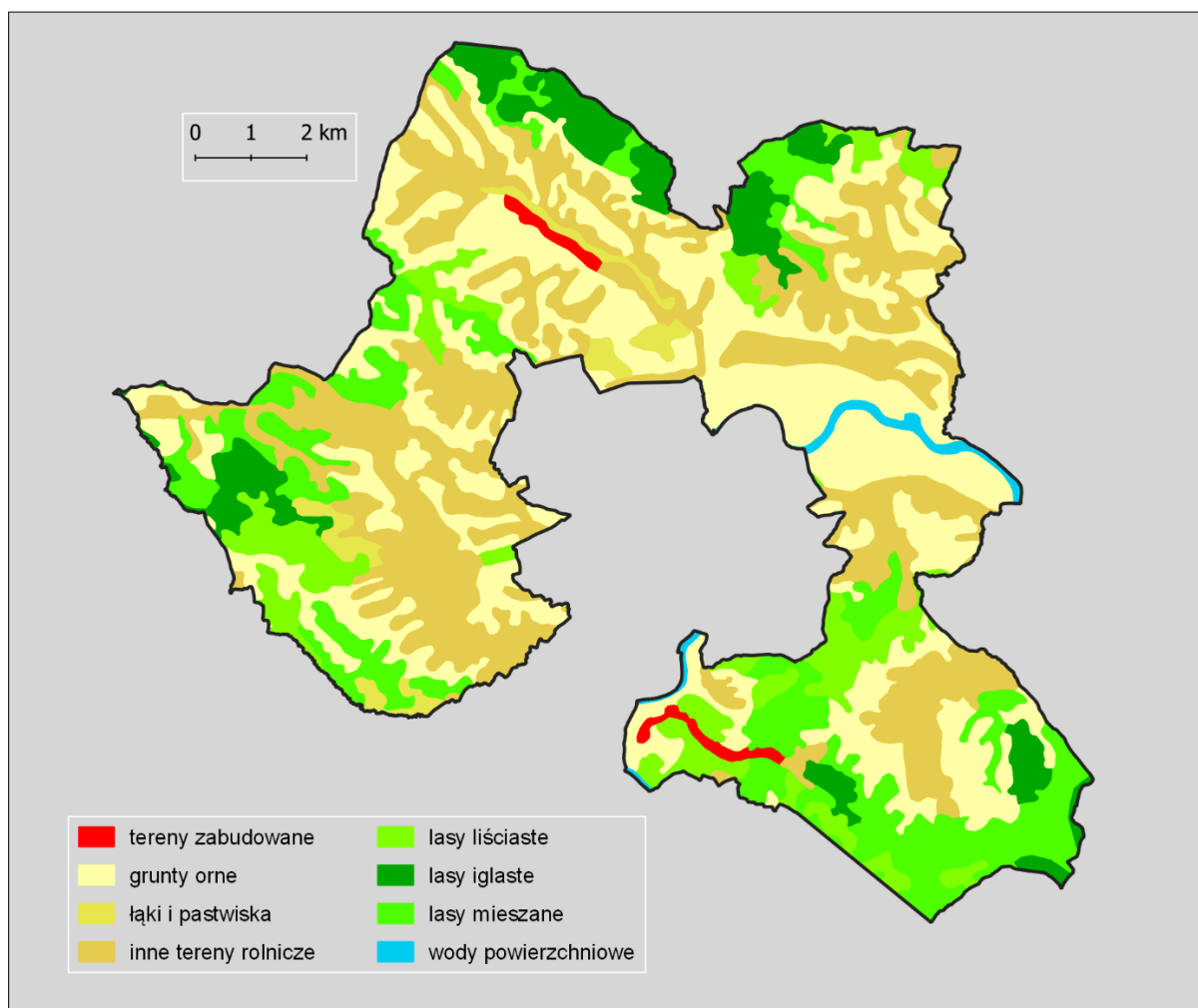
Pod względem geologiczno-inżynierskim tereny gminy podzielić na dwa rodzaje gruntów – grunty o korzystnych warunkach dla budownictwa oraz grunty utrudniające budownictwo. Do pierwszej grupy, czyli gruntów o korzystnych warunkach dla posadowienia budynków, należą tereny, gdzie dominują grunty spoiste, zwarte, półzwarte i twardeplastyczne, sypkie, średniozagęszczone i zagęszczone. Nie występują tam zjawiska geodynamiczne, a głębokość wody gruntowej przekracza (najczęściej znacznie) 2 m. Warunki takie występują w obrębie wyższych teras rzeki San, spłaszczeń wierzchowinowych, fragmentów stoków o nachyleniu nie przekraczającym 8%, a także w rejonie istniejącej zabudowy, gdzie grunty są częściowo

zmienione antropogenicznie.

Pozostała część gminy jest zaliczana do gruntów utrudniających budownictwo, na których wskazane jest przed przystąpieniem do realizacji inwestycji budowlanych wykonanie dokumentacji geologiczno-inżynierskiej. Są to tereny, gdzie należy wykonać zabiegi związane z poprawą posadowienia (np. wymiana gruntu na nośny) oraz zachodzi konieczność stosowania kosztowniejszych elementów fundamentowania budynków. Jednocześnie zainwestowanie może naruszać tam stosunki wodne oraz niekorzystnie wpływać na bioróżnorodność wilgotnych siedlisk, a także zakłócać stabilność zboczy. Wskazać tu należy cały teren dna doliny Sanu, doliny potoków, a także miejsca, gdzie spadki terenu są większe od 20% oraz obszary objęte ruchami masowymi. Tereny w rejonie terasy zalewowej Sanu oprócz niekorzystnych warunków gruntowych narażone są również na zalewanie wodami powodziowymi. W związku z tym należy ograniczyć tam możliwość lokalizacji zabudowy. Szczególnie trudne warunki występują w rejonie osuwisk. Zagospodarowanie terenu jest tam możliwe jedynie po specjalistycznych badaniach geologiczno-inżynierskich i trwałym ustabilizowaniu terenu (z zastosowaniem odpowiednich metod technicznych). Mimo wszystko zaleca się przeznaczyć tereny predysponowane do wystąpienia ruchów masowych pod tereny zielone lub zalesione. Pomimo występowania trudnych warunków geologiczno-inżynierskich na terenie gminy od wieków rozwija się osadnictwo, co wynika przede wszystkim z występowania urodzajnych gleb, a w późniejszym czasie sąsiedztwa większych ośrodków miejskich.

Budowa geologiczna, rzeźba terenu i pozostałe uwarunkowania środowiska wpływają na zróżnicowanie pokrywy glebowej. Na terenie gminy Dynów występują głównie gleby brunatne, płowe, rdzawe i bielcowe, a także organiczne. W obrębie doliny Sanu występują przede wszystkim mady rzeczne, w tym również brunatne i czarnoziemne. W węższych dolinach rzecznych mady zawierają domieszkę grubszych frakcji szkieletowych. W obrębie zrównań wierzchowinowych i stoków z utworów fliszowych wykształciły się gleby brunatne, wśród których przeważają gleby brunatne kwaśne i wylugowane, a także gleby płowe. W obrębie obszarów objętych ruchami masowymi oraz w dolnych partiach stoków występują gleby deluwialne. Gleby te przykrywają znaczną część gleb płowych i brunatnych, zajmujących pierwotnie dolne partie stoków i gleb glejowych czy gleb organicznych, występujących w dnach zagłębień terenowych. Na terenach zabudowanych występują gleby urbiziemne, należące do rzędu gleb antropogenicznych. Zajmują tereny o zwartej zabudowie, a ich profile odznaczają się znacznymi przekształceniami mechanicznymi i chemicznymi, związanymi z przeprowadzonymi pracami budowlanymi. Ponadto zawierają duże ilości artefaktów.

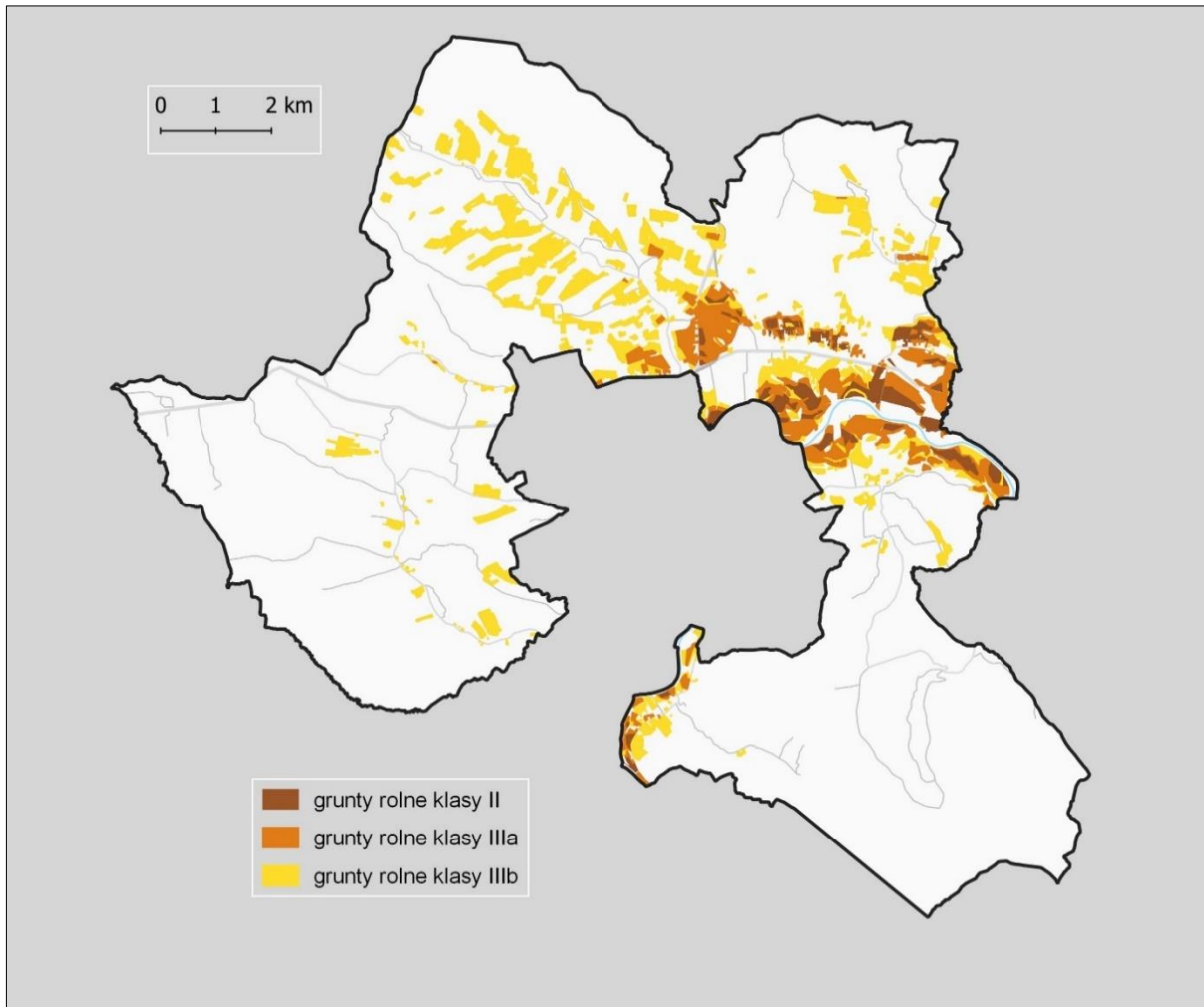
Poszczególne typy gleb, a także zróżnicowane ukształtowanie terenu, wpłynęły na obecne użytkowanie terenu. W dolinie Sanu oraz na mniej nachylonych stokach występują tereny rolnicze, które zupełnie dominują w strukturze użytkowania terenu gminy Dynów. Łąki i nieużytki są związane z gruntami organicznymi, które przy dużej produktywności dla produkcji biomasy oraz niekorzystnych warunkach geotechnicznych dla towarowej gospodarki rolnej pokrywają się z terenami uwilgoconymi w dolinie Sanu. Sumarycznie łąki nie zajmują w gminie znacznych powierzchni. Tereny leśne zajmują południowe oraz północne i zachodnie krańce gminy. Osadnictwo to z jednej strony zwarta zabudowa w formie ulicówek występująca na terenach o zróżnicowanej rzeźbie terenu, a z drugiej rozproszone na terenie całej gminy przysiółki, które tworzą dość zwarte układy.

Ryc. 10. Użytkowanie terenu w gminie Dynów (źródło: Corine Land Cover, Państwowy Rejestr Granic)

Użytki rolne stanowią największą część struktury użytkowania gruntów w gminie. Klasyfikacja bonitacyjna gleb wskazuje, iż grunty orne dobre i średnie to prawie 55% wszystkich gruntów rolnych. Gleby najlepszych klas w gminie zaliczane są do klas II, IIIa i IIIb (klasa I nie występuje). Największą część gruntów rolnych zalicza się do klas gruntów średnich (IVa i IVb), które stanowią aż 38% gruntów rolnych. Najlepsze grunty klasy II zajmują powierzchnie jedynie 154 ha (niecałe 1,7% gruntów rolnych).

Grunty o dobrej przydatności dla rolnictwa występują przede wszystkim w dolnym fragmencie gminy, najczęściej w rejonie Bachorza i Pawłokomy, a także w dolinie potoku Harta. W pozostałych częściach gminy dominuje mozaika gruntów klas dobrych i średnich. Grunty klasy IV są związane z obszarami łąkowymi oraz pastwiskami występującymi wzdłuż głównych potoków gminy, a także wierzchołkami pagórków. Na pozostałych terenach gminy występują grunty klas V i niższych.

Ryc. 11. Grunty rolne o najwyższej przydatności dla rolnictwa w gminie Dynów (opracowano na podstawie Ewidencji Gruntów i Budynków stan na 2022 r.)

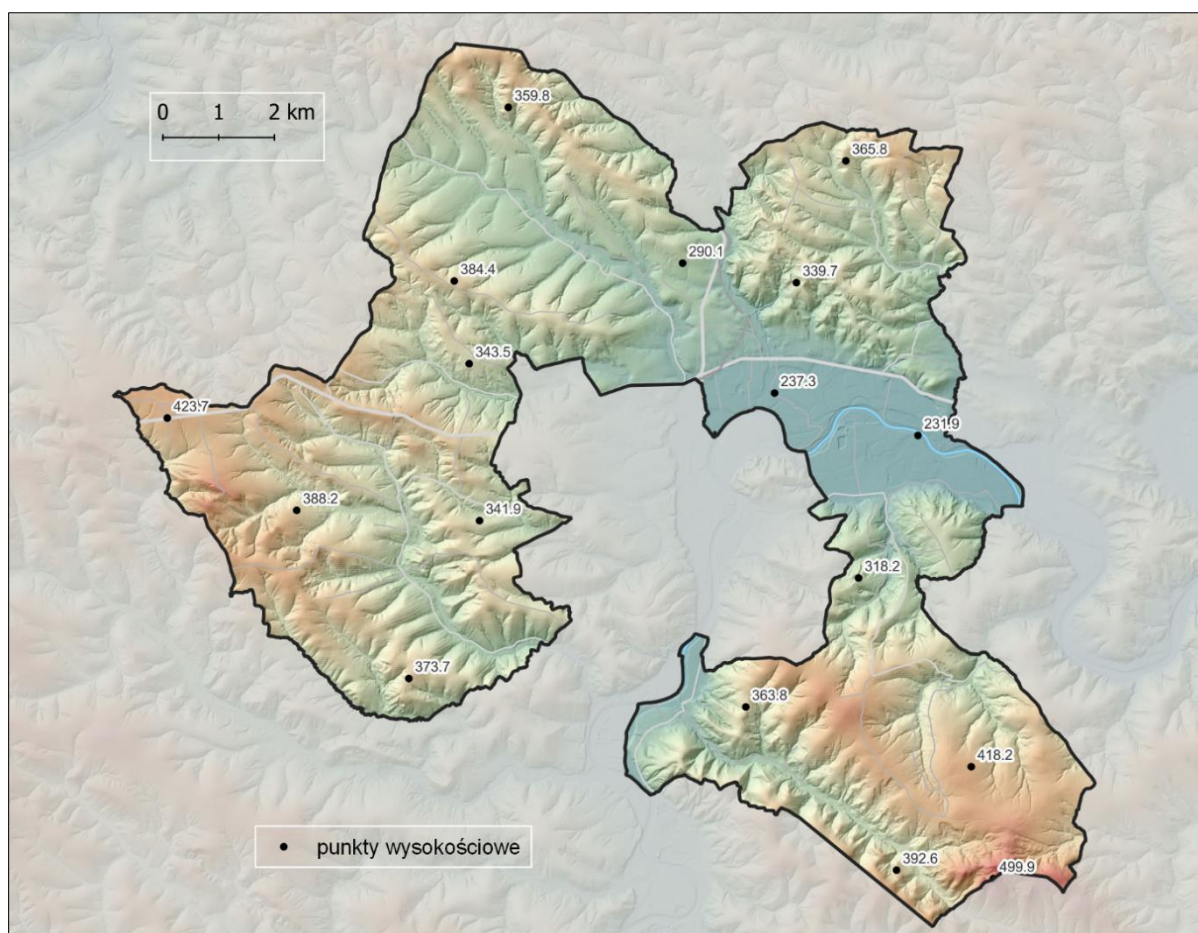
5.2. Rzeźba terenu

Pod względem geomorfologicznym obszar gminy zlokalizowany jest w obrębie dużej jednostki geomorfologicznej Pogórze Karpackie, w granicach którego można wydzielić szereg mniejszych form, związanych ze specyfiką procesów rzeźbotwórczych, jakie tam zachodziły. Północna i centralna część gminy Dynów leży w obrębie Pogórza Dynowskiego, z kolei południowa w obrębie Pogórza Przemyskiego. Pagórkowaty teren gminy rozcięty jest przez dolinę Sanu oraz liczne v-kształtne doliny potoków.

Wysokości bezwzględne w granicach gminy sięgają do wysokości 500,0 m n.p.m., którą to osiąga szczyt Kruszelnica zlokalizowany w południowo-wschodniej części gminy. Najniższym punktem w granicach gminy jest lustro wody Sanu, na przecięciu z granicą gminy w rejonie Dymitówki, o wysokości nieco ponad 230 m n.p.m. Większa część gminy położona jest na wysokościach między 300 a 450 m n.p.m. Charakterystyczny dla tych terenów jest tzw. rusztowy układ pasm, związany z obszarem gór fałdowych i erozyjną działalnością rzek. Grzbiety górskie ciągną się równolegle do siebie głównie z północnego zachodu na południowy wschód. Na terenie gminy dominują szerokie i zaokrąglone grzbiety charakteryzujące się rozległymi spłaszczeniami w partiach szczytowych. Nachylenie zboczy waha się od kilku do 30%.

Wschodnią część gminy zajmuje dolina Sanu, której dno opada od 232 m n.p.m. (w okolicy Kolonii) do 229 m n.p.m. (w okolicy Radanówka). W dolinie Sanu występują plejstocenyjskie terasy erozyjno-akumulacyjne, wyniesione do 110 m ponad poziom wody w rzece. W obrębie współczesnej doliny Sanu

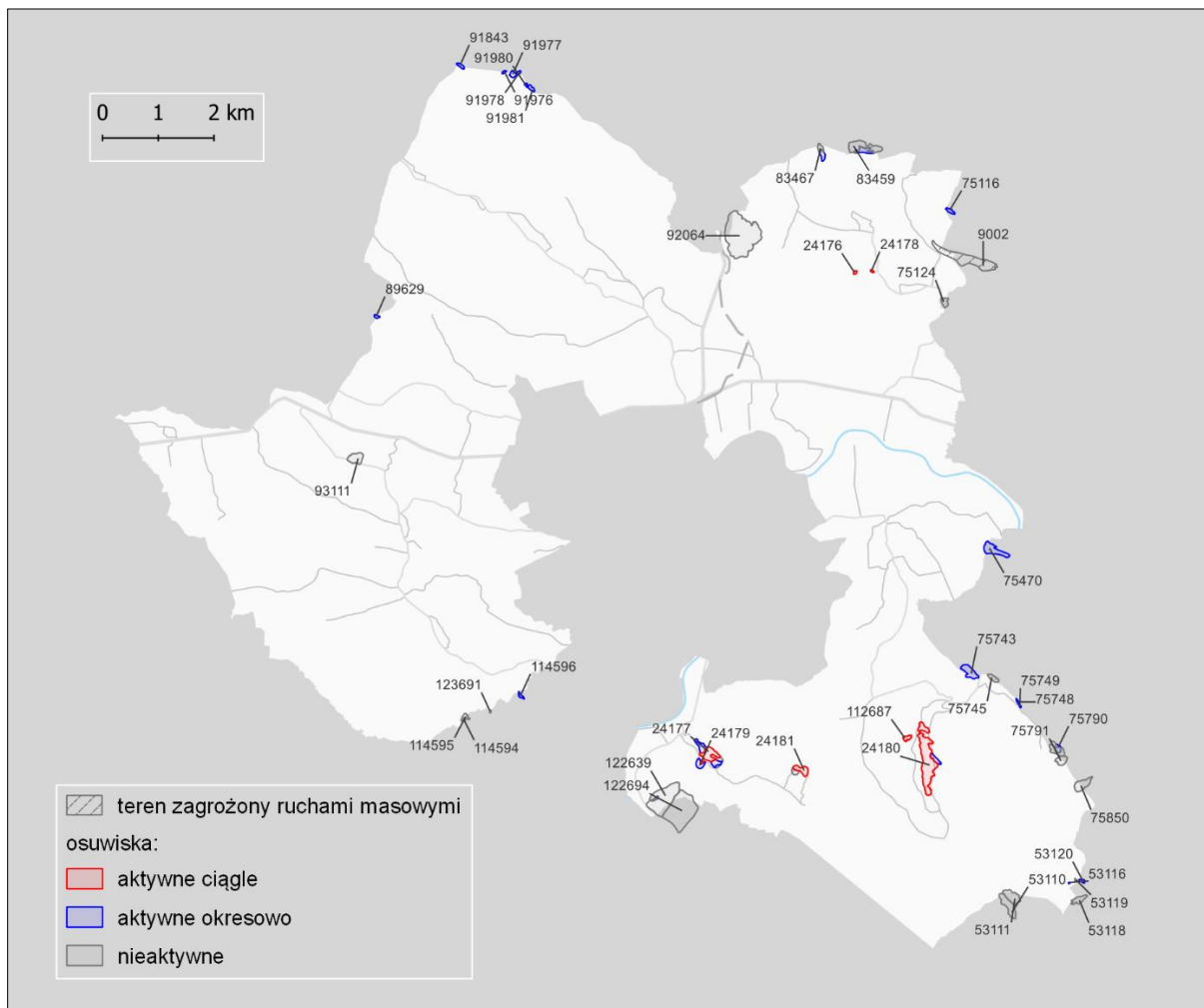
występuje holocenińska terasa nadzalewowa, wyniesiona około 1,0-3,0 m ponad średni poziom wody w rzece. Znaczną część teras rzecznych pokrywają utwory biogeniczne – torfy. W rejonie Pawłokomy zachowała się w formie półki skalnej najwyższa terasa, wzniesiona ponad poziom rzeki na wysokość 90 m. Do doliny Sanu na terenie gminy spływają liczne potoki, których bieg odzwierciedla przebieg struktur geologicznych podłoża oraz ważniejszych dyslokacji – doliny potoków biegną głównie w kierunkach: NW-SE, N-S oraz SW-NE, SE-NW (w południowej części). Doliny potoków mają głównie kształt dolin wciętych (V-kształtne) charakteryzujących się wąskim dnem oraz dużym spadkiem, a także dolin płaskodennych. Na terenie gminy występują również doliny nieckowate o łagodnych zboczach i niewielkim spadku dna.

Ryc. 12. Ukształtowanie powierzchni terenu gminy Dynów (źródło: geoportal.gov.pl)

Teren gminy stanowi obszar Karpat fliszowych, gdzie ze względu na budowę geologiczną i urozmaiconą rzeźbę terenu powszechnie występują ruchy masowe, w tym osuwiska. Do osuwania mas ziemnych dochodzi najczęściej w wyniku nadmiernego uwilgotnienia górnej warstwy gleby lub zmian w rzeźbie terenu powodujących zwiększenie nachylenia stoku, w efekcie czego traci on stateczność, przyjmując różne płaszczyzny poślizgu. Według Systemu Osłony Przeciwosuwiskowej Państwowego Instytutu Geologicznego, na terenie gminy zarejestrowano łącznie 40 osuwisk oraz 1 teren zagrożony ruchami masowymi, o łącznej powierzchni 111,6 ha co stanowi niecały 1% powierzchni całej gminy. Średnie zagęszczenie osuwisk wynosi zaledwie 0,3 osuwiska/km². Z dostępnych materiałów wynika, że można tu spotkać następujące typy osuwisk: zsuwy i spęzływanie, z czego najliczniej występują zsuwy. W miejscach, gdzie rzeźba terenu jest mniej urozmaiconą, a stoki łagodniejsze, osuwiska występują znacznie rzadziej. W występowaniu osuwisk występuje duża dysproporcja, większość z nich występuje przy granicach z gminami sąsiednimi. W całości na terenie gminy udokumentowano zaledwie 10 osuwisk, o łącznej powierzchni 43,6 ha, przy czym większość z nich udokumentowano w Dąbrówce Starzeńskiej

i Dylągowej. Są to sołectwa położone w południowej części gminy, gdzie tereny osuwiskowe zlokalizowane są na stromo nachylonych dolinach bocznych potoków. Największe osuwisko o powierzchni 21,8 ha zlokalizowane jest w rejonie Dylągowej, wzdłuż osi doliny Dylągówki. W stanie obecnym są to formy aktywne, jednak utrwalone przez szatę roślinną m.in. w postaci zadrzewień oraz zakrzewień. Oznacza to, że osuwisko pozostaje w ciągłym ruchu lub ten ruch był obserwowany w ciągu ostatnich 5 lat. W górnej części osuwiska aktywność występowała w nieregularnych odstępach czasu, w ciągu ostatnich 50 lat (osuwisko aktywne okresowo). Drugie pod względem wielkości pozostaje osuwisko w Dąbrówce Starzeńskiej – zsuw rotacyjny o powierzchni 10,4 ha. Warto zauważyć, że znaczna część osuwisk na terenie gminy to formy stare, pokryte terenami leśnymi, które w większości pozostają nieaktywne (nie zaobserwowano i nie udokumentowano objawów aktywności w ciągu co najmniej ostatnich 50 lat) bądź aktywne okresowo. W północno-wschodniej części gminy, w dolinie Dąbrowy, występuje teren zagrożony ruchami masowymi, aczkolwiek w stanie obecnym nie dochodzi tam do ruchów grawitacyjnych. Pozostały obszar gminy pozostaje wolny od osuwisk, jednak ze względu na występowanie terenów predysponowanych do występowania ruchów masowych m.in. na silnie nachylonych zboczach doliny Sanu czy też dolinach bocznych potoków należy unikać tam realizacji inwestycji zakłócających równowagę statyczną zboczy.

Ryc. 13. Rozmieszczenie osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi na terenie gminy Dynów (źródło: geoportal.pgi.gov.pl)

Rzeźba terenu na analizowanym obszarze nie uległa znaczącym zmianom (innym niż antropogeniczne) w czasach współczesnych i jest dobrze zachowana. Niewielki fragment gminy pozostaje aktywny morfologicznie, jednak generalnie takie zjawiska można uznać w większości za wygaszone ze względu na ustabilizowanie zboczy szatą roślinną. Osuwiska aktywne lub aktywne okresowo zajmują zaledwie 0,6%

powierzchni gminy, jednak w przypadku ich uruchomienia mogą stanowić poważne zagrożenie dla budynków oraz infrastruktury technicznej. W związku z tym należy prowadzić ich stały monitoring, a w razie potrzeb przeprowadzić prace przeciwsuwiskowe.

5.3. Wody powierzchniowe i podziemne

Skomplikowana budowa geologiczna, tektonika oraz rzeźba terenu warunkuje występowanie na danym obszarze dwóch ośrodków wodonośnych – fliszowego (trzeciorzędowego i trzeciorzędowo-kredowego) oraz czwartorzędowego.

Piętro fliszowe zbudowane jest ze spękanych piaskowców z wkładkami łupków lub margli. Użytkowy poziom wodonośny występuje tuż pod powierzchnią terenu (w górnych warstwach krośnieńskich oraz warstwach menilitowych) i zalega maksymalnie do głębokości około 50 m. Miąższość warstwy waha się średnio od 10 do 40 m. Zwierciadło wody występuje pod niewielkim napięciem dochodzącym do kilku metrów. Zasilanie poziomu odbywa się poprzez bezpośrednią infiltrację opadów atmosferycznych na wychodniach spękanych piaskowców, a także poprzez pokrywę zwietrzelinową o miąższości na ogół 1-3 m. Poziom fliszowy odwadniany jest przez liczne źródła, najczęściej o niskiej wydajności – do 1 dm³/s. Bardziej wydajne źródła, zlokalizowane na zboczach w bliskim sąsiedztwie zabudowań mieszkaniowych stanowią ujęcia dla gospodarstw.

Piętro czwartorzędowe budują osady żwirowo – piaszczyste, częściowo zaglinione wypełniające dolinę Sanu i mniejszych potoków. Pierwszy poziom wodonośny występuje przeważnie około 0-1 m p.p.t. w obrębie dna doliny Sanu, a na pozostałym terenie zwierciadło wód gruntowych zalega niżej – do około 5 m p.p.t. Zwierciadło wody ma charakter przeważnie swobodny, rzadziej lekko napięty. Współczynnik filtracji wykazuje dużą zmienność, ale najczęściej waha się w granicach 10-30 m/24 h, a potencjalna wydajność studni wierconych wynosi średnio od 2 do 10 m³/h. Zasilanie poziomu odbywa się poprzez bezpośrednią infiltrację opadów atmosferycznych, a także infiltrację wód powierzchniowych oraz dopływ wód ze zboczy.

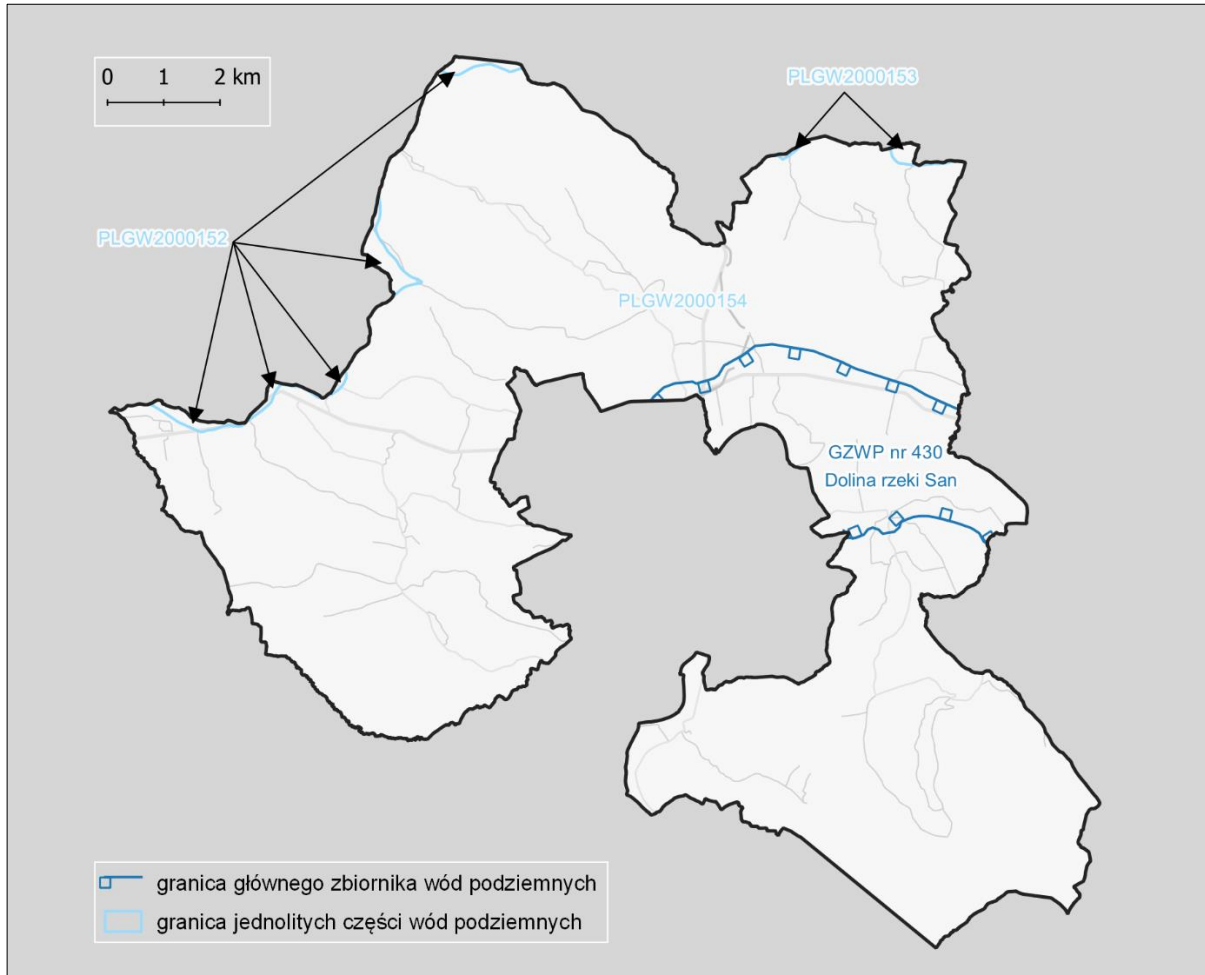
Na obszarze gminy Dynów znajduje się część Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 430 Dolina rzeki San. Jest to czwartorzędowy zbiornik o charakterze porowym, o całkowitej powierzchni 83,15 km². Łączne zasoby dyspozycyjne całego zbiornika określono na poziomie 5 497,8 m³/dobę, co stanowi około 24% zasobów odnawialnych. Wody zbiornika obejmują swym zasięgiem dolinę Sanu, która występuje we wschodniej części gminy. Zasilanie zbiornika występuje na drodze infiltracji wód opadowych. Czwartorzędowy poziom wodonośny jest drenowany przez San głęboko wcięty w podłoże fliszowe. Na obszarze zbiornika obserwuje się łączność wód podziemnych z wodami powierzchniowymi. Warstwę wodonośną stanowią otoczaki, żwiry i piaski różnoziarniste o zmiennej frakcji pylastej, a także gliniastej. Wody podziemne w obrębie zbiornika na przeważającym obszarze uznano za bardzo podatne, lokalnie podatne na antropopresję.

W obrębie granic gminy Dynów występują trzy jednolite części wód podziemnych. Większość gminy należy do JCWPd nr 154 (PLGW2000154), północno-wschodnie obrzeża do JCWPd nr 153 (PLGW2000153), natomiast jej północne i północno-zachodnie krańce do JCWPd nr 152 (PLGW2000152).

Budowa geologiczna determinuje, poza występowaniem poziomów wodonośnych, również odporność układu hydrogeologicznego na przedostawanie się zanieczyszczeń z powierzchni terenu do wód podziemnych. Układ odporności jest większy tam, gdzie istnieje miększa warstwa osadów słabo przepuszczalnych ponad osadami wodonośnymi. W tym świetle za tereny najbardziej narażone na zanieczyszczenie wód podziemnych należy uznać tereny w dolinie Sanu, gdzie ze względu na dobre parametry filtracyjne osadów wody są silnie podatne na zanieczyszczenie powstające na powierzchni ziemi. W przypadku pozostałych terenów, utworami przypowierzchniowymi są m.in. piaszczyste gliny i utwory lessopodobne, które zapewniają umiarkowaną ochronę przed migracją zanieczyszczeń w głąb profilu glebowego. Istotne jest to, że są to tereny o ograniczonej dostępności (górne partie wzgórz oraz tereny leśne), w obrębie których nie występują ogniska zanieczyszczeń, wobec czego możliwości

zanieczyszczenia wód podziemnych są niewielkie.

Gmina Dynów zlokalizowana jest w obszarze podgórskim, który charakteryzuje się dużym zagęszczeniem sieci rzecznej, a także dużą liczbą źródeł o małej wydajności. W rejonie występują większe opady, a spływ powierzchniowy odbywa się po mało przepuszczalnych utworach fliszowych. Obszar gminy Dynów położony jest w dorzeczu Wisły, w zlewni rzeki San. W granicach gminy nie występują jeziora, jedynymi zbiornikami wodnymi są stawy i małe oczka wodne.

Ryc. 14. Rozmieszczenie GZWP oraz JCWPd w granicach gminy Dynów (opracowano na podstawie Centralnej Bazy Danych Geologicznych, PIG)

Główną rzeką sieci hydrograficznej gminy jest San, który wypływa poza granicami opracowania w Bieszczadach Zachodnich w pobliżu miejscowości Sianki, na terenie Ukrainy. Na teren gminy rzeka wpływa w jej centralnym fragmencie, w rejonie Dymitówki (część wsi Pawłokoma). Następnie rzeka kieruje się w kierunku wschodnim/południowo-wschodnim i wypływa w rejonie Radanówki (część wsi Pawłokoma). Długość Sanu wynosi 443,4 km, z czego około 5 km odcinek znajduje się na terenie gminy. Do Przemyśla rzeka utrzymuje swój górski charakter. Na terenie gminy przepływa przez łąki oraz pola uprawne, a w nurcie pojawiają się głazy czy też rzadziej poprzeczne progi i półki skalne. Na terenie gminy rzeka posiada kilka dopływów, w których dolinach położone są wsie.

Uzupełnienie sieci hydrograficznej stanowią dopływy Sanu: Dąbrowa, Dylągówka, Harta, Laskowska Rzeka, Łubienka, Kruszelnica, Olszówka, Szklarka i Ulenka. Ponadto w granicach gminy występuje szereg nienazwanych cieków, a także rowy melioracyjne (w dolinie Sanu).

Dąbrowa to lewobrzeżny dopływ Sanu. Potok ma charakter górski, przepływa przez Laskówkę w obrębie gminy Dynów oraz przez miejscowość Kosztowa w gminie Dubiecko, dopływając do rzeki San.

Dylągówka to prawobrzeżny dopływ Sanu. Potok wypływa z północnych zboczy góry Kruszelnica i wpada w Sielnicy do Sanu (gmina Dubiecko). Potok ma górzisty charakter, w jego obrębie wybudowane są zapory przeciwrumowiskowe zabezpieczające czynne osuwiska na terenie wsi Dylągowa.

Harta to lewobrzeżny dopływ Sanu o długości około 8,4 km. Potok wypływa w pobliżu przysiółka Harta Górna i przepływa głównie przez tereny o zwartej zabudowie.

Laskowska Rzeka to lewobrzeżny dopływ Sanu. Potok przepływa przez tereny zwartej zabudowy wsi Laskówka, a następnie płynie wzdłuż wschodniej granicy gminy.

Lubienka to lewobrzeżny dopływ Sanu o długości około 9,0 km. Źródła potoku znajdują się w lesie w pobliżu przysiółka Zagrody.

Kruszelnica to prawobrzeżny dopływ Sanu. Potok wypływa z południowych zboczy góry Kruszelnica i w przeważającej części płynie przez tereny leśne Dąbrówki Starzeńskiej.

Olszówka to prawobrzeżny dopływ Sanu o długości około 4,0 km. Źródła potoku znajdują się w lasach na zachód od miejscowości Dylągowa. Potok w początkowym biegu płynie przez około 1,5 km przez obszar niezabudowany, a następnie przez zwarte tereny zabudowane wsi Pawłokoma.

Szklarka to lewobrzeżny dopływ Sanu o długości około 9,5 km. Potok wypływa w okolicach miejscowości Szklary (gmina Hyżne), a następnie płynie przez tereny o rozproszonej zabudowie. Jedynie w Bachórze przepływa przez obszar o zwartej zabudowie mieszkalnej.

Ulenka to prawobrzeżny dopływ potoku Harta o długości około 7,0 km. Źródło potoku znajduje się w lasach w miejscowości Ulanica, blisko granicy z Futomą. Płynie od źródła wzdłuż drogi powiatowej następnie przez przysiółek Zarzeki (Dynów), a do Harty uchodzi na 0,3 km jej biegu w miejscowości Dynów. Potok od przysiółka Zarzeki aż do ujścia płynie przez tereny niezabudowane.

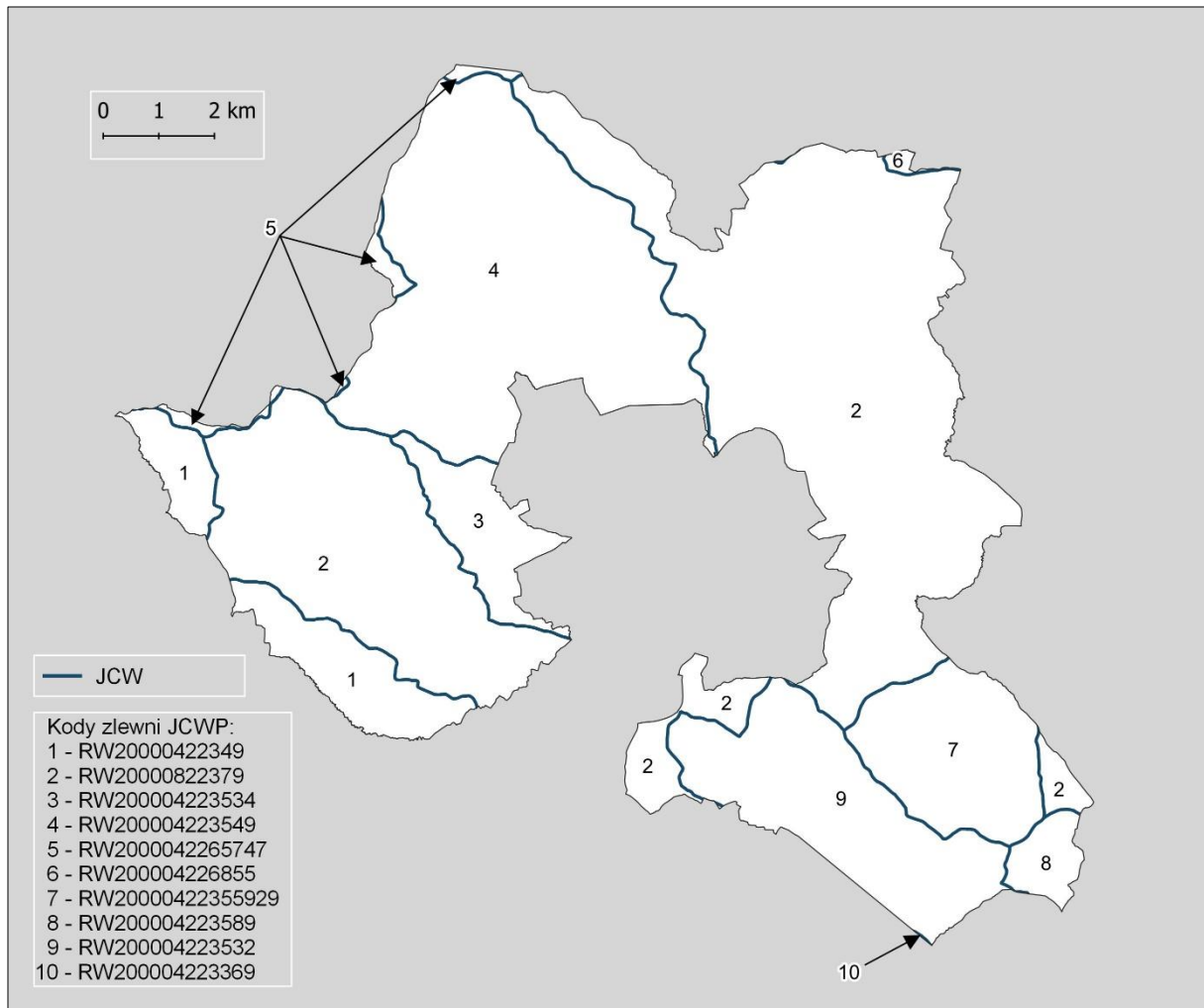
Obszar gminy Dynów podzielony został między zlewnie 9 jednolitych części wód powierzchniowych rzecznych, przy czym zdecydowana większość znajduje się w JCWP San od Tyrawki do Olszanki oraz JCWP Harta. Jednolite części wód są podstawą identyfikacji zagrożeń środowiskowych, prowadzenia monitoringu środowiskowego oraz działań zaradczych dotyczących poprawy niewystarczającego stanu ekologicznego.

W granicach gminy występują obszary zmeliorowane, w których poprowadzono rowy i kanały odwadniające dla zapewnienia odpowiedniego stanu wód podziemnych i powierzchniowych. Największa gęstość urządzeń tego typu znajduje się w dolinie Sanu, we wschodniej części gminy.

Tabela 7. Wykaz JCWP występujących na obszarze gminy Dynów

Lp.	Kod JCWP	Nazwa	Status JCWP	Ryzyko nieosiągnięcia celów środowiskowych
1	PLRW20000422349	Baryczka	naturalna część wód	zagrożona
2	PLRW20000822379	San od Tyrawki do Olszanki	naturalna część wód	zagrożona
3	PLRW200004223534	Dynówka	naturalna część wód	zagrożona
4	PLRW200004223549	Harta	naturalna część wód	zagrożona
5	PLRW2000042265747	Strug do Chmielnickiej Rzeki	naturalna część wód	zagrożona
6	PLRW200004226855	Mlecza do Łopuszki	naturalna część wód	zagrożona
7	PLRW20000422355929	Dylągówka	silnie zmieniona część wód	zagrożona
8	PLRW200004223589	Jawornik	naturalna część wód	zagrożona
9	PLRW200004223532	Kruszelnica	naturalna część wód	zagrożona
10	PLRW200004223369	Jaworka	naturalna część wód	zagrożona

Źródło: na podstawie danych Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Rzeszowie

Ryc. 15. Jednolite części wód powierzchniowych w granicach gminy Dynów (opracowano na podstawie Mapy Podziału Hydrograficznego Polski, KZGW)

Dane udostępniane przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie wskazują, iż na terenie gminy Dynów występują obszary o ryzyku wystąpienia powodzi. Są to obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10% (raz na 10 lat) oraz obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1% (raz na 100 lat), nazywane obszarami szczególnego zagrożenia powodzią. W granicach gminy występują również tereny, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi 0,2% (raz na 500 lat). Ochronę przed powodzią realizuje się w szczególności przez kształtowanie zagospodarowania przestrzennego dolin rzecznych lub terenów zalewowych, w szczególności obszarów szczególnego zagrożenia powodzią. Obszary te znajdują się w dolinie Sanu, we wschodniej części gminy. Nie występuje tam generalnie zabudowa, tereny szczególnego zagrożenia powodziowego znajdują się głównie w obrębie terenów rolnych oraz zadrzewionych. W przypadku wystąpienia zjawiska tzw. „wody stuletniej” może jednak dojść do okresowego podtopienia obszarów, na których od lat funkcjonuje różnego rodzaju infrastruktura i zabudowa, w tym mieszkaniowa. Wskazać można tutaj część zabudowań w miejscowości Bachórz – po południowej stronie drogi wojewódzkiej nr 884, a także północne krańce miejscowości Pawłokoma. Ponadto podtopienia mogą wystąpić w obrębie dolin większych potoków m.in. Szklarki.

5.4. Warunki klimatyczne

Zgodnie z regionalizacją klimatyczną Wosia obszar gminy znajduje się w zasięgu regionu XXVII – Tarnawsko-Rzeszowskiego, przy granicy z regionem Zamojsko-Przemyskim (XXVIII). W stosunku do innych obszarów, region XXVII odznacza się stosunkowo częstszym występowaniem dni bardzo ciepłych z jednocześnie notowanym opadem atmosferycznym. Takich dni jest w roku 34, z czego 23 to dni z pogodą bardzo ciepłą, słoneczną lub z niewielkim zachmurzeniem i opadem. Region charakteryzuje się również częstym występowaniem dni z pogodą przymrozkową, umiarkowanie chłodną oraz z pogodą przymrozkową bardzo chłodną, słoneczną, bez opadu.

Charakterystyką warunków meteorologicznych w województwie podkarpackim zajmuje się Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie. Analizy wykonywane są w oparciu o dane ze stacji meteorologicznych oraz stacji opadowych Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowego Instytutu Badawczego. Zgodnie z „Roczną oceną jakości powietrza w województwie podkarpackim” w 2021 r. średnia roczna temperatura powietrza w środkowej części województwa, a tym samym na terenie gminy Dynów, wyniosła średnio 8-9°C. Najchłodniejszymi miesiącami na terenie województwa były styczeń, luty oraz grudzień, kiedy zanotowano średnie temperatury poniżej zera. Najniższe średnie temperatury zanotowano w grudniu i wynosiły one od -2 do -1°C, a absolutna minimalna temperatura w Rzeszowie (niecałe 40 km od granic gminy) wyniosła -18°C. Pomimo iż najcieplejszym miesiącem roku był lipiec to absolutne temperatury maksymalne odnotowano w czerwcu i wyniosły one dla stacji Rzeszów-Jesionka 34,5°C. W 2021 r. na stacji pomiarowej Rzeszów-Jasionka odnotowano 59 dni gorących oraz 14 upalnych z temperaturą maksymalną równą lub wyższą 30°C. Liczba dni z przymrozkami wyniosła 110, dni mroźnych 29, a bardzo mroźnych tylko 1.

Na podstawie danych z analizowanej stacji pomiarowej IMGW-PIB w 2021 r. roczny opad wyniósł 828 mm, a wartość rocznej sumy opadów została sklasyfikowana jako „ekstremalnie wysoka”. Najwyższa suma opadów – powyżej 100 mm została zanotowana w lipcu, sierpniu oraz we wrześniu. Maksymalna suma miesięczna opadów wystąpiła w lipcu i wyniosła 199 mm. Najniższa suma opadów została zanotowana w październiku – 3,4 mm. W 2021 r. liczba dni z opadem na stacji Rzeszów-Jasionka wyniosła 226 (o 34 więcej niż w roku 2020). Roczna suma opadów dla obszaru badań kształtuje się między 700 a 800 mm.

Rok 2021 charakteryzował się obfitymi opadami śniegu, zwłaszcza na początku roku. Najwięcej dni z pokrywą śnieżną wystąpiło w styczniu i lutym. Pokrywa śnieżna na terenie gminy Dynów utrzymuje się od 80 do 100 dni. Maksymalna miąższość pokrywy śnieżnej na terenie województwa jest zróżnicowana i wzrasta w kierunku południowym, w miarę zbliżania się do terenów górskich. I tak na stacji pomiarowej Rzeszów-Jasionka wyniosła 26 cm, zaś na stacji pomiarowej Lesko wyniosła 48 cm.

Kierunki wiatrów są ściśle uzależnione od rzeźby terenu, szczególnie od przebiegu doliny Sanu. Zdecydowanie dominują wiatry południowe oraz południowo-zachodnie, częste są również wiatry wschodnie i północno wschodnie. Dużą rolę w przewietrzaniu gminy odgrywają wiejące z południa gwałtowne, ciepłe i suche wiatry fenowe. Podczas trwania zjawisk fenowych spada zarówno ciśnienie, jak i wilgotność powietrza. Nagłe napływy mas powietrza z południa powodują odwilże zimą i nadmierne przesuszenie gleby jesienią. Fen może spowodować również znaczne uszkodzenie drzewostanów. Ponadto z wiatrami typu fenowego związana jest niekorzystna sytuacja biometeorologiczna – gwałtowne zmiany ciśnienia negatywnie oddziałują na organizm ludzki powodując m.in. pogorszenie samopoczucia, wzrost agresji oraz liczby samobójstw. Z danych stacji pomiarowej IMGW Rzeszów-Jasionka wynika, że najczęściej występowały wiatry o prędkościach do 4 m/s, a roczna średnia prędkość wiatru w roku 2021 wynosiła 2,5 m/s. Najwyższe średnie prędkości wiatru powyżej 4 m/s wystąpiły w lutym (4,5 m/s), kwietniu (4,3 m/s), maju i grudniu (4,2 m/s) oraz styczniu i listopadzie (4,1 m/s). Największe porywy wiatru (≥ 20 m/s) odnotowano w lutym i w maju.

Średnia liczba dni z mgłą na terenie gminy waha się od 40 do 80 dni. Mgły najdłużej zalegają w dolinie Sanu, a także dolinach jego dopływów.

Warunki klimatyczne gminy Dynów zależne są od wielu czynników takich jak wysokość nad poziomem morza, rzeźba terenu, pokrycie terenu i głębokość zalegania poziomu wód gruntowych. Teren gminy charakteryzuje się znacznie łagodniejszym klimatem aniżeli położone na południe Beskidy oraz Bieszczady. Klimat gminy zalicza się do piętra klimatu podgórskiego, umiarkowanie ciepłego o cechach kontynentalnych.

Biorąc pod uwagę skłonność do zmian ogólnych warunków klimatycznych, istotne znaczenie dla warunków zagospodarowania terenu ma rodzaj lokalnego topoklimatu, który jest pochodną najważniejszych części składowych środowiska, takich jak: morfologia terenu, która decyduje o jego ekspozycji, rodzaj pokrycia terenu, obecność wód powierzchniowych, rodzaj gruntów budujących podłoże budowlane oraz głębokość zalegania wód gruntowych, które wspólnie wpływają na poziom wilgotności.

Dla gminy Dynów wskazać można następujące obszary o odmiennych uwarunkowaniach topoklimatycznych:

- **tereny faliste i pagórkowate** – w zależności od ekspozycji stoków występują różne warunki topoklimatyczne. Tereny o najkorzystniejszych warunkach to fragmenty stoków o ekspozycji S, SE i SW, które charakteryzują się korzystnymi warunkami solarnymi, wilgotnościowymi i są dobrze przewietrzane. Mniej korzystne warunki występują w obrębie stoków o ekspozycji N, NE i NW, ze względu na skrócony czas nasłonecznienia, szczególnie w okresie jesienno-zimowym. Są to tereny, gdzie występują czynniki korzystne dla budownictwa mieszkaniowego, ze względu na dobre warunki termiczne i wilgotnościowe oraz możliwość przewietrzania, jednak jedynie w niższych partiach zboczy, gdzie nachylenie terenu jest niewielkie. Na terenach o znacznym nachyleniu kształtowanie zabudowy jest utrudnione, lecz nie niemożliwe – posadowienie tam zabudowy wymaga kosztownych i specjalistycznych zabiegów budowlanych oraz transportowych;
- **doliny rzek i potoków** – stanowią obniżenia terenowe, które wydatnie modyfikują warunki przepływu powietrza. Napływające nad doliny powietrze napotyka mniejszy opór podłoża w stosunku do otaczających terenów podgórskich (mniejszy współczynnik szorstkości podłoża). Doliny rzeczne stanowią dogodną drogę do napływania i stagnowania najchłodniejszych mas powietrza oraz przemieszczania się mas z prędkościami większymi niż na terenach zainwestowanych. Kontakt powietrza z wodą powoduje tworzenie się mgieł i inwersji termicznych, stagnację chłodnych mas powietrza oraz częstsze występowanie przymrozków.
- **obszary o zwartej zabudowie, w tym mieszkaniowej** – ten typ topoklimatu charakteryzuje się warunkami, które wykazują znaczne amplitudy temperatury powietrza oraz wilgotności, zmniejszoną wentylację oraz zwiększone zanieczyszczenie powietrza (tlenek węgla, tlenki azotu, dwutlenek siarki oraz pyły), ważne jest dla tych obszarów utrzymanie układu zieleni i kierowanie nowej zabudowy w sposób sprzyjający przewietrzaniu;
- **tereny zalesione, zadrzewione** – topoklimat tych regionów charakteryzuje się obniżoną amplitudą temperatur powietrza, złagodzeniem stanów pogodowych, zwiększoną wilgotnością, zwiększonym parowaniem oraz znacznie niższymi wartościami prędkości wiatru, bogata szata roślinna wpływa korzystnie na jakość powietrza (zwiększa się jedynie ilość alergenów).

5.5. Szata roślinna i świat zwierzęcy

Do najcenniejszych przyrodniczo obszarów na terenie gminy, a tym samym do najbogatszych siedlisk roślinnych i zwierzęcych, należą dolina Sanu oraz kompleksy leśne. Charakter zbiorowisk roślinnych i ich rozmieszczenie na terenie gminy nawiązuje do cech środowiska naturalnego i typów krajobrazu. W dolinie dominują tereny rolne (agrocenoza), a uzupełnieniem struktury przyrodniczej są tereny łąkowe związane ze znacznym uwilgoceniem gruntu, a także nieużytki w postaci zarośli i zakrzewień. Wierzchowiny oraz niższe partie stoków porastają kompleksy lasów, wśród których dominującym naturalnym zbiorowiskiem są żyzne lasy bukowo-jodłowe oraz dębowo-bukowe. Ponadto miejscem zamieszkanym przez człowieka towarzyszy roślinność ozdobna, drzewa i krzewy owocowe.

Zwarte kompleksy leśne na terenie gminy występują w jej południowej, północnej i zachodniej części. W strukturze siedlisk leśnych w gminie dominuje żyzny las wyżynny świeży, głównie z drzewostanem bukowym z domieszką jodły. Typowymi zbiorowiskami dolin i zagłębień stokowych są lasy łęgowe wyżynne oraz lasy wyżynne wilgotne. Niewielkie powierzchnie u podnóży stoków oraz w miejscach wysięków wód stokowych zajmuje siedlisko olsu jesionowego wyżynnego. Takie zbiorowiska, bogate w roślinność hydrofilną, stanowią cenny element urozmaicający krajobraz i wzbogacający bioróżnorodność. Siedliska te mają charakter fragmentaryczny i nie zajmują dużej powierzchni. Lasy na terenie gminy zaliczane są do ochronnych, wśród których dominują lasy wodochronne oraz glebochronne. Większość kompleksów leśnych na terenie gminy stanowi własność Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych (administrowane przez wydzielone nadleśnictwa). Pozostałe lasy i grunty leśne należą do różnych podmiotów (las należące do gruntów komunalnych, osób fizycznych i innych podmiotów). Lasy Państwowe gminy Dynów wchodzi w skład nadleśnictw Dynów i Kańczuga.

Poniżej przedstawiono krótką charakterystykę siedlisk leśnych występujących w granicach gminy:

Las wyżynny świeży – to żyzne siedlisko związane zarówno ze skałami niewęglanowymi, jak również zawierającymi węglany. Występuje na glebach piaskowo-gliniastych, zwietrzelinach piaskowców, margli, wapieni i dolomitów oraz lessach. Siedlisko zajmuje najczęściej dolne, ocienione partie stoków. W składzie gatunkowym drzewostanów dominuje buk *Fagus* i dąb *Quercus*, z domieszkami jodły *Abies*, modrzewia *Larix*, rzadziej sosny *Pinus*. Runo tworzą następujące gatunki: starzec Fuchsa *Senecio Fuchsii*, jeżyna gruczołowata *Rubus hirtus*, starzec gajowy *Senecio nemorensis*, paprotnik kolczysty *Polystichum aculeatum* oraz szałwia lepka *Salvia glutinosa*. Gatunkami związanymi z lasem wyżynnym świeżym są również: żywiec gruczołowaty *Cardamine glanduligera*, żywiec dziewięciolistny *Cardamine enneaphyllos*, żywiec cebulkowy *Cardamine bulbifera*, kostrzewa górską *Festuca drymeia*, kostrzewa leśna *Festuca altissima* oraz czerniec gronkowy *Actaea spicata*.

Las wyżynny wilgotny – to siedlisko związane zarówno ze skałami niewęglanowymi, jak również zawierającymi węglany. Zajmuje obniżenia terenu, gdzie woda opadowa ma utrudniony odpływ i tworzą się gleby z opadowym i gruntowym oglejeniem. Siedlisko występuje na glebach gliniastych, ilastych, piaskowcach, łupkach oraz lessach. W składzie gatunkowym drzewostanów dominuje dąb *Quercus*, klon jawor *Acer pseudoplatanus*, jesion *Fraxinus* oraz olsza *Alnus*. Podszyt budują takie gatunki jak: grab *Carpinus* i lipa szerokolistna *Tilia platyphyllos*. Runo tworzą następujące gatunki: miesiącznica trwała *Lunaria rediviva*, jęczyznik zwyczajny *Phyllitis scolopendrium*, czartawa drobna *Circaea alpina*, kostrzewa olbrzymia *Festuca gigantea*, gwiazdnica gajowa *Stellaria nemorum* oraz czyściec leśny *Stachys sylvatica*. Gatunkami związanymi z lasem wyżynnym wilgotnym są również: czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*, zdrojówka rutewkowata *Isopyrum thalictroides*, zawilec żółty *Anemone ranunculoides* oraz kokorycz pusta *Corydalis cava*.

Las mieszany wyżynny świeży – to siedlisko związane ze średnio zasobnymi skałami niewęglanowymi. Występuje na uboższych typach gleb brunatnych, rdzawych oraz rędzinach. Zajmuje górne i środkowe części wzniesień oraz niewielkie płaskie wierzchowiny. W składzie gatunkowym drzewostanów dominuje jodła *Abies*, a także świerk *Picea* i buk *Fagus*. Runo tworzą następujące gatunki: starzec Fuchsa *Senecio Fuchsii*, przenet purpurowy *Prenanthes purpurea*, kosmatka gajowa *Luzula luzuloides* oraz jeżyna gruczołowata *Rubus hirtus*.

Las łęgowy wyżynny – zajmuje wąskie pasy terenu wzdłuż potoków i rzek. Może też występować w dolinkach i rynnach, w których okresowo strumienie tworzy nadmiar wód opadowych. Siedlisko występuje na aluwialach i namulach rzecznych. W składzie gatunkowym drzewostanów dominuje olsza *Alnus*, topola osika *Populus tremula*, dąb *Quercus*, grab *Carpinus* i świerk *Picea*. Runo tworzą następujące gatunki: jarzianka większa *Astrantia major*, starzec Fuchsa *Senecio fuchsii*, starzec gajowy *Senecio nemorensis*, tojeść gajowa *Lysimachia nemorum*, świerżbęk *Chaerophyllum aromaticum* oraz kniec błotna górską *Caltha palustris ssp. laeta*. Gatunkami związanymi z lasem łęgowym wyżynnym są również: skrzyp leśny *Equisetum sylvaticum*, gwiazdnica gajowa *Stellaria nemorum* oraz podagrycznik pospolity *Aegopodium podagraria*.

Ols jesionowy wyżynny – występuje na terenach okresowo podtapianych oraz wysiękowych, wynikiem czego jest zabagnienie tych terenów. Siedlisko występuje na glebach gruntowo-glejowych, mułowych, torfowo-mułowych lub mułowo murszowych. W składzie gatunkowym drzewostanów dominuje jesion oraz olsza. Runo tworzą następujące gatunki: czartawa pośrednia *Circaea intermedia*, skrzyp olbrzymi *Equisetum telmateia* oraz szczaw gajowy *Rumex sanguineus*. Gatunkami związanymi z olsem jesionowym wyżynnym są również: wietlica samicza *Athyrium filix femina*, pępawa błotna *Crepis paludosa* oraz ostrożeń warzywny *Cirsium oleraceum*.

Odmiernym typem zbiorowisk gminy są przydrożne i śródpolne zadrzewienia i zakrzewienia oraz miedze śródpolne. Z racji pełnionej funkcji tworzą wyspy biocenotyczne na terenach przekształconych, a w szczególności intensywnie użytkowanych rolniczo. Są to obiekty, które nie tylko pozwalają organizmom zwierzęcym znajdować miejsca do bytowania (rozmnażania, żerowania), ale dostarczają im kryjówek na otwartej przestrzeni pól. Zadrzewienia i zakrzewienia śródpolne mają bardzo duże znaczenie dla środowiska przyrodniczego obszaru rolniczego, gdyż stanowią jedyną wysoką zieleń wśród pól i łąk, regulują stosunki wodne na polach i łąkach, odgrywają duże znaczenie wiatrochronne oraz glebochronne dla terenów o dużym nachyleniu. Poprawiają one estetykę badanego obszaru i korzystnie wpływają na plonowanie rolniczych upraw. Ponadto zadrzewienia o przebiegu liniowym, stanowią również lokalne ciągi migracyjne dla wszystkich grup zwierząt. Z punktu widzenia społeczno-gospodarczego również pełnią istotną rolę, tworząc swoiste ekrany wytłumiające silne wiatry i śniegi, a także przyczyniając się do tworzenia mozaiki siedliskowej i wartości krajobrazowych terenów rolniczych. Na terenach położonych w pobliżu cieków, z wysokim poziomem wód gruntowych, występują zbiorowiska łąkowe i olszowe oraz zadrzewienia wierzbowe. Powierzchnie te mimo iż są niewielkie, mają duże znaczenie dla gospodarki leśnej oraz są ważne ze względów krajobrazowych.

Stosunkowo duże powierzchnie na terenie gminy zajmują łąki i pastwiska. Są one nieodłącznym krajobrazem w obrębie doliny Sanu i dolinach potoków. Są to tereny prowadzonej gospodarki łąkowej, która prawidłowo wykonywana zapobiega inkluzjom gatunków inwazyjnych (m.in. pokrzywa zwyczajna *Urtica dioica*, ostróżka polna *Consolida regalis*).

Ważne uzupełnienie gminnego systemu przyrodniczego stanowi zieleń urządzona, w tym parki. Na szczególną uwagę zasługuje zieleń w parku podworskim w Bachórze. W XVIII w. otoczenie dworu stanowił ogród, jednak już w 1835 r. właściciele majątku postanowili założyć park krajobrazowy z wykorzystaniem już istniejącej zieleni. Stary drzewostan został wkomponowany w nowe zagospodarowanie parku, powstały liczne aleje drzew, pomiędzy którymi w malowniczy sposób przepływały, spadające kaskadami w kierunku stawów, strumienie. Z biegiem lat następowała systematyczna dewastacja parku, w wyniku czego zarówno obiekty pałacowe, jak i otaczająca je zieleń straciły dawne walory estetyczne. Warto zainteresowania pozostają jednak okazałe drzewa objęte ochroną pomnikową, w tym około 300letni dąb stojący przed oficyną. Na terenie parku zlokalizowane są 34 okazy dębów oraz 2 okazy sosny, uznane za pomniki przyrody.

Na pozostałych terenach w gminie roślinność ogranicza się do upraw oraz gatunków związanych z działalnością człowieka, rozprzestrzeniającymi się w miarę pogłębiania antropopresji. Na polach uprawnych spotykane są gatunki segetalne, natomiast przy budynkach, na przydrożach czy nieużytkach gatunki ruderalne. Ponadto miejscom zamieszkanym przez człowieka towarzyszy roślinność ozdobna, drzewa i krzewy owocowe.

Szata roślinna gminy ze względu na bardzo urozmaicone ukształtowanie terenu, zróżnicowane warunki glebowe oraz mikroklimatyczne cechuje się dość dużą bioróżnorodnością, co uwidacznia się na poziomie flory i zbiorowisk roślinnych. Naturalna flora wzbogacona została przez gatunki rosnące w układach ekologicznych półnaturalnych i antropogenicznych, takich jak np. użytki zielone, szlaki komunikacyjne itp.

Fauna gminy związana jest głównie z terenami leśnymi porastającymi północne, południowe oraz zachodnie fragmenty gminy. W związku z tym znajdują się w zasięgu migracji m.in. większej zwierzyny płowej, jak jeleni *Cervus elaphus*, sarna *Capreolus capreolus* czy dzik *Sus scrofa*, a także mniejszej, jak np. lisy *Vulpes vulpes*, borsuki *Meles meles* czy tchórze *Mustela putorius*. Sporadycznie spotykane są nawet wilki

Canis Lupus czy niedźwiedzie brunatne *Ursus arctos*. W płatach terenów zalesionych i zadrzewionych na niższych partiach stoków, a także w dolinie Sanu możliwe jest występowanie raczej mniejszej zwierzyny. Na otwartych powierzchniach, terenach rolnych, występować mogą zające *Lepus europaeus* czy króliki *Oryctolagus cuniculus*, a także ssaki czy gryzonie, takie jak mysz polna *Apodemus agrarius* czy mysz białolaska *Micromys minutus*.

Na terenach zabudowanych, polach uprawnych, odnotowano obecność następujących gatunków ptaków: kuropatwa *Perdix perdix*, kaczka krzyżówka *Anas platyrhyn*, cyranka *Anas quer-queda*, łyska *Fulica atra*, myszołów zwyczajny *Buteo buteo*, jastrząb gołębiarz *Accipiter genti*, bażant *Phasianus colchicus*, bogatka *Parus major*, gawron *Corvus frugilegus*, kawka *Corvus monedula*, mazurek *Passer montanus*, modraszka *Cyanistes caeruleus*, sierpówka *Streptopelia decaocto*, sikora uboga *Poecile palustris*, sójka *Garrulus glandarius*, sroka *Pica pica*, wrona siwa *Corvus cornix*, wróbel *Passer domesticus*. Ponadto część przykorytowa doliny Sanu oraz tereny leśne to miejsca bytowania i żeru takich ptaków jak m.in.: rybitwa białowłosa *Chlidonias hybrida*, bocian biały *Ciconia ciconia*, żuraw *Grus grus*, bączek zwyczajny *Ixobrychus minutus*, orzeł przedni *Aquila chrysaetos*, orlik krzykliwy *Clanga pomarina*, gadożer zwyczajny *Circaetus gallicus*, dzięciołowate *Dendrocopos*, włośchatka *Aegolius funereus*, puchacz *Bubo bubo*, muchołówka białoszaja *Ficedula albicollis*, bielik *Haliaeetus albicilla* czy zalatujący na tereny Pogórza Przemysko-Dynowskiego puszczyk uralski *Strix uralensis*.

Środowisko wodne i przywodne reprezentują takie gatunki ryb jak: brzanka karpacka *Barbus carpathicus*, głowacz białopłetwy *Cottus gobio*, minóg strumieniowy *Lampetra planeri*, różanka europejska *Rhodeus amarus*, kielb Kesslera *Romanogobio kessleri*, kleń *Squalius cephalus*, leszcz *Abramis brama*, jelec *Leuciscus leuciscus* czy też węgorz *Anguilla anguilla*.

Na terenach gminy występować może również liczna herpetofauna m.in. salamandra plamista *Salamandra salamandra*, kumaki *Bambina*, żmija zygzakowata *Vipera berus*, a także owady jak np. paź królowej *Papilio machaon*, świtezianka modra *Calopteryx virgo*, trzmiele *Bombus* czy żuki leśne *Anoplotrupes stercorosus*.

Najcenniejsze tereny przyrodnicze na terenie gminy pod względem przyrodniczym oraz ekologicznym zostały objęte ochroną, m.in. kompleksy leśne oraz ekosystemy nadrzeczne, które tworzą korytarz ekologiczny o znaczeniu lokalnym i ponadregionalnym. W wewnętrznych powiązaniach przyrodniczych na terenie gminy największą rolę odgrywa sieć powiązań hydrologicznych – zarówno wody powierzchniowe, jak i podziemne. Najważniejszą rolę łącznikową pełni system rzeki Sanu, który wraz z licznymi potokami, stanowiącymi jego dopływy oraz terenami leśnymi tworzą całość przyrodniczą. Układ ten odgrywa dużą rolę jako łącznik ważnych ogniw systemu obszarów chronionych na terenie gminy. Północna oraz południowa część gminy znajduje się w zasięgu korytarzy ekologicznych wyznaczonych przez Zakład Badań Ssaków w Białowieży pn. Roztocze-Pogórze Przemyskie oraz Pogórze Przemyskie o znaczeniu ponadregionalnym. Są one szczególnie istotne w kontekście migrującej awifauny, a także pozostałych gatunków na terenie kraju.

5.6. Prawne formy ochrony przyrody

Gmina Dynów charakteryzuje się wysokimi walorami środowiska przyrodniczego (przede wszystkim ze względu na zróżnicowane ukształtowanie terenu, a także dolinę Sanu), w związku z tym znaczna część terenów w jej granicach objęta została ochroną na mocy ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 916 ze zm.).

W gminie znajdują się następujące formy ochrony przyrody:

- Obszar Natura 2000 Rzeka San (PLH180007);
- Obszar Natura 2000 Pogórze Przemyskie (PLB300001);
- Park Krajobrazowy Pogórza Przemyskiego;
- Przemysko-Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu;
- pomniki przyrody.

Obszar Natura 2000 Rzeka San (PLH180007) utworzony został w 2009 r., obecnie funkcjonuje na mocy rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Rzeka San (PLH180007; Dz. U. z 2017 r. poz. 1738). Obszar obejmuje odcinek środkowego Sanu położony pomiędzy Sanokiem i Jarosławiem. Jest to wartościowy przyrodniczo odcinek dużej podgórskiej rzeki o naturalnych brzegach i słabo przekształconym korycie. Ogólna powierzchnia Obszaru Natura 2000 Rzeka San wynosi 1 374,76 ha, w tym około 47,06 ha na terenie gminy Dynów.

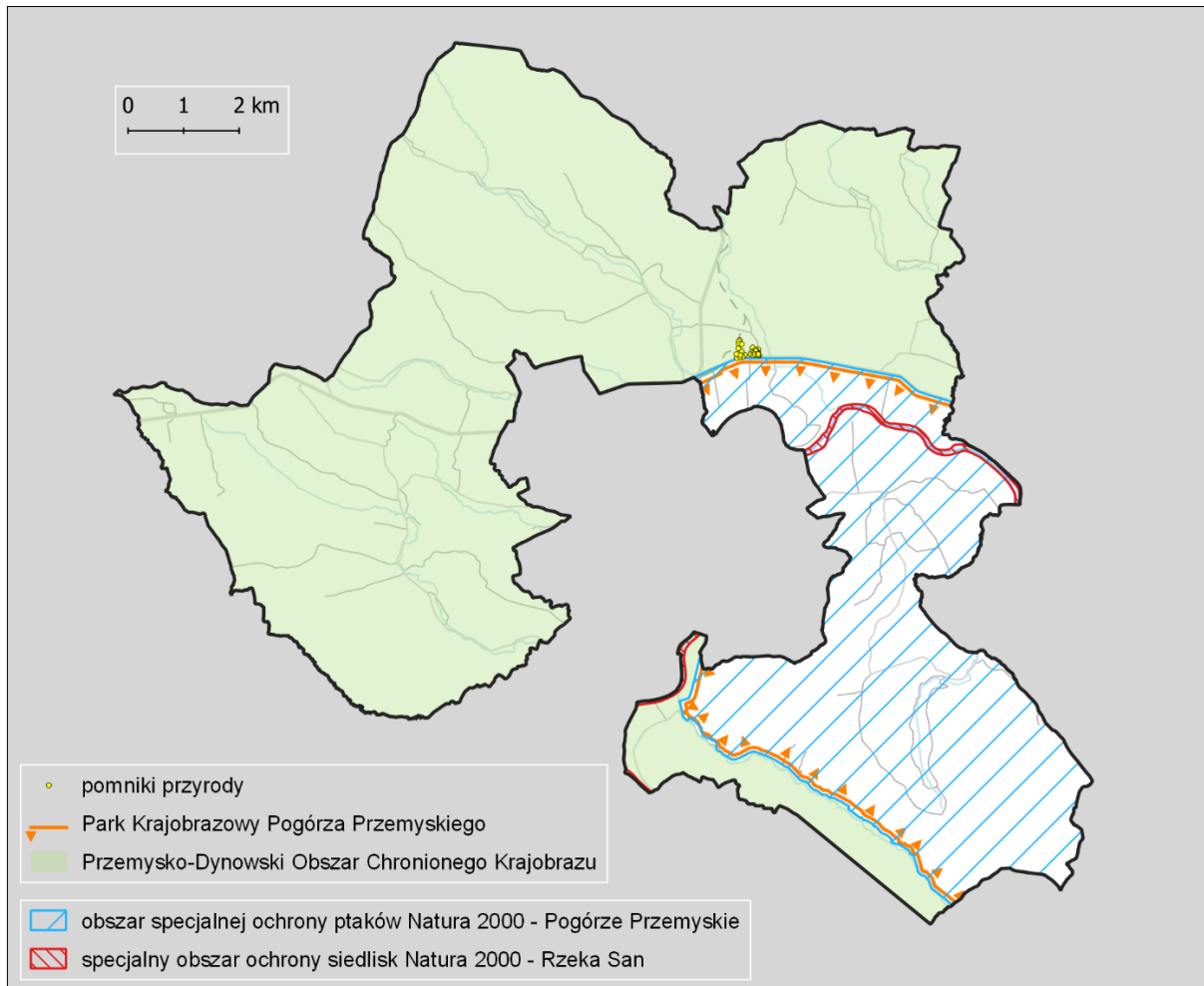
W ostoi występuje 8 gatunków ryb z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG, tj. boleń *Aspius aspius*, brzanka karpacka *Barbus carpathicus*, głowacz białopłetwy *Cottus gobio*, minóg strumieniowy *Lampetra planeri*, różanka europejska *Rhodeus amarus*, kiełb białopłetwy *Romanogobio albipectus*, kiełb Kesslera *Romanogobio kessleri*, koza złotawa *Sabanejewia aurata*. Obszar Natura 2000 Rzeka San stanowi ważną ostoję wielu gatunków ryb cennych z ochroniarskiego i gospodarczego punktu widzenia, zasiedloną m.in. przez zdecydowanie największą w kraju populację kiełbia Kesslera, stanowiącą przypuszczalnie około 80% całej populacji tego gatunku na obszarze Polski. W części rzeki położonej poniżej Przemysła liczny jest kiełb białopłetwy i boleń. Ponadto, występuje tu także liczna i stabilna osiadła populacja certy *Vimba vimba* oraz jedna z najliczniejszych w Polsce populacji piekielnicy *Alburnoides bipunctatus*.

Zagrożenia, presje i działania mające wpływ na obszar to przede wszystkim wydobywanie piasku i żwiru, odprowadzanie do wód ścieków oraz odpadów komunalnych, wędkarstwo, trucie i kłusownictwo, a także istniejące i planowane budowle przegradzające rzekę San oraz jej dopływy, co prowadzi m.in. do zaburzenia szlaków migracyjnych ryb i pozostałych organizmów rzecznych.

Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie z dnia 31 lipca 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Podk. z 2014 r. poz. 2160) w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Rzeka San PLH180007 zawiera wskazania do zmian w dokumentach planistycznych gminy Dynów (załącznik nr 6 poz. nr 2 oraz nr 6). Dla gminy Dynów wskazano potrzebę zmian istniejących zapisów w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Ustalono, że w przypadku aktualizacji studium należy wykreślić zapis dotyczący budowy zbiornika „Krasieczyn”. Ponadto wskazano na potrzebę wykonania strategicznej oceny wpływu pozyskania kruszywa z rzeki San na Obszar Natura 2000. Ocena powinna odnosić się do wszystkich potencjalnych miejsc pozyskiwania kruszywa oraz dopuszczalnych jego ilości. W przypadku aktualizacji studium należy wprowadzić m.in. następujące zapisy: w obszarze zlewni Sanu należy m.in. utrzymać ochronę wód śródlądowych powierzchniowych i podziemnych polegającą na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami, zapobieganiu lub przeciwdziałaniu naruszaniu równowagi przyrodniczej i wywoływaniu w wodach zmian powodujących ich nieprzydatność dla ludzi, flory i fauny; wzdłuż rzeki San wyznacza się korytarz ekologiczny szerokości 100 m po obu stronach Sanu (mierzony od lustra wody w okresie średniego przepływu), w obrębie którego: może znajdować się dowolna zieleń nieurządzona i urządzona oraz uprawy polowe; nie należy lokalizować jakiegokolwiek zabudowy trwałej (nie dotyczy rozbudowy i remontów istniejących obiektów budowlanych oraz nowych obiektów w obrębie istniejącej zwartej zabudowy, w tym remontu i przebudowy infrastruktury technicznej, transportowej i drogowej) z wyjątkiem przepraw promowych i niezbędnej dla ich infrastruktury; możliwe jest alternatywne lokalizowanie sieci infrastruktury technicznej podziemnej i nadziemnej, jeżeli brak jest możliwości ich lokalizowania poza terenem korytarza; możliwe jest lokalizowanie inwestycji celu publicznego o ile nie istnieją rozwiązania alternatywne.

Obszar Natura 2000 Pogórze Przemyskie (PLB300001) istnieje od 2004 r. Obowiązującym aktem regulującym funkcjonowanie obszaru jest rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. z 2011 r. nr 25 poz. 133 ze zm.). Do tej pory nie sporządzono i nie przyjęto planu zadań ochronnych, planu ochrony. Obszar obejmuje fragment najbardziej wysuniętych na zachód pogórzy Karpat Wschodnich – Pogórze Przemyskie i Pogórze Dynowskie. Krajobraz naturalny jest tu dobrze zachowany, posiada charakterystyczny rusztowy układ grzbietów górskich, poprzecinanych równoleżnikowo dolinami Sanu i Wiaru. Sieć hydrograficzna jest mocno rozbudowana. Wzgórzka pokrywają lasy liściaste z dominującą buczyną karpacką w najwyższych położeniach, zaś na terenach położonych niżej dominują grądy. W dolinach rzecznych występują lasy

łęgowe i olszynki karpackie. Tereny otwarte stanowią pola uprawne i łąki oraz suche ugory, zajęte przez zbiorowiska roślinności kserotermicznej. Ogólna powierzchnia Obszaru Natura 2000 Pogórze Przemyskie wynosi 65 390,19 ha, w tym około 3 503,24 ha na terenie gminy Dynów.

**Ryc. 16. Prawne formy ochrony przyrody na terenie gminy Dynów
(opracowano na podstawie danych z Geoserwis GDOŚ)**

W ostoi występuje co najmniej 29 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 7 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Gniazduje około 112 gatunków ptaków. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej (C6) następujących gatunków ptaków: bączek *Ixobrychus minutus* (PCK), bocian czarny *Ciconia nigra*, dzięcioł biało-grzbiety *Dendrocopos leucotos* (PCK), orlik krzykliwy *Clanga pomarina* (PCK), orzeł przedni *Aquila chrysaetos* (PCK), puchacz *Bubo bubo* (PCK), puszczyk uralski *Strix uralensis* (PCK), trzmielojad *Pernis apivorus*; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu (C7) występują: bocian biały *Ciconia ciconia*, derkacz *Crex crex*, dzięcioł czarny *Dryocopus martius*, gąsiorek *Lanius collurio*, muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*, muchołówka mała *Ficedula parva*.

Park Krajobrazowy Pogórze Przemyskie został utworzony w 1992 r. Jego obecne funkcjonowanie reguluje szereg aktów prawnych, z ostatnią uchwałą nr XXXVII/605/21 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 31 maja 2021 r. w sprawie zmiany uchwały Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie Parku Krajobrazowego Pogórze Przemyskie (Dz. Urz. Woj. Podk. z 2021 r. poz. 2245). Ochronie podlega m.in. ukształtowanie terenu z rusztową rzeźbą grzbietów gór oraz kratową siecią dolin rzecznych, występujące tam rzadkie i chronione gatunki flory i fauny karpackiej oraz siedliska przyrodnicze, a także historyczne ślady kultury materialnej regionu. Dla parku nie ustanowiono planu ochrony.

Przemysko-Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu powstał w 1987 r. Obecnie funkcjonuje na mocy uchwały nr XLII/734/17 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 25 września 2017 r. zmieniającej uchwałę Nr XLVIII/999/14 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 23 czerwca 2014 r. w sprawie Przemysko-Dynowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Podk. z 2017 r. poz. 3245). Przemysko-Dynowski OChK zajmuje łączną powierzchnię 48 475,00 ha, z czego 8 396,37 ha znajduje się w granicach gminy Dynów. Obszar ten ma charakter podgórski z licznymi, niezbyt wysokimi wzgórzami, poprzecinany potokami. Najwyższe wzniesienia dochodzą do 430 m n.p.m. Na piękno krajobrazu tego obszaru składa się mozaikowość pól uprawnych z kompleksami lasów, wiele pomników przyrody, doliny meandrujących rzek oraz pamiątki historyczne i walory kulturowe. Najokazalszymi drzewami pomnikowymi są: 400-letnia lipa i 200-letni dąb w Dynowie; kilkadziesiąt dębów szypułkowych w parku w Bachórze; dąb szypułkowy w Kuźminie; lipy 200 i 300 letnie w Pruchniku; 400-letni dąb szypułkowy w Babicach; 2 dęby szypułkowe w wieku 400 i 450 lat w Wapowicach. Osobliwością geologiczną są formacje solonośne w Komarnicach, Aksmanicach, Dubiecku i Sólcu. Spotkać można rzadkie gatunki zwierząt. Do najciekawszych należą: gronostaj *Mustela erminea*, dzik *Sus scrofa*, kuna leśna *Martes martes*; z ptaków występują: jastrząb *Accipiter gentilis*, myszołów *Buteo buteo*, trzmiełojad *Pernis apivorus* i bocian czarny *Ciconia nigra*, a z gadów żmija zygzakowata *Vipera berus*.

W granicach gminy znajdują się 2 **pomniki przyrody** (wieloobektowe). Wśród pomników przyrody występują twory przyrody ożywionej – grupy drzew, zlokalizowane w zabytkowym parku podworskim w Bachórze.

Poza prawnymi formami ochrony przyrody na terenie gminy zlokalizowane są korytarze ekologiczne „Roztocze-Pogórze Przemyskie” oraz „Pogórze Przemyskie” wyznaczone w ramach sieci korytarzy ekologicznych według „Projektu korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce” (Jędrzejewski i in. 2005), zaktualizowanych w latach 2010-2012 przez Instytut Biologii Ssaków PAN w Białowieży. Ze względu na zasięg można zaliczyć je do korytarzy o zasięgu ponadregionalnym, o szczególnym znaczeniu migracyjnym dla ornitofauny, a także ssaków. Zachowanie korytarzy ekologicznych jest szczególnie ważne w kontekście wymiany gatunkowej, przez co przyczyniają się do zachowania różnorodności biologicznej kraju. Wyznaczone korytarze są szczególnie istotne z punktu widzenia migrującej awifauny.

Tabela 8. Wykaz pomników przyrody z obszaru gminy Dynów

Lp.	Lokalizacja	Typ tworu	Podtyp tworu	Opis pomnika	Data utworzenia
1	park podworski w Bachórze	Wieloobektowy	Grupa drzew	Dwie sosny zwyczajne o obwodach 241 i 295 cm zlokalizowane w obrębie działki ewidencyjnej nr 42/21	1973-02-28
2	park dworski w Bachórze	Wieloobektowy	Grupa drzew	Grupa trzydziestu dwóch dębów szypułkowych, 13 o obwodach: 550, 311, 449, 317, 531, 349, 556, 528, 468, 528, 361, 421 oraz 386 cm.	1973-02-28

Źródło: Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody

5.7. Źródła zagrożeń dla środowiska

Poniższa część opracowania przedstawia stan i potencjalne zagrożenia środowiska naturalnego gminy i jego poszczególnych komponentów. Analiza oparta została głównie na danych dostarczanych przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska.

Degradacja powietrza atmosferycznego

W granicach gminy Dynów jako źródła zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego wskazać można przede wszystkim emisję niską – związaną z ogrzewaniem głównie zabudowy mieszkaniowej oraz liniową – komunikacyjną. Można przyjąć, że emisja punktowa, wynikająca z działalności zakładów produkcyjnych, przemysłowych, w gminie ma mniejsze znaczenie, ponieważ nie występują tam na tyle duże przedsiębiorstwa, aby powodować emisję znaczących ilości substancji do powietrza.

Poważnym problemem w zakresie zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego jest emisja niska, do której przyczyniają się zanieczyszczenia powstałe wskutek ogrzewania budynków mieszkalnych i obiektów inwentarskich w pojedynczych gospodarstwach domowych. Niska emisja przyczynia się do wzrostu w atmosferze stężeń pyłów i zanieczyszczeń gazowych oraz często innych substancji szkodliwych dla zdrowia ludzi. Na terenie gminy nie występuje sieć ciepłownicza, wobec tego należy zadbać, aby nowe zabudowania były wyposażone w niskoemisyjne kotły opalane paliwami takimi jak: olej opałowy, gaz, biomasa oraz dopuścić stosowanie odnawialnych źródeł energii: słonecznej i geotermalnej (pompy ciepła). W zakresie emisji liniowej, największe znaczenie dla jakości powietrza mają drogi krajowe i wojewódzkie, o największym natężeniu ruchu, w tym samochodów ciężarowych. W gminie Dynów zasadnicze znaczenie w zakresie zanieczyszczeń transportowych mają drogi wojewódzkie nr 835 relacji Lublin – Wysokie – Biłgoraj – Sieniawa – Przeworsk – Kańczuga – Dynów – Grabownica Starzeńska oraz nr 884 relacji Przemyśl – Domaradz, o największym natężeniu ruchu, w tym samochodów ciężarowych. Droga wojewódzka nr 884 przebiega przez obszar całej gminy, stanowiąc główną oś komunikacyjną. Należy zauważyć, że zabudowa w gminie zazwyczaj jest zlokalizowana wzdłuż ciągów komunikacyjnych, wobec czego szczególnie wzdłuż dróg wojewódzkich może dojść do kumulacji zanieczyszczeń w powietrzu na dużą skalę. Rozdrobnienie zabudowy jest nieznaczne, od głównych ciągów oddalone są nieliczne zabudowania. Podstawowe znaczenie dla funkcjonowania gminy ma jednak sieć dróg powiatowych i gminnych. W najczęstszych, codziennych relacjach między miejscami pracy i zamieszkania drogi wojewódzkie zapewniają obsługę tylko części gminy. Fundamentalne znaczenie mają zatem drogi powiatowe, które są połączeniami miejscowości z Dynowem i z wspomnianymi wcześniej podstawowymi drogami gminy. Drogi powiatowe i gminne, przy których rozmieszczona jest zabudowa, nie przyczyniają się do emisji pyłów zawieszonych, czy spalin i gazów wydechowych, w takiej ilości jak ma to miejsce w przypadku dróg wojewódzkich. Nie można jednak pomijać ich roli w kształtowaniu warunków aerosanitarnych.

Przy uwzględnieniu czynników cyrkulacyjnych należy przyznać, iż miejscowości w gminie położone są w dolinach lub na ich skraju. Są to warunki utrudniające przewiewanie, wymianę powietrza, co najbardziej odczuwalne jest w miesiącach zimowych – sezonie grzewczym, kiedy dochodzi do stagnowania zanieczyszczonych mas powietrza.

Badaniem jakości powietrza zajmuje się Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska. W obrębie województwa podkarpackiego wydzielono dwie strefy, w których dokonuje się klasyfikacji pod kątem ochrony zdrowia ludzi i odrębnie ze względu na ochronę roślin – miasto Rzeszów oraz strefę podkarpacką, do której wchodzi pozostała część województwa, w tym analizowany obszar.

Zgodnie z Roczną oceną jakości powietrza w województwie podkarpackim za rok 2021, według klasyfikacji dokonanej ze względu na ochronę zdrowia ludzi, gmina Dynów znalazła się w klasie C ze względu na przekroczenie poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM₁₀, poziomu dopuszczalnego pyłu PM₁₀ oraz poziomu dopuszczalnego (II faza) pyłu PM_{2,5}. W związku z powyższym strefa podkarpacka, a tym samym obszar gminy, została zaklasyfikowana do strefy C ze względu na ochronę zdrowia ludzi. Zarówno miasto Rzeszów, jak i strefa podkarpacka, zaliczają się do klasy D2 ze względu na przekroczenie poziomu długoterminowego ozonu.

W związku z powyższym opracowano program ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej uwzględniający przekroczenie poziomu zanieczyszczeń pyłem PM₁₀, PM_{2,5} oraz benzo(a)pirenem.

Program ochrony powietrza obejmujący tereny strefy podkarpackiej: uchwała nr XXVII/436/20 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 września 2020 r. w sprawie określenia „Programu ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej – z uwagi na stwierdzone przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszzonego PM₁₀, poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszzonego PM_{2,5} oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu wraz z Planem Działań Krótkoterminowych” (Dz. Urz. Woj. Podk. z 2020 r. poz. 3868).

Zaproponowane w programie ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej działania wyznaczają podstawowy cel, jakim jest „poprawa jakości powietrza niezbędna dla poprawy jakości życia i zdrowia mieszkańców województwa podkarpackiego poprzez osiągnięcie zakładanego celu ekologicznego,

tj. ograniczenie emisji pyłów zawieszonych PM₁₀ i PM_{2,5} oraz benzo(a)pirenu, aby poziomy dopuszczalne pyłu PM₁₀ i PM_{2,5} oraz poziom docelowy B(a)P w strefie podkarpackiej były dotrzymane”. Wykonanie zadań planu zaplanowane jest do roku 2026. Realizacja tego celu możliwa jest poprzez następujące działania naprawcze: ograniczanie emisji zanieczyszczeń do powietrza z ogrzewania indywidualnego poprzez m.in. likwidację ogrzewania indywidualnego wykorzystującego paliwo stałe i zastąpienie go ogrzewaniem bezemisyjnym lub niskoemisyjnym, podłączenie do sieci ciepłowniczej lub ogrzewania elektrycznego, pomp ciepła (lub innych źródeł odnawialnej energii), termomodernizację budynków; prowadzenie działań kontrolnych m.in. zakaz palenia w kominkach, wzmożenie kontroli przestrzegania zakazu palenia odpadów biogenych (liści, gałęzi, trawy); informowania mieszkańców o przyjęciu uchwały antysmogowej, jej skutkach oraz konieczności przestrzegania zakazów i nakazów zawartych w uchwale; informowanie mieszkańców o możliwości uzyskania dopłat i skorzystania z finansowych programów gminnych, wojewódzkich, ogólnokrajowych; zwiększanie udziału zieleni w wybranych miastach strefy podkarpackiej.

Degradacja gleb i degradacja powierzchni ziemi

Na obszarze, którego dotyczy opracowanie, dominują gleby korzystne dla rozwoju rolnictwa, a ogólna powierzchnia użytków rolnych gminy wynosi około 71% powierzchni wszystkich gruntów. W związku z tym degradacja powierzchni ziemi na terenie gminy spowodowana jest głównie użytkowaniem rolniczym. Przypowierzchniowa warstwa terenu i pokrywa glebowa poddawane są intensywnym zabiegom agrotechnicznym. Niewłaściwie prowadzone zabiegi rolnicze mogą doprowadzić do zjawiska erozji gleb, która jest efektem procesu spłukiwania. Do uruchomienia tego procesu dochodzi każdorazowo po przekroczeniu określonego dla danego obszaru progu krytycznego, który zależy od wielu czynników, np. morfometrii stoku, rodzaju podłoża, szaty roślinnej, intensywności opadów i ich ilości, sposobu zagospodarowania terenu itd. W celu przeciwdziałania erozji gleb należy tak prowadzić prace agrotechniczne, aby minimalizowały one proces spłukiwania. Ustalono, że niewłaściwa uprawa roli na stokach – wzdłuż spadków terenu, może doprowadzić do przemieszczenia materiału glebowego. Po jednorazowej orce przemieszczenie to wynosi nawet do 60 cm. W wyniku erozji uprawowej pogarszają się właściwości fizyczne i chemiczne gleb, a w efekcie dochodzi do obniżenia ich urodzajności. Ponadto w wyniku działalności antropogenicznej dochodzi do przechodzenia związków biogenych i innych zanieczyszczeń bezpośrednio do wód podziemnych i powierzchniowych. Oznacza to istnienie możliwości zanieczyszczenia wód Sanu oraz jego dopływów, do których dostają się zmywane cząstki gleby oraz środki ochrony roślin stosowane na polach uprawnych.

Na obszarze gminy Dynów powszechnie występują również niebezpieczne ruchy masowe. Według Systemu Osłony Przeciwosuwickowej Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie na terenie gminy występują osuwiska oraz teren zagrożony wystąpieniem ruchów masowych. Rozwój osuwisk na terenie gminy wynika ze skomplikowanej budowy geologicznej oraz zróżnicowanej rzeźby terenu, przy czym na tempo osuwania mas ziemnych ma również wpływ stopień pokrycia szatą roślinną oraz użytkowanie terenu. Na terenie gminy najbardziej podatnymi na powstawanie osuwisk są łupki menilitowe, warstwy krośnieńskie oraz inoceramowe, a także zwietrzeliny. Jako szczególnie zagrożone można uznać silnie nachylone zbocza potoków oraz doliny Sanu. Dodatkowo niestabilność skarp możliwa jest również ze względu na eksploatację kruszywa przez lokalną ludność. Ze względu na występowanie w dolinnej części gminy piasków i żwirów w warstwach przypowierzchniowych, są to rejon sprzyjające niekontrolowanemu, nielegalnemu wydobywaniu kruszyw. Czynności takie powodują zwiększenie nachylenia skarpy powyżej naturalnego kąta jej spoczynku, co może skutkować uruchomieniem ruchów masowych, w tym o charakterze nagłym. Warto zauważyć, że znaczna część osuwisk na terenie gminy to formy stare, pokryte terenami leśnymi, które w większości pozostają nieaktywne bądź aktywne okresowo. Tereny osuwiskowe nie nadają się pod uprawę ani też nie są korzystne pod zabudowę, zwłaszcza większych obiektów. Należy prowadzić stały monitoring zmian morfologii na osuwiskach oraz w ich bliskim sąsiedztwie, szczególnie po nawalnych deszczach, które sprzyjają uruchomieniu się procesów grawitacyjnych. W związku z powyższym należy unikać tam realizacji inwestycji zakłócających równowagę statyczną zboczy. Ponadto w rejonie istniejących osuwisk należy stosować

odpowiednie rozwiązania techniczne zapewniające stabilność oraz pokrycie szatą roślinną, która ograniczy erozję zboczy. W przypadku zmiany zagospodarowania terenów predysponowanych do uruchomienia ruchów masowych konieczne jest przeprowadzenie badań geologicznych.

Podsumowując, biorąc pod uwagę potencjalną erozję gleb, obszar gminy charakteryzuje się na ogół silną możliwą erozją. Gleby na terenie gminy podlegają degradacji fizycznej, głównie erozji wodnej, która zależy od nachylenia zboczy, obecności i stanu pokrywy roślinnej, litologii, stosunków wodnych, użytkowania rolniczego gruntu i sposobu jego uprawy. Najbardziej narażone są zbocza dolin cieków wodnych oraz silnie nachylone stoki pagórków. W granicach gminy dochodzi do procesów prowadzących do degradacji gleby, głównie ze względu na występowanie ruchów masowych. Ponadto zmiany dotyczące tego komponentu obecnie mogą być związane z efemerycznymi zmianami w przypowierzchniowej warstwie gleby, związanymi z procesami budowlanymi czy też zabiegami agrotechnicznymi, a także wydobywaniem kruszyw naturalnych. Nie są to jednak procesy prowadzące do trwałej, nieodwracalnej degradacji gleby i powierzchni ziemi, jak ma to miejsce w przypadku osuwisk.

Degradacja wód powierzchniowych i podziemnych

WIOŚ prowadzi regularne badania elementów hydrologicznych województwa. Za główne zagrożenia dla wód powierzchniowych uznaje się zanieczyszczenia i produkcję ścieków, powodujących nadmierną eutrofizację. Zjawisko to szczególnie zauważalne jest na terenach rolnych, a w mniejszym stopniu dotyczy obszarów leśnych. Na poprawę sytuacji znacząco wpływa rozbudowa sieci kanalizacji komunalnej, ograniczanie stosowania szamb i innych zbiorników bezodpływowych.

W gminie działa jedna oczyszczalnia ścieków - w Bachórze. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że obiekt jest w złym stanie technicznym, co w wypadku awarii skutkowałoby zanieczyszczeniem wód Sanu. Konieczny jest remont i modernizacja obiektu lub wybudowanie nowej oczyszczalni, która mogłaby zaspokoić potrzeby mieszkańców gminy w zakresie gospodarowania ściekami.

Tabela 9. Dane dotyczące komunalnych oczyszczalni ścieków w gminie Dynów

Oczyszczalnia	Typ	Przepustowość [m ³ /d]	Zlewnia lub odbiornik ścieków	Ładunki w ściekach oczyszczonych [kg/rok]				
				BZT ₅	ChZT	zawiesina ogólna	azot ogólny	fosfor ogólny
Bachórz	b	52	San	102	574	66	0	0

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS, dane za rok 2021

San oraz część jego dopływów to na tyle duże ciek, że są poddawane regularnym badaniom stanu czystości, w poniższej tabeli zamieszczono wyniki ocen stanów zanieczyszczenia rzek w latach 2014-2019.

Tabela 10. Stan czystości cieków przepływających przez obszar gminy Dynów

Rzeka	Lokalizacja	Status	Ocena biologiczna	Ocena fizykochemiczna	Ocena hydromorfologiczna	Potencjał ekologiczny
San	Krasice	naturalna	III klasa	dobra	II klasa	umiarkowany
Dynówka	Dynów	naturalna	IV klasa	poniżej dobrego	I klasa	słaby
Harta	Bachórz	naturalna	IV klasa	poniżej dobrego	I klasa	słaby
Szklarka	Bachórz	naturalna	IV klasa	poniżej dobrego	II klasa	słaby
Laskowska Rzeka	Chodorówka	naturalna	IV klasa	poniżej dobrego	I klasa	słaby
Dylągówka	Sielnica	naturalna	IV klasa	poniżej dobrego	II klasa	słaby
Potok Kruszelnica	Dąbrówka Starzeńska	naturalna	IV klasa	poniżej dobrego	I klasa	słaby

Źródło: Monitoring jednolitych części wód powierzchniowych w latach 2014-2019

Zgodnie z danymi Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej stan JCWPrz, których zlewnie zawierają się w granicach gminy Dynów, określono jako zły, jednocześnie stwierdzono zagrożenie nieosiągnięcia celów Ramowej Dyrektywy Wodnej. Analizując formy korzystania z wód powierzchniowych w gminie Dynów, można stwierdzić, iż duże zanieczyszczenie wód powierzchniowych spowodowane jest głównie przez punktowe źródła zanieczyszczeń, do których należą przede wszystkim bezpośrednie zrzuty surowych ścieków bytowo-gospodarczych do potoków oraz Sanu. Część zanieczyszczeń trafiających do wód powierzchniowych stanowią także zanieczyszczenia obszarowe. Źródłem tych zanieczyszczeń jest przede wszystkim rolnictwo, co wynika głównie z faktu stosowania nawozów sztucznych i naturalnych, a także środków ochrony roślin (obecnie w ilościach malejących).

Stan wód podziemnych, szczególnie wód gruntowych, zależy od budowy geologicznej i obecności warstw izolacyjnych. W związku z tym, w obrębie gminy wody podziemne narażone są na zanieczyszczenia antropogeniczne, lecz w różnym stopniu. W przypadku doliny Sanu w związku z występowaniem przepuszczalnych utworów powierzchniowych wody podziemne są podatne na zanieczyszczenie. Na pozostałych terenach obecność utworów piaszczysto-gliniastych i lessopodobnych stanowi umiarkowane zabezpieczenie dla pierwszego poziomu wód podziemnych, jednak ze względu na fakt, że są to głównie tereny o ograniczonej dostępności nie występuje tam wiele ognisk zanieczyszczeń.

Poza uwarunkowaniami naturalnymi, na jakość wód wpływa też użytkowanie terenu. Do czynników mogących być źródłem przeobrażeń wód podziemnych na terenie gminy zaliczamy przede wszystkim: obszary zamieszkałe bez odpowiedniej infrastruktury kanalizacyjnej, nieszczelne zbiorniki na nieczystości ciekłe, obszary „dzikich” wysypisk śmieci, składowiska nawozów sztucznych, gnojownie przy gospodarstwach rolnych. Widoczna jest większa podatność na zanieczyszczenia na terenach rolniczych, w pobliżu siedzib ludzkich. Na stan środowiska wodno-gruntowego oddziałują silnie środki ochrony roślin, prowadząc do jego zanieczyszczenia.

WIOŚ nie prowadził do tej pory badań jakości wód podziemnych na terenie gminy Dynów. Najbliższe punkty badawcze znajdują się na terenie gminy Dubiecko, Jawornik Polski oraz Błazowa. Badania na punkcie badawczym Wybrzeże (gmina Dubiecko) oraz Hadle Szklarskie (gmina Jawornik Polski) wykazały w 2019 r. IV klasę czystości, z kolei na punkcie Mokłuczka (gmina Błazowa) wody V klasy czystości. Ze względu na podobieństwo w charakterze użytkowania terenu i litologii, można stwierdzić, iż podobny stan wykazują również wody podziemne gminy Dynów. Jednak należy wziąć pod uwagę fakt, że teren gminy charakteryzuje się zróżnicowaną budową geologiczną, zatem warunki izolacyjne głównego poziomu użytkowego nie wszędzie będą skutecznie ograniczać wpływy antropogeniczne. Najbardziej zagrożone są tereny w dolinie Sanu.

Zgodnie z danymi Państwowej Służby Hydrogeologicznej stan ogólny, a także chemiczny i ilościowy JCWPd nr 152, JCWPd nr 153 oraz JCWPd nr 154 oceniono na dobry. Nie stwierdzono zagrożenia dla osiągnięcia celów Ramowej Dyrektywy Wodnej.

Na obszarze gminy Dynów znajduje się fragment Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 430 Dolina rzeki San. Stan jakościowy wód podziemnych na obszarze GZWP nr 430 oceniono jako średni i dobry, dominują wody zaliczone do klasy II. Wody wymagają prostego uzdatnienia. Dla zbiornika wyznaczono strefę ochronną obejmującą obszar spływu wód, ograniczony głównie do zboczy mających swój bezpośredni spadek do doliny Sanu. Strefa ochronna obejmuje przede wszystkim tereny rolnicze oraz większe miejscowości. Znaczne pokrycie zwartymi kompleksami leśnymi stanowi dodatkową ochronę dla wód podziemnych przed zanieczyszczeniami.

Do obiektów powodujących uciążliwość dla środowiska zalicza się również składowiska odpadów, których funkcjonowanie, mimo odpowiednich zabezpieczeń i izolacji, niesie zagrożenie dla środowiska wodno-gruntowego. W gminie Dynów nie funkcjonuje komunalne składowisko odpadów, a w ramach rejonizacji gospodarki odpadami komunalnymi gmina Dynów jest obsługiwana przez Zakład Gospodarki Komunalnej w Błazowej. W 2021 r. Rada Gminy Dynów podjęła uchwałę o utworzeniu Celowego Związku Gmin „Eko-Logiczni”. Jest to pierwszy na podkarpaciu związek międzygminny (5 gmin) realizujący zadania z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi.

Hałas

Z przeprowadzonych analiz rozkładu i wielkości hałasu wynika, że główne problemy akustyczne (emisja powyżej 63 dB uznawana za „dużą uciążliwość” przez Państwowy Zakład Higieny Pracy) występują przy arteriach komunikacyjnych obciążonych ruchem pojazdów ciężkich (drogi, koleje) oraz w bezpośrednich okolicach dużych zakładów przemysłowych. Na obszarze gminy Dynów nie wykonywano kompleksowych pomiarów poziomu dźwięku. Nie ma bezpośrednich dowodów na zachodzenie przekroczeń dopuszczalnych poziomów dźwięku.

Ze względu na analogię można stwierdzić, że problemy ochrony akustycznej koncentrują się na gęsto zabudowanych terenach wzdłuż głównych arterii komunikacyjnych (centra miejscowości). Za najbardziej uciążliwe drogi należy uznać drogi wojewódzkie nr 835 i 884, ale również powiatowe, które stanowią podstawowe połączenia komunikacyjne na terenie gminy. Na pozostałych drogach natężenie ruchu komunikacyjnego jest relatywnie niższe i choć wpływa na jakość klimatu akustycznego, nie powinna przekładać się na przekroczenia wartości progowych poziomu hałasu.

Obecnie na terenie gminy nie istnieją regularne połączenia kolejowe, jednak nie bez znaczenia dla jakości klimatu akustycznego pozostaje Przeworska Kolej Dojazdowa. Hałas kolejowy związany z linią kolejową można jednak uznać za marginalny z uwagi na zabytkowy charakter linii i realizację kursów turystycznych jedynie w porze wakacyjnej. Najbardziej odczuwalny jest w Bachórze, gdzie znajduje się stacja.

W gminie nie funkcjonują obiekty produkcyjne, których działalność mogłaby wpływać na poziom hałasu w ich otoczeniu. W gminie największy wpływ na warunki akustyczne ma ruch drogowy.

Promieniowanie elektromagnetyczne

WIOŚ prowadzi również monitoring natężenia pola elektromagnetycznego w województwie, jednakże w ciągu ostatnich 10 lat nie były na terenie gminy Dynów wykonywane tego typu pomiary. Poprzez analogię do innych podobnych zagospodarowaniem obszarów wiejskich, można z dużym prawdopodobieństwem założyć, że nie notuje się przekroczeń norm w zakresie promieniowanie elektromagnetycznego.

Mimo to należy ograniczać możliwości rozwoju zagospodarowania w terenach potencjalnych źródeł pól elektromagnetycznych, takich jak: elektroenergetyka, oświetlenie, ogrzewanie, silniki, urządzenia zasilane z sieci i przemysł, urządzenia przemysłowe, linie i stacje elektroenergetyczne, radiofonia (fale długie, średnie, krótkie i ultrakrótkie), radiotelefony, urządzenia medyczne, radiolokacja, radionawigacja, telefonia komórkowa, urządzenia medyczne, domowe oraz przemysłowe.

Nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Nadzwyczajne zagrożenia środowiska, mogą być powodowane przez poważne awarie przemysłowe i transportowe z udziałem niebezpiecznych substancji chemicznych. Szczegółowe zasady kwalifikowania zakładów ze względu na wymienione zagrożenia zawarte są w rozporządzeniu Ministra Rozwoju z dnia 29 stycznia 2016 r. w sprawie rodzajów i ilości znajdujących się w zakładzie substancji niebezpiecznych, decydujących o zaliczeniu zakładu do zakładu o zwiększonym lub dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (Dz. U. z 2016 r. poz. 138). Na terenie gminy Dynów Wojewódzki Komendant Straży Pożarnej nie notuje zakładów o zwiększonym ryzyku i dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej. Z uwagi na aktualne zagospodarowanie terenu gminy główne ryzyko wystąpienia poważnej awarii przemysłowej lub zdarzenia o znamionach poważnej awarii wiąże się z transportem tranzytowym substancji mogących zanieczyścić środowisko. Strefą narażoną na skutki wypadków są pobocza dróg wojewódzkich.

Biorąc pod uwagę przytoczone informacje należy stwierdzić, iż gmina Dynów przedstawia stosunkowo korzystny stan środowiska. Na tle innych jednostek wyróżnia ją m.in. dobry stan powietrza. Na terenie gminy nie występuje duże nagromadzenie obiektów potencjalnie uciążliwych dla środowiska.

6. POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

6.1. Potrzeby rozwojowe gminy

Potrzeby rozwojowe Gminy Dynów oraz możliwości i sposoby realizacji tych potrzeb określają szczegółowo dokumenty strategiczne, pośród których najważniejsza jest Strategia rozwoju Gminy Dynów na lata 2016-2026, przyjęta uchwałą nr XXI(113)2016 Rady Gminy Dynów z dnia 27 października 2016 r. W dokumencie określono obszary, cele i kierunki w długookresowej polityce rozwoju gminy. Na podstawie analizy aktualnej sytuacji gminy dokument określa potrzeby związane z doprowadzeniem do osiągnięcia trwałej poprawy jakości życia jej mieszkańców. Ze względu na przedział czasowy obowiązywania strategii, można przyjąć, że część założonych w niej działań powinna zostać wdrożona, a ich wyniki powinny stanowić podstawę do analizy skuteczności i przygotowań do prac nad nową, zaktualizowaną strategią na kolejne lata. Dokument jest zgodny także z założeniami zawartymi w dokumentach strategicznych wyższego poziomu zarządzania, m.in. krajowych, wojewódzkich czy powiatowych strategiach rozwoju.

Przy sporządzaniu obowiązującej Strategii Rozwoju Gminy Dynów na lata 2016-2026, aby odpowiednio określić cele oraz zadania zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, dokonano kompleksowej analizy aktualnego stanu gminy. Na podstawie sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, wyników ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców gminy oraz na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych dokonano analizy SWOT, czyli zestawienia czynników wewnętrznych stanowiących mocne i słabe strony gminy, a także czynników zewnętrznych, które mogą być potencjalnymi szansami i zagrożeniami dla jej rozwoju, a co za tym idzie realizacji celów Strategii. Sformułowano także wizję i misję Gminy Dynów:

Misja: „Gmina Dynów jest sprzyjającym miejscem do życia dla mieszkańców oraz odwiedzających ją turystów. To obszar atrakcyjny kulturowo i przyrodniczo, nastawiony na rozwój nowoczesnej infrastruktury, efektywnego rolnictwa i ekologicznych sektorów działalności gospodarczej. To gmina, która uwzględni potrzeby oraz dążenia lokalnej społeczności, wychodząc naprzeciw aspiracjom swoich mieszkańców.”

Wizja: ”Gmina Dynów - atrakcyjna turystycznie, czysta ekologicznie, zasobna ekonomicznie dzięki: bogatemu dziedzictwu kulturowemu, wyspecjalizowanemu rolnictwu, zmodernizowanej infrastrukturze technicznej oraz turystyce, wykształconym mieszkańcom i ich przedsiębiorczości; przyjazna dla mieszkańców, inwestorów i gości.”

Analizie SWOT poddane zostały następujące obszary: zaspokojenie potrzeb mieszkańców, potencjały i zasoby gminy oraz gospodarka i promocja gminy.

Tabela 11. Analiza silnych i mocnych stron gminy Dynów oraz szanse i zagrożenia dla jej rozwoju

Zaspokojenie potrzeb mieszkańców	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> Jakość edukacji Aktywność organizacji pozarządowych i społecznych Istniejące zabytki kultury i historii (zabytkowe kościoły, cmentarze, ruiny zamku) Istniejący potencjał dla rozwoju turystyki wiejskiej Walory przyrodniczo-krajobrazowe Gminy Systematycznie rozbudowywana i unowocześniana infrastruktura techniczna 	<ul style="list-style-type: none"> Niski poziom dochodów mieszkańców w porównaniu do średniej krajowej Negatywne skutki migracji – eurosieroctwo Duża grupa bezrobotnych – bez kwalifikacji, w wieku 50+ Niska zdolność do samozatrudnienia – niska przedsiębiorczość mieszkańców Niska elastyczność osób bez pracy lub zagrożonych utratą pracy w podnoszeniu lub zmianie kwalifikacji zawodowych Brak miejsc pracy Niskie kwalifikacje zawodowe lub ich brak znacznej części osób bezrobotnych Znaczny odsetek osób pracujących bez umowy Ukryte bezrobocie

	<ul style="list-style-type: none"> • Niskotowarowe gospodarstwa rolne (małe, rozdrobnione) • Brak domu pomocy społecznej • Brak opieki całodobowej dla samotnych i opuszczających szpital • Brak Punktu Interwencji Kryzysowej • Niewystarczająca ilość lokali socjalnych • Ograniczony dostęp do miejsc użyteczności publicznej dla niepełnosprawnych – bariery architektoniczne • Występowanie zjawiska dziedziczenia biedy, postawa bierna, przypadki nie podejmowania pracy ze względu na zasiłek • Brak mieszkań chronionych • Występowanie zjawiska przemocy w rodzinie • Wzrastający problem alkoholizmu, w tym wśród osób młodych • Zły stan i standard techniczny części dróg • Zbyt mała ilość chodników • Zły stan urządzeń odwadniających i melioracyjnych • Brak wodociągów, okresowe braki wody w ujęciach prywatnych – obniżający się poziom wód gruntowych • Niezdrowy styl i tryb życia powodujący m.in. takie konsekwencje jak: otyłość, wady postawy, niska sprawność fizyczna • Długi czas oczekiwania na wizyty u lekarzy specjalistów lub na badania • Brak punktu ratownictwa medycznego na terenie Gminy • Brak lekarzy specjalistów na terenie Gminy, np. ginekologa, psychiatry i psychologa, stomatologa • Niskie limity kontraktów na zabiegi rehabilitacyjne • Niska świadomość społeczna dotycząca badań kontrolnych i profilaktyki • Mała ilość akcji profilaktycznych • Brak opieki medycznej w weekendy, święta i po godz. 18 • Niewystarczająca opieka medyczna, stomatologiczna w szkołach • Niewystarczające możliwości finansowe Gminy w zakresie wspierania działalności organizacji pozarządowych • Niewystarczająca baza sportowo-rekreacyjna szkół, braki w wyposażeniu • Niewystarczająca rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna ogólnodostępna • Mało placów zabaw dla dzieci ogólnodostępnych • Ograniczona liczba cyklicznych imprez kulturalnych i sportowych na terenie Gminy • Bardzo ograniczone środki finansowe organizacji pozarządowych i społecznych na działalność • Zbyt rozbudowana sieć szkół
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie administracyjne organizacji pozarządowych i społecznych • Łatwiejszy dostęp do funduszy dla organizacji pozarządowych i społecznych • Oferta zagospodarowania wolnego czasu dla mieszkańców przez organizacje pozarządowe i społeczne • Rozwój/wsparcie wolontariatu • Reorganizacja szkół na terenie gminy 	<ul style="list-style-type: none"> • Odpływ siły roboczej do większych ośrodków gospodarczych • Złe warunki makroekonomiczne do tworzenia nowych miejsc pracy • Coraz częstsze przypadki występowania anomalii pogodowych – zjawisk o gwałtownym przebiegu • Niedostateczny poziom dofinansowania placówek służby zdrowia

<ul style="list-style-type: none"> • Dofinansowanie przez PUP aktywizacji zawodowej, tj. stażu i prac społ. użytecznych 	<ul style="list-style-type: none"> • Niewydolny system współpracy lecznictwa otwartego i zamkniętego – współpracy podmiotów publicznych i niepublicznych • Kryterium dochodowe ograniczające liczbę osób kwalifikujących się do objęcia pomocą społeczną • Wysokie koszty leczenia poza systemem NFZ • Wysokie ceny leków • Niekorzystny wpływ niżu demograficznego na sytuację systemu edukacji w Gminie • Ciągłe zmieniające się prawo oświatowe • Subwencje i dotacje oświatowe niepokrywające faktycznych kosztów utrzymania sieci szkół w Gminie • Coraz wyższe koszty związane z utrzymaniem szkół i przedszkoli
Potencjały i zasoby Gminy	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Instytucje kultury – biblioteki • Tradycje i zwyczaje • Obiekty zabytkowe • Budynki użyteczności publicznej (OSP, szkoły, domy ludowe) • Potencjał rolniczy (możliwość rozwoju w kierunku rolnictwa ekologicznego) • Czyste środowisko naturalne • Gmina objęta programem „Błękitny San” 	<ul style="list-style-type: none"> • Infrastruktura techniczna (kanalizacja, oczyszczalnia ścieków, wodociągi, chodniki) • Słabe/brak wykorzystania budynków użyteczności publicznej • Przystarzały sprzęt strażacki • Nieuregulowany stan prawny niektórych dróg gminnych • Wymagające remontów i przebudowy mosty w ciągach dróg gminnych • Wymagająca modernizacji i rozbudowy sieć oświetleniowa dróg • Brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego • Wysoka energochłonność części budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej • Niewystarczająca infrastruktura sportowa i rekreacyjna • Braki w nowoczesnym wyposażeniu szkół w pomoce dydaktyczne i pracownie przedmiotowe • Duże potrzeby związane z utrzymaniem i restaurowaniem zabytków • Niski stopień wykorzystywania odnawialnych źródeł energii • Mała liczba liderów lokalnych
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie gospodarstw ekologicznych • Rozwój oczyszczalni przydomowych • Przepisy prawne umożliwiające bezpośrednią sprzedaż produktów rolnych, w tym przetworzonych 	<ul style="list-style-type: none"> • Rosnące koszty budowy, remontów, modernizacji i utrzymania infrastruktury • Skomplikowane procedury formalnoprawne przygotowywania i realizacji inwestycji budowlanych (np. pozwolenia na budowę, nadzór, geodezja, decyzje środowiskowe) • Wysokie koszty budowy instalacji do wykorzystania odnawialnych źródeł energii • Skomplikowane procedury pozyskania środków z dotacji zewnętrznych • Wysokie ceny ekologicznych nośników energii (gaz, prąd) • Wysokie koszty modernizacji systemów grzewczych • Niedostateczna informacja na temat istniejących kredytów i dotacji na inwestycje proekologiczne • Ograniczenia prawne związane z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii np. związanych z lokalizacją na obszarach lub w pobliżu terenów objętych prawną ochroną

	<ul style="list-style-type: none"> Ograniczone możliwości utrzymania i restaurowania zabytków pozostających własnością kościołów lub osób prywatnych Niski stan wód/niedobory wody w miejscowościach Niska demografia Starzejące się społeczeństwo Emigracja zarobkowa Eurosieroctwo Brak miejsc pracy
Gospodarka i promocja Gminy	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> Atrakcje turystyczne (zabytkowe kościoły, ruiny zamku i parki podworskie itp.) Atrakcyjne warunki naturalne (w tym krajobrazowe) dla rozwoju turystyki 	<ul style="list-style-type: none"> Słabo rozwinięta kooperacja między firmami Zbyt niskie zainteresowanie zakładaniem własnej działalności gospodarczej Ograniczone możliwości mikroprzedsiębiorstw w zakresie konkurencyjności poprzez niskie ceny Zbyt niski poziom stosowania wysokich technologii i innowacyjności Ograniczony zasięg ekspansji rynkowej miejscowych firm Częsty brak specjalizacji w prowadzonej działalności powodujący pogorszenie jakości produkcji, usług Małe wyposażenie w kapitał trwały i obrotowy Słaba promocja Gminy pod względem rozwoju turystyki Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> Bliskość ośrodków miejskich i przejść granicznych Możliwość pozyskania środków zewnętrznych na tworzenie lub rozwój przedsiębiorstw Korzystne położenie Gminy (ważne szlaki komunikacyjne) 	<ul style="list-style-type: none"> Zbyt małe zainteresowanie inwestorów lokowaniem swoich przedsięwzięć w Gminie Spowolnienie aktywności gospodarczej w kraju - spadek stopy wzrostu PKB Niekorzystne (bardzo restrykcyjne) prawo budowlane w zakresie odbioru obiektów budowlanych służących działalności gospodarczej Rygorystyczność przepisów związanych z ochroną środowiska Zbyt duże obciążenia fiskalne, administracyjne Wysokie koszty energii Odchodzenie wysoko wykwalifikowanych pracowników do większych ośrodków gospodarczych Małe wykorzystanie potencjału wzrostu technologii informacyjno-komunikacyjnych

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy Dynów na lata 2016-2026

Strategia rozwoju Gminy Dynów na lata 2016-2026, w oparciu o zasadę zrównoważonego rozwoju, wyznacza 5 głównych celów strategicznych, w ramach których opracowano cele operacyjne i kierunki działań mających prowadzić do realizacji określonej wizji rozwoju (Tabela 12).

Tabela 12. Cele strategiczne i kierunki działania wyznaczone przez Strategię Rozwoju Gminy Dynów

CEL STRATEGICZNY 1: Aktywne i bezpieczne społeczeństwo		
Cele operacyjne 1	Poprawa bezpieczeństwa publicznego	Zadania:
		<ul style="list-style-type: none"> Zapewnienie wysokiej gotowości bojowej jednostek OSP Zapewnienie dostępu do usług pomocy prawnej, wsparcia terapeuty, poradni rodzinnej Podnoszenie świadomości dotyczącej zachowań w sytuacjach niebezpiecznych Zwiększenie liczby patroli policji

	Poprawa warunków i jakości opieki zdrowotnej oraz opieki nad osobami starszymi	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie dostępu do lekarzy specjalistów • Rozwój usług opiekuńczych dla osób starszych
	Wspieranie działalności organizacji pozarządowych i społecznych	<ul style="list-style-type: none"> • Utworzenie funduszu na wkłady własne dla organizacji pozarządowych i społecznych • Doradztwo w pozyskiwaniu środków zewnętrznych • Wsparcie finansowe i rzeczowe organizacji • Podnoszenie kwalifikacji i umiejętności liderów lokalnych • Promocja wolontariatu
	Poprawa zdrowia mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa stanu technicznego i wyposażenia placówek zdrowia • Wspieranie działań związanych ze zwiększeniem dostępu do specjalistycznej opieki medycznej i rehabilitacji • Wspieranie aktywnego i zdrowego stylu życia • Rozszerzenie działań profilaktycznych i wsparcie rodzin dotkniętych przemocą i/lub uzależnieniami
	Wysoka jakość kształcenia i wychowania	<ul style="list-style-type: none"> • Utworzenie miejsc przedszkolnych zapewniających 10 godz. opiekę • Doposażenie pracowni przedmiotowych • Podnoszenie kwalifikacji i umiejętności kadry pedagogicznej • Zagwarantowanie dzieciom i młodzieży atrakcyjnych zajęć pozalekcyjnych • Utworzenie funduszu stypendialnego dla zdolnej młodzieży i uczniów
	Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie warunków sprzyjających zaangażowaniu mieszkańców w działania o charakterze społecznym • Wspieranie i promowanie działań społecznych organizacji pozarządowych • Realizacja imprez i inicjatyw integrujących środowiska • Podejmowanie innowacyjnych działań przyczyniających się do wzrostu aktywności społecznej
	Poprawa sytuacji materialnej mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie sektora ekonomii społecznej • Organizacja i współpraca w przygotowaniu oferty szkoleń umożliwiających podnoszenie lub zmianę kwalifikacji zawodowych • Współpraca z instytucjami i organizacjami na rzecz zwiększenia możliwości zatrudnienia
	Rozwój nowoczesnych technologii	<ul style="list-style-type: none"> • Wdrożenie pakietu e-usług w Urzędzie Gminy • Zmniejszenie obszarów wykluczonych cyfrowo w gminie • Wspieranie działań edukacyjnych podnoszących kompetencje cyfrowe mieszkańców • Realizacja projektów z zakresu społeczeństwa informacyjnego
	Wzrost jakości działań kulturalno-oświatowych	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie działalności świetlic wiejskich • Działania aktywizujące mieszkańców w oparciu o instytucje kultury • Podnoszenie kwalifikacji i umiejętności pracowników instytucji kultury i wolontariuszy • Przekształcenie GBP wraz z filiami w nowoczesne centra dostępu do wiedzy, kultury oraz ośrodki życia społecznego
CEL STRATEGICZNY 2: Rozwój infrastruktury wpływającej na poziom jakości życia mieszkańców		
Cele operacyjne 2	Rozwój infrastruktury kulturalno-rekreacyjnej oraz sportowej	<ul style="list-style-type: none"> • Rozbudowa infrastruktury sportowej, turystycznej i rekreacyjnej • Organizowanie i wyposażanie miejsc do prowadzenia imprez plenerowych
	Rozwój infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej	<ul style="list-style-type: none"> • Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej • Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej • Budowa nowej oczyszczalni ścieków oraz modernizacja istniejących • Zapewnienie mieszkańcom alternatywnych rozwiązań poprzez udział w programach wspierające budowę przydomowych lub lokalnych oczyszczalni ścieków, studni głębinowych, ujęć wody

	Poprawa infrastruktury oświatowej	<ul style="list-style-type: none"> • Modernizacja obiektów szkolnych • Adaptacja istniejących budynków oświatowych na potrzeby przedszkola
	Poprawa stanu technicznego budynków komunalnych i użyteczności publicznej	<ul style="list-style-type: none"> • Remonty, adaptacja, modernizacja i termomodernizacja istniejących budynków komunalnych i użyteczności publicznej • Likwidacja barier architektonicznych w budynkach mienia komunalnego użyteczności publicznej dla osób niepełnosprawnych
	Rozwój infrastruktury transportowej i komunikacyjnej	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój i poprawa stanu gminnej infrastruktury drogowej, a także zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej gminy poprzez współpracę z innymi zarządcami dróg • Tworzenie miejsc parkingowych szczególnie przy obiektach publicznych i obiektach turystycznych • Poprawa dostępu do szerokopasmowego Internetu poprzez uczestnictwo w rozbudowie sieci szkieletowych • Budowa i modernizacja chodników dla pieszych oraz infrastruktury towarzyszącej
CEL STRATEGICZNY 3: Zachowane czyste środowisko naturalne		
Cele operacyjne 3	Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii i gazu	<ul style="list-style-type: none"> • Promowanie energii ze źródeł odnawialnych • Realizowanie projektów zwiększających stopień wykorzystania energii odnawialnej • Ograniczenie stopnia emisji gazów cieplarnianych poprzez termomodernizację budynków
	Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> • Organizowanie akcji informacyjnych związanych z ochroną środowiska • Promowanie ekologicznego stylu życia
CEL STRATEGICZNY 4: Zachowane zasoby dziedzictwa kulturowego		
Cele operacyjne 4	Poprawa stanu technicznego zabytków	<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie remontów, konserwacji i rewitalizacji zabytków
	Działania służące zachowaniu tożsamości lokalnej	<ul style="list-style-type: none"> • Promocja lokalnej kultury i tradycji • Wspieranie rozwoju i działalności zespołów folklorystycznych • Promowanie lokalnej działalności artystycznej • Wydawanie publikacji popularyzujących dziedzictwo kulturowe • Organizowanie wydarzeń kulturalnych • Wspieranie rozwoju i nabywania nowych kwalifikacji instruktorów i animatorów kultury
CEL STRATEGICZNY 5: Wzrost potencjału gospodarczego Gminy		
Cele operacyjne 5	Wspieranie i rozwój przedsiębiorczości	<ul style="list-style-type: none"> • Prowadzenie akcji promujących samozatrudnienie jako formę rozwoju zawodowego • Organizacja kursów i szkoleń w zakresie przedsiębiorczości oraz zarządzania
	Rozwój usług turystycznych	<ul style="list-style-type: none"> • Utworzenie atrakcyjnej oferty turystycznej przy wykorzystaniu zasobów historycznych, przyrodniczych i kulturowych • Odpowiednie oznakowanie i wyposażenie obiektów zabytkowych oraz walorów przyrodniczych z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych • Rozbudowa infrastruktury turystycznej • Wsparcie i promowanie tworzenia gospodarstw agroturystycznych
	Tworzenie warunków dla rozwoju rolnictwa, w tym rolnictwa ekologicznego	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie i promowanie tworzenia gospodarstw ekologicznych • Promocja lokalnych produktów rolnych
	Współpraca regionalna z gminami i innymi partnerami społecznymi oraz gospodarczymi na rzecz rozwoju regionu	<ul style="list-style-type: none"> • Wspieranie i aktywny udział w partnerstwach • Udział w projektach partnerskich
	Poprawa działań służących promocji gminy	<ul style="list-style-type: none"> • Współpraca z mediami lokalnymi i regionalnymi • Budowanie marki miejsca (m.in. opracowanie herbu gminy, witaczy, materiałów promocyjnych) • Opracowanie i wydanie materiałów promocyjnych • Zwiększenie wydatków na promocję

		<ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystanie gier terenowych /questów/ do promocji gminy • Promocja gminy z wykorzystaniem nowoczesnych technologii
--	--	---

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy Dynów na lata 2016-2026

Obecnie obowiązująca Strategia Rozwoju Gminy Dynów na lata 2026-2026 określa cele rozwojowe istotne dla gminy z perspektywy roku 2016. Można przyjąć, że część założonych w niej działań powinna zostać wdrożona, a analiza efektów tych działań oraz aktualnej sytuacji w gminie pozwoli na opracowanie nowej, zaktualizowanej strategii na kolejne lata.

Realizacja celów w poszczególnych sferach, a co za tym idzie, ich rozwój, ma jeden wspólny cel. Jest nim poprawa jakości życia mieszkańców. Dlatego realizacja zadań określonych w strategii wpływa na rozwój w różnych sferach jej funkcjonowania poprzez ich wzajemne oddziaływanie.

Najważniejsze kwestie poruszone w Strategii, dotyczą sfery społecznej jako obszaru, którego rozwój warunkuje rozwój gminy ze względu na jej silny wpływ na pozostałe obszary. Zapewnienie właściwego poziomu życia poprzez stworzenie warunków do rozwoju osobistego i zawodowego, przyczyni się do zwiększenia aktywności mieszkańców, co wpływa na stymulację rozwoju lokalnej gospodarki, a co za tym idzie wzrost wpływu z podatków. Poza sferą społeczną, za barierę do rozwoju przedsiębiorstw (zarówno przemysłowych, jak i rolnych) można uznać przeszkody infrastrukturalne lub brak odpowiednio przygotowanych terenów inwestycyjnych.

W sferze przestrzenno-środowiskowej główną barierą jest brak odpowiedniej infrastruktury oraz rozwoju świadomości ekologicznej mieszkańców, pozwalający na wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych gminy. Podejmowanie działań ukierunkowanych na ochronę walorów przyrodniczych oraz kulturowych determinuje realizację działań związanych z rozwojem turystyki, rolnictwa i gospodarki.

Poza Strategią działania w różnych kierunkach funkcjonowania i rozwoju Gminy określają także dokumenty lokalne niższego rzędu takie jak np. „Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Dynów na lata 2016 – 2026”.

6.2. Analizy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne

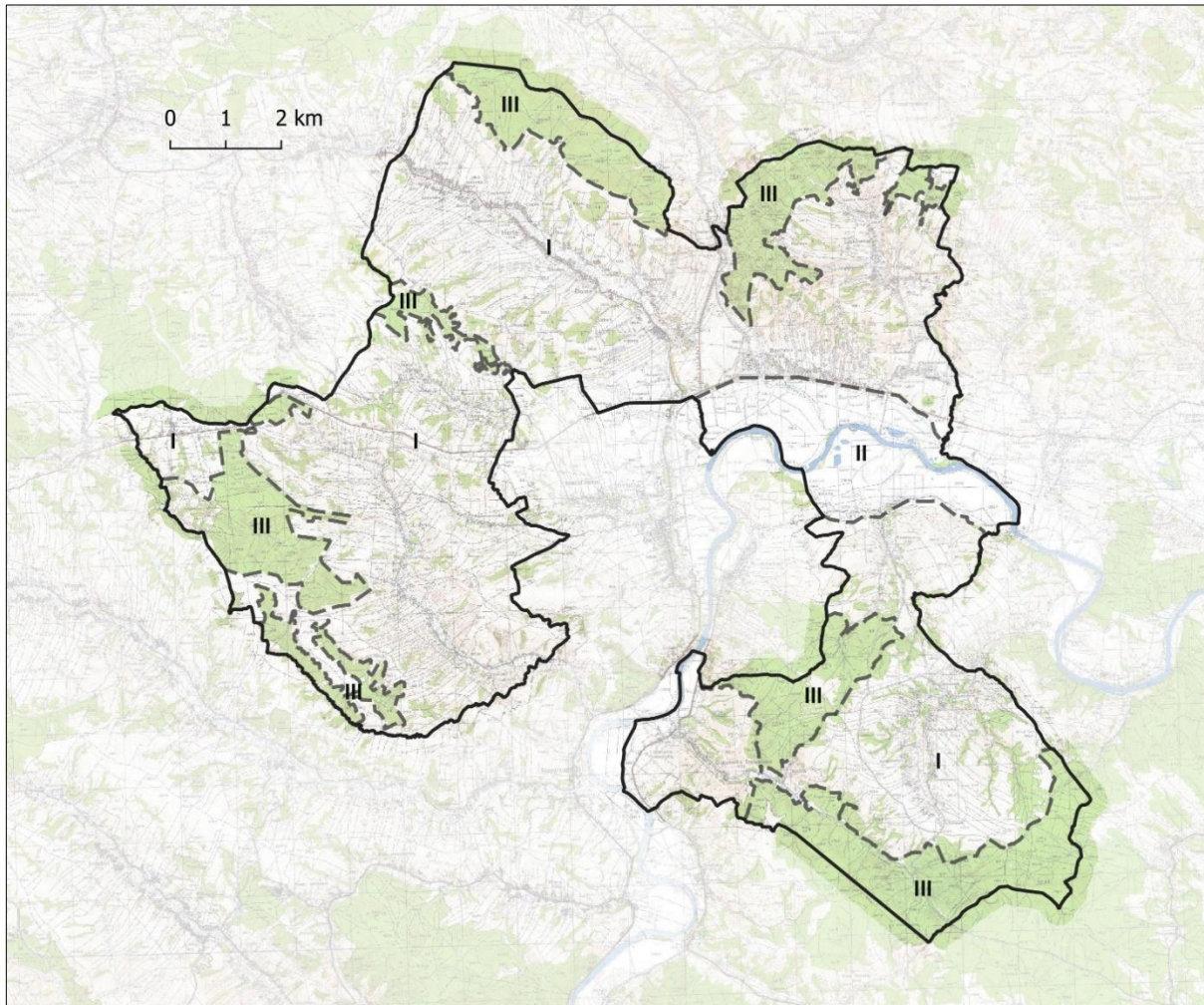
Gmina Dynów zlokalizowana jest w środkowej części województwa podkarpackiego. Pod względem powierzchni (119,02 km²) zajmuje trzecie miejsce w powiecie po Sokołowie Małopolskim oraz Głogowie Małopolskim i stanowi około 10% powierzchni powiatu rzeszowskiego. W skali województwa zaliczana jest do pod tym kątem do średnich gmin, zajmując 97 miejsce na 160 gmin. Podobnie jest pod względem liczby ludności. Gmina Dynów zajmuje 47 miejsce w województwie wśród 156 gmin (nie uwzględniając miast na prawach powiatu). W skali powiatu zajmuje 12 miejsce, za nią są już tylko gmina Lubenia oraz miasto Dynów. Mieszkańcy gminy Dynów stanowią niecałe 4% ludności całego powiatu rzeszowskiego.

Obszar opracowania charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem oraz silnymi powiązaniem z szerszym otoczeniem, wykraczającym poza tereny gminy. Z tego względu funkcje tych terenów powinny być zbliżone do obecnie obowiązujących. Wydzielić można trzy takie strefy funkcjonalno-przestrzenne, posiadające preferencje do dalszego rozwoju w określonym kierunku:

- **strefa I – osadniczo-rolnicza** obejmuje tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, zagrodowej oraz usługowej i produkcyjnej, zlokalizowane w rozszerzeniach dolin potoków. Są to tereny zróżnicowane pod względem rzeźby terenu, warunków glebowych oraz użytkowania. W niższych partiach dolin, ze względu na występowanie korzystnych warunków geotechnicznych, występują tereny predysponowane do rozwoju funkcji osadniczej. Z kolei na wyższych partiach stoków, ze względu na występowanie gruntów dobrych i średnich – funkcji rolniczej. Rozwój zabudowy na terenach o znacznym nachyleniu może być utrudniony, jednak nie niemożliwy. Zastosowanie specjalistycznych i kosztownych zabiegów budowlanych oraz transportowych umożliwi posadowienie zabudowy na wyższych partiach stoków. Tereny w strefie stanowią głównie pola uprawne oraz nieliczne skupiska drzew, a także zabudowa, która ukształtowała się głównie przy drogach

łączących wsie w gminie. Ze względu na występowanie terenów o dużym nachyleniu, w strefie występują osuwiska oraz teren zagrożony wystąpieniem ruchów masowych. Część z nich pozostaje aktywna, w tym największe osuwiska na terenie gminy zlokalizowane w Dylągowej oraz Dąbrówce Starzeńskiej. Dalszy rozwój tych osuwisk może spowodować uszkodzenie lub zniszczenie znajdujących się w pobliżu zabudowań oraz infrastruktury technicznej. Działania w strefie powinny wobec tego skupiać się również na stałym monitoringu aktywności osuwisk oraz ochronie przeciwosuwiskowej. Ponadto ze względu na występowanie złóż surowców naturalnych, prowadzona jest tam działalność wydobywcza. Eksploatacja kopalni powinna odbywać się z poszanowaniem otaczającego środowiska, a po zakończeniu wydobywania niecki powinny zostać zrekultywowane. Dominującą funkcją w strefie jest rolnictwo i osadnictwo;

- **strefa II – przyrodniczo-rolnicza** obejmuje tereny położone w dolinie Sanu narażone na wystąpienie powodzi. Wobec tego działania w tym obszarze skupiać powinny się m.in. na budowie, utrzymaniu oraz modernizacji konstrukcji przeciwpowodziowych, przy uwzględnieniu zachowania równowagi przyrodniczej. Generalnie warunki dla rozwoju rolnictwa na terenie strefy są korzystne, występują tam głównie gleby klasy II-III, a także IV. Teren stanowią głównie pola uprawne, a lokalnie w miejscu występowania podmokłych gruntów organicznych (głównie wzdłuż koryta rzeki) użytki rolne wykorzystywane są głównie jako łąki oraz nieużytki w postaci zadrzewień. Ze względu na przepuszczalne właściwości podłoża działalność rolnicza prowadzona w strefie powinna być prowadzona z poszanowaniem jakości środowiska wodno-gruntowego. Ponadto ze względu na występowanie złóż kruszyw naturalnych, prowadzona jest tam działalność wydobywcza. Eksploatacja piasków powinna odbywać się z poszanowaniem otaczającego środowiska, a po zakończeniu wydobywania niecki powinny zostać zrekultywowane. Jednocześnie w strefie występują najkorzystniejsze tereny na obszarze gminy pod względem bioróżnorodności oraz walorów krajobrazowych, które są objęte ochroną prawną. Ze względu na występowanie gruntów wysokich klas, częściowo niekorzystnych warunków geotechnicznych (grunty organiczne), terenów zalewowych, a także terenów cennych pod względem przyrodniczym inwestycje w strefie powinny być ograniczone. Strefa podporządkowana jest rolnictwu i procesom przyrodniczym;
- **strefa III – leśna i zadrzewiona** obejmuje zwarte kompleksy leśne położone na północ od Bachorza i Harty, na zachodzie gminy – w okolicy Łubna i Wyrębów, w południowej części gminy pomiędzy Pawłokomą i Dąbrówką Starzeńską, a także mniejsze płaty zadrzewień występujące na zboczach pagórków i w dolinach potoków. Tereny leśne stanowią tereny o znacznej bioróżnorodności na terenie gminy, dają schronienie licznej zwierzynie oraz leżą na trasie migracji ptactwa. W związku z tym są to tereny predysponowane do zachowania, a działania prowadzone w strefie powinny się skupiać przede wszystkim na ochronie walorów przyrodniczych i krajobrazowych tego terenu. W granicach strefy występują tereny chronione, w tym Przemysko-Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu skupiający gatunki cennej flory i fauny. Część strefy jest włączona do ponadregionalnych korytarzy ekologicznych: Roztocze-Pogórze Przemyskie oraz Pogórze Przemyskie. Ze względu na występowanie terenów o dużym nachyleniu w strefie występują osuwiska. W większości są to osuwiska stare, nieaktywne, jednak należy mieć na uwadze, że jakakolwiek inwestycja lokalizowana w ich obrębie może mieć wpływ na ponowne uruchomienie procesów stokowych. Jest to strefa o dużym potencjale ekologicznym i rekreacyjnym.

Ryc. 17. Podział gminy Dynów na strefy warunkujące jej dalszy rozwój

6.3. Prognozy demograficzne, w tym uwzględniające, tam gdzie to uzasadnione, migracje w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodka wojewódzkiego

Według danych Urzędu Gminy w Dynowie, w sierpniu 2022 r., gminę zamieszkiwały 6 774 osoby. Gęstość zaludnienia wyniosła więc około 57 os./km². Wartość ta w ostatnich latach spadała wraz z liczbą ludności i jest najniższą wśród gmin wiejskich w powiecie rzeszowskim i niższa od średniej zaludnienia gmin w województwie podkarpackim, która wynosi około 118 os./km².

Obszar gminy podzielony jest na 9 wsi sołectkich: Bachórz, Dylągowa, Dąbrówka Starzeńska, Harta, Laskówka, Łubno, Pawłokoma, Ulanica oraz Wyręby, w skład których wchodzi mniejsze części oraz przysiółki opisana w rejestrze TERYT. Liczba mieszkańców zamieszkujących sołectwa waha się od 202 osób (Wyręby) do 2 041 osób (Harta). Średnia liczba mieszkańców sołectw w gminie wynosi około 753 osoby.

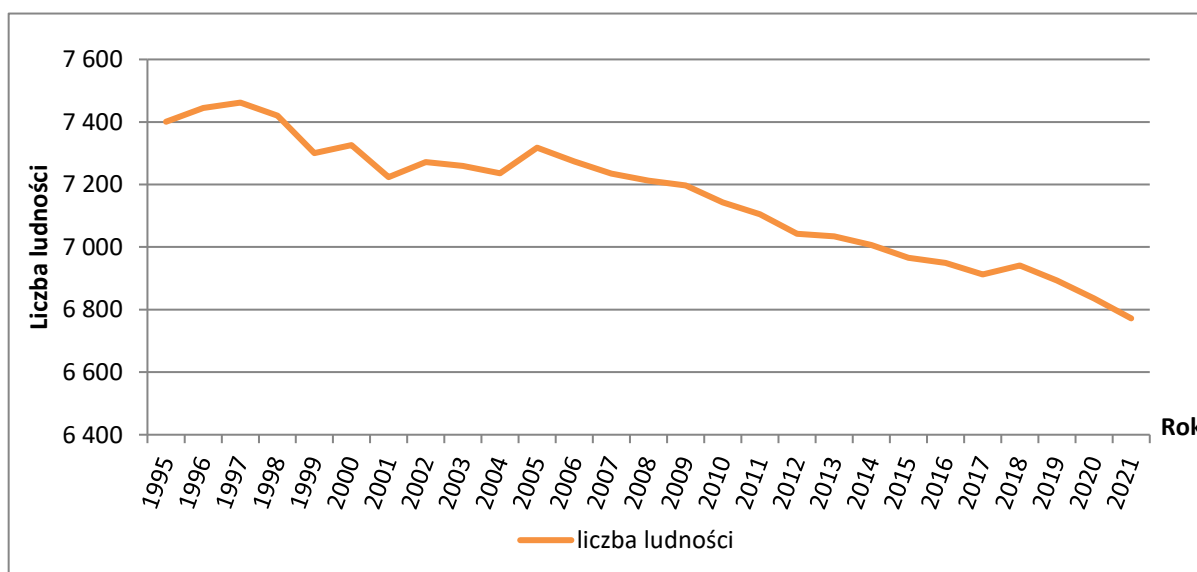
Tabela 13. Liczba mieszkańców gminy według sołectw w 2022 r.

Sołectwo	Części wsi i przysiółki według TERYT	Liczba ludności	%
Bachórz	Chodorówka, Kolonia	1 095	16
Dylągowa	Cebakówka, Chrapkówka, Cichówka, Flagówka, Folwark, Jamborówka, Karasiówka, Kłyżówka, Kościelnówka, Łukaszówka, Martowicze, Podlipa, Podtopole, Pustki, Roztoka, Skotnik	533	8
Dąbrówka Starzeńska	Dół, Góra, Reszów	428	6

Harta	Berlin, Budy, Ciepła Połać, Górka, Grzybownia, Harta Dolna, Harta Górna, Koszary, Krzywda, Lipnik, Luzbarg, Małewki, Miasteczko, Osiki, Pasieka, Pustki, Śliwy, Wysoka	2 041	30
Laskówka	Dział, Górna Wieś, Kalwaria, Kimlina, Kocytówka, Liszki, Łukawica, Miasteczko, Podlesie, Pohorysko, Poręby, Siemianowskie	363	5
Pawłokoma	Dymitówki, Kaczmarówka, Kolonia, Radanówki, Zagóra	519	8
Ulanica	Bania, Benedykówka, Buda, Dydkówka, Jendykówka, Lisówka, Majchrówka, Marszałki, Męduśiówka, Polana, Potok, Wólka	382	6
Wyręby	Las, Słonec	202	3
Łubno	Buda, Dół, Fuksówka, Hruniówka, Jawornik, Kaźmierówka, Kiełbasówka, Koniówka, Kustrówka, Łazek, Łubienka, Pod Guzem, Pod Magarą, Podlas, Potok, Przygórze, Saulanka, Szymanów, Tućkówka, Widłakówka, Wielgosówka, Wierzchowina, Zagroda	1 211	18

Źródło: Dane Urzędu Gminy Dynów

Największym sołectwem w gminie Dynów jest Harta, która koncentruje 30% ludności całej gminy. Kolejne pod względem liczby ludności sołectwo w gminie zamieszkiwane jest przez 1 211 osób (Łubno), natomiast większość sołectw w gminie zamieszkiwane jest przez mniej niż 1 000 osób (6), w tym 3 sołectwa mają mniej niż 400 mieszkańców. Tylko 3 największe sołectwa mają liczbę mieszkańców powyżej średniej, co wskazuje na duże zróżnicowanie. Dodatkowo największe miejscowości skoncentrowane są wzdłuż głównych tras przebiegających przez gminę, co umożliwia zdecydowanej większości mieszkańców dostęp do obiektów infrastruktury społecznej, może jednak utrudniać wyposażenie, zwłaszcza tych najmniejszych wsi, w infrastrukturę techniczną.

Ryc. 18. Zmiany liczby ludności w gminie w latach 1995-2021 (źródło: Dane BDL GUS)

W latach 1995-2021 liczba mieszkańców gminy Dynów kilkakrotnie się zmieniała. Średnio wynosiła około 7 155 osób. W tym czasie największe wahania liczby mieszkańców wystąpiły po roku 1997 oraz 1998, kiedy to w ciągu dwóch lat liczebność mieszkańców gminy spadła o 162 osoby (około 3%). Do 2005 r. liczba mieszkańców wahała się, z jednym bardziej wyraźnym spadkiem po roku 2000 (spadek o 102 osoby). Potem nastąpił stopniowy spadek liczby mieszkańców, z jednym minimalnym wzrostem w 2018 r. (niecałe 0,5%). Od kilku lat odnotowywana jest znów, pogłębiająca się, tendencja spadkowa. W latach 1998-2021 liczba ludności na terenie gminy spadła o ponad 7%. Jest to tendencja widoczna w skali całego województwa, gdzie w ciągu ostatnich 10 lat liczba ludności spała o około 1%.

Tabela 14. Zmiany liczby ludności w gminie Dynów w latach 1995-2021

Rok	Liczba mieszkańców	Rok	Liczba mieszkańców
1995	7401	2009	7197
1996	7445	2010	7143
1997	7462	2011	7105
1998	7420	2012	7042
1999	7300	2013	7034
2000	7326	2014	7007
2001	7224	2015	6966
2002	7272	2016	6949
2003	7259	2017	6912
2004	7236	2018	6941
2005	7318	2019	6893
2006	7274	2020	6836
2007	7235	2021	6772
2008	7212		

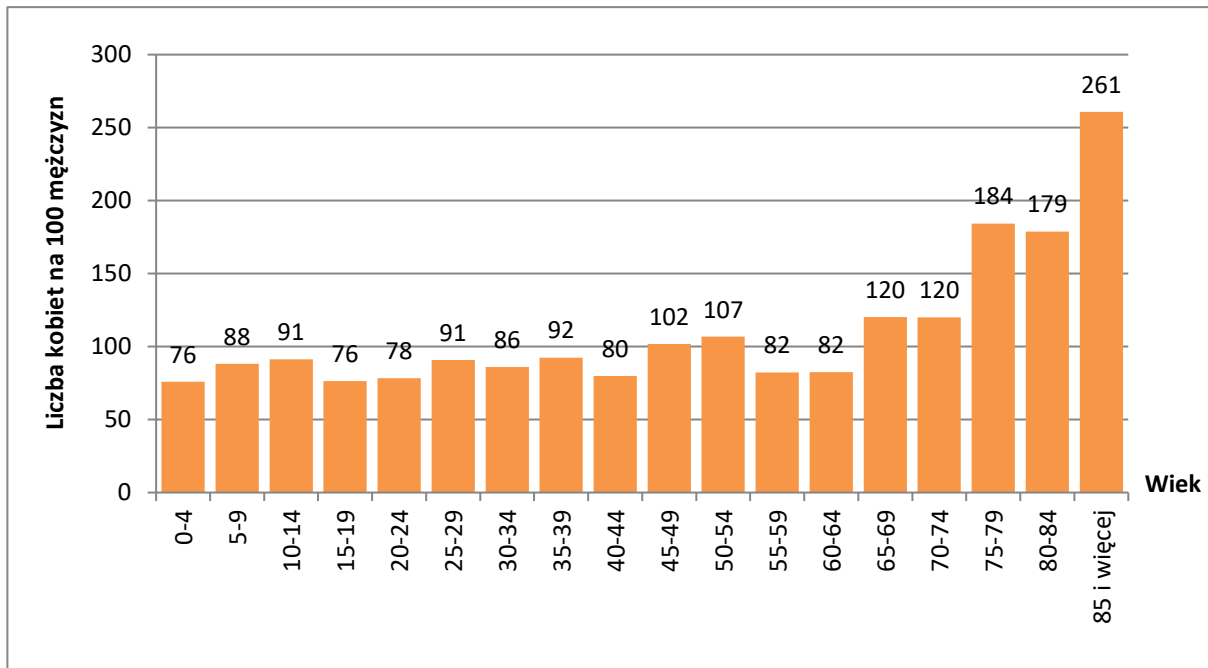
Źródło: Dane BDL GUS

Struktura ludności

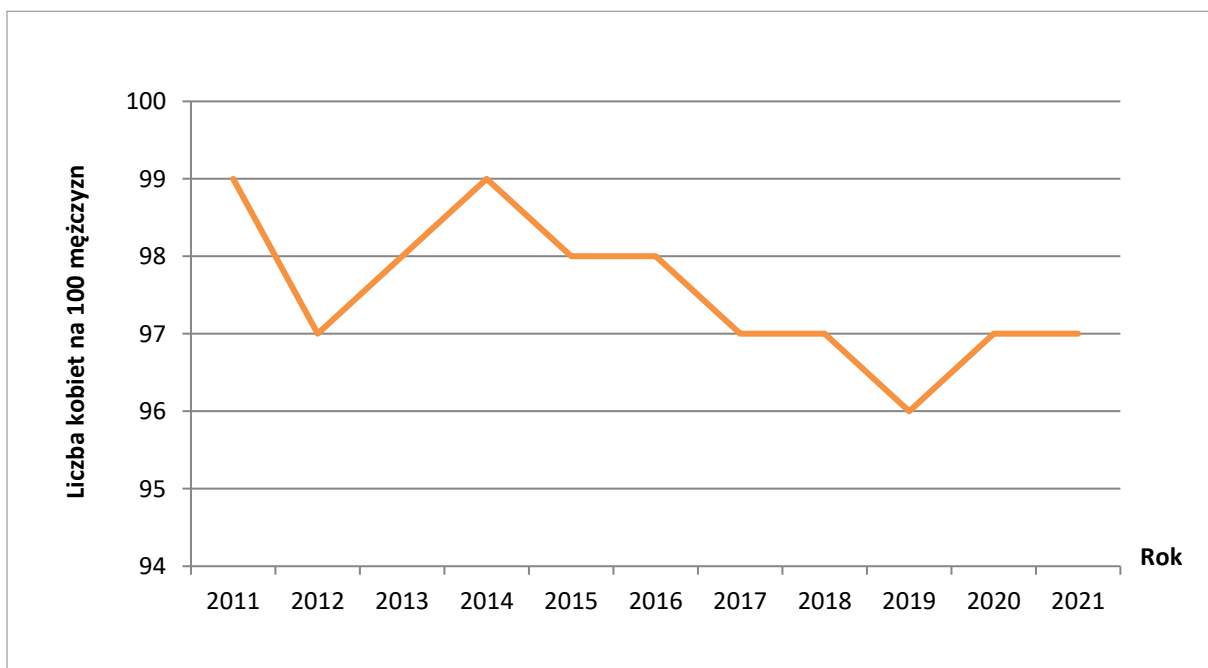
W gminie Dynów występuje nieznaczna przewaga liczebna mężczyzn nad kobietami. W roku 2021 na terenie gminy mieszkało 3 450 mężczyzn i 3 319 kobiet. Mimo iż uśredniona wartość współczynnika feminizacji w gminie wynosi 98 (na 100 mężczyzn przypada średnio 98 kobiet), należy rozpatrzyć te wartości także pod kątem wieku mieszkańców gminy.

Współczynnik feminizacji jest zróżnicowany dla poszczególnych grup wiekowych. Wśród wyszczególnionych, młodszych grup wiekowych do 45 roku życia, jest on mniejszy niż 100, co wskazuje na przewagę liczby mężczyzn nad kobietami. Niska wartość współczynnika feminizacji w młodszych grupach wiekowych, może wpływać na spadek wartości przyrostu naturalnego. Dodatkowo w najmłodszym przedziale wiekowym (0-4 lata) współczynnik wyniósł jedynie 76, co oznacza, że w ostatnich latach na świat przychodziło znacznie mniej dziewczynek niż chłopców. Może to skutkować pogłębianiem problemu w przyszłości. Przewaga liczby mężczyzn w młodszych grupach wiekowych związana jest nie tylko z liczbą urodzeń, ale również z wiejskim charakterem gminy i gospodarką rolną. Praca w gospodarstwie, choć w dużym stopniu zmechanizowana, pozostaje nadal ciężkim zajęciem wymagającym dużego wysiłku fizycznego. W związku z tym to mężczyźni częściej decydują się na pozostanie na wsi, przejmując gospodarstwo po rodzicach, z kolei kobiety wyjeżdżają do większych miast w celach edukacyjnych oraz w poszukiwaniu pracy. Po 45 roku życia liczba kobiet i mężczyzn bardziej się wyrównuje, z lekką przewagą kobiet, natomiast w grupie powyżej 65 roku życia widoczna jest znaczna nadwyżka kobiet nad mężczyznami, która narasta wraz z wiekiem społeczeństwa. Wynika to z większej umieralności wśród mężczyzn i dłuższym życiem kobiet, co jest typowym zjawiskiem dla większości gmin w Polsce.

Największe znaczenie dla rozwoju demograficznego gminy ma wartość współczynnika w grupie wiekowej 20-29 lat, która charakteryzuje się największą ilością urodzeń oraz zawieranych małżeństw. Wartość współczynnika poniżej 100 w tej grupie wiekowej wpływa na spadek zawieranych małżeństw, a w efekcie spadek liczby urodzeń i przyspieszenie procesu starzenia się społeczeństwa oraz może mieć wpływ na nasilenie migracji. W 2021 r., w gminie Dynów, współczynnik feminizacji w tym przedziale wiekowym wyniósł 85. Biorąc pod uwagę wartości wskaźnika dla poszczególnych grup wiekowych oraz fakt, że w przeciągu ostatnich lat następuje cykliczny spadek tej wartości, świadczy to na niekorzyść dla rozwoju demograficznego gminy.

Ryc. 19. Współczynnik feminizacji według grup wiekowych w gminie Dynów w 2021 r.
(źródło: Dane BDL GUS)

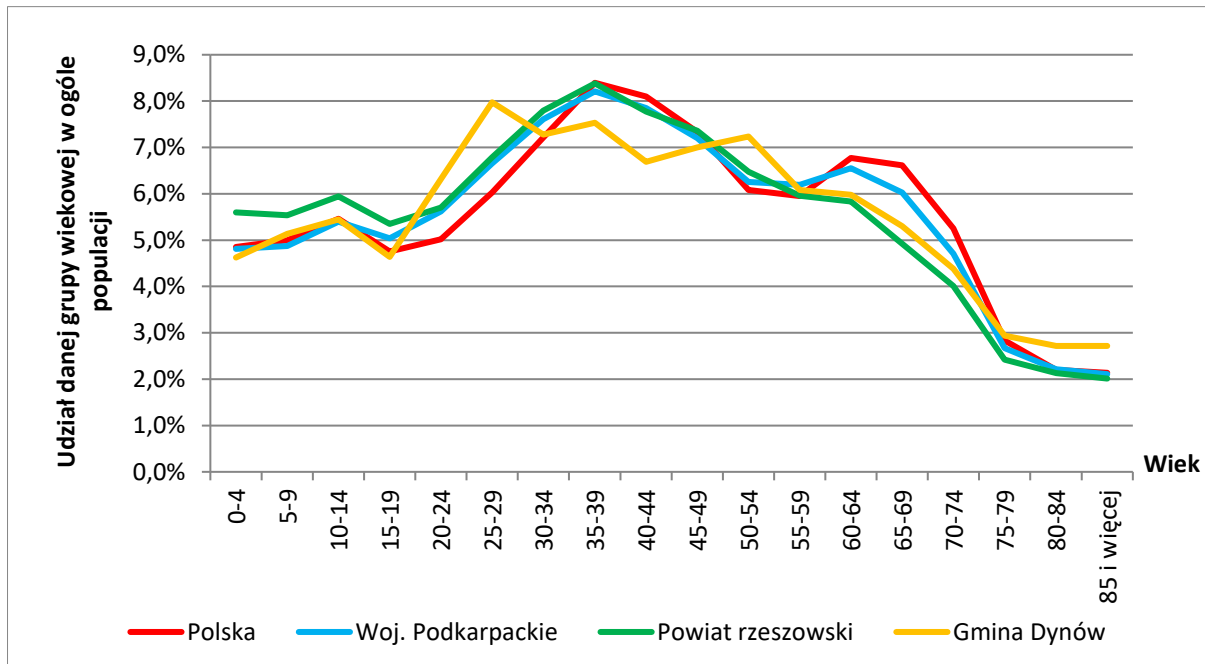

Ryc. 20. Zmiany współczynnika feminizacji na terenie gminy Dynów w latach 2011-2021
(źródło: Dane BDL GUS)

Najliczniejszą grupę wiekową (8,0%) stanowi ludność w wieku 25-29 lat. W szerszym ujęciu wiekowym osoby w wieku 20-34 lata stanowią oko 21,6%, a w przedziale 20-64 około 62% ludności gminy. Najmniej liczne są grupy dzieci oraz osób starszych. Grupa wiekowa 0-9 lat stanowi 9,8% ogólnej liczby ludności, z kolei ludność wieku 65 lat i więcej – 18,1%. Oznacza to, że osoby w wieku produkcyjnym stanowią ponad 50% mieszkańców gminy. Należy zauważyć, że najstarsi mieszkańcy gminy (80 lat i więcej) stanowią około 5,4% ogólnej liczby ludności. Na terenie gminy Dynów zauważalny staje się, występujący już w większości gmin w Polsce, proces starzenia się społeczeństwa. Przejawia się on w spadku liczby urodzeń, który

prowadzi do zmniejszenia udziału najmłodszych grup wiekowych, a jednocześnie wzrostu tych najstarszych.

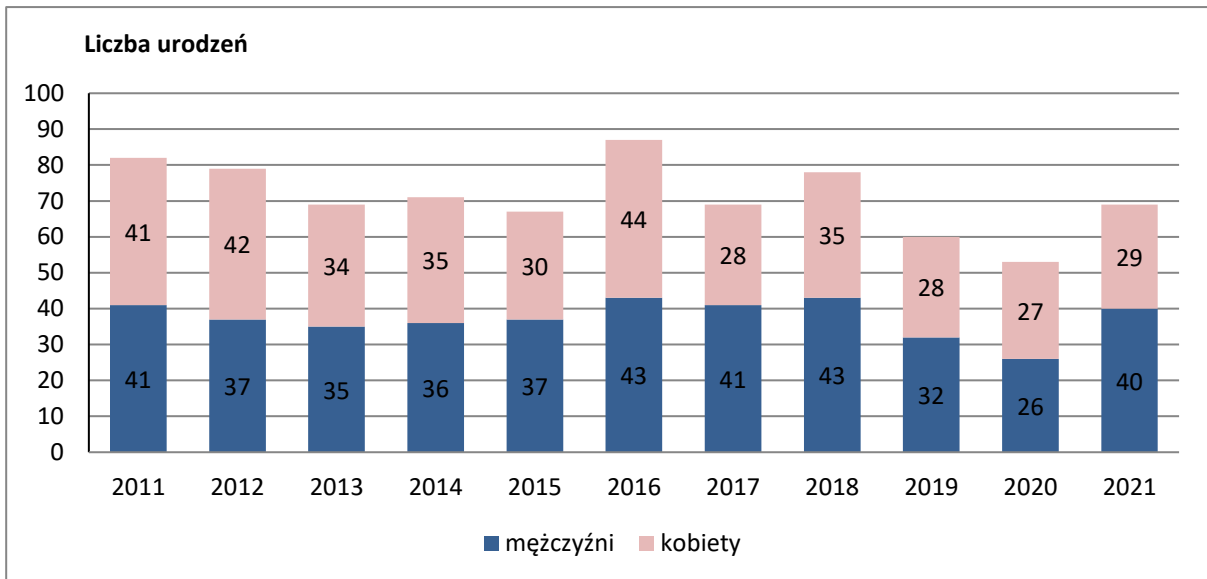
Odnosząc te wartości do danych w skali kraju, województwa oraz powiatu, jak można zauważyć na poniższym wykresie, w gminie Dynów udział osób w najniższych przedziałach wiekowych jest mniejszy niż w reszcie powiatu, jednak zbliżony do średniej wojewódzkiej czy krajowej. Na poziomie powiatu, województwa i kraju najliczniejszą grupę stanowią osoby w wieku 35-39 lat, z kolei na poziomie gminy jest to przedział 25-29. Najbardziej zbliżony stosunek danych gminnych do danych wyższej rangi odnotowuje się w przedziale wiekowym 45-49 lat. Udział grup od 75 roku życia, w ogóle społeczeństwa w skali kraju, województwa oraz powiatu jest niższy niż w skali gminy. Oznacza to, że gmina Dynów charakteryzuje się starszym społeczeństwem niż średnia powiatowa, wojewódzka i krajowa.

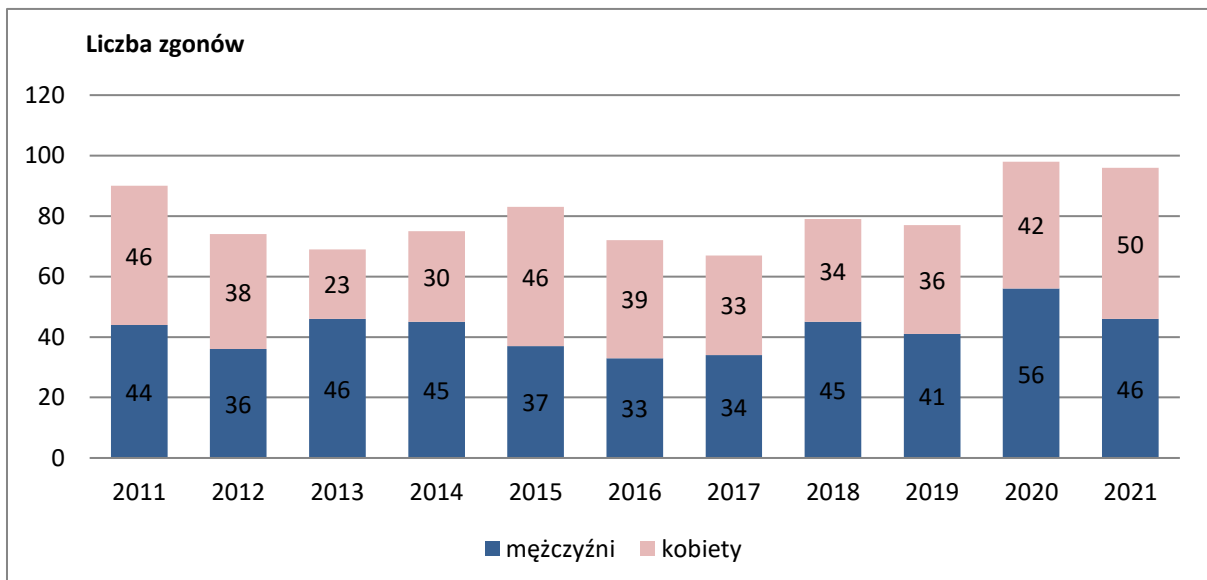
Ryc. 21. Udział poszczególnych grup wiekowych w ogólnej populacji na poziomie kraju, województwa podkarpackiego, powiatu rzeszowskiego oraz gminy Dynów w 2021 r. (źródło: Dane BDL GUS)

Ruch naturalny ludności

W ostatnich latach na terenie gminy Dynów wskaźnik liczby urodzeń charakteryzował się znacznym zróżnicowaniem, jednak ogólna tendencja spadkowa stale się utrzymuje. Największą liczbę urodzeń w latach 2011-2021 odnotowano w 2011 oraz 2016 r. i wynosiła ona odpowiednio 82 oraz 87 dzieci. W 2020 r. nastąpił 11% spadek liczby urodzeń w stosunku rok do roku, w tym roku urodziło się 53 dzieci. Było to jednocześnie najniższa wartość z analizowanego 10lecia. Odmienną charakterystykę prezentuje wskaźnik zgonów, który w latach 2011-2021 na terenie gminy Dynów wzrósł o około 6%. W badanym okresie największą liczbę zgonów odnotowano w 2020 r., kiedy umarło 98 osób, z kolei najmniejszą w 2017 r. – 67. Zauważalny jest wyraźny 27% wzrost liczby zgonów w 2020 r. w stosunku rok do roku, co jest skutkiem pandemii COVID-19. Dodatkowo należy zwrócić uwagę na fakt, że wśród urodzonych dzieci na przestrzeni 10 lat niecałe 45% stanowiły dziewczynki, a wśród osób zmarłych stosunek płci był zrównoważony. Jest to negatywne zjawisko, które wpłynąć może w przyszłości na starzenie się społeczeństwa i obniżenie współczynnika feminizacji, zwłaszcza w młodszych grupach wiekowych.

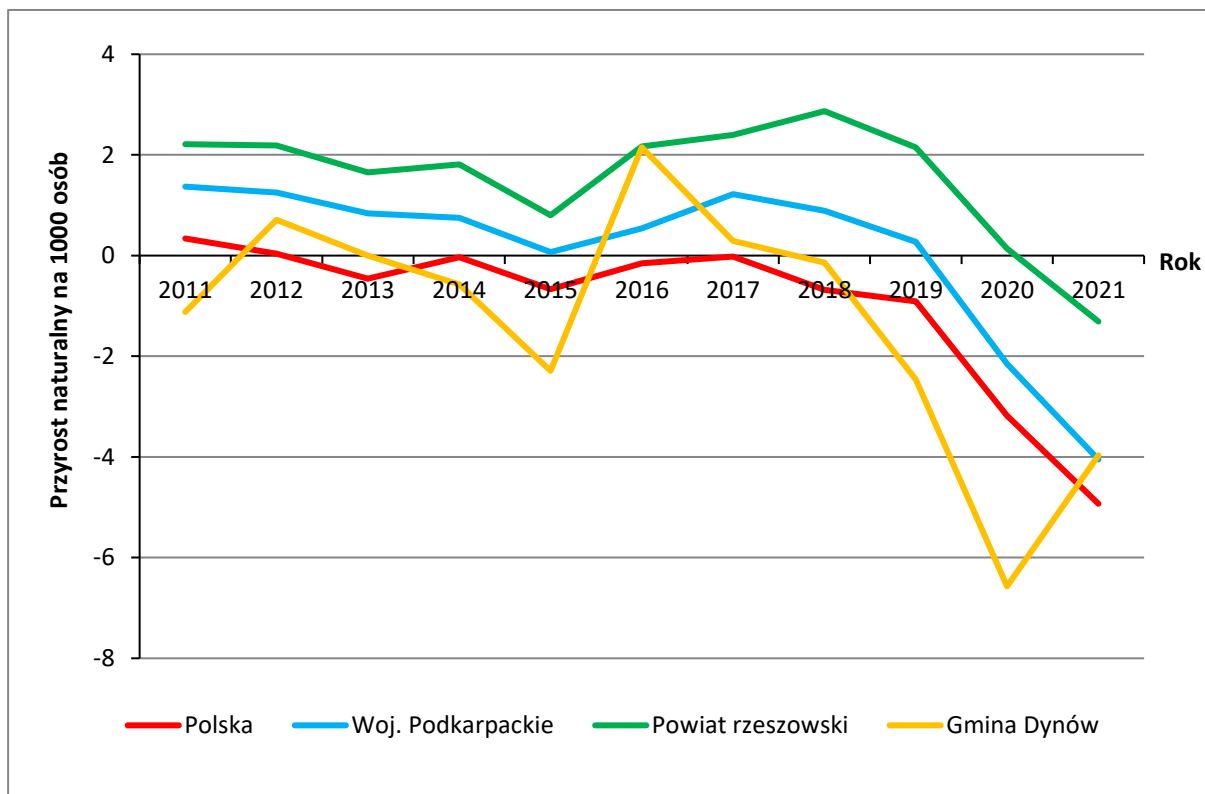
Ryc. 22. Liczba urodzeń w gminie Dynów w latach 2011-2021 (źródło: Dane BDL GUS)

Ryc. 23. Liczba zgonów w gminie Dynów w latach 2011-2021 (źródło: Dane BDL GUS)

W omawianym 10letnim okresie wskaźnik urodzeń (poza trzema wyjątkami) był niższy od wskaźnika zgonów, w związku z czym przyrost naturalny na terenie gminy miał zazwyczaj wartość ujemną. W latach 2012, 2016 oraz 2017 wskaźnik przyrostu naturalnego osiągnął wartości dodatnie, odpowiednio 0,71, 2,15 oraz 0,29. Wyraźny przyrost odnotowano w 2016 r. co wynika ze szczególnie wysokiej liczby urodzeń, przy stosunkowo niskiej liczbie zgonów. Od 2016 r. wartość wskaźnika stale się obniża, z jednym wyraźnym spadkiem w 2020 r. (-6,57). W 2021 r. zanotowano około 40% wzrost, jednak nadal na poziomie ujemnym (-3,97). Aby ocenić zmiany wartości ruchu naturalny na terenie gminy Dynów na tle kraju, województwa czy powiatu, należy przyjąć wartość przyrostu naturalnego na 1 000 mieszkańców. Jeszcze w 2012 r. wartość przyrostu naturalnego na wszystkich szczeblach była dodatnia, na terenie gminy przyjmowała wartość około 1 osoby na 1 000 mieszkańców, co stanowiło wynik o wiele niższy niż średnia powiatowa, jednak zbliżony do średniej wojewódzkiej oraz krajowej. Od tego czasu wskaźnik ten regularnie się obniżał, dla kraju zaczął osiągać wartości ujemne w 2013 r., natomiast dla województwa oraz powiatu odpowiednio w 2020 r. oraz 2021 r. W 2016 r. wartość przyrostu na terenie gminy wyniosła

2,15 i była prawie równa z wartością osiągniętą na poziomie powiatu (2,17), dodatkowo obydwie wartości były wyższe od średniej krajowej i wojewódzkiej. Biorąc jednak pod uwagę szybkie tempo spadku wartości przyrostu na terenie gminy, to mimo wcześniejszej przewagi, w 2019 r. była już niższa zarówno od średniej wojewódzkiej jak i krajowej. Ze względu na zdecydowanie mniejszą liczbę ludności w gminie w porównaniu do większych jednostek, takich jak powiat czy województwo, współczynnik przyrostu naturalnego wykazuje większe wahania i nie jest tak stabilny. Każda niewielka zmiana w ilości urodzeń czy zgonów ma silny, bezpośredni wpływ na jego wartość. Odzwierciedla się to na poniższym wykresie, gdzie widać, że wahania wskaźnika w gminie Dynów, nie znajdowały bezpośredniego odzwierciedlenia w wynikach powiatu czy województwa. Zauważalna jest jednak korelacja w tym okresie między danymi powiatowymi, wojewódzkimi oraz krajowymi. W ostatnich kilku latach, problem malejącego współczynnika przyrostu naturalnego występował jednak na wszystkich szczeblach.

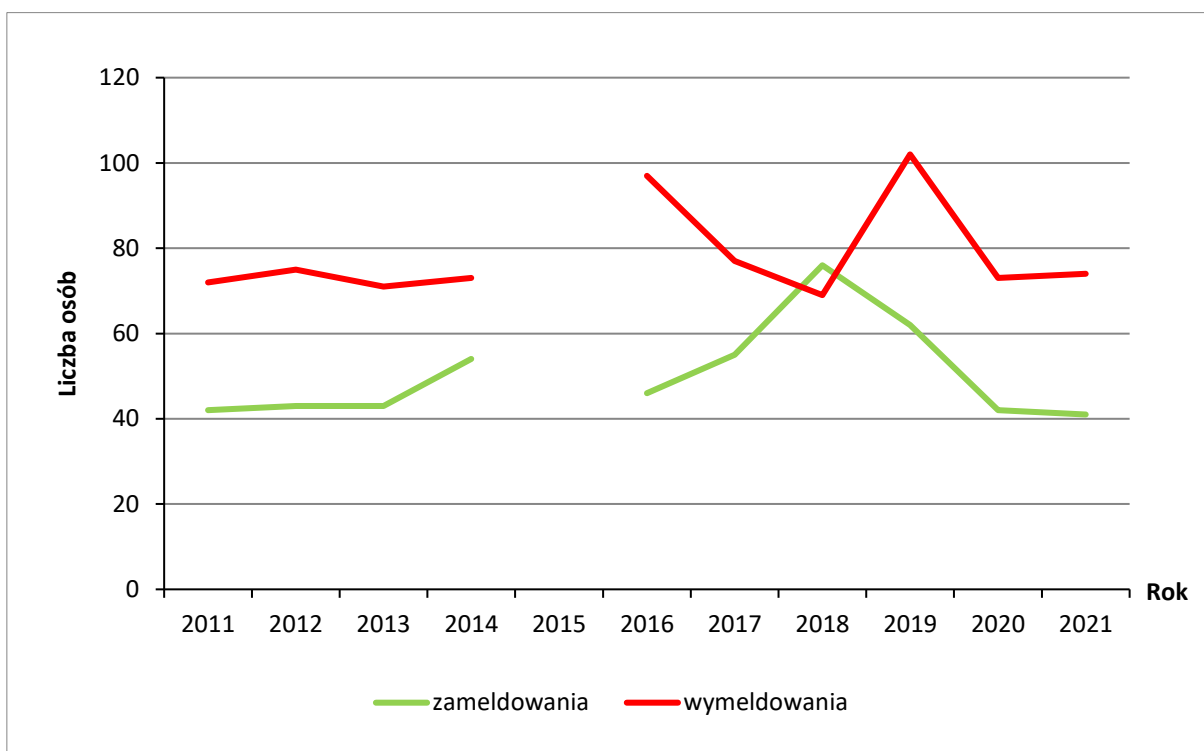

Ryc. 24. Liczba urodzeń w gminie Dynów w latach 2011-2021 (źródło: Dane BDL GUS)

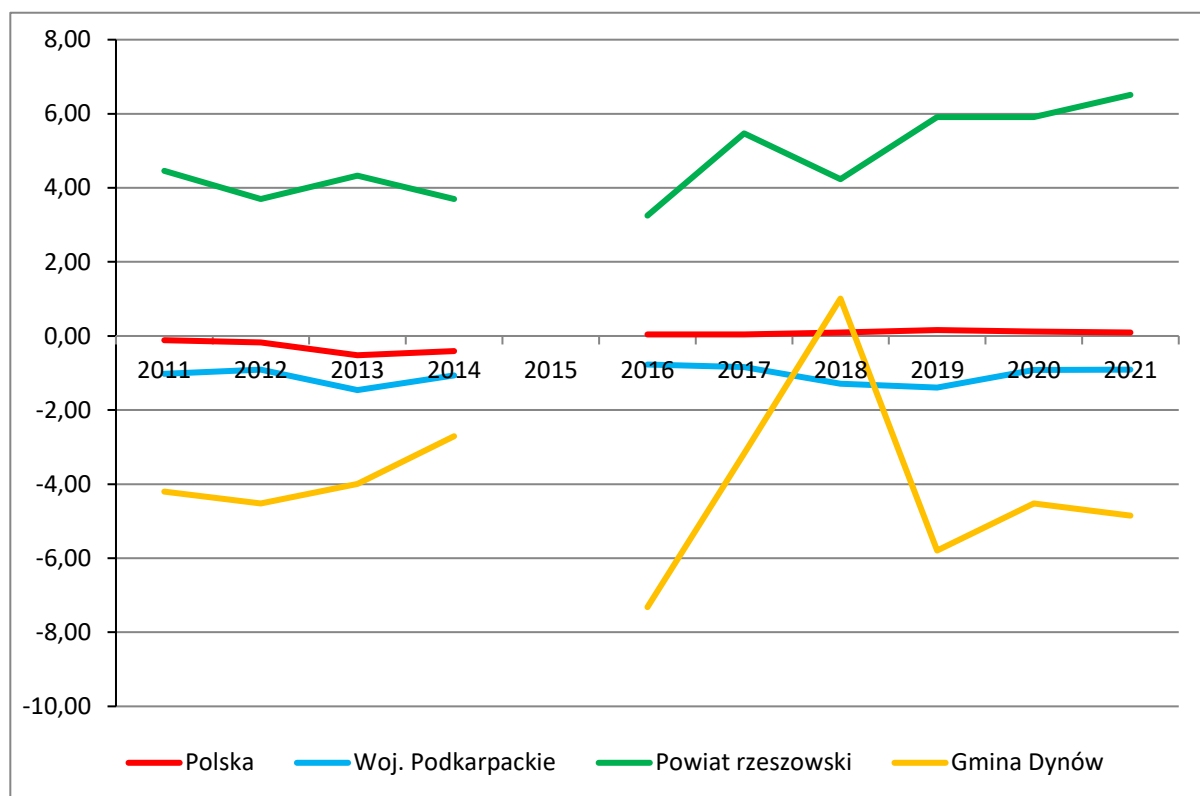
Ruch wędrowniczy

Gmina Dynów charakteryzuje się bardzo niekorzystnym przebiegiem procesów migracyjnych. Liczba ludności napływającej do gminy w 2021 r. była mniejsza niż osób, które opuściły teren gminy, co wpłynęło na ujemny poziom salda migracji na poziomie -33 osoby. Była to minimalna zmiana w stosunku do roku poprzedniego (-31), jednak dosyć spora w porównaniu do roku 2018, gdzie saldo wyniosło 7 osób. Największe ruchy migracyjne na terenie gminy przypadły na okres od 2016 do 2018 r., kiedy to wzrosła zarówno ilość osób osiedlających się w gminie, jak i osób które chciały ją opuścić. Przewaga imigrantów była jednak na tyle duża, że w kulminacyjnym momencie, tj. w roku 2018 współczynnik salda migracji wyniósł 1,1. Warto zauważyć, że w badanym 10leciu był to jedyny rok, który charakteryzował się dodatnim wskaźnikiem migracyjnym. Po roku 2018 nastąpił wyraźny, wciąż utrzymujący się spadek. Mimo, że jak można zauważyć na wykresie, w pewnych latach widoczne były wzmożone ruchy migracyjne, zarówno w zakresie zameldowań, jak i wymeldowań z terenu gminy, to zazwyczaj liczba osób opuszczających gminę Dynów rosła szybciej niż osób meldujących się jako nowi mieszkańcy.

Biorąc pod uwagę kierunki migracji wewnętrznych na terenie gminy Dynów, zarówno pod kątem przyływu, jak i odpływu ludności dominuje kierunek miejski. Może to być związane z faktem, że gmina nie oferuje zbyt dużej liczby ofert pracy i edukacji. Ponadto biorąc pod uwagę przemiany jakie zachodzą w rolnictwie, potrzebna jest coraz mniejsza liczba pracowników, wobec czego te osoby szukają zatrudnienia w innych miejscach, aniżeli tereny gminy. Teren gminy Dynów opuszczają głównie kobiety, co dodatkowo wpływa na obniżenie wspomnianego wcześniej współczynnika feminizacji. Migracje zagraniczne nasiliły się po 2018 r., jednak ich wpływ na wartość salda migracji jest nieznaczny. Porównując wartość salda migracji na 1 000 mieszkańców w gminie Dynów z wartościami dla powiatu, województwa oraz kraju, można zauważyć, że wahania występujące na poziomie gminy nie znajdowały bezpośredniego odzwierciedlenia w wynikach powiatu, województwa czy kraju, a współczynnik salda migracji w gminie jest na bardzo niskim poziomie. Długoterminowa średnia salda migracji dla gminy Dynów jest ujemna, a na tle wartości uzyskanych na poziomie powiatowym, wojewódzkim i krajowym wypada najgorzej. Jedynie w 2018 r. wartości wskaźnika salda migracji uzyskane na poziomie krajowym i wojewódzkim były wyższe niż te gminne.

Ryc. 25. Zameldowania i wymeldowania z Gminy Dynów w latach 2011-2021 (dla roku 2015 r. brak danych w BDL GUS)

**Ryc. 26. Wartość salda migracji na 1000 mieszkańców w latach 2011-2021
(dla roku 2015 r. brak danych w BDL GUS)**

Wykształcenie

Placówki edukacyjne położone na terenie gminy pełną ważną rolę w wymiarze gminnym. Opieka nad najmłodszymi mieszkańcami Gminy Dynów realizowana jest w 6 oddziałach przedszkolnych działających przy szkołach podstawowych. Ponadto na terenie gminy zlokalizowane jest niepubliczne przedszkole – Prywatne Tęczowe Przedszkole Zofia Zwolińska w Harcie. O wykształcenie starszych dzieci dba 6 publicznych szkół podstawowych zlokalizowanych w różnych miejscowościach. Pełne zestawienie placówek edukacyjnych na terenie gminy zawiera poniższa tabela. Na terenie gminy brak jest placówek edukacyjnych wyższego rzędu, wobec czego młodzież zamieszkująca gminę, realizują dalsze etapy edukacji poza jej terenem, głównie w Dynowie.

Tabela 15. Placówki edukacyjne na terenie gminy Dynów

Szkoły Podstawowe
Szkoła Podstawowa w Bachórze
Szkoła Podstawowa w Dylągowej
Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Bohaterów Walk Chłopskich w Harcie
Szkoła Podstawowa w Łubnie
Szkoła Podstawowa w Pawłokomie
Szkoła Podstawowa w Ulanicy

Powszechnie uważa się, że pozytywny wpływ na rozwój dziecka i jego postępy edukacyjne ma objęcie od najmłodszych lat wychowaniem przedszkolnym. W 2020 r. wskaźnik dla gminy wynosił 58,7% i był niższy niż dla całego powiatu (90,2%) i województwa (85,9%). Jednocześnie wartość wskaźnika była jedną

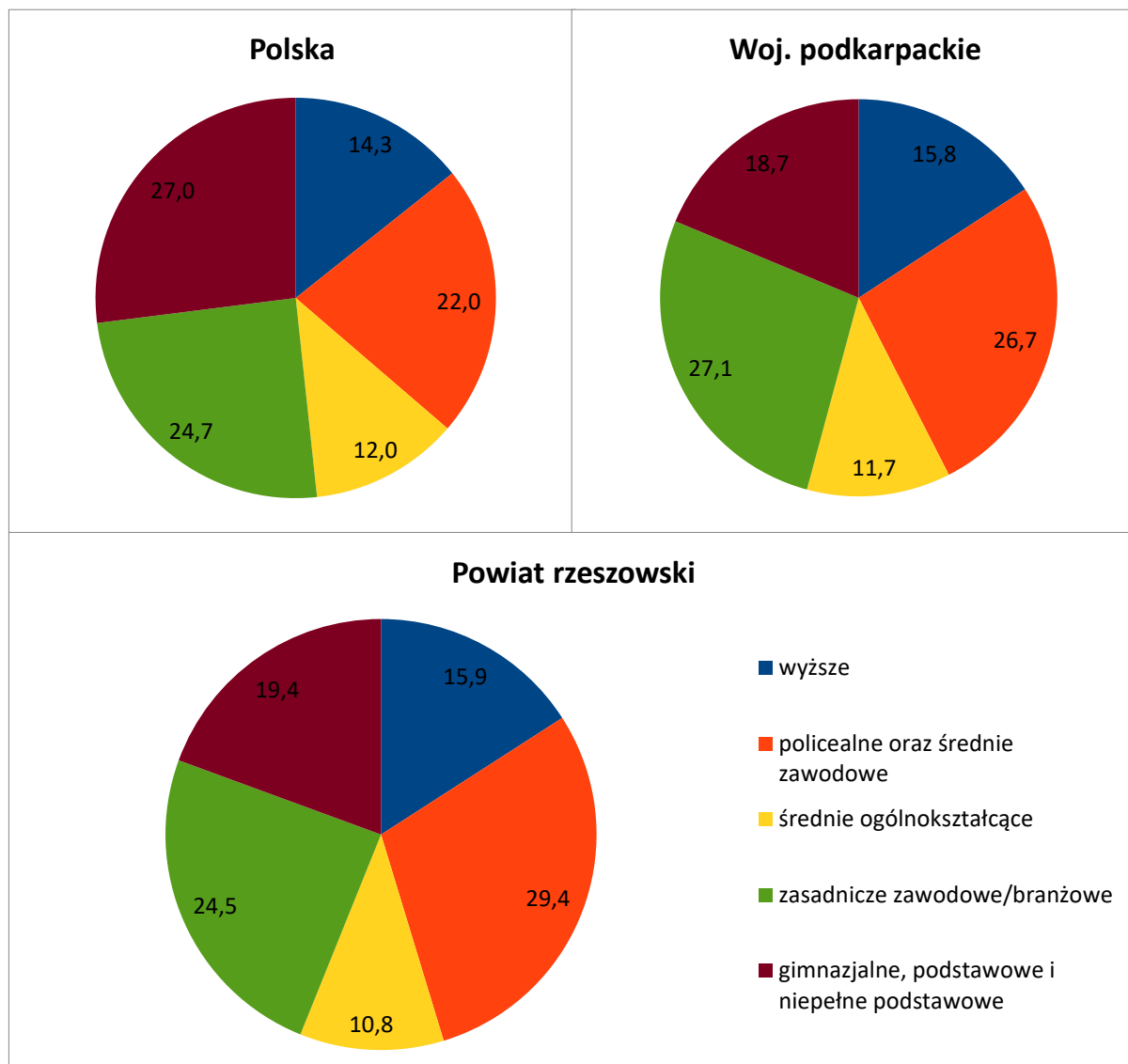
z najniższych wśród gmin powiatu. Pozytywnym zjawiskiem jest jednak systematyczny wzrost udziału dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (dzieci w wieku 3-5 lat). W latach 2011-2021 wartość wskaźnika wzrosła o 31 punktów procentowych.

Liczba uczniów przypadających na jeden oddział w szkołach podstawowych na terenie gminy w ostatnich latach utrzymywała się na poziomie około 8-9 uczniów na jeden oddział, co stanowi najniższą wartość wśród gmin na terenie powiatu rzeszowskiego (dane te uwzględniają rozkład uczniów w podziale na 9 szkół podstawowych, bowiem do końca sierpnia 2023 r. w gminie działały dodatkowo szkoły podstawowe w Dąbrówce Starzeńskiej, Harcie i Laskówce). W latach 2011-2021 wartość ta spadła o 2 uczniów na jeden oddział. Na terenie gminy liczba oddziałów w szkołach podstawowych pozostaje stabilna, wobec tego można przypuszczać, że obniżenie poziomu tego wskaźnika ma związek ze spadkiem liczby uczniów.

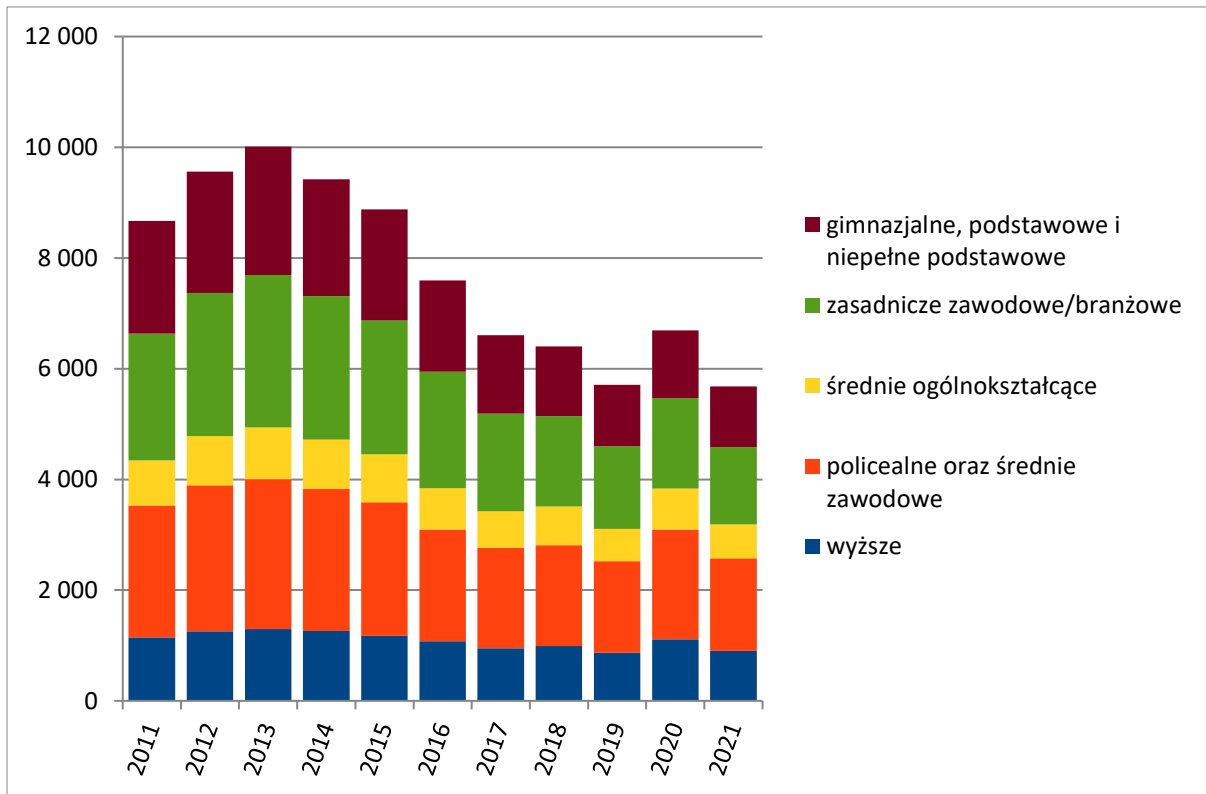
Dla poziomu edukacji w gminie duże znaczenie ma również bliska odległość oraz dobra dostępność komunikacyjna miasta uniwersyteckiego – Rzeszów. Wiele osób opuszczających gminę w celu zdobycia wyższego wykształcenia, opuszcza ją jednak na stałe. Spowodowane jest to głównie charakterem gospodarki na tym terenie, nie oferującym tak dużych możliwości zatrudnienia osób wykształconych, jak ma to miejsce w większych ośrodkach.

O poziomie edukacji na terenie gminy mogą świadczyć wyniki egzaminów ósmoklasisty oraz poziom zdawalności egzaminu maturalnego. W roku 2022 średni wynik z języka polskiego na egzaminie ósmoklasisty wyniósł w gminie 61%, z matematyki zaś 46%. W przypadku obu egzaminów wyniki były niższe niż średnie powiatowe (po 62%), zbliżone w przypadku j. polskiego oraz niższe w przypadku matematyki jak średnie wojewódzkie (60% i 57%). W przypadku egzaminu maturalnego rozpatrywane są dane na poziomie powiatowym. Zdawalność egzaminu maturalnego w powiecie rzeszowskim wyniosła 65%, co było jednym z gorszych wyników wśród powiatów województwa podkarpackiego, znacznie odbiegającym od średniej – 85%.

Dane na temat poziomu wykształcenia osób bezrobotnych na terenie powiatu rzeszowskiego potwierdzają największy udział osób z wykształceniem policealnym oraz średnim zawodowym oraz osób z wykształceniem zawodowym. W porównaniu do średnich wojewódzkich i ogólnopolskich udział osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym jest niższy niż w powiecie rzeszowskim. Natomiast sytuacja jest odwrotna w przypadku osób bezrobotnych z wykształceniem średnim ogólnokształcącym, gdzie udział osób na poziomie wojewódzkim i ogólnopolskim jest wyższy niż w powiecie. Osoby o wykształceniu gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym stanowią większy udział na terenie powiatu niż w województwie, ale niższy niż w wymiarze ogólnopolskim. Warto zauważyć, że przez ostatnie 10 lat udział osób bezrobotnych maleje, co wskazuje na poprawę i zmniejszenie liczby bezrobotnych. Dodatkowo w 2020 r. można zauważyć gwałtowny wzrost liczby osób bezrobotnych w każdym rodzaju wykształcenia. Wpływ na to mogła mieć sytuacja pandemiczna panująca w tym czasie na terenie całego kraju.

Ryc. 27. Bezrobotni według wykształcenia w ujęciu ogólnopolskim, wojewódzkim oraz w powiecie rzeszowskim w 2021 r. (źródło: Dane BDL GUS)

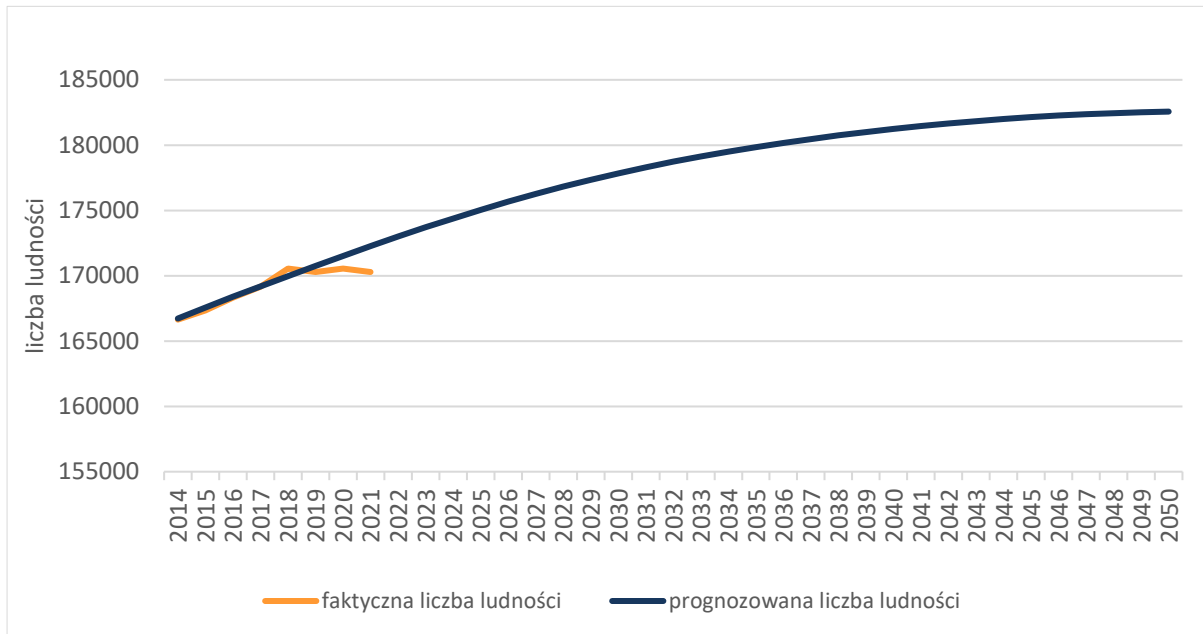
Ryc. 28. Bezrobotni według poziomu wykształcenia na terenie powiatu rzeszowskiego w latach 2011-2021 (źródło: Dane BDL GUS)

Prognoza demograficzna dla gminy

Prognoza ludności Polski na lata 2014-2050 prognozuje systematyczny spadek liczby ludności. Wynosić ma on -0,7% liczby ludności w Polsce w 2020 r. w porównaniu do roku 2015. W roku 2050 spadek ma wynieść jednak aż -13,2% w stosunku do roku 2015, co oznacza prawie 4,5 mln mniejszą liczbę mieszkańców.

W przypadku województwa podkarpackiego dane również pesymistyczne, w wydanej w 2013 r. przez GUS „Prognozie Demograficznej na lata 2014-2050 dla województwa podkarpackiego” wskazano, że do roku 2050 na terenie województwa liczba ludności spadnie w stosunku do roku 2013 aż o 12,2%. Jedyne wyjątki stanowią powiaty: rzeszowski, rzeszowski grodzki, przemyski, łańcucki i ropczycko-sędziszowski, gdzie prognozowany jest wzrost liczby ludności. Przewiduje się, że do 2025 r. udział ludności mieszkającej na wsi nieznacznie się zwiększy (o 0,4%), by od 2030 r. stopniowo spadać. Jednocześnie udział ludności miejskiej w 2050 r. będzie mniejszy o 21,6% w odniesieniu do roku 2013.

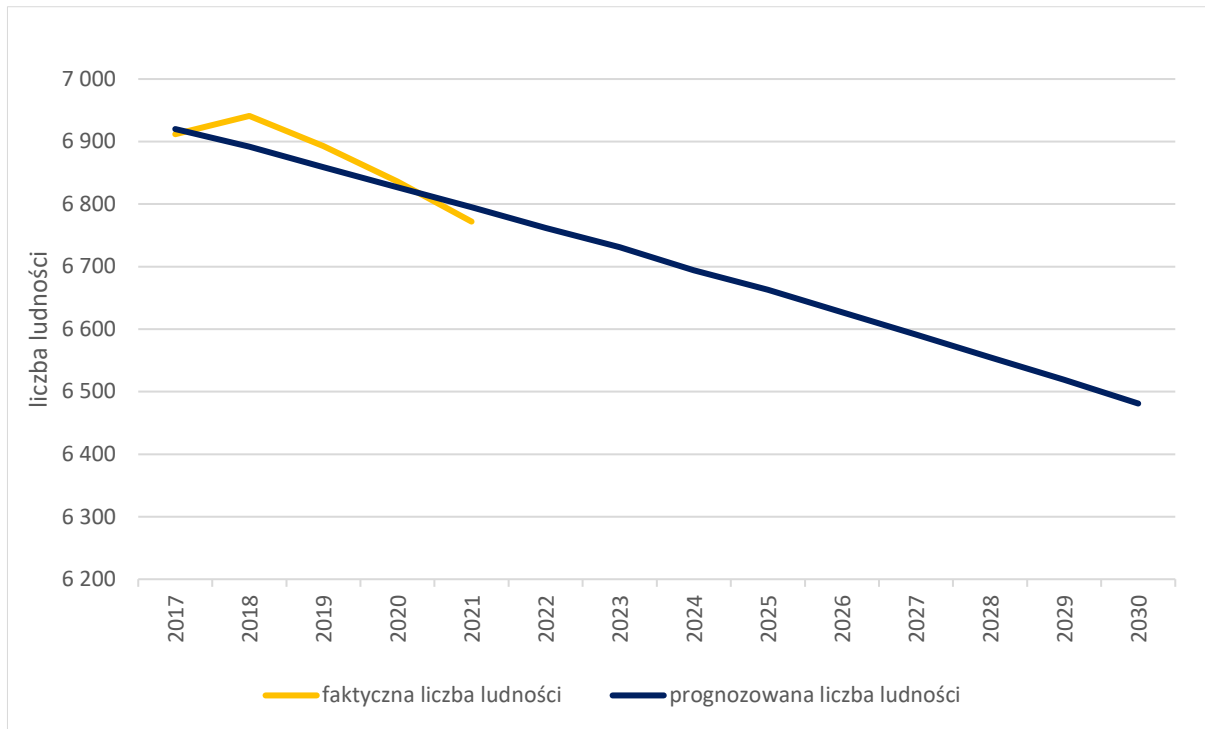
W opublikowanej przez GUS „Prognozie dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2014-2050” opracowanej w 2014 r., przewidywano dla powiatu rzeszowskiego wzrost liczby ludności o 6,3% do 2030 r. i 8,7% do 2050 r. Jednak analizując aktualne dane, można zauważyć, że w ostatnich latach wzrost był niższy niż zakładano, a w 2019 r. nastąpił spadek liczby ludności spowodowany pandemią COVID-19. Zgodnie z założeniami prognozy liczba ludności w powiecie rzeszowskim miała zwiększyć się między 2013 a 2021 r. o około 3,3%, wiemy jednak, że wzrost ten wyniósł 2,1%. W 2020 r. zarejestrowano o 16,4% więcej zgonów niż w roku poprzednim, co stanowi aż 16,2% więcej niż prognozowana wartość. Długoterminowe prognozy demograficzne przewidują wzrost liczby ludności, jednak gwałtowny wzrost zgonów spowodowany pandemią wpłynął na pogorszenie się wskaźników demograficznych. Może to sprawić, że rzeczywista liczba ludności w powiecie w kolejnych latach będzie niższa niż prognozowano.

Ryc. 29. Prognoza liczby ludności powiatu rzeszowskiego do roku 2050 według prognozy GUS z 2014 r.

Rozbieżności między rzeczywistymi a prognozowanymi wielkościami obserwowane w ciągu kolejnych lat wymogły na GUS dokonania korekty danych i aktualizacji prognoz. Dlatego też w 2017 r. opublikowano „Prognozę ludności gmin na lata 2017-2030”. Prognoza ta opracowana została w oparciu o długoterminowe założenia „Prognozy ludności Polski na lata 2014-2050” oraz „Prognozy dla powiatów i miast na prawie powiatu na lata 2014-2050”. Ze względu jednak na dużą zmienność współczynników demograficznych w czasie w poszczególnych gminach, podjęto decyzję o skróceniu horyzontu prognozy. Ostatnim rokiem prognozy ludności gmin jest rok 2030, a nie 2050, jak we wspomnianych wcześniej prognozach opracowanych dla kraju, województw i powiatów.

Prognoza ta zakłada spadek liczby ludności gminy o 6,3% do 2030 r. w stosunku do liczby ludności prognozowanej na rok 2017. Porównując prognozę na lata 2017-2021 z danymi rzeczywistymi, można zauważyć, że prognoza różni się od stanu faktycznego, a różnice sięgają do 0,7%. Jednak również i w tym przypadku tempo zmian wpływających na spadek liczby ludności w gminie Dynów okazało się większe niż zakładała prognoza. Biorąc pod uwagę, że aktualne dane dla gminy różnią się od prognozowanych wartości można się spodziewać, że jeżeli sytuacja nie ulegnie zmianie, dysproporcja ta będzie narastać, a niekorzystne tendencje demograficzne w gminie Dynów będą się pogłębiały.

Ryc. 30. Prognoza liczby ludności w gminie Dynów do roku 2030 według GUS 2017

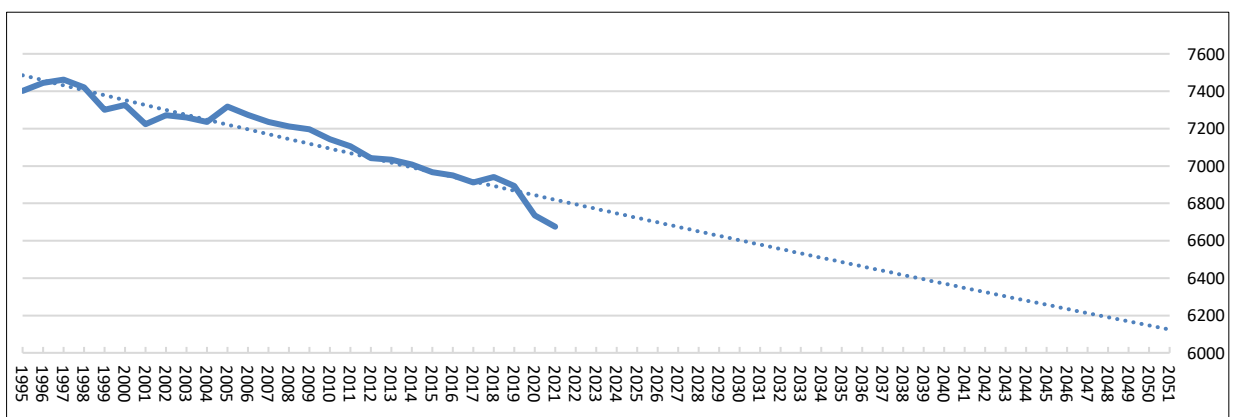
W 2019 r. GUS planował opracowanie kolejnych prognoz ludności w przekrojach: dla kraju, województw, powiatów, miast na prawach powiatu oraz gmin. Przy sporządzeniu prognozy należy wziąć pod uwagę wcześniej przeanalizowane wskaźniki charakteryzujące zmiany demograficzne w gminie w ostatnich latach. Kluczowe znaczenie pod tym kątem mają dane dotyczące mieszkańców w grupie wiekowej 20-30 lat, w której zawierana jest największa ilość małżeństw i która przede wszystkim odpowiada za przyrost naturalny. Grupa ta jest również najbardziej aktywna pod kątem migracyjnym. Liczebność tej grupy oraz jej udział w ogólnej liczbie mieszkańców regularnie maleje, w ciągu ostatnich 10 lat liczba mieszkańców w tym przedziale wiekowym, zmniejszyła się o ponad 14%. Jednocześnie ilość osób w wieku poprodukcyjnym w tym czasie zwiększyła się o 7,3%. W stosunku do roku 2017, w roku 2030 prognozowany jest 15,8% wzrost liczby najstarszych mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Najstarsza z ekonomicznych grup wieku stanowić będzie wtedy 24,6% ogółu mieszkańców gminy, dla porównania w 2017 r. było to 20,0%. Proces starzenia się społeczeństwa jest widoczny w całym kraju, jest to jeden z czynników wpływających negatywnie na zmiany liczby ludności. Biorąc pod uwagę powyższe dane i prognozy, można przypuszczać, że liczba ludności gminy Dynów będzie w najbliższych latach nadal utrzymywać tendencję spadkową. Jak pokazują jednak dane historyczne, tendencja ta może się szybko odwrócić. Szansą na wyhamowanie negatywnej tendencji demograficznej, a w dłuższym wymiarze, może nawet jej odwrócenie, mogą być wszelkie działania mające na celu zachęcenie młodych mieszkańców do pozostania na terenie gminy, a także stworzenie korzystnych warunków do osiedlania się ludności napływowej. Wpływ może mieć na to rozbudowa i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej, społecznej, a także wzbogacenie oferty lokalnego rynku pracy.

Nie bez znaczenia dla zmian demograficznych na terenie nie tylko gminy, ale i całego kraju będą również skutki pandemii COVID-19. Trudny do przewidzenia jest jej wpływ w dłuższym wymiarze na wartości ruchu naturalnego, z pewnością jednak koszty jakie pochłonie walka z wirusem, wpłyną na możliwości inwestycyjne gmin w wielu sektorach.

6.4. Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę

Na podstawie analiz ekonomicznych, środowiskowych, społecznych, prognoz demograficznych oraz możliwości finansowych gminy, opisanych we wcześniejszych rozdziałach, oszacowano maksymalne w skali gminy zapotrzebowanie na tereny zabudowy, wyrażone w powierzchni użytkowej nowo projektowanej zabudowy. Parametr ten określa prognozowaną największą ilość powierzchni, jaka będzie potrzebna do zrealizowania potrzeb mieszkaniowych i gospodarczych mieszkańców gminy w perspektywie wieloletniej. Maksymalne zapotrzebowanie na zabudowę ma za zadanie określić i uzasadnić powierzchnię gruntów projektowanych do przeznaczenia na cele mieszkaniowe i inne, w grupie zawartej w studium jako potencjalne tereny rozwojowe (zabudowa mieszkaniowa i pozostałe wydzielenia). W celu określenia ilości niezbędnych terenów rozwojowych w gminie wykonuje się wieloletnią symulację, która sięga 2045 r.

Celem opisanych poniżej symulacji było określenie ram przestrzennych obszarów rozwojowych w poszczególnych jednostkach osadniczych w gminie. Ramy te mają doprowadzić w pierwszej kolejności do konsumpcji gruntów na terenach zwartej zabudowy oraz na terenach aktualnie objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. W efekcie ruch budowlany powinien zostać skierowany na tereny przewidziane do zainwestowania w wyniku dotychczasowych działań planistycznych. Polityka przestrzenna gminy, w myśl zapisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, powinna umożliwić wyznaczanie nowych terenów rozwojowych dopiero w przypadku, gdy wyczerpią się możliwości lokowania nowej zabudowy na terenach, na których dotychczas obowiązują miejscowe plany oraz na terenach, gdzie można lokalizować zabudowę na podstawie decyzji o warunkach zabudowy. Zamieszczona poniżej analiza została wykonana w sposób etapowy dla trzydziestoletniego okresu programowania, tj. do 2055 r. W pierwszej kolejności określono prognozę demograficzną, która polegała na przybliżeniu na bazie zmian liczby ludności w latach 1995-2021, prognozowanej liczby ludności w 2050 r. W okresie 1995-2021 występuje wyraźny spadek liczby ludności gminy o charakterze skokowym, z wyraźną zmianą około 2004 r. Gradient spadku liczby ludności w latach 1995-2010 wynosił średnio 8 osób/rok. Od 2005 do 2021 r. liczba ludności gminy malała średnio o 33 osób/rok. Oznacza to, że w drugiej fazie spadku liczby ludności w latach 2005-2021, gmina wyludniała się w coraz szybszym tempie. Obserwując ruch budowlany w postaci liczby wydanych pozwoleń na budowę, widać wyraźnie, że spadek liczby ludności jest odwrotnie proporcjonalny do wzrostu liczby wydawanych pozwoleń na budowę. Innym słowem procesy migracyjne, zwłaszcza osób z terenów okolic gminy, objawiały się rozwojem zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, zwłaszcza w jej centralnej części.

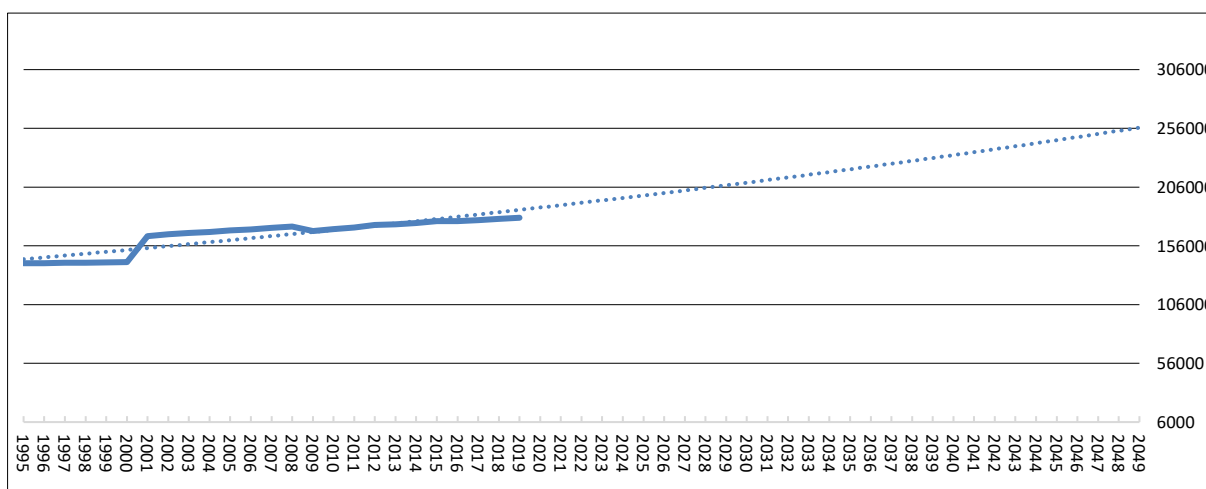

Ryc. 31. Prognoza liniowa zmian liczby ludności gminy Dynów w okresie do 2051 r.

Estymacja trendu z lat 1995-2019 pozwala wyprowadzić prognozę liczby ludności do 2051 r., która wyniesie około 6 100 osób. Jest to zgodny z trendem spadku liczby ludności z obecnych około 6 700 osób. Estymacja taka jest pozbawiona wpływu czynników naturalnych, takich jak efekt starzenia

się społeczeństwa, spadku liczby urodzeń czy wahań demograficznych wynikających z przechodzących wyzów i niżów demograficznych. Nie uwzględnia również presji migracyjnej wynikającej z bliskości innych ośrodków miejskich oraz zmian trendów urodzeń dzieci na skutek różnych programów społecznych. Estymacja trendu daje stały gradient spadku wielkości liczby ludności o średnio 30 osoby/rok. Jest to dość ostry, wieloletni spadek, który pokazuje, że istnieje duży potencjał depopulacyjny gminy. Niemniej jednak w demografii 30-letni okres prognozowania może być zaburzony wieloma czynnikami, co oznacza, że liczba ludności gminy może nie osiągnąć zakładanego poziomu.

Drugim parametrem ukazującym dynamikę rozwoju zabudowy jest wzrost powierzchni użytkowej w budynkach na 1 osobę. W analizowanym okresie 1995-2021 przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na jednego mieszkańca w gminie wzrosła z 19,0 m² do 26,7 m². Dane pokazują, że gradient wzrostu powierzchni użytkowej w budynkach na 1 mieszkańca stopniowo rósł za sprawą stopniowego zaspokajania własnych potrzeb mieszkaniowych w nowych budynkach jednorodzinnych o coraz większej powierzchni oraz zmian w demografii. Założono, że istnieje progowa wartość powierzchni użytkowej na 1 mieszkańca, która oscyluje wokół wartości 35 m² (wliczając w to powierzchnię mieszkaniową, usługową i produkcyjną w budynkach). Zastosowany do estymacji trend w przybliżeniu liniowym stopniuje gradient wzrostu powierzchni użytkowej na terenie gminy do poziomu 32 m² powierzchni użytkowej na 1 mieszkańca w 2050 r. (z obecnych 26 m² powierzchni użytkowej na 1 mieszkańca). Zasoby mieszkaniowe w gminie są silnie obciążone dużym udziałem zabudowy jednorodzinnej, w której niewielka liczba ludności ma do dyspozycji stosunkowo dużą powierzchnię użytkową nowo budowanych domów.

Ryc. 32. Prognoza liniowa zmiany powierzchni użytkowej budynków mieszkalnych (w m²) na terenie gminy Dynów w okresie do 2050 r.

Na bazie wyżej wymienionych wskaźników dokonano symulacji, w wyniku której uzyskano zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową dla każdego z obrębów geodezyjnych do 2050 r. Wynik symulacji przedstawia Tabela 16.

Tabela 16. Symulacja maksymalnego zapotrzebowania na powierzchnię użytkową budynków do 2050 r. na podstawie predykcji liczby ludności i powierzchni użytkowej budynków

Miejscowość (na bazie obrębu geodezyjnego, zmodyfikowane)	Powierzchnia miejscowości [ha]	Ludność miejscowości wg ewidencji ludności 2021 [os.]	Powierzchnia użytkowa budynków w 2020 r. wg proporcji do liczby ludności [m ²]	Predykcja liczby ludności w 2050 r. według prognozy demograf. [os.]	Predykcja powierzchni użytkowej budynków w 2050 r. wg proporcji do prognozy demograf. [m ²]	Prognozowane maksymalne zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową budynków (całkowite) do 2050 r. [m ²]
Bachórz	1 251	1 095	26 652	986,0	35 498	36 484
Dylągowa	1 888	533	15 343	480,0	17 279	17 759
Dąbrówka Starz.	740	428	14 156	385,4	13 875	14 260
Harta	2 566	2 041	50 852	1 837,9	66 165	68 003
Laskówka	915	363	12 100	326,9	11 768	12 095
Pawłokoma	1 016	519	10 360	467,4	16 825	17 292
Ulanica	643	382	12 970	344,0	12 384	12 728
Wyręby	264	202	6 406	181,9	6 548	6 730
Łubno	2 620	1 211	31 081	1 090,5	39 258	40 349

Wykonane obliczenia pokazują, że o ile prognozuje się spadek liczby ludności, o tyle powierzchnia użytkowa budynków w gminie rośnie, co przekłada się na możliwość oszacowania prognozowanego maksymalnego zapotrzebowania na powierzchnię użytkową budynków (całkowite) do 2050 r. na poziomie 225 700 m². Warto zauważyć, że dzisiejsza powierzchnia użytkowa zabudowy mieszkaniowej w gminie wynosi 179 921 m² (według GUS). Oznacza to zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową mieszkań na poziomie 45 000 m².

Rozdzielenie prognozowanego maksymalnego zapotrzebowania na powierzchnię użytkową budynków na funkcje zabudowy dokonano na podstawie analizy powierzchni terenów w grupach poszczególnych funkcji: mieszkaniowych i usługowo-produkcyjnych, przewidzianych do zainwestowania we wszystkich obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego obowiązujących w gminie oraz na podstawie konturów klasyfikacyjnych Ewidencji Gruntów i Budynków. Wskaźniki pogrupowano w tereny funkcjonalne mieszkaniowe i usługowo-produkcyjne. Analiza wykazała, że stosunek powierzchni terenów mieszkaniowych do powierzchni terenów usługowych i produkcyjnych wynosi około 8/1. Ze względu na rolniczo-osadniczy charakter gminy i osadniczo-przemysłowy charakter miasta szacuje się, że stosunek ten utrzyma się w dłuższej perspektywie, ale ze znacznymi lokalnymi wariacjami ze względu na koncentrację zabudowy w Bachórze i Harcie.

Na tym etapie dokonano również korekty uzyskanego wyniku w górę o 30% z uwagi na niepewność. Z analizy wyłączono miejscowości, które ze względu na położenie, uwarunkowania środowiskowe, komunikacyjne, infrastrukturalne i demograficzne nie kwalifikują się jako miejscowości rozwojowe. Prognozowana powierzchnia użytkowa w praktyce odpowiada wielkością około 30-letniemu ruchowi budowlanemu na terenie gminy w czasach koniunktury budowlanej. Symulacja nie uwzględnia potrzeby wymiany substancji mieszkaniowej na skutek zużycia technicznego. Wiele budynków, zbliża się do wieku około 100 lat i może niedługo wymagać przebudowy lub rozbiórki ze względu na stan techniczny.

Z dalszych analiz wyłączono obręby: Wyręby, Ulanica i Laskówka jako miejscowości nierozwojowe, w których nie przewiduje się nowych terenów rozwojowych przeznaczonych do sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Tabela 17. Prognozowane maksymalne zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową w podziale na funkcje zabudowy w 2050 r.

Miejscowość (na bazie obrębu geodezyjnego, zmodyfikowane)	Prognozowane maksymalne zapotrzebowanie całkowite na powierzchnię użytkową budynków do 2050 r. [m ²]	Prognozowane maksymalne zapotrzebowanie na powierzchnię terenów rozwojowych na cele mieszkaniowe do 2050 r. [ha]	Prognozowane maksymalne zapotrzebowanie na powierzchnię terenów rozwojowych na cele usługowe i produkcyjne do 2050 r. [ha]
Bachórz	36 484	42	5
Dylągowa	17 759	20	3
Dąbrówka Starzeńska	14 260	16	2
Harta	68 003	78	10
Laskówka	12 095	14	2
Pawłokoma	17 292	20	2
Ulanica	12 728	15	2
Wyręby	6 730	8	1
Łubno	40 349	47	6

Przetawione w Tabeli 17 rezultaty korespondują z prognozowaną liczbą ludności. Przez cały okres symulacji utrzymywany jest stały stosunek liczby ludności na 1 mieszkanie (3,46 osoby na 1 budynek mieszkalny) oraz kontrolowana jest powierzchnia zabudowy użytkowej w ramach 1 budynku (średnio do 101 m² na budynek do 2050 r.). Ponadto dla celów obliczeń dokonano założeń opartych na analizie miejscowych planów – średnia powierzchnia działek budowlanych wraz z obsługą komunikacyjną wyniesie około 1 500 m² na budynek, natomiast średnia powierzchnia użytkowa budynku wyniesie 130 m² na budynek.

Wyniki prognozy pokazują, że w gminie Dynów możliwy jest rozwój na poziomie 260 ha nowych terenów rozwojowych na terenach niezainwestowanych dla zabudowy mieszkaniowej i 33 ha dla zabudowy produkcyjnej i usługowej.

Wyniki prognozowanego maksymalnego zapotrzebowania na powierzchnię użytkową wskazują wysoką korelację z liczbą ludności w poszczególnych obrębach. Najsilniejsze zapotrzebowanie wystąpi w miejscowościach/obrębach Harta, Bachórz i Łubno. Poza potencjałem ludnościowym miejscowości te charakteryzują się też tym, że w okolicy wyczerpują się stopniowo możliwości lokalizowania zabudowy w oparciu o miejscowe plany. Uzyskiwanie decyzji o warunkach zabudowy utrudnia bonitacja gleb – duży udział gleb o wysokiej klasie III lub też rozwój ograniczają tereny leśne. Pozostałe mniejsze miejscowości mają niższy stopień maksymalnego zapotrzebowania na powierzchnię użytkową, ponieważ ich demografia nie sprzyja rozwojowi, a położenie, zagospodarowanie i funkcja przewodnią są typowo rolnicze. Siedziby ludności koncentrują się głównie w obrębie zabudowy zagrodowej przy drogach.

Oszacowania chłonności, położonych na terenie gminy, terenów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostek osadniczych, z wyłączeniem obszarów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, rozumianą jako możliwość lokalizowania na tych obszarach nowej zabudowy, dokonano w sposób analizy przestrzennej, umożliwiającej obliczenie ilości działek możliwych do zabudowy na podstawie sąsiedztwa z istniejącą zabudową. Z analizy wyłączone zostały tereny leśne, tereny rolne wymagające przekształcenia na glebach klas I-III, tereny łąk podmokłych (grunty organiczne) i sadów (jako trwałych elementów gospodarki rolnej). Założono, że nowo wydzielane działki będą miały około 1 000-1 200 m² i będzie można lokalizować na nich 1 budynek. Uwzględniono również istniejące podziały geodezyjne dla działek budowlanych wydzielonych na podstawie decyzji o warunkach zabudowy. Wyniki przekształcono w powierzchnię użytkową

zabudowy (na podstawie średniej wielkości budynku), w podziale na funkcje zabudowy (na podstawie stosunku określonego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego). Na koniec skorygowano uzyskany wynik o 30% w górę. Jest to ilość powierzchni użytkowej możliwej do zabudowy w chwili wykonywania analizy.

Tabela 18. Chłonność terenów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostek osadniczych, z wyłączeniem obszarów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego

Miejscowość (na bazie obrębu geodezyjnego, zmodyfikowane)	Powierzchnia wyznaczonych terenów o zwartej strukturze funkcjonalno- przestrzennej [ha]	Powierzchnia terenów zabudowanych w obrębie terenów o zwartej strukturze funkcjonalno- przestrzennej [ha]	Powierzchnia terenów możliwych do zabudowy w obrębie terenów o zwartej strukturze funkcjonalno- przestrzennej [ha]	Procent zainwestowania terenów o zwartej strukturze funkcjonalno- przestrzennej [%]	Chłonność terenów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno- przestrzennej [m ²]
Bachórz	163,5	59,3	44,9	73	11 225
Dylągowa	109,8	41,3	27,2	75	6 800
Dąbrówka Starz.	68,1	20,5	27,1	60	6 775
Harta	250,3	105,5	39,3	84	9 825
Laskówka	42,9	23,7	39,3	83	1 838
Pawłokoma	86,1	26,3	33,5	61	8 375
Ulanica	87,3	23,0	41,3	53	10 325
Wyřęby	46,1	11,1	23,9	48	5 975
Łubno	199,1	61,5	76,1	62	19 025

Tabela 18 ukazuje możliwości lokalizowania w dalszym ciągu zabudowy na terenach o zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej. Jak widać z danych średni poziom zainwestowania terenów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostek osadniczych, z wyłączeniem obszarów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, wynosi 67%. Wyższy poziom osiągają miejscowości o znacznym stopniu zainwestowania, z niewielkimi możliwościami zagęszczenia zabudowy. Mniejsze wartości wskaźnika wskazują, że w obrębie wskazanych terenów istnieje jeszcze możliwość wydania decyzji o warunkach zabudowy, na zasadzie sąsiedztwa. W ocenie chłonności założono, że tereny o docelowym zwarcu stanowią wynoszą 70%. Tym samym można stwierdzić, że średni poziom zainwestowania zbliża się do poziomu zapełnienia na terenach o zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej.

Oszacowanie chłonności położonych na terenie gminy, obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę, rozumianą jako możliwość lokalizowania na tych obszarach nowej zabudowy, dokonano w oparciu o ocenę stopnia zainwestowania terenów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w oparciu o zapisy miejscowych planów oraz istniejące, dotychczas zrealizowane budynki. Wyniki przekształcono w powierzchnię użytkową zabudowy (na podstawie średniej wielkości budynku), w podziale na funkcje zabudowy (na podstawie stosunku określonego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego). Z analiz wyłączone zostały tereny miejscowych planów poświęconych na zalesienia (uchwała nr V/31/2003 Rady Gminy w Dynowie z dnia 10 kwietnia 2003 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów lasów i zalesień na obszarze Gminy Dynów), co do których wiadomo, że posiadają całkowity zakaz zabudowy i utrwalają funkcję leśną. Oszacowano powierzchnię terenów wolnych od zabudowy w stosunku do powierzchni całkowitej terenów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

Według analizy aktualności miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Dynów miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego objęto 4 871,8 ha terenów, z czego jeden plan obejmuje 4 728 ha terenów leśnych. Można założyć uzyskaną realizację planów miejscowych na poziomie 70%. W praktyce przyjmuje się, że miejscowy plan spełnił swoje zadanie, jeśli wypełniony jest w 70-75%. Na terenie gminy w stosunku do wielu planów można powiedzieć, że wypełniły one swoje zadanie, umożliwiając zabudowę i określając warunki zagospodarowania terenów. Pozostałe do zabudowy wolne przestrzenie posiadające miejscowe plany są już w mniejszości w gminie, toteż można uznać, że chłonność tych terenów nie może być brana pod uwagę przy planowaniu zabudowy.

W Tabeli 19 zamieszczono porównanie maksymalnego w skali gminy zapotrzebowania na nową zabudowę oraz sumy powierzchni użytkowej zabudowy możliwej do realizacji na obszarach o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej i obszarach przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę. Przeliczenia powierzchni terenów chłonnych do parametrów powierzchni użytkowej zabudowy dokonano według tych samych kryteriów i założeń, co wcześniej opisane analizy.

Tabela 19. Bilans terenów pod zabudowę na podstawie maksymalnego zapotrzebowania oraz chłonności terenów gminy

Miejscowość (na bazie obrębu geodezyjnego, zmodyfikowane)	Prognozowane zapotrzebowanie na zabudowę do 2050 r. [m ² powierzchni użytkowej zabudowy]	Chłonność obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno- przestrzennej [m ² powierzchni użytkowej zabudowy]	Chłonność położonych na terenie gminy, obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę M [m ² powierzchni użytkowej zabudowy]	Bilans terenów pod zabudowę na podstawie maksymalnego zapotrzebowania oraz chłonności terenów gminy
Bachórz	36 484	11 225	-	25 259
Dylągowa	17 759	6 800	-	10 959
Dąbrówka Starz.	14 260	6 775	-	7 485
Harta	68 003	9 825	-	58 178
Laskówka	12 095	1 838	-	10 257
Pawłokoma	17 292	8 375	-	8 917
Ulanica	12 728	10 325	-	2 403
Wyreby	6 730	5 975	-	755
Łubno	40 349	19 025	-	21 324
razem:	225 700	80 163	-	145 537

Z bilansu terenów pod zabudowę na podstawie maksymalnego zapotrzebowania oraz chłonności terenów gminy, wynika możliwa do zaprojektowania powierzchnia zabudowy w ramach obszarów rozwojowych w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, która jest różnicą prognozowanego maksymalnego zapotrzebowania na powierzchnię użytkową budynków całkowitą do 2050 r. i sumy chłonności obszarów. Widać wyraźnie, że sumarycznie istnieje dodatnia różnica (145 000 m² powierzchni użytkowej budynków), która oznacza, że możliwe jest projektowanie terenów rozwojowych w ilości maksymalnej wynikającej z bilansu, co daje nieco ponad 500 budynków mieszkalnych na terenie gminy w obrębie terenów o zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w przeciągu kolejnych 30 lat rozwoju gminy.

Analizując uzyskane rezultaty należy zauważyć, że:

- Poszczególne wsie mają niskie wartości chłonności na terenach objętych miejscowymi planami, z uwagi na znaczny stopień wykonania planów oraz niewielką ich liczbę oraz praktycznie brak wolnych przestrzeni do zabudowy, poza nielicznymi, pojedynczymi działkami. Udział planów miejscowych w kształtowaniu zagospodarowania terenów jest znikomy w tej chwili.

- W poszczególnych miejscowościach istnieją pewne rezerwy terenów, w obrębie terenów o zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej. Są to rezerwy umożliwiające dogęszczanie zabudowy, szczególnie na jej obrzeżach, jako druga linia zabudowy od dróg. Niemniej uwagi na uwarunkowania i istniejące zagospodarowanie są to tereny coraz trudniejsze do zagospodarowania, ze względu na gleby i ukształtowanie terenu.
- W miejscowościach wiejskich tereny o zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej przenikają się z terenami rozwojowymi. Stopień wykorzystania przestrzeni do zabudowy pokrywa większość potrzeb budowlanych, na zasadzie sąsiedztwa. Budowanie w oparciu o decyzje o warunkach zabudowy utrudniają dobrej jakości gleby wymagające ochrony. W efekcie jest mała liczba miejsc przy drogach, które z uwagi na słabsze warunki glebowe mogą być wykorzystane na nową zabudowę.
- Miejscowości Bachórz i Harta są obszarem z największym potencjałem rozwoju w oparciu o już uchwalone miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Z uwagi na stosunkowo znaczne wolne tereny do zabudowy i uwarunkowania środowiskowe i infrastrukturalne, staną się najprawdopodobniej w najbliższej przyszłości ważnym w skali gminy ośrodkiem osadniczym.
- Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę wyraźnie wskazuje, że na terenie gminy można jedynie w niewielkim zakresie wyznaczać nowe tereny rozwojowe, ponieważ istnieje spora rezerwa terenów przygotowanych do zainwestowania w ramach terenów o zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej. Naturalnie odpowiadając na konkretne zapotrzebowanie i trendy należy aktualizować w pierwszej kolejności obowiązujące miejscowe plany (poprzez zmianę typów zabudowy, np. z jednorodzinnej na inną) oraz poprzez uzupełnienie zabudowy na terenach o zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej.
- W pozostałych miejscowościach zamieszczony w Tabeli 19 bilans terenów przedstawia nieco mniejszą możliwość kształtowania zabudowy.

6.5. Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej, a także infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy

W celu określenia możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnych i infrastruktury technicznej oraz społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy, dokonano analizy wydatków budżetowych gminy na ww. cele w okresie 2019-2021. W tym okresie wydatki łączne na remonty i budowę nowych dróg, sieci wodno-kanalizacyjnych i urządzenie przestrzeni publicznych wydano gminie około 4,5 mln zł. Kwoty te wahają się znacznie w zależności od przyznawanych dotacji na poszczególne inwestycje od 530 tys. zł do 1,33 mln złotych na budowę nowych inwestycji infrastrukturalnych (dane Urzędu Gminy Dynów). Budżet ten nie jest wysoki na tle innych gmin województwa.

Na podstawie danych literaturowych i statystycznych można założyć, że uzbrojenie w sieci wodociągowe i kanalizacyjne oraz budowa odcinka dróg na terenie gminy wiejskiej, w zależności od jakości nawierzchni i klasy drogi, wiąże się z kosztem od około 100 tys. zł/ha powierzchni typowego miejscowego planu (zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, drogi w klasie dojazdowej). Sumaryczna powierzchnia terenów wolnych od zabudowy wyznaczonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wynosi około 107 ha, z czego mniej więcej połowa nie posiada żadnego zainwestowania. W związku z tym potrzeby inwestycyjne gminy wynikające z konieczności realizacji zadań własnych, związane z lokalizacją nowej zabudowy, będą wynosić od około 10 mln złotych. Zakładając możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej oraz społecznej na poziomie obecnych wydatków budżetu gminy w granicach 0,7 mln złotych, uzbrojenie wszystkich terenów rozwojowych gminy, łącznie z obszarami niezainwestowanymi, objętymi obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, ma szansę być wykonane w ciągu następnych 15 lat. Zaprojektowany w studium rozwój terenów inwestycyjnych nie przekracza zatem możliwości finansowych gminy, ale proces ten rozłożony będzie co najmniej na kilkanaście lat.

7. STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

7.1. Archeologia i historia osadnictwa na terenie gminy

Najstarsze ślady bytowania człowieka na terenie gminy pochodzą z X-IX w p.n.e., o czym świadczy krzemienny grocik strzały do łuku odkopany w Bachórze. Ponadto w południowo-zachodniej części gminy znaleziono liczne narzędzia krzemienne sprzed 8 tys. lat p.n.e. Liczne znaleziska archeologiczne pochodzą z epoki kamienia-neolitu, znalezione zostały w Bachórze oraz Harcie. Dogodne położenie na urodzajnych ziemiach w dolinie Sanu sprzyjało rozwojowi osadnictwa na terenie gminy. Wyraźny rozwój osadnictwa przypada na XII-V wiek p.n.e. Na terenie gminy znajdują się liczne ślady z okresu epoki kultury łużyckiej czy przeworskiej. Z epoki brązu pochodzi cmentarzysko ciepłopalne odkopane w Bachórze, które liczy ponad 1 000 grobów popielnicowych. Podczas wykopaliisk znaleziono również gliniane naczynia, a także nieliczne ozdoby i części strojów wykonanych z brązu. W okresie od IV do I tysiąclecia p.n.e. na terenie gminy Dynów rozwijało się osadnictwo celtyckie związane z kulturą puchowską. W Bachórze odkopano charakterystyczne wytwory tej kultury, tj. ceramikę grafitową. Zanik kultury przeworskiej nastąpił w okresie wędrówki ludów w wyniku agresji ze strony barbarzyńskich plemion Hunów. Dalszy, intensywny rozwój osadnictwa nastąpił w okresie VII-IX wiek n.e.

W późniejszej historii tego rejonu, uwzględniając XVII-wieczne podziały administracyjne, gmina Dynów wraz z miastem Dynów stanowiła fragment Ziemi Sanockiej. Ośrodek ten funkcjonował jako miejski układ urbanistyczny, usankcjonowany nadaniem praw miejskich w XIV w. na prawie polskim. Jako jego główne funkcje wskazać należy handel i rzemiosło. Stanowił również węzeł szlaków komunikacyjnych, wiążących główne ośrodki w tej części kraju: Przemyśl z Krosnem i Rzeszów z Sanokiem. Poza tym rozwijało się osadnictwo wiejskie, głównie w dolinach rzecznych, często w postaci tzw. łańcuchówek i rzędówek ciągnących się równolegle i symetrycznie do dna dolin rzecznych powyżej terenów zalewowych. Poza tym wsie lokowały się również wzdłuż szlaków komunikacyjnych. Podstawowym materiałem budowlanym było wówczas drewno, czasem rzeczny kamień w podmurówce. Dachy dwuspadowe początkowo kryte były strzechą, a później gontem. Oprócz zabudowy mieszkalnej rozwijała się zabudowa sakralna, tj. cerkiewna i rzymsko-katolicka oraz zamki, pałace i dwory z zadrzewieniami parkowymi. Do najciekawszych w gminie należą: dwór i park z przełomu XVIII i XIX w. w Bachórze, pozostałości założenia zamkowego w Dąbrówce Starzeńskiej z XVII w. czy zespół kościelny w Harcie datowany na XVIII-XIX w. Zabudowa mieszkalna na tym terenie występowała od dawna, czego dowodem są stanowiska archeologiczne rozsiane niemal po całej gminie.

7.2. Dziedzictwo kulturowe gminy i zasady jego ochrony

Na terenie Gminy Dynów substancję zabytkową stanowią zabytki nieruchome ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków oraz ważniejsze z nich wpisane do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków, a także stanowiska archeologiczne, w tym stanowiska z wyznaczoną strefą ochrony archeologicznej „W”.

„W” – strefa ochrony archeologicznej – obejmuje obszary występowania stanowisk archeologicznych, zarówno rozpoznanych, jak i potencjalnych. Na jej obszarze dopuszcza się działalność inwestycyjną pod warunkiem przeprowadzenia wyprzedzających badań archeologicznych na koszt inwestora. Dodatkowo wszelkie prace ziemne prowadzone w jej granicach wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Szczegółowy zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych określony zostaje na etapie uzgodnienia projektu budowlanego i wydania decyzji, a egzemplarz dokumentacji po badaniach należy nieodpłatnie przekazać właściwemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków.

W granicach Gminy Dynów zidentyfikowano ponad 150 zabytków archeologicznych. Najwięcej z nich znajduje się w północno-wschodniej części gminy, w okolicach Bachórze i nad rzeką Laskówką. Jedno z najstarszych znalezisk archeologicznych z obszaru gminy datowane jest na X-IX tysiąclecie p.n.e. (Bachórze) i świadczy o przebywaniu w tym regionie łowców związanych z tzw. kulturą mazowszańską.

Znacznie więcej znalezisk archeologicznych datowanych jest na okres młodszej epoki kamienia – neolitu – lata 4 500-1 800 p.n.e. W Bachórze znaleziono wyroby ze szkliwa wulkanicznego, w Harcie Dolnej kamienne toporki. Wyraźny rozwój osadnictwa przypada na XII-V w. p.n.e. Najbardziej urodzajne ziemie w dorzeczu dolnego i środkowego Sanu zasiedlane były przez osadników z tzw. grupy tarnobrzeskiej, jednego z odłamów wielkiej kultury łużyckiej. Ślady świadczące o istnieniu w tym rejonie osad odkopano w Harcie Dolnej, Bachórze - Chodorówce i Pawłokomie - Radanówkach. Największe cmentarzysko z tego okresu odkopano w Bachórze, liczące ponad 1 000 grobów. W okresie od IV w. p.n.e. do I w. n.e. na terenie obecnej gminy Dynów pojawili się przedstawiciele Celtów, którzy wspólnie z miejscową ludnością uprawiali urodzajne ziemie w dorzeczu Sanu. W Bachórze odkopano szczątki naczyń grafitowych, fragmenty toczzonego na kole naczynia. W okresie wpływów rzymskich przypadających na początek nowej ery (I – IV wiek n.e.) ziemie te znalazły się pod wpływem tzw. kultury przeworskiej. Pochodzą z tych czasów, odkopane w Bachórze, trzy półziemianki w kształcie prostokąta z relikami konstrukcji słupowej. Mieszkańcy opisywanych terenów mieli również kontakty z Cesarstwem Rzymskim, świadczą o tym liczne przedmioty wykopane, m.in.: toczona na kole ceramika, tzw. ceramika siwa oraz monety rzymskie. W okresie wędrówki ludów w wyniku agresji ze strony koczowniczych Hunów nastąpił zanik kultury przeworskiej. Ponowny rozwój osadnictwa nastąpił na przełomie VI/VII wieku n.e. Potwierdza to odkopana w Bachórze osada, na terenie której zbadanych zostało dziewięć chat półziemiankowych. Wewnątrz domostw znaleziono szczątki ceramiki oraz całe naczynia. Natrafiono również na część kamienia żarnowego oraz półwytwór bursztynowego paciorka. Dalszy, intensywny rozwój osadnictwa nastąpił w okresie VII-IX w. n.e. (Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Dynów na lata 2012 - 2016).

7.3. Gminna ewidencja zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840) jednostki samorządu terytorialnego zobligowane są do ochrony zabytków, które znajdują się na terenach gminy oraz do prowadzenia gminnej ewidencji zabytków nieruchomości. W ewidencji tej na obszarze gminy Dynów umieszczonych zostało łącznie około 100 obiektów.

Na obszarze gminy dominuje zabudowa z XIX i XX w. Wśród zabytkowych obiektów wyróżnia się dobrze zachowana zabudowa sakralna związana z tradycją rzymskokatolicką. Na uwagę zasługuje mała architektura sakralna, czyli liczne kapliczki i krzyże przydrożne, które należą do lokalnego folkloru, stanowią nie tylko ozdobę krajobrazu, ale również są wyrazem wiary mieszkańców tych terenów. Zabudowa mieszkaniowa, stanowiąca większość obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, to przeważnie zabudowa parterowa wraz z towarzyszącymi licznymi obiektami gospodarczymi jak stodoły czy stajnie. Wiele z tych obiektów to obiekty drewniane o ciekawych detalach architektonicznych, które stanowią o indywidualnym charakterze terenu pogórza.

Wśród obiektów ujętych w ewidencji zabytków do cenniejszych należą: obiekty sakralne m.in. kościół parafialny p.w. św. Mikołaja z lat 1779-1804 zbudowany w stylu romańsko-renesansowym w Harcie, barokowy kościół pw. św. Wojciecha w Bachórze, kaplice cmentarne czy też liczne kapliczki przydrożne. Na uwagę zasługują również: dworzec kolejki wąskotorowej Przeworsk-Dynów, pozostałości zespołu dworskiego w Bachórze, a także bunkry z czasów II wojny światowej.

Tabela 20. Wykaz obiektów włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków na terenie Gminy Dynów

Lp.	Obiekt zabytkowy
Bachórz	
1	kościół mur. XX w, pw. św. Wojciecha
2	dzwonnica przy kościele mur. XX w.
3	dworzec kolei wąskotorowej na linii Przeworsk-Dynów
4	plebania mur. XX w.
5	ochronka SS Służebniczek NMP
6	plebania gr-kat. /obecnie budynek mieszkalny/ mur. 1848
7	pozostałości zespołu dworskiego: - 3 oficyny - 2 spichlerze

	- kaplica grobowa Skrzyńskich - park krajobrazowy
8	obelisk z figurą M. Boskiej na terenie parku pod „Dębina” mur. XIX w.
9	kapliczka obok domu nr 111
10	kapliczka obok domu nr 141
11	kuźnia nr 152, dREW. pocz. XX w.
12	dom nr 101
13	dom nr 126
14	dom nr 134
15	dom nr 173
Dąbrówka Starzeńska	
16	pozostałości zespołu zamkowego: - ruiny zamku - kaplica grobowa Starzeńskich - pozostałości murów - ogród
17	kapliczka mur. pocz. XX w.
18	dom nr 3
19	dom nr 87
20	dom nr 97
21	dom nr 103
22	dom nr 138
23	dom z oborą nr 103
Dyłałowa	
24	kościół parafialny pw. Św. Zofii
25	kapliczka obok domu nr 49
26	kapliczka obok domu nr 90
27	dom nr 33
28	dom nr 34
Harta	
29	kościół parafialny p.w. św. Mikołaja wymurowany w latach 1779-1804
30	dzwonnica murowana – poł. XIX w.
31	plebania
32	ogrodzenie cmentarza kościelnego z 4 kapliczkami mur. w 1889 r.
33	wikarówka XVIII-XIX w.
34	kaplica cmentarna
35	kapliczka obok domu nr 30
36	kapliczka obok domu nr 37
37	kapliczka obok domu nr 138
38	kapliczka obok domu nr 160
39	kapliczka obok domu nr 178
40	kapliczka obok domu nr 188
41	kapliczka obok domu nr 191
42	dom nr 57
43	dom nr 110
44	dom nr 123
45	dom nr 148
46	dom nr 168
47	dom nr 176
48	dom nr 178
49	zagroda-obora nr 110
50	młyn wodny ob. elektryczny
Łubno	
51	kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela mur. 1927 r.
52	kapliczka mur. obok domu nr 1
53	kapliczka mur. obok domu nr 5
54	kapliczka mur. obok domu nr 205
55	kapliczka mur. obok domu nr 301

56	pozostałości zespołu dworskiego: - rządcówka, - spichlerz, - pozostałości parku
57	kuźnia drewniana nr 227 XIX, XX w.
58	szkoła mur. pocz. XX w.
59	stodoła nr 204
60	stodoła nr 224
61	stodoła nr 301
62	stodoła
63	dom-zagroda nr 224
64	dom-zagroda nr 301
65	dom nr 1
66	dom nr 8
67	dom nr 30
68	dom nr 279
69	dom nr 288
70	dom nr 299
71	dom nr 300
72	dom nr 327
73	piwnica ziemna nr 227
Pawłokoma	
74	kapliczka nr 51 mur. XIX/XX w.
75	bunkier na granicy wsi Bartkówka - Pawłokoma, betonowy
76	dzwonnica
Ulanica	
77	kapliczka mur. z XIX w. (za domem nr 162)
78	dom nr 21
79	dom nr 44
80	dom nr 52
81	dom nr 72
82	dom nr 110
83	dom nr 118
84	dom nr 131
85	dom nr 163
86	stodoła nr 21
87	stodoła nr 132
88	stodoła nr 134
89	stodoła nr 143

Źródło: Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Dynów na lata 2012-2016

Część obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków wpisana została również do Rejestru Zabytków prowadzonego przez podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (w nawiasach podano numer i datę wpisu do rejestru):

- Bachórz:
 - grobowiec Władysława Skrzyńskiego, wśród pól, na osi założenia dworskiego z k. XIX w. (A-1011 z 5.04.1995);
 - park dworski z XVIII w. (A-17 z 10.01.1986);
 - budynek stacyjny kolejki wąskotorowej, XIX/XX (A-463 z 30.09.1991);
- Dąbrówka Starzeńska:
 - zespół zamkowy: ruiny zamku z 2 poł. XVI, XVIII, kaplica grobowa z 2 poł. XIX, park z XVI-XIX w. (A-184 z 14.05.1968);
- Dylągowa:
 - kościół par. pw. św. Zofii z lat 1905-11 (A-317 z 16.01.2009);

- Harta:
 - zespół kościoła par.: kościół pw. św. Mikołaja budowany w latach 1779-1910, dzwonnica z 1886 r., wikarówka z 2 poł. XIX w., kapliczka w ogrodzeniu z 1933 r. (A-1201 z 5.02.1993);
 - kaplica cmentarna z pocz. XX w. (A-1006 z 27.01.1993);
 - młyn gospodarczy z XIX/XX w. (A-1008 z 8.05.1997);
- Pawłokoma:
 - dzwonnica przy nieistniejącej cerkwi greko-kat. z 1909 r. (A-288 z 23.09.2008).

Krajobraz kulturowy gminy stanowi typowy zasób ewidencyjny do ochrony w planach miejscowych oraz szereg zachowanych historycznych układów przestrzennych, których ochrona obszarowa także winna być ustanowiona w planach. Na terenie gminy licznie występuje tradycyjne budownictwo drewniane obejmujące głównie obiekty mieszkalne, gospodarcze, ale również sakralne. Przedstawiona powyżej Gminna Ewidencja Zabytków nie stanowi zbioru skończonego, niektóre obiekty pominięte mogą być na etapie sporządzania planów do zbioru wprowadzone lub usunięte. Na przestrzeni lat, ze względu na działania dążące do oszczędności energii, a także utrzymania stanu obiektów, wiele zabytków użytkowanych jako domy mieszkalne niszczeje. Widoczne jest to przede wszystkim w przypadku obiektów drewnianych, gdzie problemem jest nie tylko konserwacja materiałów, ale także funkcjonalność. Ze względu na problemy związane z ociepleniem część tych budynków jest użytkowana jedynie w okresie letnim.

Do wartościowych elementów należy także dziedzictwo kulturowe gminy. Obszar Pogórza Dynowskiego jest zróżnicowany pod względem etnograficznym, już od średniowiecza nakładały się tu elementy etniczne polskie i ruskie, a także niemieckie. Ludność tu mieszkająca zaliczana jest do grupy etnograficznej Pogórzan Wschodnich. O atrakcyjności regionu decydują liczne wyroby rzemieślnicze – głównie tkackie oraz stolarskie, tradycje kulinarne, a także działające zespoły i kapele folklorystyczne oraz koła gospodyń wiejskich, które promują lokalny folklor.

8. REKOMENDACJE I WNIOSKI ZAWARTE W AUDYCIE KRAJOBRAZOWYM

W momencie opracowania i uchwalania studium nie przyjęto Audytu krajobrazowego dla województwa podkarpackiego. Dlatego też w studium nie określa się rekomendacji i wniosków zawartych w audycie krajobrazowym oraz granic krajobrazów priorytetowych.

9. WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA

8.1. Bezrobocie

Liczba bezrobotnych w całym powiecie, jak i gminie Dynów od lat systematycznie maleje. W latach 2011-2021 r. liczba bezrobotnych mieszkańców gminy spadła aż o 28,4%. Jeszcze w 2011 r. wartości te wynosiły 6,5% (464 osoby), a w 2013 osiągnięto najwyższy poziom bezrobocia w ostatnim dziesięcioleciu – 7,7 % (540 osób). W najgorszym pod tym kątem okresie w ostatnim dziesięcioleciu, tj. w roku 2013, zarejestrowano 540 osób bez zatrudnienia, natomiast w roku 2021 bezrobotnych było 332, czyli ponad dwukrotnie mniej. Po roku 2019 zaobserwowano ponowny wzrost liczby osób bezrobotnych, spowodowany utratą pracy z przyczyn związanych bezpośrednio z pandemią COVID-19. Pośród wszystkich bezrobotnych prawie 51% stanowią kobiety. Dodatkowo, liczba bezrobotnych wśród mężczyzn spada nieznacznie szybciej niż wśród kobiet. Stosunek ten zmieniał się w okresie największego rejestrowanego bezrobocia, co sugerować może, że powodem takiego stanu rzeczy nie jest tylko brak

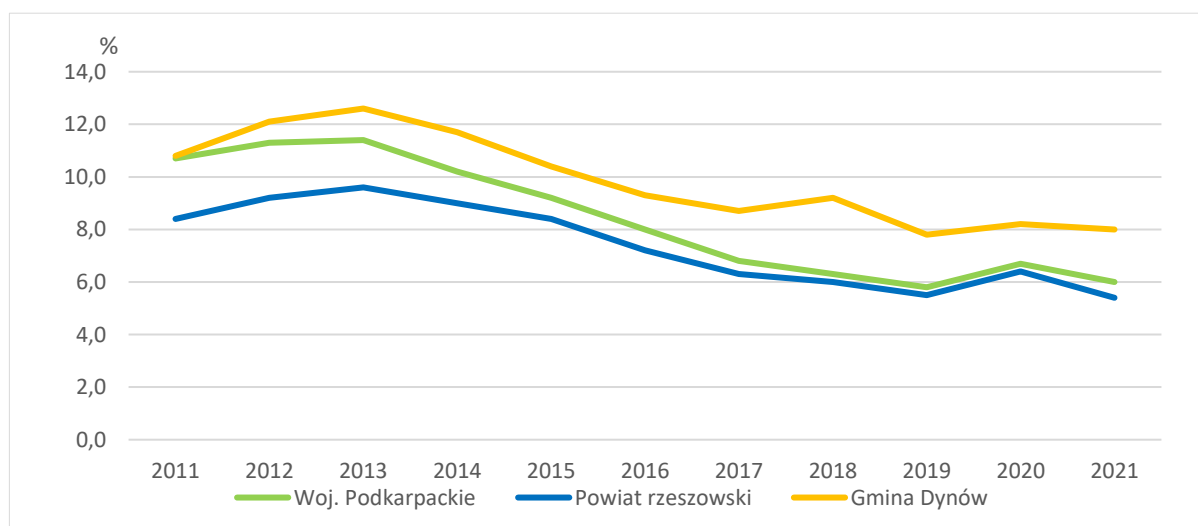
miejsz pracy, ale często decyzja o nie podejmowaniu przez kobiety pracy zarobkowej i poświęceniu się wychowaniu potomstwa oraz opieką nad gospodarstwem domowym.

Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie w 2021r. wynosił 8,0%. Wartość tego wskaźnika była zdecydowanie wyższa niż dla całego powiatu rzeszowskiego (6,4) i stanowiła jedną z najwyższych wartości wśród gmin powiatu. Tylko gmina miejska Dynów charakteryzowała się wyższą wartością – 9,5%. Jednocześnie wskaźnik ten cały czas osiąga wartości znacznie wyższe od wartości dla województwa podkarpackiego (6,0%). Podobnie jak w przypadku samej liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych, wartość tego wskaźnika w gminie od 2011 r. stale spada jednak w 2019 r. odnotowano niewielki wzrost jego wartości.

Tabela 21. Bezrobocie w gminie Dynów w latach 2012-2021

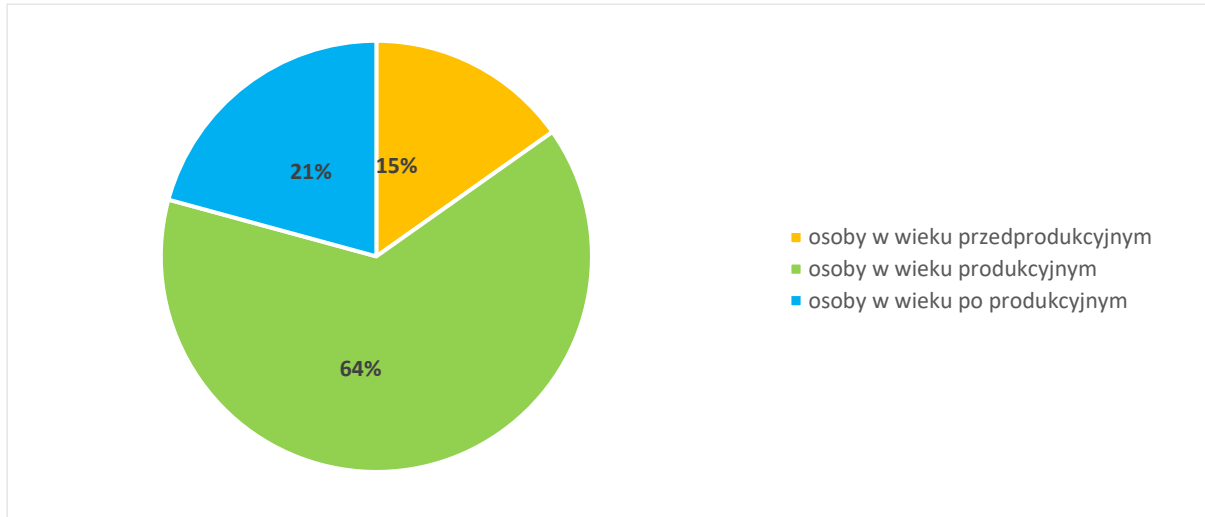
Rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Liczba zarejestrowanych bezrobotnych	2 528	2 594	2 030	1 688	1 539	1 326	1 245	1 112
Stopa bezrobocia	12,1	12,5	9,8	8,3	7,7	6,7	6,4	5,8
Kobiety wśród zarejestrowanych bezrobotnych	56,6%	54,4%	58,3%	61,0%	60,0%	65,7%	68,0%	70,1%
Bezrobotni z prawem do zasiłku	26,9%	23,8%	19,5%	19,7%	21,8%	17,8%	19,7%	20,4%
Bezrobotni z obszarów wiejskich gminy	38,9%	39,4%	40,0%	41,2%	41,4%	39,9%	41,8%	40,5%

Źródło: dane BDL GUS

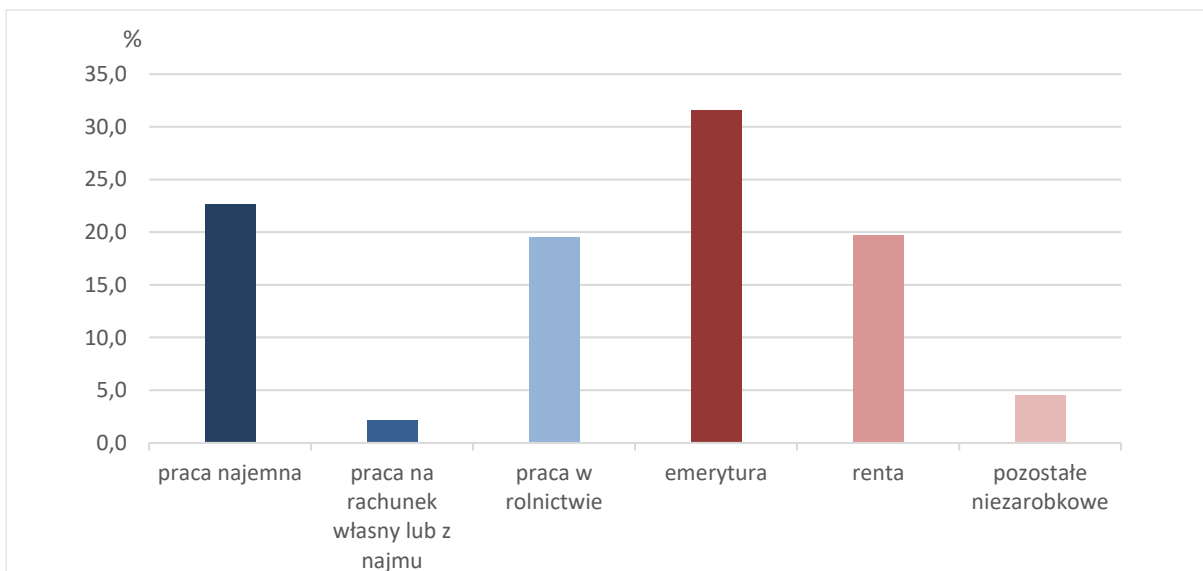
Ryc. 33. Stosunek liczby bezrobotnych do osób w wieku produkcyjnym w gminie Dynów, powiecie rzeszowskim oraz województwie podkarpackim (opracowano na podstawie danych BDL GUS)

W Gminie Dynów w 2021 r. było 4336 osób w wieku produkcyjnym (64 % ogółu mieszkańców.). Ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowiła 15%, natomiast w wieku poprodukcyjnym 21%. W ostatnich latach spada udział osób młodych w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym, natomiast rośnie liczba osób w wieku poprodukcyjnym, co powoduje zjawisko starzenia się społeczeństwa.

Ryc. 34. Udział ludności gminy Dynów według grup ekonomicznych w 2021 r.

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 r. głównym źródłem utrzymania dla mieszkańców gminy Dynów była praca niezarobkowa (55,7%), z czego 51,3% stanowił dochód z emerytur i rent, a zaledwie 4,5% stanowiły inne źródła niezarobkowe. Pozostała część mieszkańców (44,2%) utrzymywała się ze źródeł zarobkowych. Prawie 23% ludności wykonywała prace najemną, w rolnictwie zatrudnienie znalazło natomiast 19,5% mieszkańców gminy. Praca na własny rachunek (poza rolnictwem) była źródłem utrzymania zaledwie 2,1% ludności gminy. Na wysoką liczbę osób utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych duży wpływ miał znacznie wyższy niż obecnie poziom bezrobocia. W 2002 r. udział liczby osób bezrobotnych w stosunku do osób w wieku produkcyjnym w gminie wynosił około 37,2 %, przy 8,0% w roku 2021. W związku z tym pomimo zjawiska starzenia się społeczeństwa, a co za tym idzie zwiększającej się liczby osób utrzymujących się z emerytur czy rent, znaczny spadek poziomu bezrobocia mógł mieć silny wpływ na zmianę struktury źródeł utrzymania.

Ryc. 35. Źródła utrzymania mieszkańców gminy Dynów według NSP 2002

8.2. Warunki mieszkaniowe

Na terenie gminy Dynów ciągle rośnie ilość budynków mieszkalnych. W roku 2021 było ich 2 064, co oznacza około 2% wzrost w ujęciu 10letnim. W obrębie tych budynków wyznaczono 2 101 mieszkań, co daje średnią 1 mieszkanie na jeden budynek mieszkalny. Świadczy to o dominacji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej na terenie gminy. Mieszkańcy gminy Dynów zajmowali w 2020 r. 8 111 izb, których całkowita powierzchnia użytkowa wyniosła 179 921 m². Średnio jedno mieszkanie składało się więc z 4 izb, a jego średnia powierzchnia użytkowa wyniosła 85,6 m². Biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców gminy jedno mieszkanie przypadało średnio na 3,3 osoby, a jedna izba na 1,2 mieszkańca. Każdy z mieszkańców gminy miał średnio do dyspozycji 26,3 m² powierzchni mieszkaniowej. Przytoczone dane ukazują charakterystyczną dla obszarów wiejskich przewagę dużych powierzchniowo mieszkań zamieszkiwanych przez kilku członków rodziny.

W gminie Dynów cyklicznie modernizowana oraz rozwijana jest infrastruktura poprawiająca warunki mieszkaniowe. W 2020 r. 87,4% mieszkań było podłączonych do wodociągów, łazienkę posiadało około 74,1% mieszkań, a ogrzewanie centralne 54,1%. Z gazu sieciowego korzysta około 56 mieszkań. W odniesieniu do danych na poziomie powiatowym oraz wojewódzkim gmina Dynów wypadła zdecydowanie gorzej pod względem wyposażenia mieszkań w gminie w infrastrukturę techniczną.

Gmina dysponuje także 26 mieszkaniami o średniej powierzchni 51,2 m² oraz 6 lokalami socjalnymi o średniej powierzchni 47,8 m². W ostatnim 10leciu zanotowano około 50% wzrost ilości lokali socjalnych.

8.3. Infrastruktura społeczna

Do obiektów infrastruktury społecznej występujących na terenie gminy Dynów zaliczyć można przede wszystkim obiekty oświaty i wychowania, kultury, służby zdrowia oraz placówki wyznaniowe.

Edukacja na terenie gminy Dynów świadczona jest na dwóch poziomach: przedszkolnym oraz podstawowym. Na terenie gminy funkcjonuje 7 placówek przedszkolnych, z czego 6 to oddziały zlokalizowane przy szkołach podstawowych, a jedno to przedszkole niepubliczne (w Harcie). Sieć szkół podstawowych składa się z 6 placówek – w Bachórze, Dylągowej, Harcie, Łubnie, Pawłokomie oraz Ulanicy.

Innymi instytucjami na terenie gminy, które realizują zadania związane z szeroko pojętą kulturą i edukacją są m.in. Domy Ludowe w Harcie, Pawłokomie i Łubnie, Gminna Biblioteka Publiczna w Dynowie z siedzibą w Bachórze wraz z filiami w miejscowościach: Dylągowa, Harta, Łubno, Dąbrówka Starzeńska, Laskówka, Ulanica oraz Wyręby, a także Kompleks rekreacyjno-sportowy „Pod Dębiną” w Bachórze.

Realizacja polityki społecznej na terenie gminy Dynów jest głównym zadaniem Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dynowie. Z roku na rok liczba osób korzystających z pomocy społecznej na terenie gminy systematycznie spada i w 2020 r. świadczenia uzyskało około 13% mieszkańców gminy. Zadaniem ośrodka jest umożliwianie osobom i rodzinom przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości – poprzez wspieranie osób i rodzin w wysiłkach zmierzających do zaspokajania niezbędnych potrzeb i umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka. Udzielana pomoc ma prowadzić do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Zadania Ośrodka realizowane są we współpracy z organami wykonawczymi gminy i sołectw, służbą zdrowia oraz służbami mundurowymi. Na terenie gminy funkcjonuje także Gminna Komisja ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Opiekę zdrowotną dla mieszkańców gminy zapewniają punkty lekarskie w Bachórze, Dylągowej, Harcie oraz Łubnie, jednak oferują one jedynie podstawowe świadczenia profilaktyczne i badania diagnostyczne. Większość mieszkańców gminy korzysta z usług Przychodni Rejonowej w Dynowie oraz Przychodni „Centrum Medyczne Dynmed”, gdzie poza podstawowymi świadczeniami dostępni są również specjaliści m.in. chirurdzy, stomatolodzy, neurologrzy czy też ginekolodzy. Pacjenci mają także dostęp do 1 apteki w Harcie oraz czterech w Dynowie.

Na terenie gminy nie występują urzędy pocztowe, a mieszkańcy korzystają z placówki zlokalizowanej

w Dynowie przy ul. Adama Mickiewicza 29.

W gminie znajduje się 5 parafii katolickich: Parafia pw. św. Wojciecha w Bachórze, Parafia pw. św. Zofii w Dylągowej, Parafia pw. św. Mikołaja Biskupa w Harcie, Parafia pw. św. Jana Chrzciciela w Łubnie, Parafia pw. św. Józefa Robotnika w Ulanicy. Trzy kościoły (w Bachórze, Dylągowej oraz Harcie) wpisane są do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków i stanowią ważne dziedzictwo kulturowe regionu. Parafie w Bachórze, Dylągowej oraz Łubnie posiadają kościoły filialne, odpowiednio w Laskówce, Pawłokomie oraz Dąbrówce Starzeńskiej.

Poniżej umieszczono zbiorcze zestawienie obiektów wchodzących w skład infrastruktury społecznej na terenie gminy w podziale na poszczególne sołectwa:

- Bachórz:
 - Szkoła Podstawowa w Bachórze,
 - Przedszkole Publiczne,
 - OSP Bachórz,
 - Gminna Biblioteka Publiczna w Bachórze,
 - Kompleks rekreacyjno-sportowy Pod Dębina, z boiskami i kortami,
 - Wiejski Ośrodek Zdrowia,
- Dylągowa:
 - Szkoła Podstawowa w Dylągowej,
 - Wiejski Ośrodek Zdrowia,
 - Filia Biblioteki,
 - OSP w Dylągowej,
- Pawłokoma:
 - Szkoła Podstawowa w Pawłokomie,
 - Dom Ludowy,
 - OSP w Pawłokomie,
- Harta:
 - OSP w Harcie,
 - Dom Ludowy,
 - Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Walk Chłopskich nr 1,
 - Punkt apteczny,
 - Publiczny i niepubliczne Ośrodki Zdrowia,
 - Biblioteka Publiczna Filia 3 i Filia 4,
- Łubno:
 - Szkoła Podstawowa w Łubnie,
 - Wiejski Ośrodek Zdrowia,
 - Filia Biblioteki,
 - OSP w Łubnie,
 - Świetlica wiejska,
 - Dom Ludowy,
- Dąbrówka Starzeńska:
 - Filia Biblioteki,
 - OSP w Dąbrówce Starzeńskiej,

- Laskówka:
 - OSP w Laskówce,
- Wyręby:
 - OSP na Wyrębach,
- Ulanica:
 - OSP w Ulanicy,
 - Szkoła Podstawowa w Ulanicy.

8.4. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, zgodnie z uniwersalnym projektowaniem

Gmina podejmuje działania mające sprostać wymogom dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym z zakresie dostępności architektonicznej dla osób niepełnosprawnych. Przy Urzędzie Gminy działa Koordynator do spraw dostępności, a w trakcie przyjęto Deklarację dostępności. Aktualnie w miarę potrzeb obiekty użyteczności publicznej doposażane są w urządzenia umożliwiające poruszanie się po budynkach osobom niepełnosprawnym. Urząd Gminy w Dynowie dopuszcza też możliwość wstępu osobom niepełnosprawnym korzystającym z psa asystującego i psa przewodnika. Istnieje możliwość załatwiania spraw z urzędnikiem w języku migowym, po wcześniejszym zgłoszeniu. Rozwiązania w zakresie uniwersalnego projektowania wskazywane są w formie wytycznych dla nowych budynków, przy wydawaniu decyzji o warunkach lokalizacji czy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Gmina Dynów boryka się z problemem wykluczenia informacyjno-komunikacyjnego. Wynika to z ograniczonych możliwości dostępu do Internetu szerokopasmowego oraz sieci telefonii komórkowych. Związane jest to z oddaleniem od stacji bazowych oraz położeniem geograficznym – dolina Sanu, otoczenie terenów leśnych, które są czynnikiem zwiększającym trudności w tym zakresie. Problemów takich nie obserwuje się w mieście Dynowie, gdzie zlokalizowana jest siedziba gminy czy większych miejscowościach, w tym Bachórze. Urząd Gminy wychodzi jednak naprzeciw wymaganiom ustawowym w zakresie dostępności cyfrowej, czego dowodem jest przystosowanie strony internetowej urzędu – gminadynow.pl, do łatwego przeglądania treści przez osoby niedowidzące, m.in. dzięki zastosowanym kolorom, kontrastom.

8.5. Podsumowanie

Sieć osadniczą gminy Dynów tworzy 9 wsi sołeckich: Bachórz, Dąbrówka Starzeńska, Dylągowa, Harta, Laskówka, Łubno, Pawłokoma, Ulanica oraz Wyręby, w granicach których występują mniejsze części oraz przysiółki. Gminę pod koniec 2021 r. zamieszkiwało 6 769 osób.

Na terenie gminy w ostatnich latach odnotowuje się wzrost liczby zgonów oraz spadek urodzeń, co przekłada się na ujemne wartości przyrostu naturalnego. Maleje również współczynnik feminizacji, zwłaszcza w młodszych grupach wiekowych, co w przyszłości może wpłynąć niekorzystnie na rozwój gminy. Niekorzystnie zmienia się również struktura wieku mieszkańców. Pod kątem wieku, najliczniejszą grupę mieszkańców stanowią osoby w wieku 20-34 lata, zaś najmniej liczne są grupy dzieci i osób starszych. Coraz większą grupę stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym. To wskazuje na narastający problem wielu polskich gmin, czyli starzenie się społeczeństwa. Dodatkowo bliskość dużych ośrodków miejskich oferujących bardziej atrakcyjne warunki pracy, powoduje odpływ ludności w młodszych przedziałach wiekowych, zwłaszcza kobiet.

10. ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA

Na terenie gminy Dynów bezpieczeństwo mieszkańców i jej mienia zapewniają:

- Komisariat Policji w Dynowie, Rynek 7, Dynów,
- Gminny Zespół Zarządzania Kryzysowego,
- jednostki służby zdrowia:
 - Punkt Lekarski w Bachórze, Bachórz 85b,
 - Wiejski Ośrodek Zdrowia w Dylągówce, Dylągówka 281,
 - Wiejski Ośrodek Zdrowia w Hartce, Harta 225/4,
 - Punktu Lekarski w Łubnie, Łubno 246,
- Gminna Komisja ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej.

Na terenie gminy występują punkty lekarskie, mimo to większość mieszkańców korzysta z Przychodni Rejonowej w Dynowie oraz Przychodni „Centrum Medyczne Dynmed”.

Obszar gminy Dynów podlega Komisariatowi Policji w Dynowie, który obejmuje swoją działalnością miejscowości: Bachórz, Laskówka, Dąbrówka Starzeńska, Dylągowa, Pawłokoma (rejon służbowy nr 7) oraz Harta, Łubno, Ulanica, Wyreby (rejon służbowy nr 6). Gmina nie zalicza się do obszarów odznaczających się pod względem skali lub też charakteru przestępczości.

Zadania z zakresu zarządzania kryzysowego na terenie gminy realizuje Gminny Zespół Zarządzania Kryzysowego. Wszelkie sprawy organizacyjne związane z powołaniem i realizacją działań określone są przez zarządzenie Wójta. Zespół wykonuje swoje zadania na wszystkich etapach przebiegu zarządzania sytuacją kryzysową. Sytuacja kryzysowa to sytuacja wpływająca negatywnie na poziom bezpieczeństwa ludzi, mienia w znacznych rozmiarach lub środowiska, wywołująca znaczne ograniczenia w działaniu właściwych organów administracji publicznej ze względu na nieadekwatność posiadanych sił i środków. Do zadań Zespołu należy w szczególności:

- ocena występujących i potencjalnych zagrożeń mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo publiczne i prognozowanie tych zagrożeń,
- przygotowanie propozycji działań i przedstawienie wójtowi wniosków dotyczących wykonania, zmiany lub zaniechania działań ujętych w Gminnym Planie Zarządzania Kryzysowego,
- przekazywanie do publicznej wiadomości informacji związanych z zagrożeniem,
- opiniowanie Gminnego Planu Zarządzania Kryzysowego.

Obecnie za bezpieczeństwo przeciwpożarowe mieszkańców gminy Dynów w pierwszej kolejności odpowiadają jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej. Zlokalizowano je w największych miejscowościach:

- 2 jednostki OSP włączone do systemu KSRG:
 - OSP Bachórz, Bachórz 82,
 - OSP Harta, Harta 144,
- 7 jednostek OSP, które działają poza systemem KSRG:
 - OSP Dąbrówka Starzeńska,
 - OSP Dylągowa,
 - OSP Laskówka,
 - OSP Łubno,
 - OSP Pawłokoma,
 - OSP Ulanica,
 - OSP Wyreby.

Za główne źródła zagrożenia pożarowego uważa się lasy i obszary gospodarstw rolnych. Ma na to wpływ kilka aspektów:

- duże powierzchnie uprawne oraz lasy stanowią potencjalny obszar szybko rozprzestrzeniającego się ognia,
- działania związane z wypalaniem pól,
- przypadki podpaień,
- zły stan techniczny instalacji elektrycznej w budynkach,
- gwałtowne zjawiska pogodowe spowodowane zmieniającym się klimatem.

Zagrożenie pożarowe wzrasta w okresie grzewczym, ponieważ znaczna część gospodarstw korzysta z ogrzewania niedostosowanego do współczesnych standardów bezpieczeństwa. Dodatkowo wraz z postępującymi zmianami klimatu należy podziwiać się występowania coraz dłuższych okresów suszy, które zwiększają zagrożenie pożarowe, ale również wpływają negatywnie na sytuację ekonomiczną gminy. Ze względu na rolniczy charakter gminy wystąpienie czynnika powodującego znaczny spadek produkcji rolnej będzie miało wymierne skutki w ogólnej sytuacji ekonomicznej mieszkańców.

Na terenie gminy nie stwierdzono występowania zakładów przemysłowych wytwarzających lub magazynujących materiały łatwopalne, a także obiektów o szczególnym zagrożeniu pożarowym.

Na terenie gminy występuje duże zagrożenie związane z występowaniem silnych podmuchów wiatrów. Jest to rejon występowania huraganowego wiatru – halnego, który w porywach osiąga 60 m/s. Dodatkowo występowanie otwartych przestrzeni o dużych powierzchniach, które nie są ograniczone lasami (szczególnie mowa tutaj o dolinie Sanu), zwiększają zagrożenia związane z występowaniem silnych, porywistych wiatrów. Konsekwencją występowania wichur może być m.in. uszkodzenie budynków mieszkalnych i gospodarczych, ogromne straty w gospodarce leśnej, zniszczenie infrastruktury wytwarzania, przesyłu lub dystrybucji energii elektrycznej.

Należy również zwrócić uwagę na prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi, szczególnie narażonym terenem na występowanie tego zjawiska jest bezpośrednio sąsiedztwo rzeki San. Mogą występować lokalne podtopienia w przypadku wysokich stanów wód w czasie roztopów lub intensywnych opadów. Możliwość wystąpienia tzw. „wody stuletniej” występuję na całej długości doliny Sanu, ale również w dolinie Potoku Harta, Łubienka oraz Olszówka. Bezpośrednio zagrożone powodzią są tereny rolnicze w dolinie Sanu, ale również zabudowania po południowej stronie drogi wojewódzkiej nr 884 oraz północnej części miejscowości Pawłokoma. Na terenach w dolinie Sanu występują ograniczenia w użytkowaniu. Dzięki temu nagły i gwałtowny przybór wody na Sanie, doprowadzi do podtopienia głównie przyległych do rzeki pól uprawnych oraz łąk, które nie są terenami zabudowanymi. Obszar ten może objąć około 5,0 km² powierzchni gminy.

Na terenie gminy występują obszary naturalnych zagrożeń geologicznych, w tym zagrożeń osuwania się mas ziemnych. W granicach gminy zarejestrowano 40 osuwisk oraz 1 teren zagrożony wystąpieniem ruchów masowych. W Dylągowej, Dąbrówce Starzeńskiej oraz Laskówce występują czynne osuwiska, w związku z czym należy prowadzić tam działania związane z ich zabezpieczeniem i stabilizacją. Wskazane jest ograniczenie zagospodarowania terenów predysponowanych do wystąpienia ruchów masowych oraz przeznaczenie ich pod tereny zielone lub zalesione. W przypadku uruchomienia ruchów grawitacyjnych może dojść do uszkodzenia budynków, a także infrastruktury technicznej, w tym komunikacyjnej czy elektroenergetycznej. W odniesieniu do ludności możliwe są m.in. okresowe utrudnienia w przemieszczaniu się czy też ewakuacja ludności z zagrożonych budynków.

Poza wyżej wymienionymi zagrożeniami należy nadmienić o możliwości wystąpienia katastrofy w ruchu drogowym z udziałem pojazdów przewożących substancje chemiczne i materiały niebezpieczne, a także o możliwości zanieczyszczenia powietrza. Z tego powodu w gminie Dynów funkcjonuje obecnie pomiar czystości powietrza, mający na celu informować mieszkańców o jego aktualnym stanie oraz zwrócić ich uwagę na ten problem. Czujnik zlokalizowany jest w Bachórze, przy drodze wojewódzkiej nr 884.

Wśród potencjalnych zagrożeń warto wspomnieć również o zagrożeniu pożarowym i wybuchowym zbiorników paliw płynnych znajdujących się na stacjach paliw, awariach w zakładach przemysłowych zlokalizowanych na terenach sąsiednich, zagrożeniu radiacyjnym (elektrownie zlokalizowane w Ukrainie (Równe i Chmielnicki) oraz Słowacji (Bohunice) czy też awariach urządzeń infrastruktury technicznej (energetyczna).

11. STAN PRAWNY GRUNTÓW

Zdecydowaną większość gruntów w gminie stanowią grunty osób fizycznych, do których należy blisko 70% powierzchni gminy. Udział Skarbu Państwa w ogólnej powierzchni gruntów wynosi około 25%, co oznacza, że te dwie grupy – osoby fizyczne oraz Skarb Państwa, są głównymi posiadaczami gruntów w gminie. Do pozostałych podmiotów należą grunty gminy.

Wśród gruntów należących do Skarbu Państwa zdecydowanie największy udział mają lasy, stanowiące około połowy powierzchni gminy. Analizując strukturę własnościową na terenie gminy, należy zwrócić również uwagę na stosunkowo niski udział własności gminnej, który wynosi niespełna 3%.

Zgodnie z danymi udostępnianymi przez Starostwo Powiatowe w Rzeszowie (geoportal publiczny), w granicach gminy większość gruntów jest we władaniu osób fizycznych. Poza gruntami zabudowanymi i rolnymi, osoby fizyczne władają znaczną częścią lasów w gminie. Przed wylesieniem tych gruntów chroni obowiązujący miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Można przypuszczać, że tylko dzięki tej ochronie, lasy znajdujące się w rękach prywatnych nie zostały jeszcze zlikwidowane.

Na przestrzeni ostatniej dekady nie dochodziło do znaczących zmian w strukturze własnościowej gruntów gminy. Niewielkie zmiany, jakie zachodziły w tym okresie, dotyczą gruntów Skarbu Państwa, osób fizycznych, województwa i innych podmiotów („Grunty będące przedmiotem własności i władania osób innych niż wymienione”) wynikają głównie z przejęć pod drogi i inwestycje celu publicznego.

12. WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

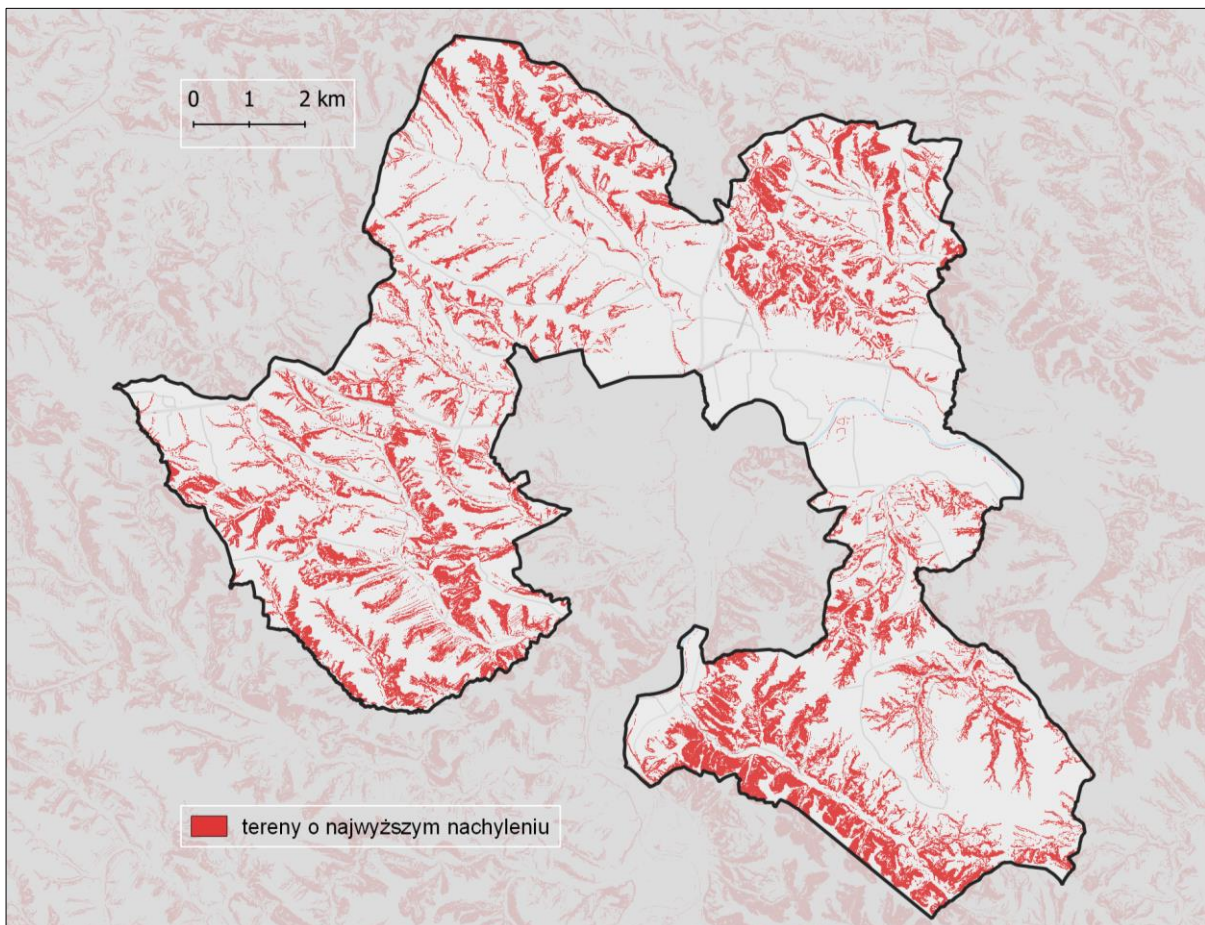
Obiekty i obszary na terenie gminy Dynów mogą być chronione w ramach:

- ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 916 ze zm.),
- ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2409),
- ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2625 ze zm.),
- ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 633 ze zm.),
- ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840).

We wcześniejszych rozdziałach opisano formy ochrony przyrody: Park Krajobrazowy Pogórza Przemyskiego; Przemysko-Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu; Obszar Natura 2000 Rzeka San (obszar siedliskowy) i Pogórze Przemyskie (obszar ptasi), a także pomniki przyrody. Wyszczególniono także obszary gruntów rolnych klasy II i III, terenów leśnych oraz wody powierzchniowe podlegające ochronie prawnej, jak również obszary szczególnego zagrożenia powodzią. Ponadto zamieszczono Gminną ewidencję zabytków oraz wykazano funkcjonowanie terenów i obszarów górniczych. Poza wymienionymi we wcześniejszych rozdziałach formami ochrony przestrzeni i terenów nie występują inne tereny chronione na podstawie przepisów odrębnych.

13. WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH

Według Systemu Osłony Przeciwosuwiskowej Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie, na terenie gminy Dynów zarejestrowano 40 osuwisk oraz 1 teren zagrożony wystąpieniem ruchów masowych. W granicach gminy tereny o wyraźnie zarysowanej rzeźbie znajdują się przede wszystkim na stromo nachylonych zboczach dolin potoków, a także w dolinie Sanu, choć w mniejszym stopniu. Ze względu na powszechne występowanie w dolinie Sanu piasków i żwirów w warstwie przypowierzchniowej są to rejony sprzyjające niekontrolowanemu, nielegalnemu wydobywaniu kruszyw, co może doprowadzić do niestabilności skarp, a co za tym idzie uruchomienia się ruchów grawitacyjnych. Większość zarejestrowanych ruchów ma charakter powolnego zsuwania się gruntów i nie grozi nagłymi osuwiskami, dodatkowo część z nich jest utrwalona przez szatę roślinną. Nie można jednak wykluczyć, że przy sprzyjających warunkach formy te uruchomią się ponownie. W przypadku uruchomienia ruchów masowych jako szczególnie zagrożone można uznać tereny w Dylągowej oraz Dąbrówce Starzeńskiej, gdzie obok zarejestrowanych osuwisk występują zabudowania mieszkaniowe oraz infrastruktura techniczna. Wystąpienie ruchów grawitacyjnych w tych częściach gminy będzie skutkowało dotkliwymi skutkami ekonomiczno-społecznymi. W związku z tym konieczny jest stały monitoring osuwisk i terenów zagrożonych wystąpieniem ruchów masowych, a w przypadku planowania zmiany formy ich zagospodarowania konieczne jest przeprowadzenie w ich obrebie badań geologiczno-inżynierskich. Dodatkowo w przypadku stref aktywnych osuwiskowo zlokalizowanych w pobliżu zabudowań wskazane jest przeprowadzenie prac przeciwosuwiskowych zabezpieczających tereny w sąsiedztwie. Wszystkie tereny uznane za potencjalnie miejsca zagrożone uruchomieniem ruchów masowych znajdują się w wydzieleniu terenów o nachyleniu powyżej 20°, zawartym na załącznikach mapowych do studium.

Ryc. 36. Rozmieszczenie terenów o nachyleniu predysponującym do uruchomienia ruchów masowych na terenie gminy Dynów

Tabela 22. Lista koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego oraz łącznych – na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego oraz wydobywanie ropy naftowej i gazu ziemnego ze złóż obejmujących tereny gminy

Lp.	Przedsiębiorca	Nr koncesji	Nazwa koncesji	Przedmiot koncesji	Data udzielenia	Data obowiązywania	Data obowiązywania fazy wydobywania
1	PGNiG S.A	11/2019/Ł	Błażowa	łączna	20.12.2019	20.12.2024	20.12.2049
2	PGNiG S.A. (51%) Orlen Upstream Sp. z o.o. (49%)	16/2014/Ł	Blok 437	łączna	06.05.2014	30.10.2024	30.10.2049
3	PGNiG S.A.	14/2014/p	Blok 417	poszukiwanie i rozpoznawanie	06.05.2014	06.05.2024	

Źródło: Lista koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego (stan na dzień 31.07.2022 r. - dane.gov.pl/pl/dataset/221/resource/39938,lista-koncesji-na-poszukiwanie-i-rozpoznawanie-zoz-ropy-naftowej-i-gazu-ziemnego-stan-na-dzien-30062022-r/table?page=1&per_page=20&q=&sort=)

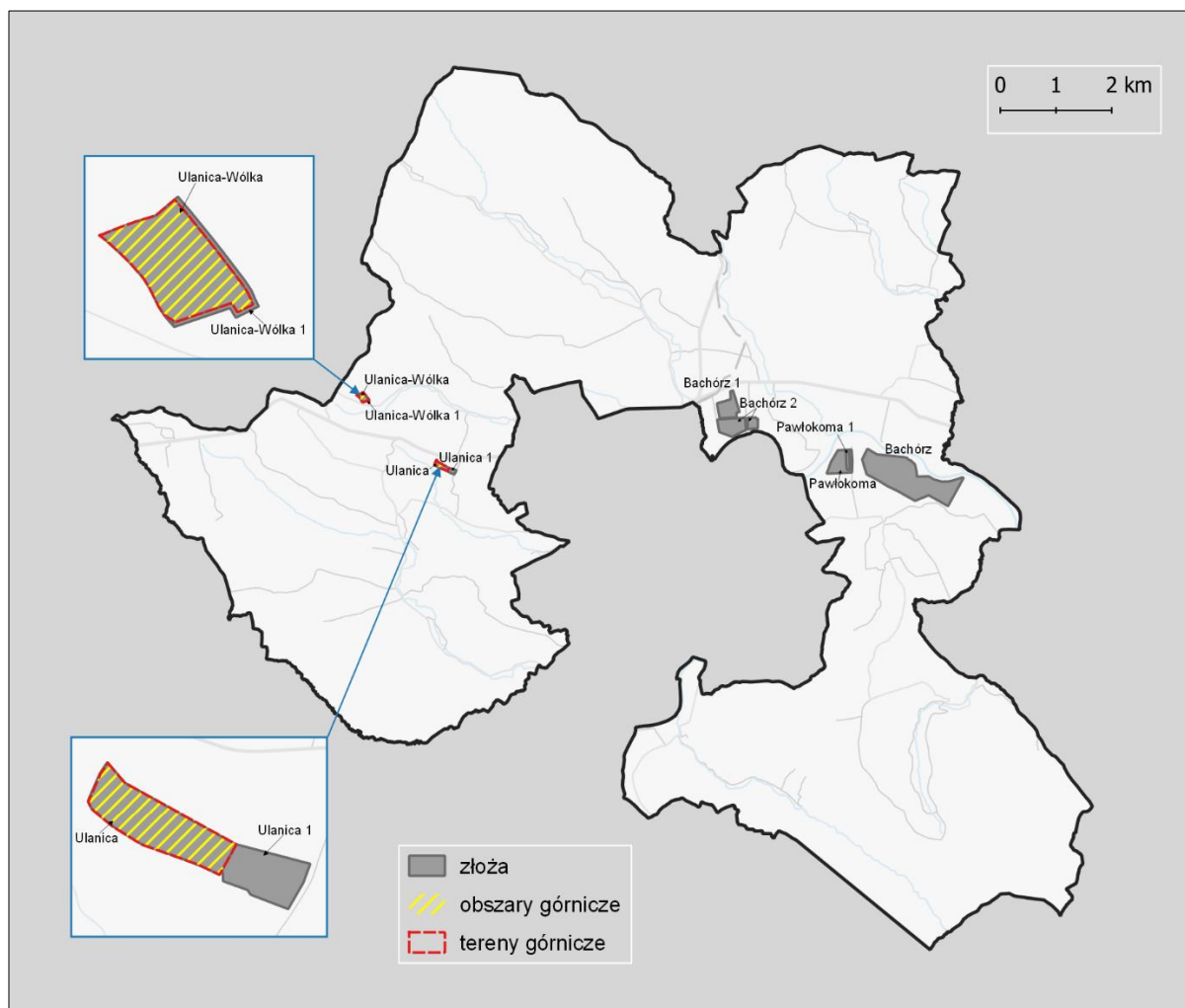
14. WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁÓŻ KOPALIN, ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH ORAZ UDOKUMENTOWANYCH KOMPLEKSÓW PODZIEMNEGO SKŁADOWANIA DWUTLENKU WĘGLA

Baza danych geologicznych Midas zawiera informacje o 9 udokumentowanych złożach na terenie gminy Dynów. Eksploatacja 2 z nich została zaniechana (złoże Bachórz-1, Pawłokoma), 2 złoża zostały zagospodarowane (Ulanica, Ulanica-Wólka), 1 złożo zostało rozpoznane wstępnie (Bachórz), z kolei pozostałe 4 są na etapie szczegółowego rozpoznania (Bachórz-2, Pawłokoma 1, Ulanica-1, Ulanica-Wólka 1).

Na terenie gminy nie występują udokumentowane kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla.

W rejonie Karpat już przed II wojną światową prowadzono poszukiwania złóż ropy naftowej. Obecnie teren gminy Dynów objęty jest 2 koncesjami na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego oraz wydobywanie ropy naftowej i gazu ziemnego ze złóż oraz 1 koncesję na poszukiwanie i rozpoznanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego.

Na północnym zachodzie gminy znajduje się zlikwidowany odwiert „Dynów-1”, dla którego obowiązuje strefa wolna od zabudowy wynosząca $r=5,0$ m.

Ryc. 37. Surowce mineralne gminy Dynów (opracowano na podstawie Centralnej Bazy Danych Geologicznych, PIG)

Tabela 23. Zestawienie złóż kopalin na obszarze gminy Dynów

Lp.	Nazwa złoża	Kopalina	Lokalizacja	Stan zagospodarowania	Powierzchnia [ha]
1	Bachórz	piaski i żwiry	Bachórz	złoże rozpoznane wstępnie	105,100
2	Bachórz-1	piaski i żwiry	Bachórz dz. nr 1713/2	eksploatacja złoża zaniechana	11,926
3	Bachórz-2	piaski i żwiry	Bachórz dz. nr 1704/2, 1721/13	złoże rozpoznane szczegółowo	17,253
4	Pawłokoma	piaski i żwiry	Pawłokoma	eksploatacja złoża zaniechana	13,811
5	Pawłokoma 1	piaski i żwiry	Pawłokoma dz. 4,15	złoże rozpoznane szczegółowo	1,998
6	Ulanica	kamienie łamane i boczne	Ulanica	złoże zagospodarowane	1,990
7	Ulanica-1	kamienie łamane i boczne	Ulanica, dz. 2468/8	złoże rozpoznane szczegółowo	1,064
8	Ulanica-Wólka	kamienie łamane i boczne	Ulanica	złoże zagospodarowane	1,924
9	Ulanica-Wólka 1	kamienie łamane i boczne	Ulanica dz. nr 47,48,78,80,83	złoże rozpoznane szczegółowo	1,086

źródło: System Gospodarki i Ochrony Bogactw Mineralnych „MIDAS”

Gmina Dynów podzielona jest między trzy jednolite części wód podziemnych. Większość powierzchni

gminy należy do JCWPd nr 154 (PLGW2000154), północno-wschodnie obrzeża do JCWPd nr 153 (PLGW2000153), natomiast jej północne i północno-zachodnie krańce do JCWPd nr 152 (PLGW2000152). Zgodnie z danymi Państwowej Służby Hydrogeologicznej stan ogólny, a także chemiczny i ilościowy JCWPd nr 152, JCWPd nr 153 oraz JCWPd nr 154 oceniono na dobry. Nie stwierdzono zagrożenia nieosiągnięcia celów Ramowej Dyrektywy Wodnej.

Na obszarze gminy Dynów znajduje się fragment Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 430 Dolina rzeki San. Jest to czwartorzędowy zbiornik o charakterze porowym, o całkowitej powierzchni 83,15 km², na przeważającym obszarze uznany za bardzo podatny, a lokalnie podatny na antropopresję. Łączne zasoby dyspozycyjne całego zbiornika określono na poziomie 5 497,8 m³/dobę, co stanowi około 24% zasobów odnawialnych. Stan jakościowy wód podziemnych oceniono jako średni i dobry, dominują wody zaliczone do klasy II. Wody wymagają prostego uzdatnienia. Zbiornik jest objęty ochroną wód podziemnych, obszary objęte ochroną to przede wszystkim tereny rolnicze oraz większe miejscowości. Znaczne pokrycie zwartymi kompleksami leśnymi stanowi dodatkową ochronę dla wód podziemnych przed zanieczyszczeniami.

15. WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

Terenem górniczym jest przestrzeń objęta przewidywanymi szkodliwymi wpływami robót górniczych zakładu górniczego (art. 6 ust. 1 pkt 15 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 633 ze zm.). W granicach gminy Dynów obecnie funkcjonują 2 tereny górnicze o statusie „aktywny”. W pozostałych przypadkach, na funkcjonujących wcześniej terenach górniczych zaniechano wydobycia, a tereny te zostały zniesione.

Dla wszystkich wymienionych złóż, dla których wyznaczono teren górniczy, ustalono również obszar górniczy, czyli przestrzeń, w granicach której przedsiębiorca jest uprawniony do wydobywania kopaliny, podziemnego bezzbiornikowego magazynowania substancji, podziemnego składowania odpadów, podziemnego składowania dwutlenku węgla oraz prowadzenia robót górniczych niezbędnych do wykonywania koncesji (art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 633 ze zm.).

Organem nadzoru górniczego dla obszaru gminy Dynów jest Okręgowy Urząd Górniczy w Krośnie.

Tabela 24. Wykaz terenów górniczych i obszarów górniczych na obszarze gminy Dynów

Lp.	Teren górniczy – oznaczenie zgodnie z rysunkiem Studium	Złoże	Nr koncesji	Przewidywany termin ważności	Organ ustanawiający	Pow. terenu górniczego [m ²]	Pow. obszaru górniczego [m ²]	Nr w rejestrze obszarów górnicznych
1	Ulanica	Ulanica	OŚ.6522.2.3.2012	31-12-2027	Starosta Rzeszowski	19 666,0	19 666,0	10-9/8/733
2	Ulanica Wólka A	Ulanica A	OŚ.6522.2.1.2018	31-12-2038	Starosta Rzeszowski	19 195,0	19 195,0	10-9/9/896a

źródło: System Gospodarki i Ochrony Bogactw Mineralnych „MIDAS”

16. STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI, INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, STOPIEŃ UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI

15.1. Komunikacja

Komunikacja drogowa

Podstawowy układ drogowy w gminie tworzą: 2 drogi wojewódzkie, 7 dróg powiatowych oraz 56 dróg gminnych. Łączna długość wszystkich dróg w gminie Dynów wynosi 159,0 km, z czego 16,3 km przebiegu zalicza się do dróg wojewódzkich, 62 km to przypada na drogi powiatowe, a 80,7 km przebiegu zalicza się do kategorii dróg gminnych.

Tabela 25. Wykaz dróg wojewódzkich i powiatowych na terenie gminy Dynów

Droga	Przebieg
Droga wojewódzka	
DW884	Przemysł - Dubiecko - Bachórz - Domaradz
DW835	Lublin (woj. lubelskie) - Biłgoraj - Sieniawa - Przeworsk - Kańczuga - Dynów - Grabownica Starzeńska
Droga powiatowa	
1426R	Błazowa - Harta
1427R	Piątkowa - Futoma - Ulanica - Dynów
1428R	Łubno - Nozdrzec
1930R	Łubno - Kazimierówka - Dynów - ul. Ks. Ożoga
1931R	Dynów - Dąbrówka Starzeńska
1432R	Dynów (ul. Bartkówka) - Sielnica
1433R	Bachórz - Laskówka

Głównymi osiami komunikacyjnymi gminy Dynów są DW884 oraz DW835. Droga wojewódzka nr 884 przebiega przez tereny gminy ze wschodu na zachód, umożliwiając dojazd m.in. do gmin sąsiednich, a także Przemysła. W jej przebiegu położona jest jedna z większych miejscowości w gminie, tj. Bachórz. Droga wojewódzka nr 835 zapewnia obsługę północnej części gminy, komunikując bezpośrednio takie miejscowości jak Lipnik, Pustki, z miastem Dynów (poza granicami opracowania), jednocześnie zapewniając dostęp do ważnych ośrodków na terenie województwa podkarpackiego oraz lubelskiego. Ze względu na brak dróg krajowych w tym rejonie, DW835 charakteryzuje się wysokim obciążeniem ruchu. Zarówno DW884 jak i DW835 pod względem standardu technicznego zostały zaliczone do klasy G (droga główna).

Tabela 26. Wykaz dróg gminnych

Droga	Przebieg	Długość [km]
108324R	Bachórz - Bachórzec	0,940
108321R	Bachórz - Łęgowa	2,650
108294R	Bachórz - do stolicy wodnej	0,820
108348R	Bachórz - koło parku	1,370
108349R	Bachórz - za b. PGR	0,930
108295R	Bachórz - droga do Sanu	0,770
108296R	Bachórz - droga do dębiny	0,670
108297R	Dąbrówka Starzeńska koło OSP	0,350
108340R	Dąbrówka Starzeńska - przez wieś	2,860
108342R	Dąbrówka Starzeńska - Reszów	0,550
108341R	Dąbrówka Starzeńska - Reszów dział	0,590
108329R	Dąbrówka Starzeńska - do Sanu	0,360
108335R	Dylągowa - Mały gościniec	3,300
108337R	Dylągowa - przez wieś	2,950

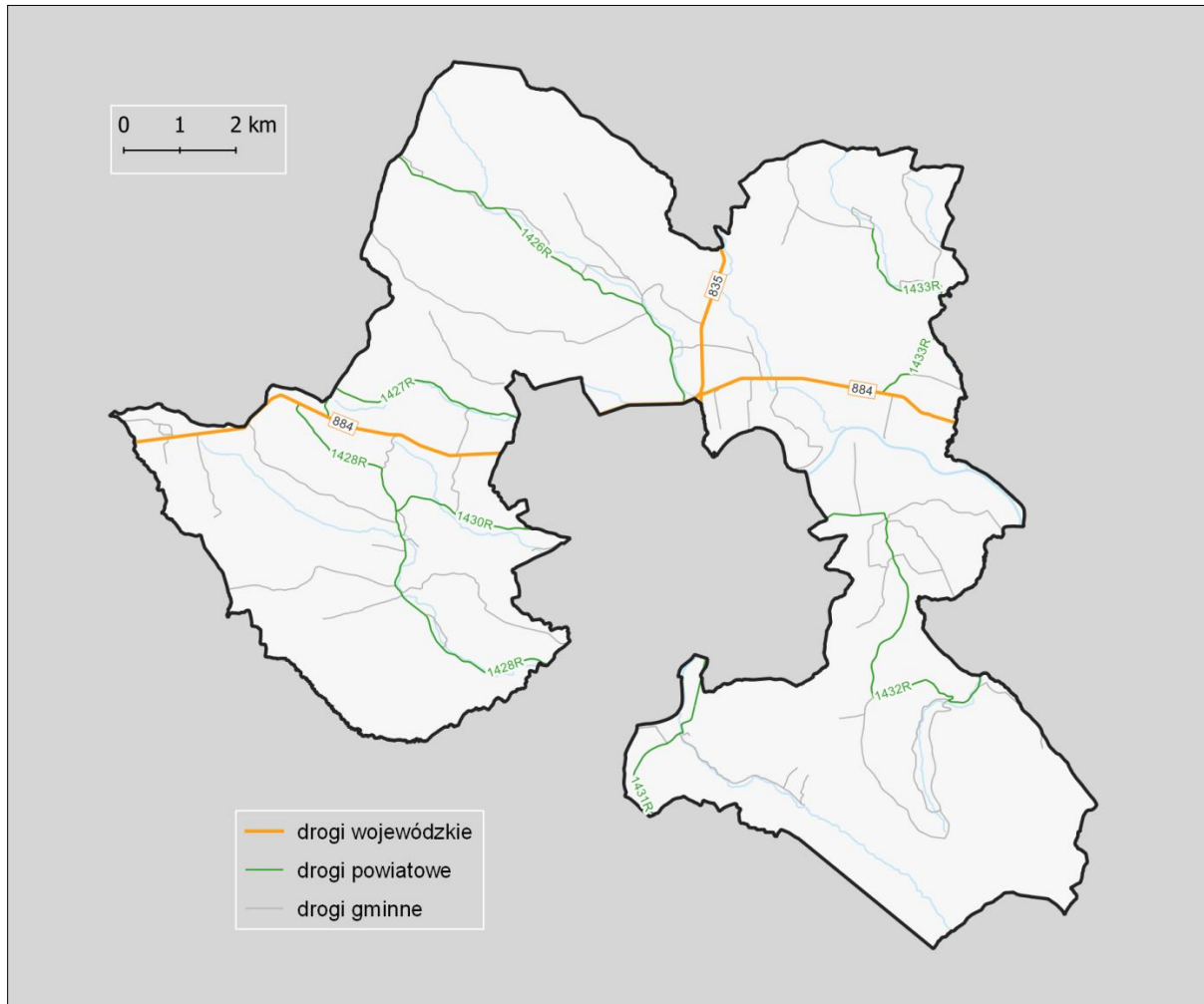
108339R	Dylągowa – koło starej szkoły	2,700
108338R	Dylągowa – łączki	2,100
108336R	Dylągowa – do Bartkówki	0,450
108314R	Harta – koło Kaniuczaka	0,520
108306R	Harta – Harta Wysoka	5,900
108310R	Harta – koło Kościoła	1,570
108309R	Harta – Ciepła Połać	1,250
108308R	Harta – Berlin	0,600
108307R	Harta – Montewki	0,650
108312R	Harta – Pustki i Miasteczko	1,550
108311R	Harta – Okrajce	2,100
108317R	Laskówka – Na Rafała	2,910
108322R	Laskówka – Stary Gościniec	0,670
108320R	Laskówka – Pieniążkówka	2,400
108318R	Laskówka – Górna wieś	1,150
108298R	Laskówka – przez las	1,100
108305R	Łubno – Łazek	0,850
108327R	Łubno – Kiełbasówka	0,650
108326R	Łubno – do cmentarza	0,550
108330R	Łubno – Działowa do Dynowa	3,800
108328R	Łubno – Tućkówka do działu	1,500
108325R	Łubno – Łubienka	0,550
108347R	Łubno Widłakówka	3,350
108346R	Łubno do b. PGR	3,180
108344R	Łubno – Kazimierówka – Ulanica	0,780
108345R	Łubno – Zaguminek	0,300
108299R	Pawłokoma do Sanu	1,450
108300R	Pawłokoma na Popa	2,200
108332R	Pawłokoma – Radanówki	2,540
108333R	Pawłokoma – Zagóra	2,000
108331R	Pawłokoma – Gruszowo	1,090
108323R	Pawłokoma – od Bartkówki	0,500
108334R	Pawłokoma – Na Kaszyckiego	1,060
108313R	Ulanica – Cesarski Gościniec	0,910
108315R	Ulanica – na Budy	0,750
108316R	Ulanica – Zarzeki	0,260
108344R	Ulanica – do Kazimierówki	0,440
108343R	Ulanica – poprzeczna	1,680
108303R	Wyłęby – do lasu	1,600
108302R	Wyłęby – do basenu	1,030
108301R	Wyłęby – koło OSP	0,500
108304R	Wyłęby – Obwodnica	0,400

Fundamentalne znaczenie dla funkcjonowania gminy ma sieć dróg powiatowych i gminnych. W najczęstszych, codziennych relacjach między miejscami pracy i zamieszkania drogi wojewódzkie zapewniają obsługę tylko części gminy. Podstawowe znacznie mają zatem drogi powiatowe, które są połączeniami miejscowości z miastem Dynowem i z wspomnianymi wcześniej podstawowymi drogami gminy. Ranga tych dróg zdaje się być nieadekwatna do ich znaczenia dla środkowej części województwa. Ze względu na standard techniczny drogi powiatowe na terenie gminy są zaliczane do klasy L (lokalne) oraz Z (zbiorcze).

Uzupełnienie sieci dróg powiatowych stanowią drogi gminne, które zapewniają lokalne powiązania wewnątrzgminne. Drogi gminne mają istotne znaczenie w kontekście zapewnienia dojazdu do oddalonych od centrum miejscowości zabudowań, przysiółków, a także gruntów leśnych. Ze względu na standard techniczny drogi gminne zaliczane są do klasy L (lokalne) oraz D (dojazdowe).

Główne utrudnienia na terenie gminy Dynów w korzystaniu z dróg podstawowych dla funkcjonowania systemu to przede wszystkim niezadawalający stan ich nawierzchni. Sieć istniejących dróg powiatowych

i gminnych wymaga bieżących modernizacji i remontów, głównie poprzez wymianę i wzmocnienie nawierzchni, budowę chodników i ścieżek rowerowych czy oświetlenia. Na terenach zabudowanych znaczna część dróg nie posiada chodników czy ścieżek rowerowych. Należy jednak zaznaczyć, że stan techniczny nawierzchni dróg ulega systematycznej poprawie w wyniku inwestycji drogowych ich zarządców.

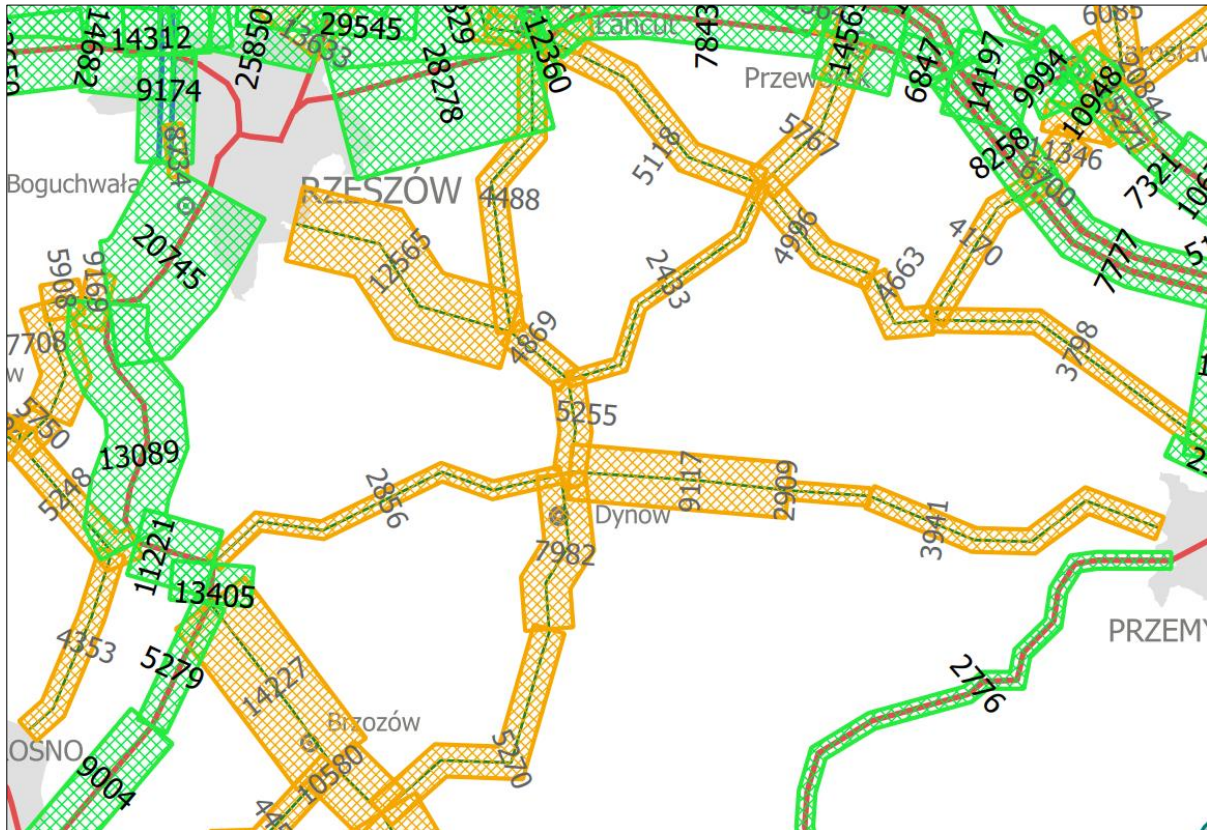
Ryc. 38. Rozmieszczenie infrastruktury drogowej na terenie gminy Dynów

Ważnym parametrem charakteryzującym stan sieci drogowej jest pomiar natężenia ruchu. Przez gminę Dynów przebiegają dwie drogi wojewódzkie, które zostały objęte w 2020/2021r. Generalnym Pomiarem Ruchu przeprowadzonym przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad. Ruch na wszystkich drogach w gminie ma przede wszystkim charakter gospodarczy, co oznacza, że w dni robocze jest większy niż w dni świąteczne.

Według danych GDDKiA w 2020/2021 r. na odcinku drogi wojewódzkiej nr 835 Szklary – Dynów zanotowano ruch na poziomie 5255 pojazdów silnikowych na dobę. W przypadku drogi wojewódzkiej nr 884 ruch pojazdów silnikowych na dobę jest zróżnicowany, na odcinku Nienadowa – Dynów (wschodnia część gminy) wyniósł 9 117 pojazdów na dobę, z kolei na odcinku Dynów – Domaradz (zachodnia część gminy) – 2 856. Można przypuszczać, że ruch z kierunku wschodniego koncentruje się w mieście Dynów, a następnie jest rozprowadzany w kierunku północnym – w stronę Rzeszowa czy też południowym – w stronę Sanoka. Dla dróg wojewódzkich na terenie województwa wartość średnia wynosi 4 968 poj./dobę. Przy średnim dobowym ruchu pojazdów na drogach wojewódzkich w Polsce na poziomie 4 231 poj./dobę, drogi w województwie podkarpackim charakteryzują się dużym obciążeniem ruchu.

Pod względem rodzaju pojazdów silnikowych na każdym z odcinków zdecydowaną większość, powyżej 80%, stanowiły samochody osobowe, drugą lokatę zajmowały natomiast samochody dostawcze.

W porównaniu z GPR przeprowadzonym w 2015 r. zauważalny jest spadek udziału pojazdów zapewniających komunikację zbiorową na rzecz samochodów osobowych, a jednocześnie wzrost udziału pojazdów dostawczych. Spadek ruchu autobusów wynika nie tylko z trendu osiedlania się na terenach wiejskich, w wyniku czego coraz więcej osób posiada własny pojazd, ale również z ograniczeń w przewozie osób w transporcie zbiorowym spowodowanych pandemią COVID-19. Ze względu na pandemię zaszły również znaczące zmiany w strukturze handlu, co przełożyło się na wzrost e-zakupów, a w efekcie wzrost ruchu pojazdów dostawczych.

Ryc. 39. Wartości Średniego Dobowego Ruchu Drogowego na drogach krajowych i wojewódzkich według Generalnego Pomiaru Ruchu 2020/21 (źródło: GDDKiA)

Dane wprost ukazują znaczne obciążenie głównych szlaków w gminie, jakimi są drogi wojewódzkie, co przekłada się na obniżenie jakości życia mieszkańców gminy, a w szczególności miejscowości położonych bezpośrednio przy tej drodze.

W kwestii komunikacji rowerowej zauważalny jest dynamiczny rozwój tej formy transportu, zarówno w zakresie przemieszczania się osób zamieszkałych miejscowo w celach codziennych aktywności, jak i w celach rekreacyjnych przez osoby spoza gminy. Wzrost tego typu ruchu stymulowany jest przez rozwój sieci tras rowerowych o znaczeniu zarówno regionalnym, jak i krajowym, jak np. Szlak galicyjskich miasteczek, Szlak Nadszańskich Umocnień – Linia Mołotowa czy też Wschodni szlak rowerowy Green Velo. Niemniej istnieje nadal silna potrzeba rozwoju tego rodzaju transportu w obrębie gminy zarówno w formie dróg rowerowych, ścieżek rowerowych jak i infrastruktury: wiat i stojaków.

Transport publiczny na terenie Gminy Dynów realizowany jest głównie przez komunikację autobusową zapewnianą przez PKS Przemyśl. Na terenie gminy transport zbiorowy oparty jest jednak na prywatnej komunikacji autobusowej. Przystanki zlokalizowane są w większości miejscowości przy głównych trasach komunikacyjnych.

Komunikacja kolejowa

Na obszarze Gminy Dynów znajduje się linia kolejowa, która obecnie jest nieczynna: linia kolei wąskotorowej Przeworsk Wąskotorowy – Dynów – ruch turystyczny (Przeworsk Wąskotorowy – Łopuszka Mała), pozostała część torów jest nieczynny (w tym przejazd na terenie gminy Dynów).

Transport lotniczy, wodny, rowerowy i szlaki turystyczne

W zasięgu około 1godzinnej podróży samochodem (niecałe 55 km) z terenu gminy Dynów znajduje się Międzynarodowy Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka. (RZE). Lotnisko zapewnia możliwość podróży samolotami rejsowymi przede wszystkim do miast w całej Europie (m.in. Dublin, Londyn, Eindhoven, Oslo, Wenecja, Zadar), a także lotami czarterowymi m.in. do Bułgarii. Najdalszym połączeniem realizowanym przez port lotniczy Rzeszów-Jasionka jest połączenie ze Stanami Zjednoczonymi (Nowy Jork). Z lotniska realizowane są również loty wewnętrzne, które w znaczny sposób usprawniają przepływ osób i towarów na terenie kraju. Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka jest elementem sieci kompleksowej transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T). Ze względu na znaczne rezerwy terenowe wokół portu ma znaczne szanse na dalszy rozwój, co w efekcie wpłynie korzystnie na ogólną dostępność transportową województwa na poziomie międzynarodowym i krajowym.

Na terenie gminy nie przebiega żaden żeglugowy szlak wodny. Przez teren gminy przebiega szlak kajakowy „Błękitny San” o znaczeniu ponadlokalnym. Jest to stosunkowo łatwy szlak, położony malowniczo wśród górzystych terenów Podkarpacia. San posiada dobre warunki do rekreacji, jednak w stanie obecnym potencjał ten jest w niewielkim stopniu wykorzystany. Na terenie gminy Dynów brakuje odpowiedniego zagospodarowania na potrzeby turystyki wodnej. Dla zwiększenia atrakcyjności turystycznej gminy konieczny jest wobec tego rozwój infrastruktury turystycznej z dobrze wyposażoną bazą noclegową czy też wypożyczalnią sprzętu wodnego. W turystyce wodnej można upatrywać szans na rozwój turystyczny oraz gospodarczy gminy.

Obszar gminy Dynów oferuje rowerowemu turyście przede wszystkim piękne tereny podgórskie i malowniczo położone wśród nich strumienie i potoki, często o charakterze górskim. Dodatkowo walory krajobrazowe są urozmaicone dzięki łąkom i terenom podmokłym położonym w dolinie Sanu, który przepływa przez wschodnią część gminy. Teren gminy objęty jest licznymi formami ochrony przyrody wobec czego występują tam chronione gatunki roślin i zwierząt (przede wszystkim ptactwa). Ponadto walory krajobrazowe gminy są wzbogacone dzięki różnego rodzaju obiektom zabytkowym o ciekawych detalach architektonicznych, budowlami sakralnymi, pozostałościami dworów, a także zabytkami techniki kolejowej.

Przez gminę przebiega najdłuższa trasa rowerowa w Polsce – Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo (na terenie gminy rozpoczyna się w Ulanicy, następnie biegnie do Dynowa i do Dąbrówki Starzeńskiej). W oparciu o szlak Green Velo wyznaczono trasę rowerową „Szlakiem galicyjskich miasteczek”, która na terenie gminy przebiega przez Ulanicę (około 22 km) i Hartę (około 16,5 km). Trasa wycieczki prowadzi przez tereny atrakcyjne zarówno pod względem przyrodniczym, jak i kulturowym. Przejazd nią stanowi znakomitą okazję do poznania ciekawej historii galicyjskich miasteczek – Błazowej i Dynowa.

Ponadto przez teren gminy przebiega również „Szlak Nadszańskich Umocnień – Linia Mołotowa”, którego atrakcjami są umocnienia i bunkry z czasów II wojny światowej. Trasa przebiega wzdłuż lewego brzegu Sanu. Na terenie gminy prowadzi do bunkrów polowych położonych w Dąbrówce Starzeńskiej oraz Pawłokomie.

Gmina Dynów wraz z innymi sąsiadującymi jednostkami administracyjnymi (gminy: Dubiecko, Nozdrzec, Krzywca, Dydnia, Błażowa, Hyżne, Jawornik Polski oraz miasta Dynów i Dubiecko) od 1996 r. tworzy Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego. Związek prowadzi głównie działania na rzecz rozwoju szeroko pojętej turystyki, przy jednoczesnej ochronie zasobów środowiska przyrodniczego. Działania Związku przyczyniły się do powstania szlaku rowerowego „Dolina Sanu”, w skład której na terenie gminy Dynów wchodzi dwie dobrze oznakowane trasy:

- „Z Dynowa na Pogórze Przemyskie” o przebiegu: Dynów – Pawłokoma – Sielnica – Dylągowa – Dąbrówka Starzeńska – Dynów (około 24 km);
- Dynów – Łubno – Nozdrzec – przeprawa promowa – Dąbrowa Starzeńska – Dynów (około 22 km).

Pod względem infrastruktury rowerowej w gminie Dynów należy zwrócić uwagę na inwestycje realizowane przy współfinansowaniu ze środków UE w ramach RPO WP 2007-2013. W 2012 r. a terenie gminy wytyczono dwie trasy rowerowe:

- szlak zielony „Pagórki Pogórza Dynowskiego” biegnący przez Bachórz i Laskówkę (17 km);
- szlak niebieski „Zakolem Sanu” biegnący przez Dąbrówkę Starzeńską, Dylągowę i Pawłokomę (27 km).

Trasy wiodą przez malownicze tereny Pogórza Dynowskiego. Pasjonaci turystyki rowerowej mogą zaobserwować chronione gatunki roślin i zwierząt oraz podziwiać miejsca pamięci, zabytkowe kapliczki i krzyże czy wiejską zabudowę.

Istotnym elementem oferty turystycznej gminy są szlaki turystyczne. Przez teren gminy Dynów przebiegają:

- Niebieski Szlak Karpacki (Rzeszów-Grybów);
- Zielony Szlak Przemysko-Bachórski ;
- Szlak Architektury Drewnianej;
- Szlak kulinarny „Podkarpackie Smaki”;
- Ścieżka dydaktyczna „Kopaniny”.

Położenie gminy na terenie Pogórza Przemysko-Dynowskiego jest niewątpliwie jednym z głównych atutów turystycznych gminy. O atrakcyjności tego regionu decyduje malowniczy krajobraz pogórza poprzecinany licznymi potokami, unikalne walory przyrodnicze objęte licznymi formami ochrony środowiska, tradycyjne budownictwo drewniane. Jest to potencjał, który niewątpliwie należy wykorzystać i rozwijać poprzez odpowiednie działania.

Na terenie gminy widoczny jest rozwój agroturystyki, od 2004 r. liczba gospodarstw, które podjęły się prowadzenia działalności agroturystycznej wzrosła o ponad 100%. W stanie obecnym na terenie gminy funkcjonuje 11 takich gospodarstw, w tym 5 w Bachórz, 3 w Dąbrówce Starzeńskiej 2 w Harcie oraz po 1 w Ulanicy i Dylągowej. Dodatkowo w ostatnich latach został oddany do użytku kompleks rekreacyjno-sportowy „Pod Dębiną”, zwany też stacją wodną, ponieważ znajduje się na szlaku kajakowym nad Sanem. Kompleks znajduje się w bliskiej odległości od stacji kolejki wąskotorowej Bachórz. Kompleks tworzą obiekty sportowe, pole namiotowe, zadaszony budynek z dużym grillem oraz węzeł sanitarny. Na campingu można nie tylko rozstawić namioty, ale także przyczepy campingowe, dla których rozmieszczono skrzynki z prądem. Ponadto od 2011 r. znajduje się tam zaplecze, mające służyć do obsługi ruchu turystycznego na przystani. Budowa zaplecza realizowana była w ramach PROW na lata 2007-2013.

15.2. Gospodarka odpadami

Szczegółowe zasady utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Dynów dotyczące prowadzenia selektywnego zbierania i odbierania odpadów komunalnych określa uchwała nr XXVII(148)2020 Rady Gminy Dynów z dnia 29 grudnia 2020 r. w sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Dynów. Wspomniany regulamin obowiązuje właścicieli nieruchomości do utrzymania czystości i porządku na jej terenie poprzez selektywne zbieranie odpadów według następujących rodzajów:

- papier i tektura,
- metale,
- tworzywa sztuczne,
- szkło,
- odpady opakowaniowe wielomateriałowe,
- odpady komunalne ulegające biodegradacji, w tym odpady opakowaniowe ulegające biodegradacji,
- żużle i popioły z domowych palenisk,
- odpady niebezpieczne,
- przeterminowane leki,
- chemikalia,
- odpady nieklasyfikujące się do odpadów medycznych powstałych w gospodarstwie domowym, w wyniku przyjmowania produktów leczniczych w formie iniekcji i prowadzenia monitoringu poziomu substancji we krwi, w szczególności igieł i strzykawek,
- zużyte baterie i akumulatory,
- zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny,
- meble i inne odpady wielkogabarytowe,
- zużyte opony,
- odpady budowlane i rozbiórkowe,
- odpady tekstyliów i odzieży.

Odpady komunalne z obszaru gminy Dynów odbierane są w systemie pojemnikowym oraz workowym. Aktualnie usługę tę świadczy przedsiębiorstwo Gospodarka Komunalna w Błazowej Sp. z o. o z siedzibą w Błazowej przy ul. 3-go Maja 35. W 2021 r. Rada Gminy Dynów podjęła uchwałę o utworzeniu Celowego Związku Gmin „Eko-Logiczni”. Jest to pierwszy na podkarpaciu związek międzygminny (5 gmin) realizujący zadania z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi. Zorganizowano również jeden Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK), który znajduje się w Błazowej przy ul. Myśliwskiej 15 i jest dostępny dla wszystkich mieszkańców gminy. Gospodarka Komunalnej w Błazowej Sp. z o.o. odpowiada również za odbiór odpadów zmieszanych i segregowanych. Cyklicznie organizowane są również objazdowe zbiórki odpadów wielkogabarytowych, w tym również zużytego sprzętu elektronicznego i elektrycznego oraz opon. Częstotliwość odbioru odpadów regulują obowiązujące w tym zakresie uchwały rady gminy.

Na terenie gminy sukcesywnie usuwane są elementy azbestowe, takie jak pokrycia dachów, stare rury czy elementy kanalizacji. Służy temu opracowany „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla gminy Dynów wraz ze szczegółową inwentaryzacją” przyjęty uchwałą nr XXVI(150)2013 Rady Gminy Dynów z dnia 30 grudnia 2013 r. Zadania zawarte w Programie obejmują okres do 2032 r.

15.3. Gospodarka wodno-ściekowa

Na odpowiedni poziom życia mieszkańców gminy składa się szereg czynników. Jednym z nich jest możliwość skorzystania z sieci i urządzeń infrastruktury technicznej, która poprawia warunki bytowe społeczeństwa czyniąc z danej jednostki terytorialnej bardziej atrakcyjne miejsce do życia. Nie bez przyczyny obowiązek zapewnienia dostępu do tej podstawowej usługi spoczywa na samorządzie gminnym.

Pod względem dostępu do wody użytkowej, łączna długość zbiorczej sieci wodociągowej wynosi zaledwie 4,1 km. Ogólna liczba przyłączy na przestrzeni 10lecia zmniejszyła się o 1 przyłączyce i wynosi 56 szt. Dostęp do sieci wodociągowej posiada zaledwie 3,3% mieszkańców gminy. Oznacza to, iż zaledwie kilkadziesiąt gospodarstw domowych w gminie posiada dostęp do bieżącej wody. Głównym źródłem zaopatrzenia mieszkańców gminy Dynów w wodę są zatem indywidualne ujęcia wody.

Poza infrastrukturą do rozprowadzania wody istotnym elementem sieci wodociągowej są jej ujęcia. Odbiorcy w gminie Dynów korzystają z dwóch ujęć z pozwoleniami wodnoprawnymi, w Bachórze oraz Wyrębach. Potrzeby mieszkańców w zakresie dostarczania wody zaspokaja Stacja Uzdatniania Wód w Bachórze oraz Stacja Uzdatniania Wód w Wyrębach.

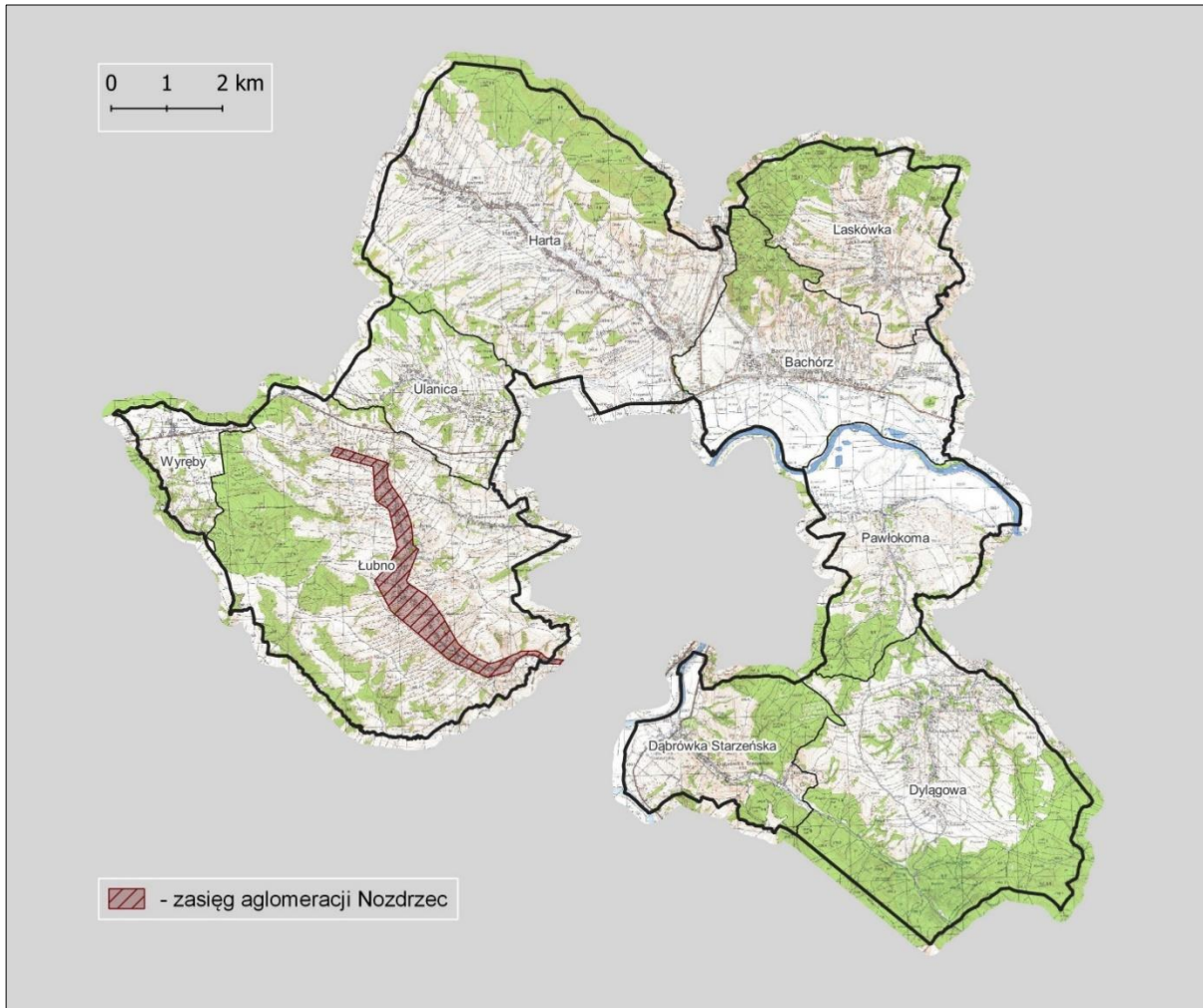
Poziom zwodociągowania gminy można uznać za słaby, a dodatkowo obecna sieć wodociągowa wymaga ciągłej modernizacji i konserwacji w celu utrzymania wysokiej jakości wody. W ciągu ostatnich lat nie dokonywano inwestycji polegających na rozbudowie sieci wodociągowej. Niezwykle ważna jest też dalsza wymiana i utylizacja rur zawierających azbest.

Pod względem dostępu do sieci kanalizacji sanitarnej sytuacja gminy Dynów jest podobna do dostępności sieci wodociągowej. W 2021 r. długość sieci kanalizacyjnej wyniosła 1,6 km. W stosunku do roku 2020 długość sieci wzrosła o 600 m. O 45% wzrosła też liczba przyłączy, których jest obecnie 29. Dostęp do sieci kanalizacyjnej w 2021 r. posiadało zaledwie 1,2% budynków. Na części obszaru gminy, w sołectwie Łubno obowiązują rozwiązania w zakresie kanalizacji sanitarnej przyjęte w uchwale nr XXII/225/2020 Rady Gminy Nozdrzec z dnia 4 grudnia 2020 r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Nozdrzec. Aglomeracja obejmuje miejscowości: Nozdrzec, Izdebki, Hłudno i Wesoła – gmina Nozdrzec, Barycz – gmina Domaradz oraz Łubno – gmina Dynów. Nieczystości z terenu aglomeracji są odprowadzane kanalizacją do oczyszczalni ścieków komunalnych w Nozdrzcu, a funkcję odbiornika pełni San w km 252+290.

Ze względu na niski stopień skanalizowania gminy większość mieszkańców korzysta z przydomowych szamb. Nieczystości przekazywane są przez sieć zbiorczą lub dowożone beczkowozami do oczyszczalni ścieków w Bachórze, działającej w oparciu o przestarzałą technologię.

Istniejąca oczyszczalnia ścieków ze względu na przestarzałą instalację nie zaspokaja potrzeb mieszkańców gminy w zakresie gospodarowania ściekami. Ponadto ze względu na zły stan techniczny, w przypadku wystąpienia awarii mogłoby dojść do zanieczyszczenia Sanu. W związku z tym podjęto decyzję o likwidacji istniejącego obiektu i wybudowaniu nowej oczyszczalni wraz z przyłączem wodociągowym oraz kolektorem odprowadzającym oczyszczone ścieki przez wylot do rzeki San. Ponadto w 2021 r. zaczęto realizację projektu pn. „Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Dynów”, w ramach którego zamontowano 124 tego typu instalacje. Obecny stan infrastruktury kanalizacyjnej jest niewystarczający. Niezbędne jest bieżące utrzymanie infrastruktury, ale przede wszystkim rozbudowa sieci i jej okresowe modernizacje.

Niedostateczne wyposażenie obszaru gminy w infrastrukturę wodno-ściekową hamuje rozwój przedsiębiorczości oraz wpływa negatywnie na poziom życia mieszkańców. W związku z tym konieczne jest uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy m.in. poprzez budowę i modernizację sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Szczególnie istotna jest budowa i rozbudowa systemów wodno-kanalizacyjnych w dolinie Sanu oraz potoków, tak by nie dopuścić do zanieczyszczenia wód powierzchniowych.

Ryc. 40. Zasięg aglomeracji Nozdrzec na terenie sołectwa łubno

15.4. Elektroenergetyka

Wszystkie miejscowości na terenie gminy Dynów są w pełni zelektryfikowane. Dostawcą energii elektrycznej jest PGE Polska Grupa Energetyczna S.A. Oddział dystrybucji w Zamościu. Źródłem zasilania gminy w energię elektryczną jest główny punkt zasilania zlokalizowany w miejscowości Dynów przy ul. Fernstalowskiej 12, do którego energia elektryczna dociera poprzez linię 110kV przebiegającą w relacji Boguchwała – Dynów – Sanok.

Przez teren gminy, przebiegają następujące linie napowietrzne wysokich napięć (110 kV):

- linia 110 kV relacji GPZ Boguchwała – GPZ Dynów,
- linia 110 kV relacji GPZ Dynów – GPZ Sanok.

Z GPZ energia przesyłana jest za pomocą 11 linii elektroenergetycznych średniego napięcia SN 15 kV do 70 stacji transformatorowych 15/0,4 zlokalizowanych we wszystkich miejscowościach, zapewniając odbiorcom indywidualnym, zakładom produkcyjnym i obiektom usługowym zlokalizowanym na terenie gminy, zasilanie. Łączna długość linii wysokich i średnich napięć przebiegających przez teren Gminy Dynów wynosi 116 km.

Linie elektroenergetyczne służące doprowadzaniu elektryczności do odbiorców końcowych podlegają bieżącym naprawom, w zależności od potrzeb. Dodatkowo stale prowadzone są prace mające na celu przygotowanie przyłączy do nowo budowanych obiektów.

15.5. Odnawialne źródła energii

Odnawialne źródła energii zyskują na popularności, nie tylko jako ekologiczna forma pozyskiwania energii cieplnej i elektrycznej, ale także jako długoterminowa inwestycja mająca na celu oszczędności. To właśnie spadek kosztów pozyskiwania tzw. „zielonej energii” wpływa na zwiększenie ilości tego typu inwestycji zarówno wśród osób indywidualnych, jak i większych podmiotów.

Gmina Dynów znajduje się w korzystnej strefie (III strefa) do rozwoju energetyki wiatrowej, jednak ze względu na szorstkość terenu, rozproszoną zabudowę, ale przede wszystkim zasoby przyrodniczo-środowiskowe, lokalizacja elektrowni wiatrowych na jej terenie jest utrudniona. Pomimo tego, że energia wiatrowa należy do odnawialnych źródeł energii, nie pozostaje bez znaczenia dla środowiska. Elektrownie wiatrowe mogą w negatywny sposób wpływać na otoczenie, a przede wszystkim na występującą awifaunę, zdrowie ludzi, a także krajobraz. Działanie turbin wiatrowych powoduje zmiany w sposobie wykorzystania przestrzeni przez ptaki, może dojść do ich kolizji z turbinami, ponadto przyczyniają się do emisji hałasu do środowiska. Biorąc pod uwagę fakt, że na terenie gminy zlokalizowane są liczne formy ochrony przyrody, w tym przede wszystkim Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Pogórze Przemyskie, a także Park Krajobrazowy Pogórze Przemyskie możliwość budowy elektrowni wiatrowych jest ograniczona, a rozwój tego rodzaju energii jest mało prawdopodobny.

Teren gminy charakteryzuje się stosunkowo dobrymi warunkami solarnymi – średnie nasłonecznienie wynosi 1 100 kWh/m², a roczna liczba godzin czasu promieniowania słonecznego ponad 1 700 h. W związku z tym w miesiącach wiosenno-letnich, na kiedy przypada około 80% rocznego nasłonecznienia, energia solarna może służyć do produkcji ciepła m.in. poprzez kolektory słoneczne, ogniwa fotowoltaiczne oraz pasywne systemy solarne. W 2019 r. na terenie gminy funkcjonowało 14 instalacji fotowoltaicznych o łącznej mocy 69,64 kW, z czego 11 z nich znajdowało się w Harcie, 2 w Ulanicy oraz 1 w Laskówce. Ze względu na brak negatywnego oddziaływania na środowisko, a także możliwość uzyskania dofinansowania inwestycji należy się spodziewać wzrostu zainteresowania wykorzystaniem energii słonecznej przez mieszkańców gminy.

Na terenie gminy występują korzystne warunki naturalne sprzyjające rozwojowi energetyki wodnej. Ustalono, że potencjał energetyki wodnej na terenie gminy Dynów wynosi od 1 do 3 MW i związany jest głównie z rzeką San. Jednak ze względu na występowanie cennych obszarów objętych licznymi formami ochrony rozwój energetyki wodnej na terenie gminy jest utrudniony.

Gmina Dynów posiada rolniczy charakter, co sprawia, że ze względu na wysoki odsetek użytków rolnych potencjał techniczny biomasy ze słomy i siana stanowi najwyższą wartość w województwie. Należy zauważyć, że ze względu na znaczne rozdrobnienie gospodarstw rolnych utrudniona jest lokalizacja dużych plantacji roślin, z których można by pozyskać biomasę do produkcji energii. Ponadto lokalizacja takich obiektów może przyczynić się do zubożenia bioróżnorodności na terenie gminy, co nie jest korzystnym zjawiskiem. Ze względu na dużą lesistość na terenie gminy Dynów występuje dobrze rozwinięta gospodarka leśna, która stwarza warunki do wykorzystania biomasy jako źródła energii. Drewno jest jednym z popularniejszych paliw grzewczych na terenie gminy. Według Planu gospodarki niskoemisyjnej dla gminy Dynów biomasa stanowi około 27% wszystkich paliw wykorzystywanych do opalania. Do opalania wykorzystuje się także m.in. odpady komunalne czy drewno odpadowe z dróg. W związku z tym istotne jest, aby kotły grzewcze były niskoemisyjne, tak by nie pogarszać jakości powietrza.

Teren gminy zlokalizowany jest na obszarze o korzystnych warunkach do wykorzystania energii geotermalnej. Gmina Dynów leży w granicach okręgu przedkarpackiego, który charakteryzuje się wysokim potencjałem – 97 000 tpu/km². Jednak ze względu na wysokie koszty jakie niesie za sobą wykonanie ekspertyz określających potencjał wykorzystania geotermii, a także wysoki koszt zainstalowania pomp ciepła, rozwoju tego źródła energii jest znacznie ograniczony. Funkcjonujące na terenie gminy pompy ciepła są wykorzystywane przez gospodarstwa domowe i obiekty użyteczności publicznej.

15.6. Gazownictwo

Obszar gminy Dynów zaopatrywany jest w gaz ziemny przez Polską Spółkę Gazownictwa Sp. z o.o. (PSG) w Tarnowie, Oddział Zakład Gazowniczy w Jaśle, jednostka terenowa Placówka w Dynowie. Zgodnie z danymi udostępnionymi przez PSG stopień gazyfikacji gminy wynosi 52,08%, a paliwo gazowe jest dostarczane do wszystkich sołectw na terenie gminy. Do odbiorców z sieci jest dostarczany gaz wysokometanowy grupy E (GZ-50). Zgazyfikowane są wszystkie sołectwa w gminie, a zasilanie odbywa się siecią średnioprężną z przyłączami domowymi.

Długość czynnej sieci rozdzielczej na terenie gminy wynosi blisko 122,0 km. W związku ze stale rosnącym zainteresowaniem gazem jako źródłem energii cieplnej, sieć jest rozbudowywana, a liczba odbiorców się zwiększa. Do sieci gazowej w 2020 r. przyłączone było 1 437 budynków mieszkalnych i niemieszkalnych (do końca 2022 r. wykonano 1 461 przyłączy). Liczba przyłączy w latach 2000-2020 wzrosła o około 13%. Zużycie gazu przez mieszkańców rośnie z roku na rok. W latach 2015-2020 zużycie gazu wzrosło o około 34%, z kolei liczba odbiorców korzystających z gazu w celu ogrzania mieszkań wzrosła o 94 osoby.

15.7. Ciepłownictwo

Na terenie gminy Dynów nie funkcjonują centralne systemy ciepłownicze zapewniające dostęp do energii cieplnej za pośrednictwem sieci przesyłowej. Mieszkańcy gminy ogrzewają swoje nieruchomości wykorzystując indywidualne źródła ciepła opalane głównie węglem kamiennym lub miałem, bardziej ekologiczne rozwiązania, jak nowoczesne kotłownie gazowe stosowane są przede wszystkim w obiektach użyteczności publicznej.

W wyniku regularnych kontroli, ale również wzrostu świadomości ekologicznej, a także zainteresowania ogrzewaniem gazowym zwiększa się liczba ekologicznych kotłów, które w zdecydowanie mniejszym stopniu oddziałują na zdrowie ludzi, a także środowisko. Inwestycje realizowane na terenie gminy powinny dążyć do rozbudowy sieci ciepłowniczej i minimalizowania negatywnego wpływu na środowisko. Obecnie na terenie gminy Dynów planuje się dalszą termomodernizację budynków, która przyczyni się do zmniejszenia zużycia energii cieplnej.

17. ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się uwarunkowania, cele i kierunki polityki przestrzennej oraz określa obszary przewidywane do realizacji zadań i programów wynikających z polityki przestrzennej państwa, regionu, powiatu i gminy z ich wewnętrznymi relacjami i powiązaniem. Na terenie gminy Dynów określono następujące zadania wynikające z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego Perspektywa 2030 (Uchwała nr LIX/930/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r. Dz. Urz. Woj. Podk. z 2018 r. 3937):

Tabela 27. Zadania (inwestycje) ponadlokalne realizujące cel publiczny jako ustalenie obowiązującego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa dla gminy Dynów

Nr zadania	Nazwa zadania	Podmiot odpowiedzialny
Zadania wynikające z ustawy o inwestycjach w zakresie terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu		
3	Budowa sieci przesyłowej gazu ziemnego – gazociąg Hermanowice – Jarosław – Głuchów – Pogórska Wola	GAZ SYSTEM S.A.
Zadania wynikające z Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły		
163	Budowa prawego wału o długości 397 m na cieku Olszówka (km modelu 1+200 - 1+200)	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie

164	Budowa lewego bulwaru o długości 118 m na cieku Olszówka (km modelu 1+330 - 1+480)	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie
165	Budowa lewego wału o długości 50 m na cieku Olszówka (km modelu 1+480 - 1+480)	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie
166	Budowa prawego wału o długości 80 m na cieku Olszówka (km modelu 1+330 - 1+350))	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie
351	Budowa regionalnego systemu prognozowania powodzi w zlewni Sanu wraz ze zlewnią Wisłoka	IMGW-PIB
352	Przesiedlenia i zabezpieczenia obiektów indywidualnych w zlewni Sanu wraz ze zlewnią Wisłoka	Skarb Państwa
353	Opracowania analityczne i koncepcyjne mające na celu przygotowanie rozwiązań i działań do aktualizacji PZRP obejmujące analizę przesiedleń w zlewni Sanu wraz ze zlewnią Wisłoka (6.225)	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie/JST
Zadania wynikające z Programu ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z Planem działań na lata 2015-2020		
2	Likwidacja barier na trasach przemieszczania się gatunków	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad/ Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska/ Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie / jednostki samorządu województw/ Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
3	Opracowanie i wdrażanie zasad renaturalizacji małych cieków wodnych zamienionych na proste kanały melioracyjne	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie/samorządy województw
4	Ocena potrzeb i uzupełnienie sieci rezerwatów przyrody pod kątem ich ekologicznej reprezentatywności	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska/ Regionalne Dyrekcje Ochrony Środowiska
5	Zwiększanie możliwości retencyjnych w ekosystemach leśnych	Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe
Zadania wynikające z Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Podkarpackiego 2022		
22	Inne instalacje wspomagające RIPOK-i oraz powodujące prawidłową pracę systemu gospodarki odpadami komunalnymi w województwie podkarpackim m.in. budowa, rozbudowa i modernizacja punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych; budowa, rozbudowa i modernizacja sortowni odpadów; zamykanie, rekultywacja i monitoring składowisk; budowa instalacji do przetwarzania osadów ściekowych; doskonalenie prawidłowej gospodarki odpadami niebezpiecznymi.	Przedsiębiorcy, Urzędy Miast, Miast i Gmin
23	Budowa, modernizacja i rozbudowa instalacji do przetwarzania odpadów przemysłowych	Przedsiębiorcy

Warto zauważyć, że szereg wymienionych zadań celu publicznego nie dotyczy bezpośrednio Samorządu Gminy czy też zagospodarowania przestrzennego. Istnieje tym samym trudność w lokalizowaniu odpowiednich terenów na obszarze gminy, które mogłyby posłużyć lokalizowaniu zadań celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

18. WYMAGANIA DOTYCZĄCE OCHRONY PRZECIWPOWODZIOWEJ

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2625 ze zm.) ochronę przed powodzią prowadzi się z uwzględnieniem map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym. Dane udostępniane przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie wskazują, iż na terenie gminy Dynów występują obszary o ryzyku wystąpienia powodzi.

Są to obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10% (raz na 10 lat) oraz obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1% (raz na 100 lat), nazywane obszarami szczególnego zagrożenia powodzią. W granicach gminy występują również tereny, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi 0,2% (raz na 500 lat). Ochronę przed powodzią realizuje się w szczególności przez kształtowanie zagospodarowania przestrzennego dolin rzecznych lub terenów zalewowych, w szczególności obszarów szczególnego zagrożenia powodzią. Obszary te znajdują się przede wszystkim w dolinie Sanu, we wschodniej części gminy. Ponadto podtopienia mogą wystąpić w dolinach większych potoków, m.in. Szklarki. Są to tereny zajęte głównie przez równinę biogeniczną, użytkowaną jako tereny rolnicze oraz zadrzewione. W związku z tym w znacznym stopniu minimalizowane są ewentualne straty materialne. W przypadku wystąpienia zjawiska tzw. „wody stuletniej” może jednak dojść do okresowego podtopienia obszarów, na których od lat funkcjonuje różnego rodzaju infrastruktura i zabudowa, w tym mieszkaniowa. Wskazać można tutaj część zabudowań w miejscowości Bachórz – po południowej stronie drogi wojewódzkiej nr 884, a także północne krańce miejscowości Pawłokoma. Nieznaczne obszary szczególnego zagrożenia powodzią występują również wzdłuż większych potoków, m.in. Olszówka oraz Harta. Na obszarach, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie ($p=10\%$) i średnie ($p=1\%$) obowiązują zakazy i ograniczenia w zagospodarowaniu przestrzennym określone w ustawie Prawo wodne oraz w przepisach wykonawczych, w tym w szczególności w Planie gospodarowania wodami dla obszaru dorzecza Wisły i Planie zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły, które podlegają cyklicznym aktualizacjom.

Wskazane na rysunku studium zasięgi obszarów szczególnego zagrożenia powodzią o prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi $p=10\%$ i $p=1\%$ oraz obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi o prawdopodobieństwie powodzi $p=0,2\%$, ze względu na cykliczność map zagrożenia powodziowego i niedokładność wynikającą ze skali rysunków, mają charakter orientacyjny, a wiążące są mapy zagrożenia powodziowego bieżąco prezentowane na Hydroportalu ISOK.

Spis rycin

Ryc. 1. Położenie administracyjne gminy Dynów	18
Ryc. 2. Obszary posiadające obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.....	19
Ryc. 3. Struktura funkcji budynków sieci osadniczej gminy Dynów	23
Ryc. 4. Lokalizacja budynków mieszkalnych na terenie gminy Dynów	24
Ryc. 5. Lokalizacja budynków o dominującej funkcji produkcyjnej na terenie gminy Dynów	24
Ryc. 6. Lokalizacja budynków o dominującej funkcji produkcji, usług i gospodarczej dla rolnictwa na terenie gminy Dynów.....	25
Ryc. 7. Lokalizacja budynków o dominującej funkcji handlowo-usługowej oraz biurowej na terenie gminy Dynów....	25
Ryc. 8. Lokalizacja budynków o dominującej funkcji usług publicznych na terenie gminy Dynów (budynki opieki zdrowotnej – kolor niebieski; budynki oświaty, nauki i kultury, kultu religijnego – kolor zielony)	26
Ryc. 9. Utwory powierzchniowe obszaru gminy Dynów (źródło: Centralna Baza Danych Geologicznych; Państwowy Rejestr Granic).....	30
Ryc. 10. Użytkowanie terenu w gminie Dynów (źródło: Corine Land Cover, Państwowy Rejestr Granic).....	33
Ryc. 11. Grunty rolne o najwyższej przydatności dla rolnictwa w gminie Dynów (opracowano na podstawie Ewidencji Gruntów i Budynków stan na 2022 r.)	34
Ryc. 12. Ukształtowanie powierzchni terenu gminy Dynów (źródło: geoportal.gov.pl)	35
Ryc. 13. Rozmieszczenie osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi na terenie gminy Dynów (źródło: geoportal.pgi.gov.pl)	36
Ryc. 14. Rozmieszczenie GZWP oraz JCWPd w granicach gminy Dynów (opracowano na podstawie Centralnej Bazy Danych Geologicznych, PIG)	38
Ryc. 15. Jednolite części wód powierzchniowych w granicach gminy Dynów (opracowano na podstawie Mapy Podziału Hydrograficznego Polski, KZGW)	40
Ryc. 16. Prawne formy ochrony przyrody na terenie gminy Dynów (opracowano na podstawie danych z Geoserwis GDOŚ).....	47
Ryc. 17. Podział gminy Dynów na strefy warunkujące jej dalszy rozwój	62
Ryc. 18. Zmiany liczby ludności w gminie w latach 1995-2021 (źródło: Dane BDL GUS)	63
Ryc. 19. Współczynnik feminizacji według grup wiekowych w gminie Dynów w 2021 r. (źródło: Dane BDL GUS)	65
Ryc. 20. Zmiany współczynnika feminizacji na terenie gminy Dynów w latach 2011-2021 (źródło: Dane BDL GUS)	65
Ryc. 21. Udział poszczególnych grup wiekowych w ogóle populacji na poziomie kraju, województwa podkarpackiego, powiatu rzeszowskiego oraz gminy Dynów w 2021 r. (źródło: Dane BDL GUS)	66
Ryc. 22. Liczba urodzeń w gminie Dynów w latach 2011-2021 (źródło: Dane BDL GUS).....	67
Ryc. 23. Liczba zgonów w gminie Dynów w latach 2011-2021 (źródło: Dane BDL GUS).....	67
Ryc. 24. Liczba urodzeń w gminie Dynów w latach 2011-2021 (źródło: Dane BDL GUS).....	68
Ryc. 25. Zameldowania i wymeldowania z Gminy Dynów w latach 2011-2021 (dla roku 2015 r. brak danych w BDL GUS).....	69
Ryc. 26. Wartość salda migracji na 1000 mieszkańców w latach 2011-2021 (dla roku 2015 r. brak danych w BDL GUS)	70
Ryc. 27. Bezrobotni według wykształcenia w ujęciu ogólnopolskim, wojewódzkim oraz w powiecie rzeszowskim w 2021 r. (źródło: Dane BDL GUS).....	72
Ryc. 28. Bezrobotni według poziomu wykształcenia na terenie powiatu rzeszowskiego w latach 2011-2021 (źródło: Dane BDL GUS)	73
Ryc. 29. Prognoza liczby ludności powiatu rzeszowskiego do roku 2050 według prognozy GUS z 2014 r.	74
Ryc. 30. Prognoza liczby ludności w gminie Dynów do roku 2030 według GUS 2017.....	75
Ryc. 31. Prognoza liniowa zmian liczby ludności gminy Dynów w okresie do 2051 r.	76
Ryc. 32. Prognoza liniowa zmiany powierzchni użytkowej budynków mieszkalnych (w m ²) na terenie gminy Dynów w okresie do 2050 r.....	77
Ryc. 33. Stosunek liczby bezrobotnych do osób w wieku produkcyjnym w gminie Dynów, powiecie rzeszowskim	

oraz województwie podkarpackim (opracowano na podstawie danych BDL GUS)	88
Ryc. 34. Udział ludności gminy Dynów według grup ekonomicznych w 2021 r.....	89
Ryc. 35. Źródła utrzymania mieszkańców gminy Dynów według NSP 2002.....	89
Ryc. 36. Rozmieszczenie terenów o nachyleniu predysponującym do uruchomienia ruchów masowych na terenie gminy Dynów.....	96
Ryc. 37. Surowce mineralne gminy Dynów (opracowano na podstawie Centralnej Bazy Danych Geologicznych, PIG)	98
Ryc. 38. Rozmieszczenie infrastruktury drogowej na terenie gminy Dynów.....	102
Ryc. 39. Wartości Średniego Dobowego Ruchu Drogowego na drogach krajowych i wojewódzkich według Generalnego Pomiaru Ruchu 2020/21 (źródło: GDDKiA)	103
Ryc. 40. Zasięg aglomeracji Nozdrzec na terenie sołectwa Łubno	108

Spis tabel

Tabela 1. Rejestr miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na terenie gminy Dynów	8
Tabela 2. Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu wydane w latach 2018-2021 na terenie gminy Dynów i powiatu rzeszowskiego	20
Tabela 3. Decyzje o inwestycji celu publicznego wydane w latach 2018-2021 na terenie gminy Dynów	21
Tabela 4. Zmiany struktury użytkowania terenów gminy Dynów	21
Tabela 5. Struktura funkcji budynków sieci osadniczej.....	23
Tabela 6. Lista koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego oraz łącznych – na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego oraz wydobywanie ropy naftowej i gazu ziemnego ze złóż obejmujących tereny gminy.....	31
Tabela 7. Wykaz JCWP występujących na obszarze gminy Dynów.....	39
Tabela 8. Wykaz pomników przyrody z obszaru gminy Dynów.....	48
Tabela 9. Dane dotyczące komunalnych oczyszczalni ścieków w gminie Dynów	51
Tabela 10. Stan czystości cieków przepływających przez obszar gminy Dynów	51
Tabela 11. Analiza silnych i mocnych stron gminy Dynów oraz szanse i zagrożenia dla jej rozwoju	54
Tabela 12. Cele strategiczne i kierunki działania wyznaczone przez Strategię Rozwoju Gminy Dynów	57
Tabela 13. Liczba mieszkańców gminy według sołectw w 2022 r.....	62
Tabela 14. Zmiany liczby ludności w gminie Dynów w latach 1995-2021	64
Tabela 15. Placówki edukacyjne na terenie gminy Dynów.....	70
Tabela 16. Symulacja maksymalnego zapotrzebowania na powierzchnię użytkową budynków do 2050 r. na podstawie predykcji liczby ludności i powierzchni użytkowej budynków.....	78
Tabela 17. Prognozowane maksymalne zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową w podziale na funkcje zabudowy w 2050 r.....	79
Tabela 18. Chłonność terenów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej w granicach jednostek osadniczych, z wyłączeniem obszarów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	80
Tabela 19. Bilans terenów pod zabudowę na podstawie maksymalnego zapotrzebowania oraz chłonności terenów gminy	81
Tabela 20. Wykaz obiektów włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków na terenie Gminy Dynów.....	84
Tabela 21. Bezrobocie w gminie Dynów w latach 2012-2021	88
Tabela 22. Lista koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego oraz łącznych – na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego oraz wydobywanie ropy naftowej i gazu ziemnego ze złóż obejmujących tereny gminy	97
Tabela 23. Zestawienie złóż kopalin na obszarze gminy Dynów	98
Tabela 24. Wykaz terenów górniczych i obszarów górniczych na obszarze gminy Dynów.....	99
Tabela 25. Wykaz dróg wojewódzkich i powiatowych na terenie gminy Dynów	100

Tabela 26. Wykaz dróg gminnych.....	100
Tabela 27. Zadania (inwestycje) ponadlokalne realizujące cel publiczny jako ustalenie obowiązującego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa dla gminy Dynów.....	110